

Cruciați, Tirani și Bandiți

ELIE BUFNEA

Cruciați,
Tirani
și Bandiți

— IN SIBERIA LUI KOLCIAK —

VOL. II.

EDITURA TIPOGRAFIILE ROMÂNE UNITE
BUCUREȘTI // CALEA RAHOVEI, 42 // 1931

IN SIBERIA LUI KOLCIAK.

Noembrie 1918 — Februarie 1920

CAPITOLUL I.

KOLCIAK — DICTATORUL ALB.

Răsturnarea Directoratului. Omul și anturajul. Opoziția lui Semenov.

Răsturnarea Directoratului.

Eram la Petropavlovsk, gata de plecare în noua garnizoană, la Irkutsk, când primim vestea răsturnării Directoratului, căruia o lovitură de Stat nu i-a lăsat timpul necesar posibilităților de afirmare a destoiniciei sau a defectelor. El întrunea însă sufragiile aproape unanime a marilor partide politice, a refugiaților din Rusia Europeană și-a opiniei publice din Siberia.

*

În Septembrie, la congresul de Stat din Ufa, partidele politice și-au spus clar părerile asupra formei de guvernământ a Rusiei, cerută de împrejurările actuale.

Dintre organizațiunile politice, sociale și naționale, reprezentate în congres, numai delegații cercurilor

economice și industriale au cerut cu stăruință o dictatură militară, susținând că numai un asemenea regim ar putea face față greutăților momentului, restabilind liniștea și redând populației siguranța personală și siguranța afacerilor economice și financiare.

Cadeții au fost de asemenea pentru dictatură și numai datorită faptului, că partidul nu se putuse opri încă asupra persoanei care să întrunească calitățile unui dictator, a susținut ideea directoratului, ca un organ de tranziție.

Dar nici cercurile economice și financiare nici cadeții, după înscăunarea directoratului, n'au renunțat la ideea dictaturei.

Inginerul K, mare industriaș din Urali, vorbind perfect limbile germană și engleză, îmi spune, că motivul pentru care guvernele provinciale au întârziat predarea agendelor guvernamentale directoratului, trebuie căutat în propaganda ce s'a făcut de cadeți și de industriași pentru dictatură. Nu trebuie uitată nici împrejurarea că astăzi bogățiile siberiene au fost distruse, iar depozitele militare și multă avere a fost confiscată de trupele naționale de voluntari pentru nevoile apărării Siberiei. În asemenea condițiuni un guvern a toată Rusia are nevoie de sprijinul material al cercurilor economice și industriale. atât pentru organizarea puterii armate, cât și pentru organizarea administrației. E firesc deci, că ideile unor atari cercuri, canalizate în bună parte prin partidul burghez al cadeților, să prindă rădăcină în armata care luptă pe front și 'n aceia care se organizează în interiorul țării. Când pe orizontul politic al Siberiei și Rusiei antibolșevică a apărut omul căutat de susținătorii dictaturei, chestiunea aceasta s'a pus repede.

Omul fu amiralul Kolciak care, după spusele ru-

șilor, are reputația unui bărbat instruit, militar destoinic și patriot desăvârșit, neînregimentat în nici unul din partidele politice.

Insuși Nicolae Avksentiev, președintele directoratului, la un banchet, dat în onoarea reprezentanților aliați, cu 12 zile înainte de lovitura de Stat, ridică paharul „pentru trecutul strălucit și pentru viitorul strălucit al amiralului“.

Kolciak, abia sosit în Siberia din Extremul Orient, fu numit ministru de război în Guvernul Directoratului și plecă pe front în inspecție. Când se reîntoarce, se produse lovitura de Stat din noaptea de 17/18 Noembrie, care-l ridică la demnitatea de Regent al Rusiei.

Lovitura, pusă la cale de organizațiunile de dreapta cu concursul tacit al Guvernului Directoratului, fu executată de armată. Nicolae Avksentiev, președintele Directoratului, A. A. Argunov, locțiitorul de președinte, Vladimir Zenzinov, membru al Directoratului și N. P. Rogovsky, ministru de interne sunt arestați de către un grup de ofițeri, conduși de colonelul Viaceslav Ivanovici Wolkov și de ofițerii cazaci Ivan Nicolaevici Krasilnikov și Apolon Vsevolodovici Katanaeva.

Consiliul de miniștri în înțelegere cu o parte din membri Directoratului, preluând prerogativele acestuia, le-a trecut asupra amiralului Alexandru Vasilevici Kolciak, ministru de război, care ia titlul de Înalt Regent (Verhovnâi Pravitel).

Persoane foarte onorabile afirmă, că la conciliabulul în care s'a hotărât răsturnarea Directoratului a luat parte și un ofițer englez, delegat al generalului Knox. O spun de altfel și unii ofițeri din misiunea franceză.

Simțul poporului caracterizează, a doua zi după lovitura de Stat astfel situația creiată la Omsk :

*Soldat rosiski
Mundir angliski,
Tabak iaponski, —
Pravitel Omski.*

*Soldatul e rus,
Echipamentul englezesc, —
Tutunul japonez
Regentul e din Omsk.*

Cântecul poate fi și o aluzie la atribuțiunile generalului Knox, de-a instrui și echipa pe voluntarii ruși.

*

Regentului se supun toate puterile armate ale Statului și lui îi aparține realizarea autorității supreme în Stat, precum și puterea guvernării în toată plenitudinea ei. Lui îi aparține prerogativa de-a lua orice măsuri extraordinare pentru complectarea și aprovizionarea forțelor armate și pentru asigurarea ordinii și respectului legii.

*

Unele gazete aduc manifestul lui Kolciak către populație. Alte manifeste similare, publicate în cursul revoluției se adresau de obicei și naționalităților Rusiei. Când una din ideile fundamentale a revoluției era și *samoopredelenia* (autodeterminarea) noroadelor, acest procedeu se impunea, dar Kolciak se pare că nu recunoaște în Rusia decât Ruși. Este o indicație lămuritoare în ceea ce privește politica oficială a noii stăpâniri față de naționalitățile Rusiei.

Kolciak arată că în ziua de 18 Noembrie 1918, Directoratul Rusiei s'a disolvat și *Consiliul de Mi-*

niștri primind toată puterea i-a încredințat-o lui, apoi declară că „în condițiunile deosebit de grele ale războiului civil și a completei dezorganizări a vieții de Stat:

„Nu voi merge pe calea reacțiunei și nici pe drumul periculos al partidelor politice.

Ca scop principal îmi pun :

„Organizarea armatei, pentru a o face în stare să lupte vitejește contra bolșevicilor până la completa lor înfrângere ;

restabilirea ordinii legale, astfel ca poporul să-și poată alege nestânjenit forma de guvernământ, pe care o va vrea, realizând astfel marea idee de libertate, proclamată în lumea întreagă.

*

Două idei de bază se desprind din scurtul manifest al Amiralului Kolciak :

1. Regentul nu se va întemeia pe partidele politice ci pe armată, deși reprezentanții partidelor politice în congresul de Stat din Ufa, au dovedit cuminenie și simț politic.

2. Kolciak promite forma de guvernământ, pe care o va vrea poporul prin Constituantă.

Constituanta rusească a devenit o himeră politică și scuza incapacității politicianilor și generalilor ruși contra-bolșevici.

Manifestul din 20 Noembrie anunță deci dictatura albă în fața dictaturii roșii.

*

Kolciak, dictatorul alb, a fost unul dintre cei mai vrednici ofițeri a marinei imperiale și distins cu un premiu de către Academia de Științe din Petrograd pentru o îndrăzneată expediție în Oceanul Inghetăt

de Nord și pe marea de Karsk. I s'au încredințat importante funcțiuni în comandamentul flotei rusești: în 1916, după ce a fost avansat contra-amiral, i s'a dat comandamentul secțiunii de operațiuni a statului major a flotei din Marea Baltică, apoi în acelaș an fu trecut comandant al flotei din marea Neagră,



Amiralul Alexandru Kolciak.

revenindu-i astfel onoarea de-a lucra pentru realizarea celui mai mare vis a politicii imperialiste a Rusiei: ocuparea Constantinopolului.

Revoluția din Februarie 1917 nu i-a dat ocazia să se distingă cu vre'un fapt de arme în noul comandament, dar păstrarea disciplinei între marinarii Mă-

rii Ngere aproape în tot cursul anului 1917, este pentru Kolciak un titlu de onoare.

Evenimentele politice din Noembrie 1917 l-au făcut să părăsească flota Mării Negre, retrăgându-se la Sevastopol de unde, după o călătorie prin America și Japonia, îl găsim la Peking ca ministru de război, într'un guvern prezidat de generalul Horvath. Cu ajutorul generalului englez Knox trece în Siberia, iar tânărul general ceh Gaida, îl ajută să traverseze Transbaicalia, unde stăpânește în mod tiranic adversarul său, atamanul Semenov.

În urma unui ordin al generalului Boldârew, comandant suprem al Armatei Rusești de pe frontul Uralilor, este trecut la dispoziția acestui comandament, iar mai apoi intră în guvernul din Omsk ca ministru de război. Este o fire de-o irascibilitate bolnăvicioasă. Unii afirmă că este morfinoman, iar alții, demonstrează c'ar suferi de paralizie generală. Femeile spun însă că e un bărbat ideal dar totuși prea afemeiat.

*

Kolciak vede situațiunea politică, pe care urma s'o domineze, într'o formă puțin progresistă. El crede că refacerea societății Petrogradului în preajma sa se impune, ca un magnet politic pentru psihologia masselor rusești. Incet-încet camarila dela Curtea imperială se reface la Omsk și Regentul, în loc să-și caute sfat și sprijin între reprezentanții intelectualității și nobilimii provinciale, adună în preajma sa o seamă de persoane din nobilimea Petrogradului, oameni cu vederi politice reacționare, adversari hotărâți a ideilor de primenire politică a vechiului imperiu.

Boierii Petrogradului au reprezentat întotdeauna

idei conservatoare reacționare, față de liberalismul progresist al boierimei din provincie.

*

Rușii n'au avut o nobilime de baștină.

Când în veacul al XV-lea principii Moscovei au scuturat jugul mongol, pus de Cenghis Uan, unind sub sceptrul lor o seamă de provincii, cari au format baza imperiului de mai târziu, n'au avut de luptat contra niciunui domn feudal. La ei n'a existat o nobilime în înțelesul de castă privilegiată. A existat însă o nobilime teritorială — *dворянство* — compusă din elemente eterogene : descendenți ai camarazilor de arme a Principilor Waregi, fondatorii monarhiei ruse din al IX-lea veac; begi tătari învinși și trecuți apoi în serviciul Moscovei, șefi militari veniți din Moldova, din Polonia, din Austria, sau chiar de mai departe din Europa în fruntea unor detașamente de luptători chemați în ajutor de principii muscali

Această nobilime de import, lipsită de orice prejudecăți de castă, s'a asimilat repede, rusificându-se.

Oamenii aceștia n'au cunoscut titluri nobilitare, în afară de aceia de Principe, pe care îl purtau membrii familiei domnitoare și din curtoazie era menținut și pentru urmașii principilor Moscovei și descendenților lui Rurik (Rurikovitzi). O seamă de dvoriane forma totuși o oligarhie în preajma tronului și se numea boieri ; boeria nu era însă ereditară, putându-se ridica la ea oricare dvoriane de rând. Țarii Rusiei vechi când se căsătoriau își alegeau Țarina dintre fiicele dvorianilor, indiferent de situațiunea socială a socrului.

Petru-cel-Mare însă, organizând Statul rus după modelul Statelor Europene, formând un sistem de

guvernare centralist, a creiat o clasă de funcționari aduși tot din afară, cărora le-a dat titluri de Baroni, Conți sau Prinți sau le-a recunoscut pe acelea ce le aveau în țara lor de origine. Așa s'a format societatea nobilitară a Petrogradului, din oameni de import, alături de o seamă din descendenții veritabili a lui Rurik și de favoriții împărăteșelor Elisabeta și Ecaterina.

Un antagonism s'a zămislit însă între nobilimea din preajma Curții, între acești Prinți noi, Conți sau Baroni și nobilimea provincială, *mult mai liberală* și care în repetate rânduri a dat autori de conjurații politice. O găsim și în Siberia în număr destul de însemnat. Dar aci în Siberia mai găsim o nobilime provenită din ostracizații regimului țarist, din expulzații politici, din urmașii decembriștilor dela 1825 și din ai Octombriștilor dela 1905.

Kolciak se simte însă măgulit să aibă în preajma sa, ca sfătuitori direcți, oameni din societatea Țarului, reprezentanții reacțiunei ce fusese cuibărită la Petrograd și la Curtea Imperială. Drunul acestor oameni este bătătorit demult și Kolciak nu va putea merge decât pe acest drum al reacțiunii și răsbunărilor politice.

Nobilimea și intelectualitatea provincială este adânc jicnită prin acest mod de-a vedea al Înaltului Regent.

Opoziția lui Semenov.

Generalul Boldârev, membru al Directoratului și comandant al trupelor de pe front nu vrea să recunoască autoritatea lui Kolciak. El depune comanda și părăsește Siberia, se zice, pentru Japonia.

În Extremul Orient, la Vladivostok, autoritatea militară o deține generalul Horvath. El trecu de par-

tea Regentului. Horvath mai lucrase cu Kolciak, cu câteva luni mai înainte, în Peking, unde se formase sub președinția sa un „guvern a toată Rusia“, având pe Kolciak ministru de războiu. Guvernul acesta nu s'a putut menține, datorită opoziției îndârjite a Atamanului Semenov, care dispune asupra armatei din Transbaicalia. Funcționarea unui guvern a toată Rusia în apropierea Transbaicaliei, unde Semenov se poartă ca un satrap, jefuind populația sau călătorii ce vin sau pleacă din Siberia, i-ar fi micșorat autoritatea. Pe de altă parte japonezii cari susțin pe Semenov, nu văd cu ochi buni un guvern a toată Rusia, chiar în Extremul Orient, unde au atâtea interese și unde lucrează din răzputeri pentru consacrarea influenței lor politice.

Semenov și de data aceasta se opune lui Kolciak. La notificarea acestuia, declară, că se va considera independent, dacă Regența nu va fi trecută lui Denekin, care luptă contra bolșevicilor în Rusia meridională. Denekin este prea departe și nu poate știrbi deocamdată autoritatea lui Semenov în Transbaicalia.

În fața acestei situații, în ziua de 4 Decembrie, Kolciak trimite următoarea telegramă circulară tuturor generalilor din Siberia : „Atamanul Semenov refuză în mod categoric de-a se supune și executa ordinele autorității superioare. El a întrerupt comunicația pe calea ferată, aducând astfel mari prejudicii armatelor depe front. Am ordonat să fie înlăturat. Comanda asupra regiunilor militare a corpurilor 4 și 5 armată (Irkutsk și Cita) am predat-o generalului Wolkov, care va avea drepturile unui comandant de armată și a unui guvernator general. El va avea sediul în Irkutsk și va sta sub comanda mea directă. Ordon generalului Wolkov să supună pe atamanul Semenov și pe partizanii săi. În acest

scop, ordon generalului Horvath să întrebuițeze contra acestuia întreaga forță armată de care dispune pentru a ajuta generalului Wolkov în misiunea sa. Colonelul Semenov și partizanii săi trebuiesc arestați și predați generalului Wolkov“.

*

În urma acestor fapte, războiul civil între trupele albe din Siberia poate izbucni dintr'o zi într'alta.

Kolciak nu-și poate permite însă luxul unui război pe două fronturi. El nu poate ataca pe Semenov, deoarece în Siberia nu există decât cadrele ofițerești, cu ordonanțele, a vechilor regimente imperiale.

Se pare că nici Horvath la Vladivostok nu stă mai bine. Japonezii nu vor permite nici un fel de mișcare contra atamanului. Dacă totuși ar izbucni, trupele japoneze ar lichida-o în numele principiului de ordine.

Voluntarii nu au motiv de ceartă ; ei păstrează neutralitatea.

Semenov, bine înarmat și bine hrănit, s'a închis în Transbaicalia ca într'un cerc de fier. Inchiderea circulației amenință serios frontul din Urali dar Japonezii, prin generalii Otani și Oba, declară că vor garanta transporturile militare prin Transbaicalia. Generalul Oba comandă divizia 5-a japoneză, care staționează la Cita, în garnizoana lui Semenov, iar Otani are comanda supremă a tuturor trupelor japoneze din Siberia.

Chestiunea Semenov constituie prima înfrângere a lui Kolciak.

*

Abia înscăunat, Kolciak suferi o altă grea lovitură. În ziua de 22 Decembrie o mișcare militară, izbucnită în Omsk, încercă să răstoarne dictatura.

Revolta a fost sângeros reprimată. Se afirmă, că aproape 400 de oameni ar fi fost împuşcaţi fără judecată. Unii dintre aceştia erau membri marcanti ai congresului de Stat din Ufa. ..

Dela această dată o sângeroasă reacţiune stăpâneşte în Siberia. Se pare că Regentul şi partizanii săi se transformă în satrapi albi. În nopţile următoare, grupuri de ofiţeri au masacrat în închisori ne-număraţi adversari politici, — oameni absolut inofensivi.

Dar şi reacţiunea polulară se produce. În Irkutzk se svoneşte că partidele socialiste se vor uni pentru apărarea democraţiei siberiene. Se vorbeşte din nou şi stăruitor de autonomia Siberiei.

CAPITOLUL II.

POLITICA REGENTULUI.

Administrația. Armata. Raporturile cu aliații. Problema naționalităților. Chestiunea agrară. Chestiunea muncitorească. Problema Constituyentei. Guvernele lui Kolciak.

Deși Kolciak afirmă că politica lui este continuarea politicii primului guvern burghez al Rusiei și că nu se poate reveni la ceia ce a fost înainte de revoluția din Februarie, dictatorul nu este omul care să poată creia uriașului imperiu instituții democratice. Prea legat prin toată pregătirea lui sufletească, prin creșterea și educația lui de ceia ce-a fost Rusia de odinioară, în conștiința lui înțelege să refacă și să consolideze Rusia veche, imperialistă, cu toate ambițiunile ei panslavianofile. Lipsit de energie, de hotărâre și de directive sănătoase în problemele mari puse de războiu și de revoluție, fugind de răspundere, Kolciak înțelege să lase rezolvirea tuturor acestor probleme viitorului, întru chipat în Constituantă.

Dictatorul atacă rezolvirea problemelor politice și sociale în mod superficial și strict provizoriu, neînțelegând să angajeze nici într'un chip viitorul țării

sale așa cum de altfel au procedat toți eroii ruși ai revoluției, adversari ai bolșevicilor.

Una din cauzele căderii tuturor a fost și este aceeași lipsă de directive precise și hotărâte, conform situației internaționale creată de războiu și situației interne din Rusia, creată de revoluție.

Administrația.

Consecvent proclamației sale *către populație*, că nu se va întemeia pe partidele politice ci pe armată, Kolciak crede că este bine ca puterea dictatorială să o exercite și din punct de vedere administrativ prin militari. În posturile administrative de inițiativă și răspundere, cari de obicei necesită cunoștințe și pregătiri speciale, Regentul a numit diferiți militari, cei mai mulți necunosători a situației și împrejurărilor din Siberia, iar în multe părți comandanții de detașamente și grupuri de armată dețin importante posturi administrative, administrând instituțiile după propria lor chibzuință și bun plac. În această situație nu se poate crea o unitate de vederi în modul de administrare al imensei provincii.

În repetate rânduri, partidele politice atrag atenția Regentului, că lărgirea extraordinară a funcțiilor autorităților militare, atrage, pe de o parte pe militari în chestiunile politice, iar pe de altă parte militarizează instituțiunile administrative și recomandă coordonarea minuțioasă a organelor regimului civil cu organele militare, observând precis limitele ambelor grupuri a puterii executive, iar pe terenul dispozițiilor de caracter administrativ cer Regentului să se recunoască superioritatea regimului civil.

Dar regimul militar-administrativ, care enervează și compromite puterea dictatorului, se lățește peste întreaga Siberie.

Partidul constituțional-democrat, care sprijină pe Kolciak, discutând problema administrativă crede că „principiul regimului dictatorial nu poate fi înlocuit, deși în ochii populației este pus în legătură cu samavolnicia și nelegiuirea. Mâna pedepsitoare a regimului trebuie să se ridice mai întâi asupra agenților proprii, cari vatămă prestigiul în țară, iar guvernul să asigure adevăratele baze legale ale ordinei“. Așa vorbesc cadeții când șef al guvernului din Omsk este V. P. Pepeliaev, președintele secției de est a partidului, partid care în Congresul din Ufa a cerut dictatura și-a lucrat din răspuțeri pentru înscăunarea dictatorului.

Celelalte grupări politice și naționale, — mai puțin cercurile industriale, mulțumite cu politica lui Kolciak, văd în sistemul militar-administrativ prăbușirea dictaturei și lucrează în direcțiunea aceasta.

Armata.

Armata siberiană este foarte pestră ca origine și idei morale. Formată în bună parte din soldați originali din Rusia Europeană, fără nici o convingere și neînțelegători cătuși de puțin a ideilor în numele căroră luptă, dornici să-și revadă casele părăsite, dezertează zilnic. Unitățile se refac fie cu recruți noi, fie cu dezertorii cari fug dela bolșevici, — aceștia devenind adesea cei mai buni soldați.

Dar unei armate, care reprezintă idei revoluționare, îi trebuie conștiință și încredere desăvârșită în superioritatea ideii, îi trebuie suflet... Asemenea calități nu găsim în armata siberiană. În repetate rânduri Kolciak constată că :

„S’au predat în prinsoare soldați tineri, dintre cei mobilizați și au trecut la inamic înainte de luptă.

„În cursul luptelor s’au observat cazuri când po-

pulația a lucrat în mod dușmănos față de armată și dispune ca :

„Toată averea mișcătoare a acelor, cari s’au predat voluntari în captivitate, sau cari au trecut la inamic, asemenea și acelor, cari servesc ca voluntari în rândurile roșiilor, să se confişce în folosul Statului“.

„Pământul, proprietatea acestor persoane, devine proprietate a Statului și se va preda pentru satisfacerea nevoilor acelor soldați și familiile lor, cari au suferit în timpul luptelor prezente“.

„In cursul operațiilor, trădătorii amintiți mai sus nu se vor lua în captivitate, ci vor fi împușcați fără judecată, iar în viitorul mai îndepărtat vor fi arestați și predați curții marțiale“.

*

Aceasta este armata pe care se sprijină Regentul. O strălucită excepție constituiesc însă diviziile Ijevski și Wotkinsk, formate din muncitorii dela fabricile cu acelaș nume, organizați de bolșevici. Dezamăgiți în idealul pentru care luptaseră cu bărbăție sub șefii comuniști, după ce au văzut îngrozitoarea realitate în care este împinsă Rusia, au părăsit ideile comuniste și în 17 August, 1918, au trecut cu toții pe cealaltă parte a baricadei, la albi. Astăzi ei formează diviziile inimoase și pline de suflet, pe cari se înterneiază Regentul în cele mai grele împrejurări.

*

Graba cu care a fost organizată armata și străduința de a-i mări efectivele cu orice preț, se resimte.

Necesitățile urgente ce apăreau în măsura în care Siberia se elibera de bolșevici, au făcut să fie men-

ținute vechile cadre ale armatei imperiale din garnizoanele Siberiei. Așa se explică faptul că se găsesc în Siberia zeci de regimente al căror efectiv, de multe ori, abia atinge 20 de soldați.

Pe de altă parte, lipsa de legătură între diferitele ținuturi ale Siberiei este o cauză a imposibilității organizării temeinice a unei armate unitare.

Așa în regiunea Turkestanului au deținut puterea detașamentele cazacilor, sub comanda Atamanului Dutow.

În Irkutsk este recunoscută organizarea vechiului Corp al 4-lea siberian de armată, iar în Transbaicalia înființează corpul al V-lea siberian, a cărui comandă o deține Atamanul Semenov, care refuză însă să recunoască autoritatea lui Kolciak.

Nevoia unei bune organizări a armatei rusești se simte însă numai pe front. Generalul Boldârev, primul comandant suprem al tuturor forțelor rusești contra bolșevicilor, care își primise acest mandat de la congresul din Ufa în calitate de membru al Directoratului, a rămas prea puțin în fruntea așa ziselor „forțe rusești de pe uscat și de pe apă“, pentru ca organizarea începută de el să poată da roade.

Cel care trasează acum liniile generale de organizare a armatei siberiene este amiralul Kolciak.

În organizarea trupelor lui Kolciak, se disting trei categorii de armate:

1. Armate, cari luptă independent de comanda directă a Înalțului Regent, cum este armata de sud a lui Denikin, care a recunoscut în Mai 1919, autoritatea Regentului.

2. Armate, care și-au păstrat vechea organizare și cadrele din timpul imperiului, cum sunt corpul 4 la Irkutsk și corpul 5 în Transbaicalia.

3. Armata de pe front, căreia în ordinele lui Kol-

ciak și în ordinele antecesorului său, generalul Boldârev, i se zice „tânăra dar strălucita armată“.

Intr'adevăr, această armată are cadre noi, fiind formată în majoritate din voluntari. După Boldârev comanda acestei armate a luat-o însuși Kolceak iar la 4 Ianuarie 1919 o trece tânărului general ceh Gaida, având șef de stat major pe generalul rus Bogoslawski. Generalul Gaida intrase voluntar în armata cehoslovacă, ca simplu soldat. El învățase medicina. Purtându-se brav a fost avansat căpitan. În această calitate a ordonat trupelor cehoslovace să ocupe Siberia; după câteva luni este general. Se svonește că el ar dori să se căsătorească cu fata lui Kolciak, dar în urma unor neînțelegeri cu Regentul, Gaida demisionează în Iunie 1919 și comanda armatei este trecută generalului Diterix, unul dintre cei mai destoinici generali ruși din Siberia. Diterix este tot ceh de origine. Moșul său se refugiasse din Bohemia în Rusia.

*

Generalul Mihail Vasilievici Diterix a îndeplinit servicii importante în timpul războiului. Ultima comandă efectivă ce-a avut, a fost aceea a detașamentului rusesc dela Salonik. Kerensky l-a invitat să intre în cabinetul său ca ministru de război dar Diterix a refuzat. A fost unul dintre intimii și auxiliarii generalilor Korniloff și Duhonin.

*

Alegerea lui Diterix ca suprem comandant este una dintre cele mai bune măsuri ale lui Kolciak, dar vine prea târziu; — abia la 20 Iunie 1919 când situația frontului de vest este sdruncinată i-se predă comanda supremă peste *Armata Siberiană* peste *Armata de est* și peste *Flotila de Răsboiu*.

Datorită inițiativei lui Diterix, Kolciak dispune împărțirea trupelor siberene în trei armate :

Armata I-a sub comanda generalului Pepeliaev, fratele președintelui de consiliu.

Armata II-a sub comanda generalului Lohwitzki, cel care comandase detașamentul rusesc pe frontul francez.

Armata III-a sub comanda generalului Saharov, care urmă lui Diterix la comanda supremă.

Împărțirea aceasta nu mai poate ajuta însă operațiilor militare, ci doar unei ordini oarecare în dramatica retragere spre răsărit.

Kolciak și aliații.

Cum ascensiunea lui Kolciak survenise imediat după armistițiul care a pus capăt marelui războiu, acesta saluta la 7 Decembrie 1918, printr'o declarațiune victoria aliaților, exprimând recunoștința poporului rus pentru constrângerea Germaniei de-a părăsi teritoriile cutropite ale Rusiei și pentru abolirea păcii dela Brest-Litovsk.

Kolciak își exprimă nădejdea, că guvernul rus cu ocaziunea tratativelor de pace, va contribui și el la organizarea popoarelor pe baza principiilor noi și de solidaritate politică.

În declarațiunea aceasta Kolciak arăta, că „Rusiei, frântă de excepționale greutăți, provocate de războiu și de revoluție, nu i-a fost dat să rămână în rândul aliaților până la fericita zi a biruinței dar împreună cu aliații sărbătorește victoria, așteptând rezultatele ei binefăcătoare și pentru poporul rus“.

Regentul constată, că nu sunt uitate de către aliați, marile efortări și nenumăratele jertfe sângeroase aduse de ruși pentru scopul comun al aliaților, — căci „aceștia au constrâns Germania să re-

nunțe la pacea dela Brest-Litowsk, obligând-o să-și retragă armata din teritoriile rusești și să curme jaful averii poporului rus.“

În acest gest al aliaților față de Germania, Kolciak vede garanția renașterii imperiului.

„Sprijinindu-se pe sentimente naționale sănătoase, guvernul rus tinde spre reclădirea Statului, pe baza principiilor adevăratei democrații, a libertății și egalității“, — spune declarațiunea Regentului, — și „cunoscând că puterile aliate sunt conduse de marile idealuri ale umanității, dreptății și solidarității internaționale, guvernul rus va primi cu recunoștință ajutorul aliat în munca pentru restabilirea Rusiei, deoarece Rusia nu trebuie să rămână în situația ei actuală, amenințând țările civilizate cu mari și noi zguduiri, lipsind popoarele obosite de binefacerile vieții pașnice, iar pe învingători de roadele triumfului lor“.

Principial, Kolciak are dreptate, dar pentru aliați numai confirmarea victoriei și cuvintele de slavă ale guvernului din Omsk nu constituiesc suficientă garanție pentru o politică democratică.

În momentul luării frânelor Statului, Kolciak făcuse unele declarațiuni de principii, privind politica externă și internă — dar cum acestor declarațiuni le lipsea claritatea și cum politica Regentului devia încet-încet dela linia de conduită ce-și fixase, militarizând administrația și înăbușind orice opoziție, aliații i-au pus o seamă de întrebări printr'o notă colectivă. Kolciak răspunde la 26 Mai, constatând că scopul puterilor față de Rusia corespunde problemelor pe cari și le-a pus guvernul rusesc, care se năzuiește să restabilească ordinea, distrugând bolșevismul.

Odată țara salvată din această nenorocire, prima grijă va fi convocarea Constituantei. El, Kolciak, îi

va preda puterea, — Constituanta fiind singura autoritate în drept să stabilească așezămintele viitoare ale Statului și să rezolve problemele mari, puse de războiu și de revoluție.

Printr'un asemenea răspuns, Kelciak, care proslăvește triumful aliaților și exprimă recunoștința poporului rus față de aliați pentru constrângerea Germaniei să părăsească pământul rusesc cutropit, nu-și ia nici o obligațiune politică față de aliați.

*

În altă ordine de idei, Kolciak se declară gata să cerceteze, împreună cu puterile aliate, toate problemele internaționale în legătură cu Rusia, în cadrul ideilor a căror înlăptuire o reprezintă Liga Națiunilor, ca bunăoară reducerea armamentului, prevenirea războaielor și asigurarea păcii.

În ceiace privește chestiunile interne, răspunsul Înaltului Regent urmează astfel :

„Trecând la chestiunea organizării interne care poate interesa Puterile, numai întrucât ele dau directive politice guvernului rusesc, repet că nu poate să mai survină o reîntoarcere la regimul care a existat în Rusia înainte de Februarie 1917, că rezolvirea vremelnică a chestiunei agrare, asupra căreia s'a oprit guvernul, are în vedere satisfacerea intereselor cercurilor largi ale populației și derivă din convingerea, că Rusia numai atunci va fi unitară și solidă când țărănimea, de mai multe milioane, va fi deplin asigurată cu pământ. Tot asemenea în administrarea ținuturilor eliberate ale Rusiei, guvernul nu numai că nu pune piedici acțiunii instituțiilor județene și orășenești, dar vede în munca lor întărirea bazelor de conducere independentă, cari constituiesc condiții necesare renașterii Țării și vom ajuta

acestor organe prin toate mijloacele ce ne stău la dispoziție“.

„Punând problema ordinii în țară și asigurării populației, obosită de teroarea ce domnește în Rusia, guvernul recunoaște, că toate clasele sunt egale înaintea legii, fără deosebire de religie și de naționalitate“.

*

Kolciak ține să sublinieze că declarația o face în numele Rusiei naționale, exprimându-și nădejdea că după distrugerea bolșevismului se vor putea aranja toate chestiunile ce interesează popoarele, a căror viață publică și de Stat este în legătură cu Rusia.

Problema naționalităților.

Alături de alte probleme, s'a ridicat amenințătoare în Rusia și problema naționalităților.

Ținând seamă de mentalitatea politicianilor ruși, de misiunea istoric-religioasă a Tarismului, rezolvirea problemei naționalităților în spiritul propagat de unele neamuri cu desăvârșită conștiință națională ca polonezii, românii, finlandezii, lituanii, ucrainenii era pentru bărbații de Stat ai Rusiei o imposibilitate morală.

*

Atât Tarul, cât și nobilimea dela conducere sau aceia băstinașă — provincială și toată intelectualitatea rusă era îmbibată de principiile *slavofilismului* care, în cursul veacului trecut, a propagat cu stăruință mesianismul cultural și politic al poporului rus.

În domeniul spiritual, după principiile slavofilismului, biserica ortodoxă rusă este singura biserică adevărat creștină; în domeniul politic, slavonismul

condamnă reformele lui Petru cel Mare și propagă reîntoarcerea la vechile obiceiuri moscovite; în domeniul social, mirul țărănesc e considerat ca o creațiune specifică a geniului rus, care va aduce prosperitatea Rusiei. Plecând dela aceste principii fundamentale, rușii condamnau civilizația occidentală și căutau să opună acestei lumi germano-romană, o lume nouă : lumea civilizației greco-slavă.

Mișcările răsboinice din a doua jumătate a veacului trecut din Balcani au surescitat pe ruși și entuziasmul pentru frații slavi, cari se trudeau să scuture jugul turcesc, a împins în întreaga Rusie slavofilismul pe primul plan, consacrându-l ca o doctrină de politică naționalistă.

Scriitorul Danielevsky a scris un adevărat catehism al slavofilismului, cuprins în cartea *Rusia și Europa*.

Scrisă cu entuziasm și cu talent remarcabil, cartea stabilește un antagonism ireductibil între Rusia și lumea occidentală și caută să demonstreze superioritatea culturai ruse față de cea occidentală.

În domeniul politicei externe, cartea lui Danielevsky stabilește ca scop suprem al Rusiei, unirea tuturor slavilor, dacă nu sub acelaș sceptu, cel puțin sub aceiași hegemonie. Constantinopolul trebuie să devină Capitala Imperiului Rus și-a viitoarei federații slave. Aceste ținte nu pot fi atinse, după slavofili, decât printr'o luptă desnădăjduită între Rusia și Occident.

Slavofilismul deveni, în special după războiul ruso-turc din 1877, o doctrină națională imperialistă și reacționară, menținând în societatea rusească un spirit răsboinic și șovinist.

*

În această situație popoarele străine din cuprinsul

Rusiei nu se puteau aștepta la o dreaptă rezolvire a problemei naționalităților.

Cele peste 100 de naționalități au fost sugrumate până la revoluție de cnutul căzăcesc, iar după revoluție de teroarea roșilor.

Față de problema naționalităților bolșevicii au profesat o doctrină ultraliberală. După revoluția din Octombrie Comisarii Poporului hotărâsc și stabilesc ca principii de rezolvire a problemei următoarele:

1. Egalitate în suveranitatea popoarelor Rusiei.
2. Dreptul popoarelor de-a dispune singure de ele înșile până la separarea și constituirea în state independente.
3. Suprimarea tuturor privilegiilor și limitelor naționale și religioase.
4. Libera dezvoltare a minorităților naționale și a grupurilor etnice, locuind pe teritoriul Rusiei.

*

Program frumos și plin de nădejdi pentru popoarele Rusiei, dar executarea bolșevică a fost alta. Comisarii poporului au înțeles sub egalitatea și suveranitatea popoarelor Rusiei suveranitatea dictaturei proletare în tot cuprinsul colosului rusec; dreptul de liberă hotărâre a popoarelor, bolșevicii l-au considerat ca un drept de guvernare a popoarelor prin proletari, iar libera dezvoltare a minorităților naționale și-a grupurilor etnice a fost înăbușită în mod sângeros. Religia a fost pângărită și murdărită în tot ce morala ei are mai sfânt și mai dumnezeesc.

Proclamarea autonomiilor naționale a constituit pentru bolșevici o amenințare a proletariatului din provinciile autonome și un pretext abuziv și drăcesc de intervenție armată, pentru nivelarea internațională a conștiințelor și pentru înscăunarea dictaturei roșii.

În problema naționalităților, Kolciak reia firul politicei guvernelor Lwof și Kerensky. Răspunsul din 26 Maiu la nota aliaților, privind această problemă, este un monument de falșitate.

Înaltul Regent se simte dator să reconfirme „ca pe un eveniment natural și just reînvierea și independența Poloniei“, așa după cum a declarat și guvernul interimar al Rusiei din 1917. Kolciak este decis să recunoască guvernul finlandez și independența Finlandei, asigurându-i organizarea internă și ținând să declare că guvernul încă depe acum asigură drepturile autonome a naționalităților. „Suntem gata — spune Regentul — să pregătim cu plăcere (?) chiar acum deciziunile cari sunt în legătură cu grupările naționale ale Estoniei, Litviei, Lituaniei și a popoarelor din Caucaz și de dincolo de Caspica și sperăm în rezolvirea urgentă a acestor chestiuni“.

Toate aceste probleme au însă un corectiv : toate deciziunile luate de guvern în numele Rusiei vor trebui revăzute de Constituantă. Tot Constituanta va fixa și granița ruso-poloneză, a cărei trasare definitivă „trebuie să fie amânată până la Constituantă“.

Toate celelalte probleme în legătură cu naționalitățile vor trebui de asemenea revăzute și ratificate de către constituantă *ca și tratatele internaționale privitoare la Basarabia*.

Abia în noaptea căderii Omskului Regentul recunoscu independența Poloniei, fără nici o condiție.

Chestiunea agrară.

Încă din veacul trecut s'a pus în mod acut și problema politicei agrare în Rusia. Până la 1861 n'a existat nici un fel de proprietate țărănească, — dar pe măsură ce ideile liberale pătrundeau la sate, ță-

rânimea începea să-și afirme dreptul asupra pământului ce-l muncea.

Marile moșii erau lucrate de mușicii asociați în instituția *mirului*. Pentru întâia dată în 1861 Alexandru al II-lea, *Tarul liberator*, acorda țăranilor pământ și ștergea iobăgia. Colectivității țăranilor *mirului*, i s'a recunoscut în schimbul unui preț de răscumpărare dreptul de proprietate asupra pământului ce-l lucrase.

Dar cum poporul rus este cel mai prolific depe suprafața pământului, chestiunea agrară s'a pus în curând cu aceeași permanență actualitate. Năzuințele de emancipare a păturei de jos s'au afirmat cu energie în tot cursul veacului trecut — dar abia în 1906, când prin convocarea primei Dume s'a acordat poporului o modestă participare la guvernarea Imperiului, s'a încercat o nouă reglementare a chestiunii agrare.

Atunci s'au adus legiurile lui Stolypin, care pentru întâia dată introduceau *proprietatea privată* în locul proprietății colective, dată la 1861 mirului.

Legiurile stolipiniene au constituit un mare pas spre consolidarea Rusiei dar legea a fost în majoritatea cazurilor rău aplicată sau în mod abuziv înlăturată. Chestiunea pământului a rămas și pe mai departe o permanentă amenințare a însăși existenței împărăției.

*

Modul cum bolșevicii au rezolvit prin decretul agrar din 26 Octombrie 1917 problema agrară a satisfăcut țăranimea. Mișcarea bolșevică a fost susținută chiar în multe părți ale Rusiei cu entuziasm de către țăranime, pentru care decretul bolșevic era, în aparență, o legitimă satisfacție. Dispozițiunile decretului șterg orice drept de proprietate asupra pământului.

tului fără nici un fel de despăgubire iar comitetelor agrare locale, instituite de guvernul provizor al Principelui Lwof, li se acordă dreptul să dispună asupra felului de administrare a pământului expropriat, însă numai cu avizul organizațiilor țărănești.

Prin aceste dispozițiuni să creia în favorul organizațiilor țărănești un larg drept de apreciere, asupra administrării pământului rusc. Hotărârea definitivă însă, în ceiace privește felul de exploatare a pământului, rămânea să fie adusă de către Constituantă.

O legitimă prudență politică îi obliga pe bolșevici să nu rezolve complet chestiunea agrară, — lăsând pe seama Constituantei punctul vulnerabil.

Dizolvând însă Constituanta în Ianuarie 1918, legea bolșevică a socializării pământului, din 6 Februarie 1918, tranșează cât mai complet întreaga chestiune.

Oricât ar pare de favorabil țărănimii, — decretul agrar din 26 Octombrie 1917 a provocat totuși o seamă de nemulțumiri în sânul acesteia alimentate de neînțelegeriile dintre comitetele agrare locale și organizațiile țărănești, nemulțumiri ce-au avut darul să facă pe bolșevici să *evolueze* spre social-revoluționari. Legea *socializării pământului* din Februarie 1918 poartă pecetea programului politic al partidului social-revoluționar promovat în vremea țarismului.

Noua lege bolșevică desființează orice drept de proprietate imobiliară și trece pământul cu întreg inventarul economic asupra poporului muncitor fără nici un drept de despăgubire a celor expropriați. Până aci principiile decretului din Octombrie 1917 sunt respectate. Drept la folosința pământului are însă numai acel care îl muncește, — fără vreo restricțiuni rezultând din deosebirea de naționalitate, religie sau de sex, deci egalitate desăvârșită, dar cu anu-

mite restricțiuni, specifice în lege și fără prea mare importanță.

Acest principiu al egalității desăvârșite, care mai era perfecționat prin dispozițiunea că împărțirea pământului între țăranii muncitori, de către organele Statului, se va face după *capacitatea de muncă* a fiecăruia, — a adus cu sine exproprierea tuturor țăranilor împrumăriți în baza reformelor lui Stolypin și a tuturor acelor care prin intermediul „Băncii Țărănești” organizată tot prin reformele stolypiniene, cumpăraseră, alături de solul primit prin împrumut, alte desiatine de pământ, pe care l-au plătit în bani de mare valoare.

Toți acești țărani, prin faptul că exproprierea bolșevică se făcea fără vreo despăgubire, au fost aduși la sapă de lemn, nivelându-se situația economică a satelor rusești prin acest mod de aplicare a principiilor de egalitate.

Bolșevicii cari se răzimbau la orașe pe periferii, la sate au căutat tot în sărăcime, — în oamenii fără căpătâiu — sprijinul necesar. Prin legea socializării se dădea o unică satisfacție „*Komiteta biednostilor*”, comitetelor sărăciei, dar se arunca în același timp sămânța primelor răscoale țărănești dela începutul anului 1918. Ori cât de puternic ar fi fost sentimentul național al Ucrainenilor, popor cu limbă mult diferită de aceia a Rușilor, cu literatură și istorie națională proprie, cu tradiție și aspirațiuni naționale, veleitățile de independență ucrainiană, au găsit un imbold de energie și de rezistență în aplicarea absurdă a principiului bolșevic de „egalitate agrară” a țărănimei. Toate răscoalele țărănești, înăbușite în cursul anilor 1918—1919 și 1920 au originea în nemulțumirea provocată prin distrugerea marelui înfăptuiri agrare stolipiniană.

Dar după principiile bolșevice, țăranul trebuia să

devină un salahor pe domeniile Statului și va trebui să lucreze după directivele comitetelor. Pentru a realiza acest scop final, bolșevicii au organizat *cooperativele de produse, gospodării sovietice model* și au căutat să introducă cele mai moderne mașini în producțiunea agricolă. Atât cooperativele, cât și gospodăriile model precum și instituțiile de furnizare a mașinilor agricole era firesc să primească directive dela o instituție centrală și iată cum, pe nesimțite, bolșevicii au devenit diriguitorii țărănimei muncitoare. O singură uriașe gospodărie era în curs de a se creia pe teritoriul Rusiei. Această situație s'a încercat a fi legalizată printr'un decret agrar din 14 Februarie 1919, prin care întreg teritoriul Republicii este considerat ca un singur fond de producție și condițiunile de producție urmează a fi date de către conducerea centrală sovietică.

*

După ce țărănimea în urma legii socializării pământului, în cea mai mare parte a Rusiei își împărțise singură terenurile și împărțirea fusese acceptată de organizațiunile bolșevice, realizându-se astfel idealul agrar al acestei țărănimi — „*ciornâi perediel*” — împărțirea neagră, împărțirea reală a pământului, ideal pentru care a curs atâta sânge și s'au adus atâtea jertfe, câte n'a cunoscut nici o altă țară, deși această țărănime nu avea încă decât dela reformele lui Stolypin încoace și prea puțin noțiunea dreptului de proprietate individuală, — decretul din 14 Februarie 1919 este cea mai crudă palmă dată entuziasmului țărănesc. Supravegherea producției țăranilor începe să ia forme concrete prin comitetele de însămânțare care dispun unde și cum să se lucreze pământul, ce și cât să se semene, pentru ca

sa se asigure, în acest mod, aprovizionarea proletariatului urban și a armatei bolșevice.

Țăranul nu mai poate reține din producțiunea muncii lui decât strictul necesar familiei sale, — restul se varsa Statului, urmând să primească în schimb mărfuri industriale. Aci intervine rezistența țăranilor cari ascund plusul producției datorit Statului; Sovietele iau aspre măsuri de rechiziționare a producției și de pedeapsă a „infractorilor“; — țăranii răspund în foarte multe părți a Rúsiei cu sângeroase și permanente revolte.

Situațiunea de astăzi a țăranului rus îl face să dea pentru rezolvirea cinstită a problemei agrare încă multe și sângeroase jertfe.

Formidabila înmulțire a rușilor face ca numai o revizuire atentă și leală a problemei agrare din generație în generație să stabilească o liniște durabilă sau revenirea la o cuminte politică de colonizări după principiile lui Stolypin.

*

În Siberia, pentru populațiunea locală chestiunea pământului nu s'a pus niciodată cu acuitatea din Rusia Europeană. Aci sunt încă uriașe întinderi de pământ necălcate de piciorul omenesc. Imensa provincie constituie o enormă rezervă pentru realizarea unei politici de colonizări. Dealtfel numai războiul a întrerupt marea activitate a direcțiunilor de colonizare, instituite prin legile agrare din 1906. Am văzut în incursiunile prin nesfârșita pădure Taiga, făcute de voluntarii noștri, urmărind bandele bolșevice, multe vetre de sate proiectate să fie înființate. Hărțile Statului major arătau sate cari în realitate nu există și călătorul adesea nu găsește decât vatra satului, unde pădurea s'a tăiat și s'au croit drumuri de eșire

la larg sau la malurile râurilor pentru viitorii coloniști.

*

Kolciak și-a publicat în câteva rânduri programul său agrar care are însă permanentul corectiv pus în calea tuturor realizărilor : *Chestiunea seculară a pământului va fi rezolvită de Constituantă*.

Regentul își dă seama că Rusia numai atunci va fi unită și consolidată când țărănimea va fi deplin asigurată cu pământ și declară aliaților că „rezolvirea vremelnică a chestiunii agrare asupra căreia s'a oprit guvernul, are în vedere satisfacerea cercurilor largi ale populației“.

Dar Kolciak, în rezolvirea vremelnică a chestiunii agrare înțelege că datoria guvernului este de-a în-sufla populației agricole încrederea că recolta va aparține aceluia care a arat și-a semănat, totuși prin declarațiunea din 4 Aprilie 1919, care conține programul agricol al Dictatorului promite „că guvernul va lua măsuri pentru asigurarea și în viitor a micilor agricultori și celor lipsiți cu totul de pământ, folosindu-se în primul rând de pământul moșierilor și al Statului trecut de fapt de acum în posesiunea țăranilor, iar pământurile cari se lucrau exclusiv sau de obicei de către familia proprietarului, fermierilor, împrumutătorilor, vor fi restituite posesorilor legali“.

Prin această declarațiune principială, Kolciak înțelege să consfințească prin lege o situațiune de fapt creiată de revoluție, declarând buni proprietari pe anumite porțiuni de teren pe țăranii cari au ocupat, pentru nevoile proprii, pământuri de ale Statului sau de ale marilor moșieri. Acei cari au ocupat însă pământuri lucrate exclusiv sau de obicei de familia

proprietarului vor fi deposezați de posesiunea ce o dețin azi. Corectivul este destul de larg.

*

Totodată guvernul anunță, că de aci înainte nu va mai permite ocuparea arbitrară a pământurilor, fie ale Statului, comunelor sau particulare și toate violările drepturilor pământurilor străine vor fi diferite Justiției.

Actele legislative despre regularea relațiilor agricole, despre regularea folosinței provizorii a pământului ocupat, despre împărțirea dreaptă, ce urma să se facă, și în sfârșit condițiunile recompensei foștilor proprietari, o să urmeze în curând.

Scopul general al acestor legi va fi transmiterea pământului dela cei ce nu lucrează, populației muncitorești, și creierea de ajutoare pentru dezvoltarea gospodăriilor agricultorilor mici, indiferent dacă vor fi puse pe baza proprietății personale sau comune.

Pentru a ajuta formarea de gospodării a țăranilor muncitori, guvernul va da un ajutor larg pentru trecerea acestor pământuri în plină proprietate.

Guvernul mai declară că înțelege să facă acest pas plin de adâncă însemnătate istorică, plecând din convingerea că numai cu astfel de măsură poate renaște, întări și asigura buna stare a țăranilor ruși iar binele țăranimii este fundamentul sănătos și tare, pe care o să fie pusă fortăreața nouă, liberă și puternică.

Ca urmare a declarațiunei din 4 Aprilie, ministrul de agricultură Petrov, reglementează ordinea de executare a semănăturilor în cursul anului 1919 pe pământurile neaparținând semănătorilor, dispunând ca toate semănăturile făcute pe pământurile neaparținând semănătorilor, adică semănăturile de toamna

anului 1918 și semănăturile de vara anului 1919, formează proprietatea inalienabilă a acelor persoane, cu munca sau mijloacele cărora sunt făcute, respectând anumite dispozițiuni ministeriale.

Chestiunea muncitorească.

Problema socială a muncitorimei nu l-a preocupat pe Kolciak în măsura în care se afirmase importanța ei în decursul revoluției și mai ales în urma utopiilor bolșevice, cari au zăpăcit milioane de muncitori și țărani.

Din populația Rusiei de 180 milioane suflete, numai aproximativ 3 și jumătate milioane erau muncitori. Din acest număr peste 90% erau stabiliți în Rusia Europeană și numai restul se găsea la întreprinderile din Siberia. Războiul a deplasat și mai mult muncitorimea spre Rusia Europeană și în această situație, Kolciak, preocupat mai mult de problemele momentului, decât de viitor, a dat puțină importanță chestiunii muncitorești, deși cele mai bune divizii din armata sa sunt formate din muncitorii dela fabricile Ijewsky și Wotkinsk.

Aceste două divizii, organizate de bolșevici, luptaseră sub steagul roșu în Urali trecând apoi la albi, înțelegând să lupte sub steagul național „pentru drepturile poporului rus și pentru Constituantă“.

Probabil că numai datorită faptului că în armata Înaltului Regent se aflau aceste două eroice divizii, Kolciak a declarat în ordinul-program din 26 Iulie, adresat armatei, că „refacerea țării, rezolvirea chestiunii agrare și muncitorească o poate face numai singur poporul rusesc distrugând bolșevismul“ ceea ce constituie însăși negația rezolvirii reale a acestor probleme.

La atât se reduce programul lui Kolciak în ches-

tiunea muncitorească. Acest fapt a determinat pe slujbașii și pe lucrătorii căii ferate să saboteze noua stăpânire, iar pe Kolciak să militarizeze calea ferată.

Problema Constituantei.

Toți conducătorii Statelor au avut adesea nevoie de sfaturile celor mai apropiați dintre supușii lor. Țarii autocrați ai Rusiei consultau Consiliul de Stat al Imperiului, format din marii boeri și dregători. Sub Petru cel Mare Consiliul de Stat a fost înlocuit cu un Senat, iar sub Ana Ivanova cu Înaltul Consiliu Secret. Elisabeta Petrovna a revenit la Senatul lui Petru cel Mare.

Dar Țarii au convocat adesea și Soborul țări (Zemsky Sobor) compus din reprezentanții claselor libere. Ecaterina a 2-a stăpânită la începutul domniei de ideile generoase ale apusului, convocă o mare adunare generală compusă din reprezentanții tuturor claselor, ai armatei, ai Neamurilor, provinciilor și districtelor Rusiei, pentru alcătuirea unor noi legiuri pentru Imperiu. Dar vestea revoluției franceze a făcut să dizolve adunarea și să guverneze în mod autocrat.

Abia sub Alexandru I, ideile de emancipare politică prinseră rădăcini, pentru ca să fie înăbușite de urmașii săi.

Dar intelectualitatea rusă, îmbibată de ideile liberale, și constituită în numeroase societăți secrete, luând pildă și dela națiunea poloneză, începu să lupte cu energie și cu stăruință pentru dobândirea libertăților publice. Constituția era visul acestor fanatici. Abia sub domnia lui Nicolae al II-lea, ultimul Țar, după ce s'a vărsat atâta sânge, cât numai fanatismul orb a putut da, s'a ajuns la convocarea unei Dume a Imperiului, alcătuită din reprezentanții

proprietarilor dela orașe și dela sate și din delegații țărănilor. Dar lucrările Dumei urmau să fie cenzurate de Consiliul Imperial, iar Țarul putea lua hotărâri peste rezoluțiunile celor două adunări.

*

Intâia dumă se deschise în 1906, dar abia putu funcționa câteva luni, fiind dizolvată la propunerea lui Stolypin. Dezideratele avansate, susținute în special de cadeți, cari au avut majoritatea în dumă și cari cereau libertăți publice, vot universal, egalitate între cetățeni, guvern constituțional responsabil în fața dumei, dizolvarea consiliului Imperial, erau pentru vremurile acelea prea radicale.

A doua Dumă se deschise în 1907 și fu dizolvată după câteva luni, pentru motivul că partidele de stânga cereau o constituantă care să dea altă formă politică împărăției.

A treia Dumă dăinui patru ani, din 1908 la 1912.

În timpul când izbucni revoluția funcționa a patra Dumă, venită de atâtea ori în conflict cu guvernul puternicului autocrat.

*

După evenimentele sângeroase din Februarie 1917 toți rușii, toate partidele politice, au văzut salvarea într-o Constituantă, care va pune Rusia pe baze politice noi. Convocată de Kerensky pe ziua de 28 Noembrie 1917, un decret bolșevic a prorogat-o, convocând-o pe 5 Ianuarie 1918.

Dar constituanta, visată de atâtea generațiuni și pentru care rușii au dat numeroase jertfe de vieți și de sânge, n'a trăit decât o singură zi. Constituanta rusească s'a născut moartă; ea n'a putut realiza ni-

mic din idealurile pentru care răsărise. Bolșevicii au dizolvat-o.

În cursul revoluției, constituanta a fost și este încă, pentru politicianii ruși un paravan după care își ascund neputința și lipsa de inițiativă și de energie creatoare.

Cu excepția lui Kolciak, toți recunosc autoritatea legală a primei Constituante de-a hotărâ soarta Rusiei.

Kolciak este primul bărbat de Stat dintre adversarii hotărâți ai bolșevicilor cari contestă Constituantei dizolvată la 5 Ianuarie 1918, dreptul de a decide asupra soartei Rusiei, pe motivul că alegerile s'ar fi efectuat sub teroarea roșie. El are în Siberia o seamă de adversari hotărâți printre membrii primei constituante și se vede că adversitatea aceasta este una din cauzele tendinței de a micșora autoritatea primei constituante.

„Toate eforturile mele, — spune Regentul, în răspunsul său din 26 Maiu 1919, la nota aliaților — sunt îndreptate în direcția războiului civil, pe care doresc să-l termin cât mai neîntârziat, prin distrugerea bolșevismului, dând astfel poporului rus posibilitatea să-și exprime voința. Tărăgănarea luptei ar îndepărta această soluție și guvernul nu crede legală înlocuirea alegerilor libere cu Constituanta din 1917, aleasă sub teroarea bolșevicilor, a cărei membri în mare parte se găsesc în mâinile bolșevicilor. Numai unei constituante aleasă în mod legal îi poate aparține dreptul suprem de a rezolvi în mod definitiv toate problemele fundamentale de Stat, atât externe cât și interne“.

Iar în altă parte Kolciak afirmă, că o comisiune specială lucrează deja la pregătirea alegerilor pe baza sufragiului universal. După eliberarea Rusiei de pacostea bolșevică, prima grijă a Regentului va fi.

convocarea Constituantei, căreia el, Kolciak, îi va preda puterea.

Deci și pentru Kolciak, sugestionat de ideia Constituantei, aceasta constituie corectivul care nu-i îngăduie să ia vre'o hotărâre pentru a-și consolida situația, ducându-l la victorie.

Chestiunea seculară a pământului, problema muncitorească și problemele naționale, vor fi rezolvate de Constituanta a toată Rusia.

Dar Constituanta a fost. Ce va aduce oare viitorul?

Guvernele Dictatorului.

Primul guvern al dictatorului, pus sub președinția siberianului Petre Vologodsky, este format din aceleași persoane, cari au compus și guvernul Directoratului.

Menținut de Kolciak, mai mult ca recunoștință pentru ajutorul tacit dat cu ocazia lovituri de Stat din noaptea de 17/18 Noembrie, decât ca reprezentant autorizat a politicei de dictatură, guvernul Vologodsky este compus din S. M. Ustrugov, Gattenberger, Krincinikov, Ghins, Serebrenicov, Starâkevici, Zefirov, Mihailov, Șciukin, Krasnov, Petrov, Surin și Smirnov. De mai multă vreme Petre Vologodsky, care reprezintă ideia autonomistă siberiană, s'a retras dela conducerea efectivă a afacerilor de Stat și președinția Consiliului e trecută în mod interimar lui S. M. Ustrugov.

Vologodsky, Serebrenikow, Ghins și Mihailov sunt foști membri ai guvernului autonomist siberian, iar dintre ceilalți majoritatea sunt cadeți, iar parte din ei prieteni personali ai Dictatorului sau reprezentanți ai cercurilor industriale.

Guvernul s'a remaniat mai târziu cu generalul Stepanov, ca ministru de războiu, cu amiralul Kova-

levsky, ca ministru al marinei și cu cadetul Pepeliaev, ca ministru de interne, care prefa, în preajma căderii Inaltului Regent, preșidenția de consiliu, împărțind soarta nefericită a acestuia, fără să poată organiza Siberia într'un puternic spate de rezistență a unui front de apărare contra invaziei bolșevice, — ideie în numele căreia preluă Pepeliaev conducerea guvernului.

Preobrajensky, Morozov și Stepanov înlocuesc temporar pe câțiva miniștri titulari.

CAPITOLUL III.

PE FRONTUL INTERN.

Pe calea ferată. Nijne-Udinsk. Lupta dela Ukar. Conflictul cehoslovac. Pe valea râului Uda. La Taișet. Spre Dolghi-Most. „Dikaia Divizia”.

În primele zile din Iunie 1919, Legiunea Română preia paza unui sector de cale ferată în regiunea pădurei Taiga. — Un ordin al comandantului Legiunei reproduce telegrama generalului Janin prin care anunță, că guvernul român e de acord ca voluntarii de-aci să ia parte la operațiunile militare al aliaților.

*

Frontul intern bolșevic s'a format dealungul căii ferate, după ocuparea Siberiei, în vara trecută, de către vlountari, căci nu toate organizațiunile bolșevice, au putut fi lichidate. Multe s'au refugiat în pădurile seculare, unde le-a crescut numărul cu noui partizani localnici cari, organizați în bande de jefuitori, distrug calea ferată, atacă trenurile, jefuesc și asasinează, împiedicând regularitatea transporturi-

lor. Nemulțumirile provocate de guvernarea lui Kolciak, au înmulțit atacurile cetelor de partizani roșii.

*

În 4 Iunie, primele detașamente românești pline de entuziasm părăsesc Irkutskul cu destinația Nijne-Udinsk. În Irkutsk rămâne numai batalionul de rezervă și câțiva ofițeri și subofițeri instructori, formând *Centrul de Triaș* al foștilor prizonieri de război, cari doresc să se înroleze în mod voluntar în Legiune.

*

În lungul Siberiei, în zilele de vară, trenul te poartă printr'o imensă grădină sălbatică, bogată în păduri și'n verdeță.

Rețeaua căii ferate este axa vieții economice a Siberiei dar și cel mai important drum strategic din imensa provincie. Toate căile ferate din vestul Uralilor și până la Vladivostok au fost construite după nevoi strategice.

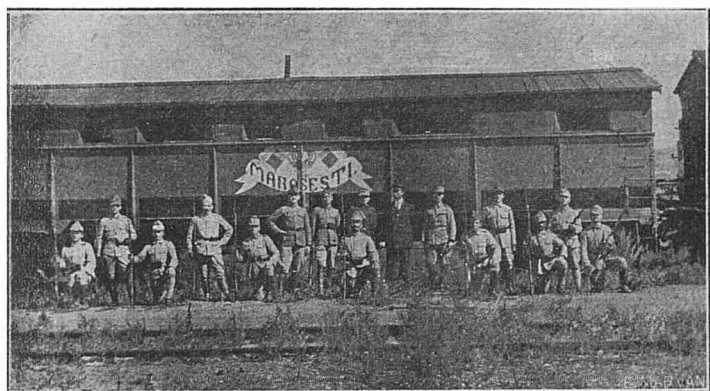
În Siberia singura posibilitate de transport în timpul verii este numai pe calea ferată. Unica șosea națională, foarte primitivă, — numită *Șoseaua Moscovei* — care leagă Rusia Europeană cu Vladivostokul, mergând cam paralel cu calea ferată, — nu este destul de bătătorită și 'n timpul verii căruțele se afundă în noroiul ce face imposibilă orice circulație. Toate drumurile siberiene sunt la fel.

Băștinașii și coloniștii își lucrează vara pământul, cosesc și adună fânul și pregătesc grămezile de lemne și după ce-a căzut zăpada și a dat primul îngheț, fac transporturile pe sănii înguste la cari înhamă câte 2—3 cai. Cei cari nu folosesc trenul, călătoresc în Siberia de obicei iarna. În timpul verii râurile

consituesc întinse rețele de comunicație cu plutele și iarna cu săniile pe gheață.

*

Calea ferată a fost construită sub ultimul țar, pentru legarea bogatului ținut siberian cu Rusia Europeană și în special pentru nevoile transportului de trupe în Orient, căci numai sub Nicolae al II-lea politica rusească a dat o covârșitoare importanță chestiunilor extrem-orientale, față de cele europene.



Vagon blindat.

Dela Volga până la Vladivostok, punctul final al căii ferate sunt aproximativ 8500 km. Dela orașul Samara de lângă Volga, linia urcă spre nord-est până la orașelul Kinel unde se bifurcă, una ducând în direcția Turkestanului, iar cealaltă spre Siberia, trece șerpuitoare Uralii, lăsând în urmă orașele Ufa, Celiabinsk, Novo-Nikolaevsk, Tomsk, Krasnoiarsk, Kansk, Nijne-Udinsk și Irkutsk, de unde înconjoară, pe la sud, lacul Baical și trece prin 33 de tunele traversând Transbaicalia, până la stația Karâmskaia. De-aci se bifurcă iarăși, una trecând în linie dreaptă prin Mandjuria, scurtează drumul Vladivos-

tocului cu aproximativ 600 verste, iar alta urcă spre nord-est paralelă cu Amurul, până la orașul Haba-rovsk, de unde scoboară spre sud, la Vladivostok.

Dela Omsk, capitala Siberiei de Vest mai pleacă o linie ferată la Semipalatinsk și Barnaul, iar alta spre Ecaterinburg, Perm. Viatka, Moskova.

Un drum cu caracter pur economic este numai calea ferată care pleacă dela Celiabinsk la Ecaterinburg, de unde se ramifică, ca niște raze, în ținutul industrial din Urali.

*

Distanțe de sute de kilometri despart gările mari una de alta și numai în stații mici, organizate cu depouri de locomotive și rezervoare de apă, locomotivele opresc să ia cărbuni sau apă.

*

Aci în Siberia omul pierde noțiunea distanțelor, pierde noțiunea depărtării. Dela Nijne-Udinsk, garnizoana românească până la Irkutsk sunt 470 km. și totuși ni-se pare că distanța n'ar fi mai mare ca bunăoară dela Ploști la București. Rușii nu posedă câtuși de puțin această noțiune. Așa, în Saratow mi se spunea, că până la Vladivostok nu e departe, deși distanță e de 8500 km., dar până în România e depărtare uriașă deși distanța din Saratow la Nistru e de numai 3200 km. Pentru ruși distanțele mari încep dela granițele Rusiei.

Imensitatea țării face pe ruși să piardă și noțiunea timpului. căci omului de rând și adesea intelectualului îi este greu să stabilească durata în timp a unei călătorii prin Rusia și Siberia. Timp deci, trebuie să fie din belșug, — lung-lung, ca distanțele... și

rusul nu se grăbește niciodată, căci vreme încă trebuie să fie destulă și este destulă, — *cvacit vremea !*

*

Un mers regulat al trenurilor nu mai există acum. Circulă însă, în fiecare săptămână un expres care pleacă din Vladivostok spre centrul Siberiei și merge până unde poate. Mecanicii sunt bolșevizați, fapt ce constituie adesea un mare pericol pentru viața călătorilor. Atacurile partizanilor roșii și distrugerea căii ferate în diferite puncte sunt însă principalele inconveniente a călătoriei prin Siberia și-a tuturor transporturilor de trupe și de materiale spre frontul din Urali.

*

Trupele voluntarilor păzesc diferite sectoare a căii ferate.

Cehoslovacii, pe măsură ce-au fost retrași de pe frontul Uralilor, au fost eşalonați pe calea ferată, dela râul Ob spre răsărit. Polonezilor li s'a dat sector în regiunea Krasnoiarskului, iar jugoslavilor la răsărit de Nijne-Udinsk.

Batalioanele românești, *Horia* și *Mărășești* au paza sectorului cuprins între localitățile Nijne-Udinsk și Kutulik. Compania de pioneri și trenurile blindate „Horia” și „Mărășești” cantonează în Nijne-Udinsk.

*

Regiunea căii ferate, pe o rază de 10 km. la nord și 10 km. la sud este declarată zonă neutrală.

Sectorul primit de români, situat în pădurea Taiga, este cel mai nesecat cuib de cete roșii, unde stârpirea lor e aproape imposibilă. Cehii, pe cari îi schim-

băm în serviciu, ne spun că zlnic calea ferată e ruptă în diferite puncte și sunt distruse în special rezervoarele de apă ale gărilor.

*

Pădurea *Taiga* nu este încă pătrunsă în întregime de piciorul omenesc. Imensitatea ei, bogată în animale sălbatice, a atâtat curiozitatea multor exploratori și vânători iscusiți, dar *Taiga* posedă totuși mari întinderi de bătrână și sălbatică pădure nestrăbătută încă. La nord, pe-o lungime de peste trei mii de kilometri se întinde dealungul *tundrei*, — câmpia mocirloasă cu ierburi înalte — iar la sud se oprește în stepă, apoi în munții Altai.

Lățimea ei variază între o mie și două mii de kilometri.

*

Mari detașamente bolșevice numărând mii de baionete, manevrează prin această uriașă pădure, terorizând din când în când satele.

În nordul sectorului este semnalată existența detașamentelor bolșevice a lui Moskvitin, Bici și Jakovlenko, iar în partea sudică staționează puternicul *otriad* (grup) al georgianului Karandasvilly, grupurile lui Zestikov, Lizunov și Ciudonin. Mici bande de partizani fac legătura între grupurile mai mari.

În partea de răsărit a sectorului românesc păzește divizia I cehoslovacă cu garnizoana principală în Irkutsk, la vest divizia III-a cehoslovacă, cu garnizoana principală în orașul Krasnoiarsk, la 2600 km. depărtare de Irkutsk. Sectorul diviziei II-a cehoslovacă ține dela Novo-Nikolaevsk spre răsărit până în sectorul diviziei I (gara Iacinsk); regimentul 5 cehoslovac păzește calea ferată laterală dela Novo-Nikola-

evsk spre sud la Barnaul și Bisk. La răsărit de Novo-Nikolaevsk staționează trupele poloneze și jugoslave.

*

În afară de aceste armate naționale, mai staționează în câteva garnizoane și trupe rusești.

În localitatea Ceremhovo, vestită prin marile mine de cărbuni, comandă un detașament rusesc, colonelul Bogatuov, român basarabean. El asigură aprovizionarea căii ferate din regiunea Siberiei Centrale cu cărbuni. La Nijne-Udinsk trupele rusești stau sub comanda colonelului Hofman, iar la Kansk căzăcimea și trupele rusești din regiunea Kansk-Enysei sunt supuse atamanului Krasilnikov, unul dintre militarii cari au condus conjurația împotriva Directoratului. În marea lor majoritate aceste trupe sunt bolșevizate și numai pilda ce le-o dau voluntarii le îndeamnă să mai stea supuse vechilor comandanți. Se pare că numai căzăcimea lui Krasilnicov este disciplinată. Autoritatea acestuia se întemeiază pe libertatea jafului și a violenței.

Nijne-Udinsk.

Orașul Nijne-Udinsk este situat pe malul stâng al râului Uda. E reședința volostei cu acelaș nume. Aci funcționează și o *pereselenskoe upravlenie*, — direcțiunea de colonizare. Oraș cu o situație economică înfloritoare și cu câteva importante stabilimente industriale, este centrul comercial cel mai de seamă pentru populația destul de numeroasă de pe valea marelui râu Uda. Ca'n toate centrele rusești, funcționează și aci o mare cooperativă, care unește pe mujic cu proletarul și industriașul dela oraș, creîndu-le tuturor o bună situație materială. Cooperația,

care a avut în Rusia exemplul mirului, a prins rădăcini adânci în conștiința poporului rus. Nu lipsește nici școala comercială. Dar Nijne-Udinskul se mândrește și cu un liceu de fete. Rusoaicele țin mult să urmeze cursuri școlare cât mai superioare și pentru fiecare fetiță constituie o mândrie să se poată numi *ghimnazistka*. Cântecul: „*Ja ghimnazistka, Șestovo clasa*“, se fredonează des pe străzile orașului...

*

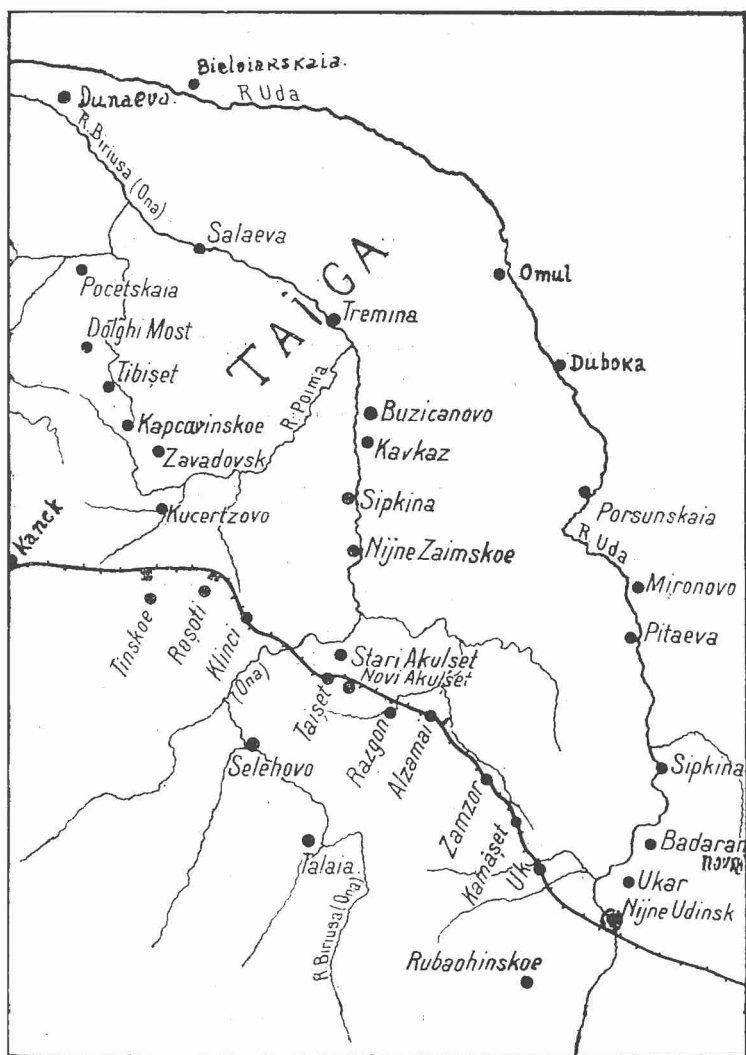
În afară de Nijne Udinsk unde cantonează Comandamentul Legiunei, sunt postate unități de pază în stațiile Uk, Kamâșet, Zamzor, Alzamai, Razgon și Baironovka.

Toate acestea sunt mici localități formate din actualii și foștii funcționari ai căilor ferate sau din acei ai autorităților publice. Întreprinderile forestiere din pădurea Taiga majorează numărul populației cu muncitorii întrebuințați la lucrări.

Toate așezările acestea s'au construit odată cu rețeaua căii ferate. Satele de baștină și acelea întemeiate de diferiți coloniști sunt mult mai spre nord, prin pădure în apropierea râurilor.

*

Gărilor, lângă cari staționăm în vagoane sunt înconjurate de pădure; abia avem un orizont de 500—1000 metri lărgime.



Frontul intern bolșevic din Siberia, în regiunea
Kansk — Talset — Nijne Udinsk.
Sectorul românesc.

Lupta dela Ukar.

7 Iunie 1919.

Abia sosiți în Nijne-Udinsk primim vești îngrijorătoare. Din spre nord, pe malul râului Uda, se concentrează în diferite puncte detașamente bolșevice. Populația orașului Nijne-Udinsk este neliniștită. Se teme că rezistența românească nu va fi destul de energică. Suntem oameni noi și necunoscuți. O companie din batalionul I „Horia“ este trimisă în dimineața zilei de 6 Iunie în recunoaștere spre nord, sub comanda locotenentului Moldovan Vespasian.

Când a doua zi patrulele detașamentului românesc se apropiau de liziera satului Ukar, — prima localitate întâlnită de români în marșul lor, — sunt primite cu câteva salve...

Bolșevicii, comandați de fanaticul Grișa Bezrukii nu se așteptau la incursiunea românească. Zona neutră, în cuprinsul căreia acționau trupele naționale, fusese depășită. Lupta se încinse scurtă. Partizanii roșii se refugiară înnot pe malul stâng al râului Uda, lăsând în sat cinci morți, doi răniți, câteva arme de diferite sisteme — unele foarte primitive — și câteva grenade. Românii plătesc prima izbândă cu doi răniți. Ei lăsă vorbă în sat comandantului bolșevic, că apropierea de Nijne-Udinsk sau chiar de satul Ukar îi va aduce în mod sigur ștreangul.

Spânzurătoarea este cea mai obicinuită pedeapsă aci în Siberia.

*

Pentru toți voluntarii lupta dela Ukar a fost o izbândă morală; ei au câștigat încredere în propriile forțe, mândrie, curaj și simpatia populației pe care o apără.

Conflictul ceho-slovac.

20 Iunie 1919.

Cu cinci zile în urmă a trecut prin Nijne-Udinsk, venind din Omsk, generalul Janin, comandantul suprem al trupelor aliate. O companie de onoare i-a dat onorurile.

Generalul s'a dus în Irkutzk, să aplaneze un conflict izbucnit în sânul armatei cehoslovace, care pretinde, împotriva hotărârei comandanților ei, să fie transportată în patrie, ne mai înțelegând să dea sprijin lui Kolciak. Dar conflictul cehoslovac poate aduce după sine evenimente politice dezastruoase pentru situația tuturor trupelor de voluntari din Siberia.

Retragerea lor spre răsărit ar aduce o grea lovitură politicii aliaților.

S'au luat întinse măsuri pentru împiedecarea evacuării trupelor cehoslovace spre răsărit. Acum Legiunea Română este considerată aci singura trupă care poate face față situației, împiedecând cu forța desvoltarea unor evenimente dezastruoase pentru toți ¹⁾.

1) În legătură cu aceste măsuri, reproduc următoarele două telegrame :

I. Generalului Sirovi, Statul Major Cehesc, Irkutzk.

„Chestiunea tăierii drumului transporturilor cehobolșevice o aflu așa de importantă, că eu aș lua depe întreg sectorul garnizoanele mele pentru a concentra în Nijne-Udinsk un pumn destul de tare stop. Se poate susține ca distrugerea căii ferate în acest moment ar fi spre folosul nostru (al aliaților N. A.), stop. Aștept răspunsul d-voastră referitor la bateria No. 4 din Zima stop. De acolo nu-mi pot deplasa armata până nu voi cunoaște deciziunea d-voastră privitoare la baterie, fiind necesară colaborarea cu colonelul Jak stop. Rog răspundeți urgent stop. Am oprit deocamdată circulația de noapte a trenurilor prin Nijne-Udinsk. No. 21. Nijne-Udinsk, 14 Iunie, 1919.

Comandantul Legiunei Române: (ss) colonel Kadletz.

II. Colonelului Siromiatnikov, Krasnoiarsk :

Generalul încearcă să convingă pe cehoslovacii recalcitranți din sânul comitetului lor executiv să renunțe deocamdată la orice acțiune de dezagregare și nesupunere.

Mișcarea cehoslovacă se pare a fi inițiată de generalul Gaida, fostul comandant suprem al trupelor de pe front, care a părăsit comanda în urma neînțelegerilor cu Regentul.

În locul lui Gaida, comanda trupelor de pe front a fost trecută lui Diterichs, general destoinic. Gaida este în drum spre Vladivostok.

Pe valea râului Uda.

Partizanii bolșevici, fugăriți la Ukar, si-au revenit.

La est de Nijne-Udinsk au distrus calea ferată în sectorul cehilor.

Spre nord, pe malul râului Uda, în satele Ukar. Șipkina, Kostina și Baior se concentrează mari detașamente bolșevice din grupările lui Ciudonin, Zesticov și Bici.

Aceste concentrări nu pot avea alt scop decât un atac asupra Nijne-Udinskului.

Pentru lichidarea detașamentelor roșii pleacă în expediție întreg batalionul I Horia, compania de Pio-

„Între trupele cehești din Irkutsk au izbucnit revolte. Colonelul Kadletz, aflându-se cu Legiunea Română în Nijne-Udinsk. a primit ordinul generalului Sirovi de-a împiedica mișcarea transporturilor cehoslovace spre est, chemate în Irkutsk de comitetul lor executiv și să împiedice legăturile Comitetului cu trupele Colonelului Jak. Având în vedere însemnătatea extraordinară a acestei probleme, îmi permit că să vă rog, a trimite de urgență la Nijne-Udinsk cel puțin un pluton de artilerie rusească la dispoziția Colonelului Kadletz. Despre hotărârea D-voastră vă rog să ne încunoștințați.

Nijne-Udinsk, 15 Iunie 1919

p. Șeful St. Major al Legiunei: (ss) Capitan Agapeev.

neri și compania Statului Major, sub comanda colonelului Kadletz. Ni s'a atașat și un detașament de cazaci sub comanda horungiului Bulianovsky.

*

Primul inamic întâlnit sunt țânțarii. Atmosfera umedă a Siberiei, râurile dese și mari, cu malurile sălbatice, constituiesc un mediu favorabil înmulțirii acestor veninoase insecte. De multe ori omul nu poate umbla fără mănuși și fără mască.

Măștile noastre sunt primitive, — confecționate din sită de păr de cal în față, cusute pe gaura unui sac de pânză albă pe care-l tragem peste chipie.

Când se pregătește de ploaie sau când apune soarele, atacul țânțarilor e în toi. Caii și animalele domestice sunt apărate cu fum de gunoaie.

Arșița soarelui, care aduce în Siberia luni de-arândul o căldură înăbușitoare, îi fugărește la umbră și pe malurile răcoroase a râurilor.

În 17 Iunie fu prins, fugind din satul Ukar, fanaticul Grișa Bezruki, căruia i se promisese ștreangul. El a refuzat să facă vre'o declarație asupra poziției și numărului partizanilor bolșevici, păstrând un mutism desăvârșit. Horungiul Bulianovski cu cazacii lui a executat promisiunea românilor, după o sumară judecată.

*

Bolșevicii s'au retras spre nord, distrugând în calea noastră podul plutitor de peste Uda, din dreptul satului Badaranovka. Trecem râul cu ajutorul a două plute, executate de compania de Pioneri.

*

Uda este unul din marile fluvii siberiene. Izvorăște în munții Altai și se varsă la nord în Angara, cu care

intră în Enisey. În dreptul satului Badaranovka are o lăţime de aproximativ 100 metri şi o adâncime de 3—4 metri. Este bogat în peşti. În multe locuri malurile sunt de o înfiorătoare sălbăticie. În sudul căii ferate e utilizat la transportul pe plute, până la Nijne-Udinsk a cherestelei şi lemnului de brad sau de stejar.

În timpul iernii constituie cel mai bun şi mai sigur drum de sanie pentru populaţia din regiunea pe care o străbate.

*

Peste noapte cantonăm în satul Şipkina, o localitate întemeiată cu ocazia colonizărilor făcute după 1906 în baza legilor agrare ale lui Stolypin. Are aproximativ 120 de familii, toţi ruşi de origine. Ocupaţiunile lor principale sunt agricultura, apicultura, vânatul, pescuitul şi lemnăritul. Lunca râului Uda e fertilă iar pădurea bogată în vânat. Cartofii sunt principalul aliment; cresc mai uşor decât bucatele, pentru cari pădurea — prea apropiată — ţine umbră multă. Puţinul grâu este însă de-o bună calitate. Înainte de războiu luase o mare dezvoltare creşterea vitelor, dar revoluţia a distrus orice rentabilitate. Când roşii, când albi, jefuiesc populaţia de tot ce găsesc în hambare şi în preajma casei. Au rechiziţionat şi armele de vânătoare; vânatul şi fiarele sălbatice s'au înmulţit, constituind adesea un pericol pentru viaţa oamenilor şi a animalelor domestice.

Nici vânatul nu le aduce nimic. Marele număr de piei de veveriţă „petits-gri” şi de vulpi le păstrează pentru timpuri mai bune. Cumpăr aci bucată de piele de veveriţă „petits-gri” cu 2 ruble, cam 10 bani româneşti, în timp ce la noi în ţară se vând cu 400 lei bucată. Urşi nu sunt în regiunea aceasta. Trăiesc mai

spre sud, unde pădurile de stejar sunt dese și munții prăpăstioși.

*

În 20 Iunie suntem în satul Tonia. Abia aci întâlnim primii bolșevici, dintre cari rămân pe teren un mort, un rănit și doi prizonieri. Aceștia ne informează că două detașamente bolșevice, unul venit din nordul Irkutskului și unul localnic, s'au refugiat în pădure. Urmărirea lor este imposibilă.

Cantonăm la șase verste mai spre nord, în *Borovinok*. Horungiul Bulianovsky e trimis cu cazacii săi în recunoaștere. El identifică și prinse pe bolșevicul Tihon Tiapkin pe care cazacii îl spânzură. Trei indivizi, cari serviseră la roșii, sunt pedepsiți de conaționalii lor cu câte 50 de băte. I-ar fi spânzurat, dacă nu se jenau de români.

*

Stăm patru zile în Borovinok, cercetând întreaga regiune, dar inamicul nu mai îndrăznește să se a-rate. În 25 Iunie începem marșul spre nord. Trecem, pe un pod plutitor, râul Katarma, un mare afluent al Udei și cantonăm în satul Baior, tot o localitate de coloniști aduși aci cu câțiva ani înainte de războiu. Un detașament trimis sub comanda locotenentului Dolga la satul Rubachinskoe se întoarce la Baior fără nici un rezultat. Satul nu există decât pe harta marelui stat major. Abia în preajma războiului se tăiasse pădurea și se croise vatra satului și drumurile, pentru coloniștii ce urmau să se stabilească pe vatra de sat botezată *Rubachinskoe*. Războiul și revoluția au împiedecat colonizările, întorcând pe coloniști la vetrele vechi.

Alt detașament, trimis spre comuna Mironova, urmărește stăruitor un grup bolșevic.

Cazacii horungiului mai spânzură un adversar, prins în fuga cailor pe malul râului Uda.

Detașamentele bolșevice, cuprinse de spaimă s'au răslețit prin pădure. După indicațiile prizonierilor, ele se vor concentra cu 200 verste mai la nord în localitățile Dubkova și Parsunskaia.

În Baior cantonăm două zile.

*

În 21 Iunie ne reîntoarcem spre Nijne-Udinsk. Am făcut o expediție de peste 200 verste. Bolșevicii concentrează cu sila oamenii, până la vârsta de 45 ani. Podul plutitor de peste râul Katarma în dreptul satului Borovinok, nu mai există... Improvizăm altul și trecem. Aci în Siberia numai calea ferată are poduri. Pentru șoseaua națională și pentru celelalte drumuri locale nu s'a făcut nici o cheltuială. Poduri plutitoare deserveșc orice circulație. Foarte rar se găsește câte o barcă primitivă.

În 28 Iunie cantonăm în Borovinok. Prindem aci mai mulți bandiți, dintre cari șase grav compromiși prin crime ordinare și prin jafuri sângeroase. Ei plătesc toți cu viața faptele lor, iar nouă sunt pedepsiți unii cu 50, alții cu 100 de bâte, așa după cum au judecat cazacii horungului Bulianovsky.

*

Bătaia cu bâta la partea sedentară — pe pielea goală — e de-o sălbăticie și barbarie fără pereche. Nenorociții urlă disperați la primele lovituri ale cazacilor și pe măsură ce crește numărul loviturilor, scade puterea de rezistență; omul abia mai geme înfundat, căzut în letargia durerii. Cei condamnați la

100 de bâte își pierd spre sfârșitul executării pedepsei și puterea geamătului, totuși cazacii nu se înduioșează și dau înainte.

Spânzurații atârnă de crengile unor copaci de lângă sat. Unii și-au pus singuri lațul în gât, potrivit nodul la ceafă și când toate pregătirile erau terminate, au cerut să li se tragă scara... Un scurt tremurat în picioare și'n mâini și omul nu mai este. Rușii se duc cu entuziasm la moarte. N'am văzut nici o lacrimă....

*

În zilele următoare trecem prin satele Zentzovo, Badaranovca, Udskaia și Badaranovka-Kazannaia, toate nu mai vechi de 10—15 ani și în 2 Iulie ajungem în Nijne-Udinsk. Armata rusească și populația ne face o strălucită primire.

*.

Expediția depe valea râului Uda a avut darul să țină pe inamic pentru câțva timp, la peste două sute de kilometri în nordul sectorului românesc.

Totuși concomitent cu expediția batalionului Horia, un detașament din batalionul Mărășești, sub comanda locotenentului Laza distruge trupele roșii din garnizoanele Katarbey și Irgey, iar căpitanul Cerkavski lichidează grupurile bolșevice din localitățile Ikei, Edogon, Evdokimovo și Parfilovo. Bolșevicii din Ikei erau și iscusiți falsificatori de monede.

*

Comandantul Legiunei, mândru de felul cum se comportă voluntarii români, caută să mărească efectivul trupelor cu prizonieri de origină slaviană și germană din teritoriile unite cu România dar ofițerii,

doritori să păstreze Legiunei tradiția de Corp național românesc, sunt adversari hotărâți ai acestui plan, pentru care Comandantul Legiunei afirmă că a primit aprobarea generalului Janin. Se reînscriu însă în Legiune câteva sute dintre foștii voluntari eșiți din Corp cu ocazia evenimentelor din Martie, complectându-se astfel golurile provocate de ciocnirile cu bolșevicii și mărindu-se simțitor efectivele unităților.

*

Peste câteva zile întreaga Legiune ia în primire dela cehoslovaci noul sector de pază cuprins între gările Reșoti și Alzamai, cu garnizoana principală la Taișet.

La Taișet.

Taișetul e un mic orășel situat la zece km. depărtare de malul drept a râului Birusa, în regiunea Kansk-Enysei din vechea gubernie Enysei. Numărul populației se ridică la 3500 de suflete.

Funcționează și aci o școală comercială și o cooperativă; e sediul a două secțiuni de întreținere a căii ferate și a câtorva întreprinderi forestiere.

*

În noile garnizoane luna Iulie trece mai liniștită, totuși locotenenții Filaret Lugojan, Vespasian Moldovanu, Virgii Gârbacea și sublocotenenții Manilici și Morcan, conduc operațiuni în regiunile Avdakimskoe, Osanovskoe, Nijne-Zaimskoe-Șipkina, Șelehovo-Talaia și Katarma, din nordul noului sector românesc. Împânzit de inamic.

*

Către sfârșitul lunei bolșevicii devin provocatori și atacă pe voluntarii Batalionului Mărășești, cari

mărșăluiesc spre Nijne-Ujet. Provocațiunea inamicului e plătită cu 15 morți. Noi pierdem un voluntar mort și evacuăm spre Taișet câțiva răniți.

În regiunea Ceremuhovo și Elovka bolșevicii s'au apropiat mult de calea ferată. O puternică patrulă românească, dusă în recunoaștere, atacată prin surprindere de inamicul ascuns în pădure, pierdu în 31 Iulie doi voluntari morți, iar unul e dus acasă de camarazii săi, greu rănit.

*

Un tribunal militar organizat în 2 August urma să judece faptele criminale săvârșite în sectorul Legiunei, dar după o funcționare de abia zece zile fu organizată Curtea marțială. Organizarea ei se face în temeiul dispozițiilor legii de procedură criminală din Rusia (art. 1281 și 1309). Ea se va constitui după necesități și din ordinul Comandantului Legiunei.

Ca bază de trimitere a unei afaceri în fața Curții marțiale, servește, fie memoriul unui comandant de unitate, fie plângerea făcută de o persoană oarecare. În plângere trebuie arătată fapta criminală, locul și data săvârșirii, acuzatul, martorii și toate dovezile. Instrucția se face din ordinul Comandantului Legiunei și persoanele însărcinate cu instrucția au dreptul de perchezițiune, dar pe cât se poate numai în fața a doi martori localnici.

Curtea are un președinte și doi membri, iar ca grefier va funcționa un secretar permanent.

Cad în competența Curții marțiale civili și militarii din sectorul Legiunei Române învinuiți de săvârșirea uneia din următoarele fapte criminale : înaltă trădare, dezertare pe câmpul de luptă, abandonarea samavolnică a luptei sau sustragerea dela participare la luptă, îndemnul la dezertare, predare

fără rezistență, predarea trupei din partea comandantului, etc.

Judecata în fața Curții marțiale urmează conform: regulelor-stabilite de legile rusești pentru judecătoriile militare și conform prevederilor regulamentului despre procedură în fața Tribunalului militar al Legiunei Române.

Hotărârea se pronunță cu majoritate de voturi, fiind definitivă și intră în vigoare după 24 ore dela pronunțare.

Singura cale de atac împotriva hotărârei Curții e recursul, care nu suspendă executarea. Comandantul Legiunei decide ca ultimă instanță de recurs în chestiunile privitoare la persoanele aparținând Legiunei, iar în chestiunile referitoare la străini, recursul va fi trimis la Judecătoria Supremă din Siberia, sesizată de Comandantul Legiunei.

Hotărârile cari au pronunțat pedeapsa cu moartea sunt supuse aprobării Comandantului Legiunei, care are dreptul să nu dea curs cererii pentru casare.

Dacă Curtea constată că speța nu cade în competența sa, dosarul va fi trimis Comandantului Legiunei, care va sesiza instanța competentă.

Spre Dolghi-Most.

(30 Iulie-30 August 1919)

Trupele bolșevice se concentrează în regiunea satului *Kucertzovo*, la 50 km. spre nord-vest de halta Reșoti. Ele sunt încolțite dinspre vest de grupuri din armata rusească a lui Krasilinkov, iar cei de pe valea Beriusei sunt fugăriți spre nord de Batalionul Mărășești, plecat din Taiset în 30 Iulie.

Alt detașament românesc, format din compania de pionieri, din o companie a Batalionului Horia și din două plutoane de cavalerie rusească, sub comanda locotenentului Elie Bufnea, pleacă în 15 August din halta Reșoti pe două coloane spre nord-vest, în direcția satului Kucertzovo.

Satul *Vannâi*, unde urmau să se întâlnească cele două coloane, nu există decât pe hartă. Altăuri de vatra satului sunt niște mocirle uriașe, din cari abia a eșit oarba cavalerie a simpaticului podesaul Razmakin, care o comandă.

*

N'am întâlnit totuși până acum un rus atât de inteligent ca podesaulul. O bună pregătire în școală i-a cizelat scilpitoarea inteligență naturală. Am convingerea că este descendentul unei familii de bogați cărturari. Deși foarte tânăr, cunoaște marile muzee din apus și e în curent cu săpăturile arheologice din Italia. Se pare că omul s'a pregătit pentru o carieră științifică.

Leg cu el prietenie. Este primul meu prieten rus. Cunoștința lui m'a entuziasmat.

*

Cantonăm în pădure și a doua zi, 16 August, intrăm pe două coloane în Kucertzovo. Trupele roșii au lăsat mici avantposturi în marginea de nord a satului și s'au retras.

Am rămas șase zile în Kucertzovo, urmărind bandele de haiduci din regiunea satului.

Kucertzovo este unul din marile sate ale primelor colonizări. Toate casele sunt din lemn. Posedă ca puține alte sate biserică și o școală primară. Locuitorii sunt înstăriți și desfac rezultatul muncii prin cooperativa satului.

Agricultura este principala ocupație. Pământul e de o fertilitate rară. De când trece calea ferată prin Siberia, — creșterea vitelor și agricultura au luat o mare desvoltare. Azi însă numai agricultura le aduce cultivatorilor un mic venit. Bucatele și vitele când nu sunt furate de roșii sau de albi sunt rechi-zitionate pentru nevoile armatei. Le va mai plăti oare cineva, și când ?

Aproape în toate casele se fierbe *samagoncă*, ra-chiu de bucate, bun la gust, dar cu miros respingă-tor, ca aluatul înăcrit .Voluntarii se strâmbă când îl beau, dar cavaleriștii podesaulului îl sorb ca pe cea mai plăcută apă de izvor. Suferii aci o decepție: inteligentul podesaul s'a îmbătat ca un degenerat. Face spume la gură și nu mai poate lega două cu-vinte. Fața i s'a crispat și ochii injectați de sânge, par'că vor să iasă din orbite. Simpatia mea pentru tânărul prieten s'a transformat în cea mai respingă-toare scârbă.

A doua zi omul se scuză. E acelaș tânăr simpatic și de o captivantă inteligență, dar pentru mine ră-mâne un bețiv ca oricare brută de rând. Mi-am pier-dut prietenul...

*

Așteptăm aci în Kucertzovo trupele rusești *guver-namentale* cari vor sosi dinspre vest, sub comanda polcovnicului Lavin. Trebuia să intrăm în Kucertzovo toți, în acelaș timp, din trei direcții, dar rușii au întârziat două zile.

În 18 August sosește avangarda de cazaci a pol-covnicului. Un vuet surd se aude în partea de vest a satului și încet-încet se disting împușcături și de-tunături de bombe. Pe măsură ce se apropie de sat caii nechiază, cazacii împușcă în aer și urlă ca ne-

bunii. Vin ca o năvălire de barbari. Numai acum înțeleg de ce se refugiază oamenii din sate când sosesc armatele... salvatoare.

Pentru orice eventualitate pregătesc mitralierele. Podesaulul mă asigură însă că este armata lui Lavin.

*

Iată-i sosiți. Colonelul Lavin e un rus ursuz la înfățișare, dar bun la inimă și sincer. Ii pare bine că am sosit la timp în Kucertzovo și i-am salvat situația și-i pare și mai bine că a putut sosi și el, chiar cu întârziere. Regretă însă că n'am confiscat toată samagonca din sat.

*

Trei zile în șir întreprindem câteva incursiuni pe drumurile vicinale din Taiga. Nu găsim însă nimic.

În 22 August Lavin pleacă spre sud, iar detașamentul românesc, împreună cu cele două plutoane ale podesaulului, se așează în marș spre nord, în direcția satului Tavagașet.

Ne adâncim în pădure pe un drum vicinal, larg de doi metri, săpat de ploi ca o râpă sălbatică. Pe margini mai șerpuește câte o cărăruie. Orizontul ni s'a redus la o lărgime de aproximativ 10 metri, numai înainte și înapoi se vede înfiorător de pustie poteca drumului. Pe aici Taiga își păstrează sumbră secretele. Nu te lasă să pătrunzi în pădure. Când s'au tăiat arborii și s'a croit drumul, lemnele au căzut în dreapta și în stânga potecii, au putrezit și s'au scurt; a rămas însă până azi aproape pietrificată coaja arborilor căzuți, ca niște burlane uriașe întinse într'o dezordine sălbatică. Printre ele bălăriile mai înalte decât omul, alimentate de lemnul putrezit, împiedică să vezi interiorul pădurii. Dacă încerci să le treci, te imobilizează ca niște puternice clește de lemn.

Vom cantona în satul Tavagașet ! Avem de mers până acolo 40 km. Suntem norocoși, căci pe drum întâlnim o mulțime de căruțe cu cai, rechiziționate de bolșevici pentru a se refugia mai repede din drumul nostru. Le luăm noi și avansăm mai cu spor...

Când orizontul începe să se lărgască suntem întâmpinați cu focuri de armă.

Bolșevicii ne așteptau lângă satul Tavagașet.

Înaintăm încet sub protecția focurilor de mitraliere, instalate în copaci. Cavaleria podesaulului a pătruns în pădure și aduce rapoarte exacte asupra situației bolșevicilor.

Până 'n sat mai sunt două verste. Focul bolșevic se întetește, dar nu ne ține 'n loc. Un mic detașament, înarmat cu grenade și puști mitraliere ajunge în flancul stâng al inamicului și atacă.

Izbânda este a noastră. Bolșevicii se retrag către nord, dar nu pot fi urmăriți prin pădure.

*

Ajungem în vatra satului. Satul a avut numai trei case ; două mai există pustii, iar cenușa celei de a treia mai fumează încă.

Fugarii au lăsat în vatră câteva căruțe cu porci grași și cu diverse alimente.

Nu putem cantona în vatra satului. Noaptea este friguroasă și nu încăpem nici cu schimbul în cele două case părăsite. Plecăm spre nord, pe același drum sălbatic. Harta indică la 15 km. depărtare satul Zavodowsk, iar mai spre nord, după alți 20 km., satul Kapkarinskoe.

Cavaleria podesaulului este departe înainte, înarmată de data aceasta și cu o pușcă mitralieră. Cu căruțele mergem destul de repede. Se înserează când ajungem la vatra presupusului sat Zavadovsk. Aci

abia s'a tăiat pădurea, dar nu s'a ajuns încă, să se construiască vre'o casă. Suntem nevoiți să mergem la Kapkarinskoe. De-acolo până la Dolghi-Most mai sunt numai 15 verste. A înnoptat și se pregătește de ploaie.

Caii gonesc repede. Din când în când, la lumina fulgerelor, vedem ca o săgeată poteca.

*

După trei ore de drum suntem primiți cu un ropot de salve...

E întuneric besnă. Numai fulgerile despică noaptea aceasta sinistră și ne dăm seama că pădurea stăruiește încă deasă în marginile potecii...

Mergem înainte pe jos. Focurile din față sunt trase dela prea mare distanță. Le răspundem din când în când cu salve de puști mitraliere și înaintăm bărbătește.

Fulgerile ne lămuresc, că suntem în marginea satului. Tragem salve de mitralieră și ocupăm câteva case pustii.

*

După indicațiunile hărților suntem în satul Kapkarinskoe.

Este aproape de miezul nopții.

Plouă încet... Intunericul stăpânește satul, ca un capac de sicriu mortuar. Nu găsim nici un om și nu putem afla nici care este întinderea satului.

Impușcăturile au încetat...

Fixăm avantposturi puternice, iar restul trupei doarme cu schimbul în 5—6 case.

Când se luminează de ziuă, constatăm cu surprindere că satul Kapkarinskoe are numai șapte case și patru șuri. Construirea restului de sat și așezarea

celorlalți coloniști a fost pe semne și aci împiedecată de rășboiu.

Populația satului : două femei bătrâne și câțiva copii. Bărbații și femeile mai tinere probabil s'au refugiat în pădure.

*

Peste zi, cercetăm în mod amănunțit sălbaticile împrejurimi. Bolșevicii s'au retras spre nord.

Ne odihnim câteva ceasuri și plecăm spre Dolghii Most. Facem un drum de șase verste până la marginea cătunului *Tibișet*. Cavaleriștii ruși ne informează că din sat au fugit câțiva călăreți.

*

Peste puțin timp intrăm în Dolghi Most.

Majoritatea caselor sunt noi. Satul nu poate fi mai vechiu de 20—25 ani. Este cea mai mare localitate întâlnită în expediția noastră. În afară de indivizii cari ne-au salutat la marginea satului cu câteva focuri de armă, nu mai vedem nici un om. Am impresia că este o localitate pustie. Ferestrele caselor sunt închise cu obloane. Un cârd de găște și de găini merg tacticoase pe mijlocul străzii principale. Cazacii podesaulului Razmakîn se reped cu caii asupra păsărilor, ca asupra unui temut inamic și le prind din fugă. Ici colo se deschide câte un oblon și apare câte un cap de femeie speriată.

Intru în vorbă cu un moșneag. Imi spune omul că s'a svonit de ieri sosirea noastră la Dolghi-Most și cei peste 500 de bolșevici s'au retras pe înserate prin pădure la Pocietskaia, pe malul râului Ona. Din direcția aceia trebuie să sosească detașamentul cazacilor căpitanului Nikitin.

Foarte sfios, moșneagul întreabă : Barin, este a-

devărat că nu mai există țar rusesc în Rusia și că în locul lui ar fi un țar cehesc ?

— Da, este adevărat, dar pe aci prin Siberia este acum țar românesc !

Moșul și-a făcut cruce plin de mirare...

*

Cazacii prind cu arcanele aproape toți purceii și găștele satului. Vor să primească cu masa întinsă pe camarazii lor români, cari trebuie să sosească peste o zi două dinspre nord-est, sub comanda maiorului Nosek. De cazacii lui Nikitin, cari încă sunt așteptați, nu le pasă: vin cu siguranță sătui.

Găsesc în Dolghi-Most un biou rou părăsit a direcțiunei de colonizare și un mare spital distrus. Ca 'n multe sate siberiene nu există încă biserică. Credincioșii se duc să se închine la mari depărtări. Lipsa caselor de rugăciune e un motiv a răspândirei diferitelor secte religioase printre coloniști.

Dolghi-Most are până la 150 de case, toate din lemn rotund și frumos încheiate la colțuri. Intre bârne este presărată o subțire șuviță de mușchiu verde, cari dă un frumos aspect tuturor caselor.

Pe strada principală cad vertical câteva ulițe. Spitalul este la marginea satului în pădure.

Și aci un pământ fertil produce grâu frumos, seacă, orz, ovăs și cartofi. Porumbului nu-i priește clima Siberiei. Cultura vitelor a fost distrusă de albi și roșii, iar agricultura nu se poate desvolta ca în regiunea Kucertzovo. Aici pădurea este mai deasă și poienile lipsesc. Totuși apicultura e într'o frumoasă și chiar impunătoare desvoltare.

Vânatul nu mai aduce venit; vânătorii nu mai au decât arme primitive; tot ce a fost bun, au rechizi-

ționat albi sau roșii, — cei cari au ajuns mai repede.

*

Un detașament din cavaleria lui Razmakin anunță că un grup de bolșevici se apropie de sat prin pădurea dinspre răsărit.

Luăm cuvenitele măsuri de apărare și plecăm în întâmpinarea dușmanului. Înaintăm prin pădurea destul de rară în lanț de trăgători și constatăm existența unor multe și proaspete morminte, — unele mici, ca de copii, iar altele mai mari, cât pentru 5—6 persoane, unele cu cruci vechi, altele cu cruci mai noi, iar altele fără nici o cruce.

Pe semne a bătuit o crudă molimă în Dolghi-Most, care a secerat atâtea vieți...

Inamicul, după ce ne-a întâmpinat cu câteva salve, a dispărut...

Preocupați de eventualul flagel, care ne-ar putea fi și nouă fatal, — în sat mi-se spune că n'a bătuit nici o molimă, dar au murit oamenii așa... de bătrânețe.

Totuși mulțimea aceasta de morminte proaspete dă de bănuț și trimit un grup de voluntari din compania de pioneri să exhumeze pe *Tihon Pilionkin*, care după proporțiile mormântului trebuie să fi fost un uriaș din vremuri legendare. Pun în vedere însă voluntarilor, că dacă vor simți miros de mort, s'astupe mormântul la loc.

Soldații executară ordinul și bănuiala fu întemeiată. În locul cadavrului erau îngropate câteva lăzi cu grâu și cu vestimente de iarnă. Primarul comunei recunoscând că 'n toate mormintele sunt alimente și îmbrăcăminte, ne spuse, că acesta e singurul mijloc pentru oamenii pașnici de-ași salva alimentele,

grâul, de sămânță și hainele de iarnă. Că trucul acesta e vechiu în Siberia. Și altădată cutreerau saatele de coloniști putere de haiduci bine înarmați și duceau cu ei hainele bune și alimentele, grâul și mierea stupilor. Dar odată cu izbucnirea revoluției, puterile s'au înmulțit și oamenii nu-și mai pot salva avutul decât în aceste morminte. Toți rechiziționează și roșii localnici și albi delă Omsk și ce pot face bieții oameni, decât să ascundă tot ce au mai bun și mai de preț ?

Am dat ordin soldaților să astupe la loc, împreună cu proprietarii mormântului, groapa lui Tihon Pili-onkin și să-ı așeze bine crucea, care indică data morții cu trei luni în urmă.

*

Suntem la o distanță de aproximativ 180 km. în nordul căii ıerate. Odinioară regiunea era stăpânită de Ostiaci, a căror țară de baștină se întindea în nordul Siberiei. Ei aparțin după înfățișare și limbă rasei fino-ugrice, ınrudiți de-aproape cu Wogulii, Samoezii și cu Maghiarii. În partea nordică a Siberiei mai dăinuesc și astăzi, păstrând vechea idolatrie. Hrana lor de căpetenie a fost și este peștele. Din solzii peștilor mari sau din blanuri scumpe își făceau strălucitoare vestminte. Locuiau în corturi construite în pământ. Vânatul îl prindeau cu arcuri și săgeți.

Șefii lor au fost mult timp tributarii Țarilor, dar pe măsură ce-a pătruns infiltrația rusească, prin căzăcime, funcționari fiscali, prin vânători iscusiți și mai apoi prin agricultori, unii s'au ıncuscrit cu noii veniți, dispărând în masa acestora, iar alții s'au retras departe spre nord, pe malurile râului Ob, unde mai dăinuesc ıncă, alături de rudeniile lor, Wogulii și Samoiezii.

Mai la nord, pe mănoasele livezi din preajma celor trei râuri Tunguza de Sus, de Mijloc și Tunguza de Jos, ce străbat dinspre răsărit spre apus câmpia nord-siberiană și se varsă în Enysei, în preajma cursului superior al Amurului și spre nord până la oceanul Inghețat, trăesc *Tunghuzii*, popor de rasă mandjuro-tunghuză.

După poziția popoarelor băștinașe a Siberiei, în vremuri imemorale se pare că peste Tunghuzi au năvălit Iakutzii, cari și-au creiat așezări și gospodării în regiunea râului Lena, despărțind pe Tunghuzi în două grupuri: un grup a rămas în peninsula siberiană nord-estică, formată de oceanul Inghețat și de marea Ohotică și alt grup în regiunea Tunghuzelor, așa cum noi românii, prin năvălirea Bulgarilor și așezarea lor în sudul Dunării am fost ruși în două: Românii din nordul Dunării și românii din Pind.

*

După două zile de așteptare în Dolghi Most sosi și batalionul Mărășești, întorcându-ne apoi împreună la calea ferată.

Batalionul plecase din Taiset în 30 Iulie spre nord urmând cursul marelui râu Ona și trecând prin localitățile Nijne- Zaimskoe, Șipkina, Buzikanowo, Tremina, Poima și Pokataeva, de unde scoborând spre sud-vest face legătura aci la Dolghi Most cu compania de pioneri. Batalionul a făcut un drum de aproape 500 de kilometri, urmărind și lichidând detașamentele de partizani roșii din regiunea mijlocie a râului Ona, ce isvorăște departe la sud-vest în munții Mongoliei.

„Dikaia Divizia“.

În regiunea de nord a căii ferate s'a concentrat între timp un puternic detașament de partizani, supus unui oarecare Bici. Acest Bici se zice c'ar fi fost învățător, dar odată cu izbucnirea revoluției a devenit un temut șef de bandă teroristă, un fanatic comunist. Detașamentul lui a făcut mult sânge rău nu numai rușilor, dar și cehilor și jugoslavilor. De câțiva timp se află în sectorul românesc. Compania a doua a batalionului Mărășești, complectată cu un grup de mitraliere e trimisă să sondeze puterea bolșevicilor. La liziera satului *Cercet*, în seara zilei de 18 Septembrie, inamicul e surprins. Lupta se angajează prin pădure. Cad câțiva voluntari răniți, cad și partizani, dar cade rănit sublocotenentul Roșca, șeful grupului de mitraliere. Cade rănit și Bici; amândoi însă, sângerând grav, se ridică ca doi fanatici și nu cedează; nu cedează nici voluntarii nici bolșevicii.

Dușmanul trage de după copaci; lumina lunii îl descoperă voluntarilor când se retrage dela copac la copac. Bici fuge ultimul, — e rănit la picior. Când căzu în mâinile lui Roșca, Bici se apără cu revolverul, dar era prea târziu. Totuși scăpă și fu din nou prins de români.

Detașamentul urmărit de aproape mai lasă prin pădure câțiva morți, iar fanaticul Bici fu spânzurat peste câteva zile în fața gării Taișet, judecat de Ruși.

Un temut șef și o puternică bandă de haiduci siberieni nu mai existau.

*

Inamicul totuș nu se astâmpără. Moartea lui Bici a fost o crudă lovitură pentru armata de partizani.

În regiunea satului *Kliuci*, un detașament românesc ce face, sub comanda locotenentului Moga, investițiuni asupra inamicului, este atacat în 20 Septembrie pe neașteptate, din Taiga. Fruntașul Boeran, care întâmplător se afla cu un grup de voluntari în apropierea locului de atac, a răspuns cu sânge rece inamicului, angajându-l într-o ciocnire violentă de contra-atac. Roșii se retrag, lăsând lângă copacii pădurii opt morți. Noi scăpăm cu câțiva răniți.

*

Numărul redus al victimelor noastre în raport cu morții și răniții „partizanilor“ este datorit faptului că parte din armamentul inamicului e primitiv, iar pentru armamentul modern nu mai au munițiuni.

*

Diferite detașamente urmăresc stăruitor pe inamic în tot timpul lunilor Septembrie și Octombrie.

*

Nesecitățile de apărare a sectorului fac ca în ultimele zile din Septembrie să fie organizat un escadron de cavalerie, numit *escadronul de lăncieri*, din detașamentele de cercetași călare ai batalioanelor și din voluntarii cari serviseră în armata austro-ungară la cavalerie. Mai târziu se proiectează organizarea unui al doilea escadron și sublocotenentul Axani e trimis la Omsk să aducă echipamentele necesare.

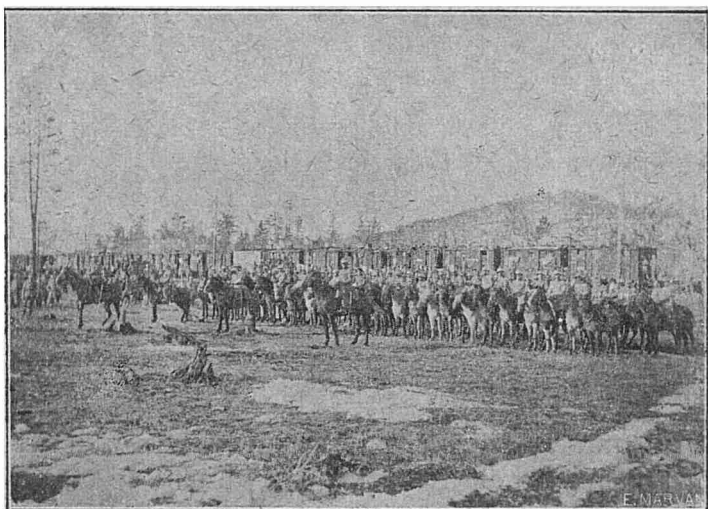
*

Odată cu iarna, inamicul devine mai îndrăzneț și atacurile lui sunt mai iscusite. El rezistă mai ușor

frigului decât vânătorii noștri. Drumurile devin mai obositoare din cauza lunecuşurilor de gheață.

O companie din batalionul Horia, sub comanda locotenentului Gâșteanu, întărită cu două plutoane de lăncieri își fixează garnizoana în nordul căii ferate, la *Nijne-Zaimskoe*. Această deplasare de trupe va împinge cu siguranță pe bolșevici mai spre nord.

Dar pentru acești voluntari, stabilirea garnizoanei la Nijne-Zaimskoe atrage o neconținută hărțuială cu



Escadronul de Lăncieri.

bandele roșii, un adevărat războiu de uzură și-o repede obosire a trupeii. O companie din batalionul Mă-rășești, sub comanda locotenentului Gârbacea, înlocuește la 30 Octombrie, detașamentul locotenentului Gâșteanu.

Frigul face însă ravagii printre voluntari. Nasul și urechile înghețate nu împiedică serviciul greu de permanentă mișcare și de neconținută pândă, dar înghețul picioarelor reduce zilnic puterile românești. Pimele, vestitele cisme de păsă a rușilor, ne lipsesc.

Abia dacă avem câte 10 perechi de companie, pentru nevoile santinelor de noapte.

S'au cerut stăruitor aliaților noștri, cehilor, cari posedă depozite întregi, dar nu ne trimit. Pe semne le păstrează și ei pentru nevoile lor de-aici și de acasă.

Așa fiind situația, voluntarii din Nijne-Zaimskoe nu pot rămâne mai mult de două săptămâni acolo și la 12 Noembrie, garnizoana românească din Taiga, — din Nijne-Zaimskoe, — e desființată pentru totdeauna.

*

Efectivele detașamentelor bolșevice au crescut simțitor în ultimul timp. În 9 Noembrie, la *Serghe-eviski-Uciastok*, bravii noștri lancieri au susținut zadărnice un atac bolșevic. În fața pulhoiului ce năvălea din pădure, românii s'au retras; ajutorul dat în grabă de un detașament bine înarmat cu puști mitraliere a restabilit superioritatea voluntarilor noștri.

*

În jurul Taișetului compania de pioneri construiește în primele zile din Noembrie șase turnuri de observare, înalte de 14 metri fiecare. De la orele 17 până la orele 8 dimineața o gardă din patru vânători supraveghează împrejurimile și străzile orașelului. Observatoarele sunt legate cu comandamentul și între ele prin telefon. La fiecare observator este așezată o pușcă mitralieră.

Iarna nu ne îngăduie prea multe incursiuni și suntem nevoiți să luăm amănunțite măsuri de apărare a garnizoanei.

*

Totuși inamicul concentrat în regiunea nordică a localității *Sipkina* trebuie respins și împrăștiat. Lă-

sat în voie să-și înmulțească efectivul și să se organizeze, ne-ar putea aduce dacă nu o înfrângere, cel puțin rușinea de a ne distruge o gară sau de a ne asasina oamenii din posturile mai mici de pază de pe calea ferată.

Un detașament sub comanda locotenentului Ion Drăghici înaintează în 9 Noembrie spre nord și înfrânge împotrivirea inamicului.

În drumul de reîntoarcere, lângă satul Kavkaz, pe malul râului Birusa, bolșevicii așteptau să surprindă pe români, dar prezența de spirit a voluntarilor, cari vin spre casă cu arma 'n mână și cu ochii în patru, a salvat detașamentul de un adevărat dezastru.

Însuși șeful bolșevicilor căzu mort, alături de unsprezece partizani. Noi răscumpărăm însă biruința cu doi morți și cu un însemnat număr de răniți, dar pentru câțva timp roșii s'au îndepărtat simțitor de sectorul românesc.

*

Batalionul de asalt al cehilor, care staționează în Zima ne vestește că are nevoie de ajutorul românesc pe râul Uda, în direcția localității *Nevanskaia*. Se pare că cehii urmăresc și ei de mai multe zile pe inamic și se străduiesc să-l înconjure. Deși frigul atinge în timpul nopții 45° Celsius, un detașament din batalionul Iloria e trimis să ajute cehilor în acțiunea întreprinsă.

Frigul reduce însă mult din entuziasmul voluntarilor. În fața forțelor superioare bolșevice, concentrate în Șipkina, voluntarii se retrag spre sud la Ujet, lăsând în Taiga un mort. Câțiva răniți sunt evacuați în Taișet aproape înghețați.

În ajutorul detașamentului ce staționează în Ujet pleacă în 25 Noembrie escadronul de lăncieri, dar

inamicul stă totuși pe poziția veche, crescându-i zilnic efectivul cu partizanii sosiți dinspre nord și cu cei ce vin din direcțiunea râului Uda, fugăriți de cehi. Cehii, mai friguroși, au renunțat la acțiunea începută și s'au retras la căldură, în gara Zima.

Inamicul a devenit mai agresiv și situația românilor cantonați în Ujet e periclitată. În 27 Noembrie, întreg bataliounul Mărășești întreprinde o puternică acțiune în regiunea Șipkina, care e din nou curățată de bolșevici.

*

Pe zi ce trece vremea rea ne demonstrează că cel mai neînduplecat dușman ni-e iarna. Patrulele noastre trimise în primele zile din Decembrie să cerceteze cărările pădurii sunt răpuse de ger, iar încercarea batalionului Horia de-a face o demonstrație în regiunea Verhne-Ujet și Nijne-Ujet e oprită de frigul care pătrunde până 'n oase.

Vremea temutelor incursiuni a trecut. Strânși în jurul sobelor de tinichea din mijlocul vagoanelor cu pereții albiți de ghiață, așteptăm știrile aduse de patrulele ce supraveghează regiunea garnizoanelor de pe calea ferată. Inamicul nu îndrăznește totuși să se apropie.

*

Dinspre vest, cehii se retrag grăbiți spre răsărit. Evacuarea Siberiei este în toi. Ne revizuim și noi din când în când roțile și osiile vagoanelor să fim gata de plecare...

Din turnurile de observație din jurul Taișetului ni se comunică din când în când apariția vreunui călăreț bolșevic. Frica și salvele de puști mitraliere țin însă grosul inamicului departe, în pădure.

APARE IN FIECA
RE JOI

UN PRAG ISTORIC.

Si pe când la Moscova să visa că Ungaria o să

BE INVETE POPORUL.

Educarea, cultivarea onorului este un pro

- Las măi Stefane și Smărănduca, nu vă mai în-

H. 1096A

PUNCTUL DE VEDERE ROMÂNESC

aliat din ostul Europei, speră că Americanii

Iar Marti des dedimineață puse tarnițele ai
desagii pe cai, și legându-i frumusel cu căpă-
strul pe cel de al doilea de coada celui din față,
pe cel de al treilea de coada celui al doilea

AMINTIRI DIN COPILĂRIE

Mama însă era în stare să toargă-n furcă și să învârtă mai departe. Și tot ciobăia mama pe ta-

Trenurile blindate *Horia* și *Mărășești* fac zilnic legătura între posturile de pază de pe calea ferată și cercetează amănunțit sectorul.

*

Cele treizeci și șapte incursiuni românești, au întărit ideea de ordine, lichidând pentru multă vreme orice împotrivire bolșevică din regiunea Kansk-Taișet-Nijne-Udinsk și din preajma văilor marilor fluviu Uda, Ona și Biriusa. Stăruința românilor în apărarea sectorului primit a făcut, ca Legiunea Română să fie supranumită în mod curent aici în Siberia *Dikaia Divizia*, — divizia sălbatică.

Marele Stat Major rus al armatei din guberniile Enisey și Irkutsk, prin adresa No. 550 din 14 Septembrie, 1919, semnată de Șeful Statului Major, *generalul Artemiev*, de Șeful Marelui Cartier General, *general Waghin* și de *generalul Surnin*, mulțumește Legiunei „*pentru strălucita colaborare cu trupele rusești în lupta contra bandelor bolșevice din districtul Kansk din Gubernia Enisey, — colaborare care s'a manifestat nu numai printr'o întreagă serie de expedițiuni alor mici grupuri și detașamente ci și prin operațiunea ce-a durat mai multe zile, departe de cale ferată, afară din zona de apărare, a detașamentelor maiorului Nosek și locotenentului Bufnea*”.

CAPITOLUL IV.

VIAȚA CULTURALĂ.

Neamul Românec. Cercul Soldaților. „Monitorul Oficios“. Biblioteca.

În lungile și friguroasele nopți siberiene, în jurul sobelor de tinichea din vagoane, voluntarii citesc noua gazetă *Neamul Românesc*. Vechiul ziar din Brașov, *Gazeta Transilvaniei*, care apăruse în Celiabinsk, sub conducerea d-lui Voicu Nițescu și-a suspendat aparițiunea pe timpul când Corpul s'a deplasat la Irkutsk. Abia la 30 Ianuarie, 1919 a reapărut la Irkutsk, litografiată sub conducerea d-lui Victor Branisce vechiul ei redactor dela Brașov. În numărul din 30 Ianuarie, ne-a adus marea veste a unirei.

Din această gazetă au apărut în Siberia 9 numere : șase tipărite la Ecaterinburg și trei litografiate în Irkutsk: No. 7 la 30 Ianuarie, No. 8 la 11 Februarie și No. 9 la 18 Februarie. După plecarea d-lui Branisce din Irkutsk, *Gazeta Transilvaniei* și *Bucovinei* a fost înlocuită cu *Vestitorul*, scris și litografiat de învățătorul Augustin Șandru.

Din Vestitorul apar câteva numere răslețe, fără nici o însemnătate pentru voluntari.

Noua gazetă n'a prins, și la 18 Septembrie 1919 a fost editat tot în Irkutsk ziarul *Neamul Românesc*, foaia Secției Culturale a Legiunei, tot sub conducerea lui Augustin Șandru, numit șef al Secției Culturale. Noua gazetă românească din Siberia apare în 1200 exemplare, scrisă cu mașina și litografiată în tipografia militară cehoslovacă din Irkutsk.

Gazeta se susține din abonamente, costul fiind 20 ruble lunar. Apare săptămânal, în patru pagini, format de gazetă mare.

Majoritatea materialului publicistic o formează reproduceri din gazetele românești din America, cari la rândul lor reproduc din ziarele românești din Ardeal și din o seamă de scriitori. Găsim reproduceri din N. Iorga, Ioan Creangă, Barbu Delavrancea, P. Ispirescu, Anton Pan, N. Bălcescu și alții. Reproductorile asupra evenimentelor se fac cu mari întârzieri, așa bunăoară știrile apărute în gazetele din țară în Iulie, sosesc în Siberia abia în Noembrie.

Articole originale semnate numai Aug. Șandru, Elie Bufnea, Niță Flor (?) și T. Stoianovici.

Scrierilor din gazetele străine, cari pot pătrunde în Siberia, li se face de asemenea loc. Situațiunea politică locală este privită cu destul de puțin interes: ne frământă alte dureri și alte idealuri, cari nu ne dau răgaz să cumpănim durerea vecinilor. Toate chestiunile de ordin general românesc și tot ceia ce frământă însă sufletul voluntarilor își găsesc expresie în această tribună improvizată.

*

În sufletul ofițerilor și soldaților Legiunei a pulsat conștiința desăvârșită a idealului românesc și în mă-

sura posibilităților de cunoaștere a situațiunei de a-casă s'au identificat cu necesitățile naționale a momentului, încadrându-se în conștiința publică a neamului nostru. În chestiunea Banatului, care a durut mai mult sufletul voluntarilor, ei au protestat contra împărțirii acestui pământ românesc. Protestul lor îl găsim inserat în No. 8 din 6 Noembrie 1919 al gazetei, în cuprinsul următor :

„Legiunea vânătorilor români, luptători în Siberia, protestează cu toată energia în contra tendinței de-a știrbi integritatea teritorială a României garantată de Puterile Antantei la intrarea ei în acțiune și cere stăruitor încorporarea Banatului întreg la România Mare.”

„Adunarea se adresează d-lui Comandant al Legiunei cu rugămintea, să binevoiască a aduce rezoluțiunea aceasta la cunoștința Comandantului Suprem al Armatelor Aliate din Siberia, pentru a fi comunicată Conferinței de Pace”.

*

În numărul 11 din 27 Noembrie 1919 găsim statistica voluntarilor de pe frontul intern bolșevic:

Voluntari din Ardeal, Crișana și Maramureș:

Jud. Alba Inferioară . . .	190	Jud. Mureș-Turda . . .	58
„ Arad	180	„ Sălaj	100
„ Bichiș	2	„ Sătmar	85
„ Bihor	92	„ Sibiu	75
„ Bistrița-Năsăud . . .	64	„ Solnoc-Dobâca . . .	130
„ Brașov	29	„ Târnava-Mare . . .	53
„ Cenad	13	„ Târnava-Mică . . .	66
„ Ciuc	10	„ Treiscaune	20
„ Cojocna	116	„ Turda-Arieș	128
„ Făgăraș	54	„ Ugocsa	6
„ Hunedoara	178	„ Zălau	9
„ Maramureș	75	Total	1733

Voluntari din Banat :

jud. Caraș-Severin	229
„ Timiș	118
„ Torontal	50
Total	<u>397</u>

Voluntari din:

Bucovina	160
România-Veche	24
Basarabia	7

Totalul voluntarilor în serviciu pe calea ferată transiberiană : 2321.

După ocupațiuni, acești voluntari se împărtesc în următoarele categorii :

Plugari	1932	Pădurari	8
Comercianți	39	Zugravi	6
Lemnari-rotari	32	Studenți	32
Cojocari	9	Funcționari	26
Fauri	26	Învățători	39
Pantofari	30	Notari	3
Croitori	12	Preoți	1
Măsari	16	Advocați	2
Muncitori-zileri	59	Ingineri	1
Muzicanți	13	Medici	2
Băieși	15	Profesori	1
Mecanici	18	Total	<u>2321</u>

Din această statistică necomplectă, al cărei număr nu reprezintă deci decât aproximativ jumătate din efectivul voluntarilor din Siberia, se poate totuși stabili proporționalitatea efectivelor date de diferitele ținuturi românești, cum și procentul aproximativ al voluntarilor, dat de diferitele categorii de profesioni.

Astfel :

Ardealul, Crișana și Maramureș au dat	75 $\frac{1}{3}$ ‰
Banatul „ „	18 ‰
Bucovina „ „	6 $\frac{1}{3}$ ‰
România-Vechă „ „	6 $\frac{1}{3}$ ‰
Basarabia „ „	$\frac{1}{3}$ ‰

iar profesiunile au dat următoarele procente :

Plugarii	84 ‰
Meseriașii	9 $\frac{1}{3}$ ‰
Intelectualii	5 ‰
Comercianții	1 $\frac{2}{3}$ ‰

Rezultă de aci că în raport cu întinderea teritoriului și în raport cu numărul populației din diferitele ținuturi românești, *Banatul* a dat cel mai important procent de voluntari în Legiunea din Siberia, afirmând încă odată acești voluntari bănățeni, că pământul pe care îl reprezentau în organizația voluntarilor, este pământ românesc și din acest punct de vedere nu putea fi rupt în două. Pe de altă parte, bănățenii legitimează încă odată zicala lor că „*Bănatu-i fruncea !*“

*

În câteva numere au fost înserate o seamă de poezii, dintre cari aleg :

UNEI RUSOAICE.

*În zadar m'alinți frumoas-o
Și-mi vorbești de fericire...
— Între noi nu simți aievea:
Lanțul de deschilnire.*

*Vom putea la fel să facem
Inimile să ne bată,
Vom fi una și la vorbă,
Dar la suflet, — niciodată !*

E. Bufnea.

DE ACASĂ.

*De ai veni acum acasă
Nu ne-ai recunoaște satul,
L-a schimbat sinistre vremuri
Și porunci dela împăratul...*

*Doar copii în haine rupte
De mai vezi pe strada moartă,
Și moșnegi albiți de grije
Fac sobor la câte-o poartă.*

*Când și când mai trece o mamă
Cu inima ruptă în două,
Și să vezi — prin țintirimuri
Toate crucile sunt nouă.*

E. Bufnea.

DE-ALE VOLUNTARILOR.

*Voluntar și eu m'aș face
De-ar fi pușca din pogace,
Bombele de castravete
Și plutoanele de fete.*

*Cât eram în sat la Niurca
Știam da fânul cu furca,
Seara beam rachiu cu ceașca,
Noaptea dormeam la Niureașca.*

*Dar de când sunt voluntar
Nu mai merg ziua 'n hotar,
Seara rachiul nu-l văz,
Cu Niurocica nu 'noptez.*

*Mi-a scris Niurocica o carte
Să n'am eu de bine parte,
Că voluntar am plecat
Și pe Niurca o-am lăsat.*

Publicată de George Contrea.

Din Neamul Românesc au apărut în total 23 numere : 15 numere în primul an, 1919 și opt numere în al doilea an, 1920.

Cercul Soldaților.

Situația morală din sânul diverselor trupe naționale lasă de dorit. Un suflu de indisciplină se observă la Cehi, la Polonezi și la Jugoslavi. Noi suntem în strânsă legătură numai cu Cehii. Salutul soldaților cehi către ofițerii lor: „*nazdar brațe*“, — „*salutare frate*“, ar putea fi rău înțeles de voluntarii români.

Nevoia unei solidarități perfecte se impune cât mai strânsă între ofițeri și soldați. Un contact permanent între ofițer și trupă, o distragere a atenției voluntarilor dela evenimentele zilei va mări disciplina în Corp. Propun formarea prin ordin pe Legiune, a unui „*Cerc a Soldaților*“.

Cercul a luat ființă în ziua de 23 Noembrie, 1919 în Taișet în localul școalei comerciale.

Deschid activitatea cercului cu o conferință și seara cu serbare populară.

Voluntarii sunt entuziasmați și ascultă cu plăcere conferințele și veștile bune de-acasă.

Comandantul Legiunei este mulțumit și el de starea de spirit ce se creiază prin cerc și-mi destăinuiește credința ce-o are că Legiunea Română va putea reprima fără nici o șovăire orice revoltă ce-ar izbucni în sânul trupelor naționale.

Cercul soldaților face un bun serviciu disciplinei Corpului. Aproape 40 conferințe sunt ascultate cu interes de voluntari și câteva reușite petreceri populare, — la cari a participat și intelectualitatea rusească a Taișetului, — au adus „*Fondului Legiunei*” mai multe mii de ruble.

Fondul e creat pentru ajutorarea văduvelor și orfanilor voluntarilor morți în Siberia.

„Monitorul Oficios”.

Monitorul Oficios e ziarul umoristic redactat și scris în întregime cu talent de către d-l *Teodor Stoianovici*, un priceput intelectual și bun cunoscător a camarazilor săi. Stoianovici fusese înainte de război învățător și se remarcase în publicistica ardeleană în special prin ziarul umoristic *Cucu*, apărut câțva timp în Budapesta. În Siberia, urmând școala militară română a primit gradul de ajutor de sublocotenent. Prin Monitorul Oficios, aduncă săgeți hazlii împotriva camarazilor săi.

Iată cum își caracterizează pe-o seamă de profesori ce i-a avut în școala militară.

„*Venea apoi Jungher, tot cu risovaty* ¹⁾

„*Când cu priblizitelyno* ²⁾, *când cu naplivaty* ³⁾

„*la vam poftoraiu pe ruski ș-o raz* ⁴⁾

1) desenul; 2) aproximativ; 3) de scuipat; 4) vă repet rusește încă odată.

*„Si tot risovatȳ fără de răgaz:
 „Ba câte un velvache ⁵⁾, ba câte un post,
 „Când în dize richtung ⁶⁾, sud, vest, nord sau ost,
 „Când rusește, când nemțește
 „Și noi știam românește
 „Toată tactica de rost
 „Ca țiganul „Tatăl nost“,
 „Tactica și risovatȳ ⁷⁾
 „Până am rămas naplivatȳ ⁸⁾...*

și mai departe :

*„Intre alții mai era
 „D-l locotenent Bufnea
 „Cu fortificația...
 — D-lui așa zicea :
 „Când mergi pe teren afară
 „Fă-ți mască individuală,
 „Cu segmente, unghiuri moarte, —
 „Căci foarte ușor se poate
 „Să dea foc de amiladă,
 „Când apoi te fă grămadă;
 „Fă-te mic cât un pitic,
 „Taci și nu zice nimic,
 „Pân' ce viu eu să te scap
 „Din dublură, — fără cap, --
 „Să te mai învâț odată
 „Fortificația toată“.*

iar de încheiere elevii mulțumesc „propunătorilor“:

*„Că ne-ați dat cârlig pe umăr, ¹⁾
 „S'avem cu ce ne mândri
 „La nepoți și la copii, —
 „De-om avea cumva scăpare
 „Până'n România Mare“.*

5) post ; 6) în direcția aceasta ; 7) desenul ; 8) de scuipat.
 1) semnul gradului de ajutor-sublocotenent.

Din Monitorul Oficios au apărut 9 numere, unele litografiate, altele scrise cu mâna în 3—4 exemplare, — cari se citesc seara voluntarilor în vagoane.

Biblioteca.

Secțiunea Culturală a Legiunei a editat și o bibliotecă din 30—40 volume, aproape în întregime bătute la mașină și frumos legate de un voluntar, dibaciu compactor. Unele din aceste volume conțin conferințe făcute la Cercul Soldaților sau reproduceri din scriitori români. Au fost reproduse în special scrieri și conferințe cu caracter istoric și național. Nici o altă trupă națională n'a posedat o asemenea bibliotecă robinsoniană. Tip de bibliotecă românească în Siberia !

CAPITOLUL V.

POHOD NA VOSTOK.

**Anarhie, program și debandadă.
Memorandul cehoslovac. Pohodul.
Cad Jugoslavii, Polonezii și Latișii.**

**Anarhie, program
și debandadă.**

Încă din Iulie s'au observat în Siberia mișcări pentru răsturnarea lui Kolciak. Partidele socialiste de stânga acționau cu stăruință pentru altă formă de guvernământ, pe baza principiului de autonomie siberiană.

Programul lor cuprinde și următorul desiderat:

„Se vor face demersurile necesare pentru încetarea războiului civil, începând tratative cu guvernul sovietelor, pe baza garantării autonomiei provinciale“.

Masa populației și în special marele număr de refugiați din *Rusia Europeană* sunt entuziasmați de eventualitatea unei păci cu Sovietele și rezultatul acestui program quasi-bolșevic se resimte deja.

Bandele de partizani roșii sunt mai îndrăznețe și atacă ici-colo unitățile voluntarilor cantonate în diferite gări. Pe front e un adevărat iureș în dezer-tări, iar în interior se întinde anarhia.

„Kolciak constată că *a început refugierea lașă a unor oameni sănătoși, destul de voinici pentru a-și apăra cu arma în mână avutul și pe sine înșiși; a început sustragerea, sub diferite pretexte, dela cea mai sfântă datorie față de patrie, dela serviciul militar*”.

„*Se lătesc vești tendențioase despre răscoale bolșevice ce se pregătesc în diferite orașe. Numai lașii, nemernicii și trădătorii pot vorbi despre catastrofă, numai într'o societate decăzută pot să se ivească simptome de asemenea lașitate*”.

„*Eu voi duce lupta cu bolșevicii până la complecta nimicire a acestei rușini și am convingerea că armata care luptă pe front, pe viață și pe moarte, va face acelaș lucru. Cred că 'n populația Siberiei sunt mulți oameni de inimă, cari cu încrederea lor vor ajuta armatei și mie de-a lupta mai departe pentru triumful cauzei, nelăsându-ne abătuți de nesuccese vremelnice de cari vom mai avea multe pe drumul de Golgotă a eliberării și refacerii Imperiului Rusesc*”.

Cehoslovacii, declară și ei că nu vor mai lupta și predau sectoarele frontului trupelor Siberiene.

*

Niciodată diferiții comandanți de detașamente contra bolșevice din întinsul Rusiei n'au avut o legătură organică și de comandament între olaltă și nici n'au căutat să se pună de acord asupra punctelor programatice de salvare a Țării. Au lucrat fiecare pe cont propriu datorită multor cauze, dar în special,— lăsând la o parte invidia și ura reciprocă — neîncrederii în propria victorie.

Kolciak era convins că salvarea Rusiei va veni dela sud cu Denekin sau dela nord-vest cu Judenici, — iar acestia au crezut întotdeauna contrariul.

Fatalismul și misticismul bolnăvicios care îl caracteriza pe Țarul Nicolae al II-lea, îl aveau mulți dintre eroii ruși ai contrarevoluției.

Denekin recunoaște la 30 Maiu 1919 autoritatea supremă a lui Kolciak cu următorul ordin de zi pe „Armata de Sud“:

„Prin vitejia fără seamăn a Armatei Voluntare, a cazacilor de Don, de Cuban și de Tarsk și a popoarelor din Caucaz, — Sudul Rusiei este eliberat și armatele rusești înaintează, — fără a putea fi reținute, — spre inima Rusiei. Întreg poporul rusesc urmărește succesele armatelor rusești cu încredere, cu speranță și cu dragoste. Dar în acelaș timp cu succesele militare, în spatele armatelor crește trădarea pe terenul ambițiilor personale, care nu se oprește nici chiar față de împărțirea Rusiei, Mare și Unită. Mântuirea Patriei noastre să rezumă la o putere supremă, la un Comandament suprem, strâns legat de Patrie. Plecând dela această profundă convingere, dându-mi viața Patriei pe care o iubesc fierbinte, punând mai sus de toate fericirea Ei, — mă supun Amiralului Kolciak, ca Regent al Statului Rus și Comandant Suprem al Armatelor Rusești“.

Recunoașterea lui Kolciak din partea lui Denekin a ridicat puțin moralul trupelor siberiene, dar frontul nu s'a resimțit.

*

Evenimentele dezastruoase de pe front îl fac pe Regent să publice armatei programul în numele căruia duce lupta împotriva bolșevicilor :

„Noi ne luptăm pentru cauza națională rusească,

pentru restabilirea țării noastre, ca țară liberă și independentă.

„Noi ne luptăm pentru însuși dreptul poporului, alegeri libere și vot pentru Constituanta Națională, pentru a ne fixa soarta și aranjarea statului și pentru a satisface trebuințele țăranilor cu pământ și ale muncitorilor prin organizarea muncii.

„Fiind străini de persecuția religioasă, noi ne luptăm pentru ca nimeni să nu îndrăznească să atace locurile noastre sfinte și nimeni să nu ne-atace credința.

„Patria noastră stă în fața pierderii independenței naționale și de Stat și în fața descompunerii. Bolșevicii, cari au promis poporului pace, pâine și libertate, i-au dat rășhoi civil, în care se omoară frații, i-au dat foametea și jugul puterii nețărnumrite a unei mâini de oameni, cari n'au patrie, credință și cinste.

„Noi ne luptăm pentru ca să-i nimicim.

„Numai victoria noastră poate da țării pace și liniște și cu ele Constituanta Națională, căci nu e er-tat, ca acei, cari și-au jertfit viața și sângele pentru eliberarea patriei să nu fie admiși de-a lua parte la guvernarea ei, iar a lua parte la organizarea și guvernarea Statului, aceștia pot numai atunci, când bolșevismul va fi șters depe fața pământului rusesc.

„Dacă aceasia nu ne va reuși, atunci nu numai că dorințele poporului nu vor fi respectate, dar va sosi momentul fatal, când soarta noastră o vor conduce alții.

„A reface țara a rezolvi chestiunea agrară și muncitorească, poate numai poporul rusesc distrugând bolșevismul și pentru ca el să poată primi dreptul de a-și creia singur soarta, noi ducem și vom duce Jupta până la victoria desăvâșrită“.

Programul Inaltului Regent produce un reviriment pe front. Ofensiva armatei siberiene e bine susținută în *August* și *Septembrie*. În direcția Ialutorovsk, s'a înaintat mult. În regiunea din vestul orașelului Golismanovo a fost distrus întreg Regimentul 458 bolșevic.

Lupte aprige s'au încins în regiunea Kurganului și în apropierea orașului Tobolsk. Bolșevicii pierd la Tobolsk 9000 de prizonieri, 11 tunuri și 100 mitraliere. După comunicatele oficiale ar fi un adevărat dezastru. În interior partidele socialiste nu se astâmpără însă. Prevăd că le vine rândul la guvernarea țării pe ruinele dictaturei lui Kolciak.

*

În *Octombrie*, armata siberiană ocupă Tobolskul. Luptele se poartă în această regiune deocamdată cu noroc schimbăcios pentru taberile vrășmașe.

*

Bolșevicii se refac după dezastrul dela Golismanovo și reiau cu energie ofensiva. Partizanii din interiorul țării devin mai agresivi și trupele voluntarilor români din regiunea Nijneudinsk-Kansk sunt nevoite să facă o seamă de incursiuni reușite, nimicind puterile roșiilor din această regiune.

*

Tobolskul e din nou părăsit de siberieni. Refugiații aduc știri triste. Dezastrul armatelor Siberiene s'a produs deja și retragerea s'a transformat în debandadă.

În *Noemvrie*, Petropavlovskul vechea garnizoană românească cade, iar luptele din regiunea Kurgan sunt de-o violență rară; luptă acolo unități formate

numai din ofițerii vechii armate imperiale și diviziile de muncitori dela fabricile Ijewsky și Wotkinsk.

Se iau măsuri pentru evacuarea Omskului, în jurul căruia căzăcimea sapă tranșee ; aceștia sunt hotărâți să apere orașul părăsit de Regent și de guvern la 11 Noembrie. Armata se concentrează și se pregătește de luptă la 25 verste est de Capitală.

Memorandul cehoslovac.

Gazeta cehoslovacă aduce din nou știrea că cehii nu vor mai lupta în Siberia, sub nici o formă, respectând cu stricteță neutralitatea, iar memorandum ce aceștia 'l trimit în ziua de 13 Noembrie puterilor aliate demoralizează pe oamenii lui Kolciak, distrugând în armata siberiană încrederea în victorie. Memorandul vine odată cu părăsirea completă a Omskului.

Cehoslovacii spun în memorandum :

„Situățiunea insuportabilă în care se află armata cehoslovacă, ne silește să ne adresăm Puterilor Aliate cu rugămintea de-a ne sfătui cum și-ar putea garanta această armată siguranța proprie și reîntoarcerea liberă în Patrie, reîntoarcere hotărâtă cu aprobarea tuturor puterilor aliate.

„Armata Cehoslovacă a fost gata să apere calea ferată și comunicația în sectoarele încredințate ei, executând această datorie în mod conștiincios.

„Acum însă rămânerea ei pe mai departe pe calea ferată și apărarea acesteia devine imposibilă în urma lipsei totale a scopului pentru care a rămas în Siberia precum și a celor mai elementare cereri de dreptate și de umanitate.

„Păzind linia ferată și asigurând ordinea în țară, Armata Cehoslovacă e silită a coopera, contra con-

vingerii sale, la susținerea unei stări de abuz și fără de lege, care și-a impus aici domnia.

„Sub scutul baionetelor armatei cehoslovace, autoritățile militare rusești locale își permit lucruri cari îngrozesc lumea civilizată. Aprinderea satelor, omorul cetățenilor ruși cu sutele, împușcarea fără judecată a oamenilor cu sentimente democratice, numai pe baza prezumțiunilor de neloialitate politică, sunt lucruri de toate zilele în timp ce responsabilitatea pentru toate acestea înaintea judecății popoarelor cade pe noi, pentru că noi având aici puterea militară, n'am oprit asemenea samavolnicii.

„Pasivitatea aceasta a noastră este urmarea directă a principiului de neutralitate și neamestec în treburile interne rusești, ce ne-am impus și astfel ne facem, contra voinței noastre, părtași fărădelegilor.

„Aducând acestea la cunoștința puterilor aliate, cărora poporul și armata cehoslovacă sunt recunoscători, socotim necesar să aducem la cunoștința tuturor popoarelor lumii starea morală tragică în care se găsește armata cehoslovacă de aici și cari sunt cauzele acesteia.

„Noi nu vedem altă scăpare din starea aceasta decât repatrierea noastră imediată din imensa provincie ce ne-a fost încredințată spre pază, iar până atunci să ni-se dea libertatea de-a nu mai îngădui crima și fărădelegea, din orice parte ar veni ele“.

*

Tabloul situației făcut de cehoslovaci în acest memorandum constituie cea mai grea lovitură dată domniei lui Kolciak.

Pe de altă parte, Duma Irkutzkului aduce la 25 Noiembrie hotărârea că, „în urma greșelilor guvernului din Omsk, este imperios necesar să se formeze un

guvern socialist, întemeiat pe organele autonome ale oraşelor şi pe organizaţiile muncitoreşti şi ţărăneşti“.

În moţiunea Dumei se vede influenţa Centrului Politic.

Liberalii localnici (din Irkutsk) demonstrează însă că socialiştii din Siberia sunt bolşevici cumuflaţi, iar cehii prin gazeta lor, ca răspuns la moţiunea *dumei orăşeneşti*, dau sfatul că singurul guvern de salvare a Siberiei ar fi un guvern democratic.

*

Din Vladivostok ne soseşte ştirea răscoalei din Noembrie a generalului Gaida împotriva lui Kolciak.

Tânărul general ceh Gaida, se amestecase în politica rusească din Siberia în mai multe rânduri, fiind la un moment dat şef al armatei lui Kolciak.

Ataşându-se strâns de persoana guvernatorului Siberiei, Gaida a fost şters din controalele armatei cehesti şi trecut în rândul generalilor armatei Siberiene. Se svonise chiar că generalul ceh se va căsători cu fata Înaltului Regent.

Partizan al principiilor politice a partidului social-revoluţionar, cu care simpatizează marea majoritate a cehilor, după multe neînţelegeri cu Kolciak, părăseşte comanda armatei Siberiene, fiind înlocuit cu generalul Diterix.

Dela înlăturarea lui Gaida, începe retragerea armatei depe front şi declinul puterii lui Kolciak. Cehii se declară contra Regentului şi numai dorul de casă i-a făcut probabil să nu întreprindă o energică mişcare de răsturnare a Dictatorului din Omsk. Totuşi Gaida care era un caracter neastâmpărat, ajuns în Noembrie 1919 în Vladivostok, a ocupat cu câţiva partizani gara, şi încercând să ocupe oraşul, mişcarea lui e sângeros înăbuşită de generalul rus Ro-

zanov, guvernatorul militar a Vladivostokului, cu concursul japonezilor, cari pretind că sunt neutri. Japonezii nu pot admite o putere militară în Vladivostok care le-ar stânjeni activitatea. De aceea revolta lui Gaida e localizată în raionul gării cu un puternic cordon japonez.

Cehii nu pot acționa decât în cercul format de armata japoneză, pe când Rozanov se mișcă liber încercuind pe răsculați.

Gaida, rănit și prins, e predat Comandamentului ceh cu promisiunea din partea lui de-a nu se mai amesteca în afacerile rusești.

Lovitura lui Gaida, contra Înaltului Regent a eșuat.

Pohodul.

Orașul Kainsk la 303 verste est de Omsk, cade în Decembrie. Înaintarea bolșevicilor n'o mai oprește nimeni.

Trupe roșii localnice bine înarmate, au atacat lângă satul Șipkina, un detașament românesc. Românii s'au purtat brav, respingând pe roșii cu pierderi destul de simțite.

*

În 16 Decembrie cad orașele Semipalatinsk și Barnaul, iar peste două zile cade și Novonikolaevskul, unde rămân măcelăriți pe câmpul de luptă 30.000 de oameni din armata lui Kolciak; Tomskul este evacuat în grabă.

Se apropie *pohodul* cu toate grozăviile lui. Sosește și la noi odată cu Moș Crăciun.

În primele zile din Ianuarie (1920) cade și orașul *Marinsk*.

Liberalii și socialiștii moderați siberieni cer reforme radicale, dar e prea târziu.

Mișcarea împotriva lui Kolciak este condusă de așa zisul „*Centru Politic*” format din 8 persoane, — social revoluționari, — unii foști membri ai constituantei și a democrației revoluționare siberiene.

Programul centrului politic ar fi următorul:

Până la convocarea Adunării Naționale Siberiene, compusă din președinții organizațiilor autonome guberniale și districtuale (zemstvo), din delegații districtuali ai țăranilor, din trimișii cercurilor căzăcești, orașelor și societăților profesionale, puterea va fi dată unui Consiliu Siberian Provizoriu.

„Centrul Politic” va face demersuri pentru încetarea războiului civil, începând tratative cu guvernul Sovietelor pe baza garantării autonomiei provinciale.

„În ceea ce privește trupele aliate, Centrul dorește să păstreze legături prietenești, să le asigure trecerea peste teritoriul Siberiei, cu condiția de-a nu se amesteca în chestiunile interne rusești.

„În ceea ce privește Aliații, Centrul e pentru regularea pe cale pacifică a pretențiilor acestora față de Rusia, ținând seamă de neamestecul lor în chestiunile interne a Rusiei.

„Alimentarea armatei și-a populației va fi dată în mâinile cooperativelor, iar industria și comerțul vor fi puse sub controlul guvernului”.

*

Trupele armatei siberiene se retrag fără nici o ordine spre răsărit. Voluntarii sunt nevoiți să formeze ariergarda pentru apărarea proprie.

Pohodul în Vostok, pe drumul de ghiață a Siberiei a început.

Cehoslovacii se retrag repede, părăsindu-și adesea trenurile și nu înțeleg să opună nici o rezistență inamicului. De altfel vechile trupe încercate în lupte nu mai sunt aci. Divizia I cehoslovacă, care se purtase strălucit în ofensiva lui Brusilov, parte din ea s'a imbarcat iar altă parte își așteaptă la Vladivostok imbarcarea pentru Patrie. Numai vestitul Batalion de asalt a fost reținut în Irkutsk, pentru paza Statului Major. Divizia a II-a se retrage dela Irkutsk încolo, spre răsărit, în raionul trupelor Atamanului Semenov și a celor japoneze, scăpată de greutățile războiului. Divizia a III-a ar urma să susțină din partea cehilor, ariergarda, dar această divizie, organizată după proclamarea independenței cehoslovace, e formată din ultimii prizonieri cehi și slovaci, pe cari în majoritate nu marea ideie de creere a Republicei naționale i-a adus în Corp, ci situația de fapt creiată în toamna anului 1918. Efectivul armatei cehoslovace a crescut cu soldații diviziei a III-a, dar valoarea ei militară și morală a scăzut simțitor. Pe de altă parte eventuala cădere a unei divizii cehoslovace aci în Siberia, în luptele cu bolșevicii, ar constitui o grea lovitură dată prestigiului tinerei Republici și chiar politicii aliate de intervențiune. Pentru aceste considerațiuni Statul Major Cehesc, care deține, prin planul de evacuare a Siberiei, — comanda directă a trupelor naționale de voluntari, se pare că ia toate măsurile de salvare integrală a trupelor sale, chiar cu riscul abandonării celorlalte formațiuni naționale.

*

Comandantul Legiunei Române printr'o telegramă din 12 Ianuarie atrage atențiunea generalului Janin că *din convorbirile cu Șeful Marelui Cartier General Cehoslovac, e clar că relativ la Legiunea Română*

nu sunt intențiuni sincere, și-i pune în vedere *că lasă pe români într'o poziție fără scăpare*. De sigur că dacă un ofițer superior ceh, care deține întâmplător comanda Legiunei Române, constată că românii sunt puși — pentru salvarea efectivelor cehoslovace — într'o poziție fără scăpare, măsurile luate de Statul Major cehoslovac față de trupele voluntarilor aliați, nu sunt dintre cele mai cavalierești.

*

Jugoslavii, cari păzesc acum sectorul deținut altădată de români, în regiunea Nijne-Udinskului sunt rupți în două organizațiuni ce-și dispută legitimitatea. Unii stau sub comanda unui oarecare *Voevod Voskar*, un tip de nebun, care joacă și bea la rând cu soldații bolșevizați, cari nu-l ascultă decât când vor. Voskar poartă pantaloni simpli, cazoni, a căror ațe albe de legătură din partea de jos le lasă să atârne peste bocanci în semn de... democrație și o bluză murdară, desfăcută la gât. Când îl vezi, ai impresia că e un soldat destrăbălat, care-și bate joc de uniformă.

Celălalt grup, formând un regiment, care luptase altădată, plin de vitejie, în regiunea orașului Kazan, sub comanda eroului Maior Blagotici, este bine organizat și disciplinat.

*

Polonezii, formând o divizie cu un efectiv de aprox. 10.000 de baionete, — a cincea divizie a Poloniei, — păzesc calea ferată în regiunea orașului Krasnoiarsk. Hărțuiți de bolșevici se retrag spre răsărit în 50 de trenuri, în măsura posibilităților și după indicațiunile Marelui Stat Major Cehoslovac.

Letonii și latiiștii, formând corpuri distincte, se retrag înaintea polonezilor, împreună cu aceștia.

Legiunea Română deține spre pază sectorul de cale ferată dintre gările Reșoti-Taișet-Zamzor-Suetiha-Razgon, având pe linie două batalioane, Horia și Mărășești, o companie de pioneri, un escadron de lăncieri (cavaleriști), o companie a Statului Major și două trenuri blindate, cu un efectiv total de 3000 baionete. În Irkutsk staționează batalionul de rezervă și centrul de triaj al viitorilor voluntari. Disciplina este perfectă, soldații fiind conștienți de idealul în numele căruia s'au înrolat voluntari.

Legiunea aceasta nu este în serviciul idealului imperialist rus, cum nu sunt nici celelalte trupe alogene, ci formată în 1918 pentru un scop politic românesc înalt, — după un an Legiunea este în serviciul ideii integrității teritoriului românesc până la Nistru. Aceasta este ideea națională pe care Legiunea o reprezintă aci. Dar în frământările din Siberia, Legiunea Română a constituit până acum trupa pe care s'a putut conta cu încredere, în cazul unei necesități de-a menține sau de-a restabili ordinea. Un raport al Comandantului Legiunei către Comandamentul Trupelor cehoslovace constată *că numai împrejurările complicate din viața internă a trupelor cehești au făcut să li-se dea românilor un sector intern*, adică în mijlocul trupelor cehoslovace.

Am convingerea desăvârșită că astăzi, aci în Siberia, Legiunea Română este, cum a fost întotdeauna dela formarea Corpului, cea mai disciplinată trupă.

*

Armata siberiană se retrage mai mult pe jos decât în trenuri; ofițerii și soldații și-au imbarcat însă soțiile și copii în vagoane. Alte garnituri de trenuri transportă întregi depozite de muniții și de echipamente și rezervele alimentare ale armatei. Dar calea

spre răsărit din cauza trenurilor armatelor naționale se deschide greu și întâmplător trenurile armatei rusești s'au concentrat aproape toate în marea gară Atcinsk.

Partizanii bolșevici urmăresc deaproape trenul Statului Major al bravului general Kapel, sufletul armatei siberiene.

Când trenul generalului plecă din gara Atcinsk se produse, după câteva minute, atacul unei bande roșii asupra gării. Nenorocul făcu să fie lovit de câteva focuri de armă un vagon încărcat cu perecsilină. Se produse o explozie de-o grozăvenie neînchipuită, făcând să răsunе pădurea Taiga pe-o întindere de zeci de kilometri. Trenurile pline de munițiuni se prefăcură în bucăți, sfâșiind 60.000 de oameni și 32.000 cai, ce așteptau liniștiți să plece mai departe.

Focul, ca o flacăra de trăsnet, veni să încoroneze grozăvenia. Mirosul de carne arsă și de pucioasă e dus de vânturi din iadul dela Atcinsk la mari depărtări, ca o crudă veste mută celor ce au avut norocul să nu fi ajuns încă la Atcinsk, sau să fi plecat deja de-acolo.

Un popor întreg, ofițeri, soldați, femei și copii, fu prefăcut aci în cenușe. Armata siberiană pierdu munițiunea, alimentele, sute de ofițeri și mii de soldați.

Restul armatei rusești, încolțită din toate părțile de inamic, părăsi în frunte cu generalii celelalte trenuri și se așeză pe șoseaua Moskovei în drum spre răsăritul salvator...

Cad Jugoslavii, Polonezii și Latișii.

Ne sosește știrea că lângă orașul Nijne-Udinsk trupele partizanilor bolșevici, concentrați în mare număr au atacat pe cei 3000 de jugoslavi și i-au în-

frânt. Corpul jugoslav a fost nimicit. Cei 500 de voluntari jugoslavi rămași solidari în jurul steagului lor național nu mai sunt într'o situație morală, care să-i îndemne în fața inamicului la o rezistență norocoasă. Totuși desnădejdea nu ne înfrânge; disciplina voluntarilor români este perfectă în toate unitățile și așteptăm cu încredere apropierea trupelor regulate bolșevice.

*

Și divizia poloneză, trecută efectiv în ariergardă se găsește de câteva zile în lupte continue cu avangarda bolșevică. Se retrage cu greutate enorme, în trenuri, dar lipsită de cărbuni, de apă și de lemne, în urma unor violente ciocniri cu trupele roșii regulate, înconjurată din toate părțile de puternice detașamente de partizani bine înarmați, divizia poloneză cade, împreună cu trupele letone.

Puținii refugiați scăpați afirmă că ofițerii și mare parte a soldaților au fost împușcați, iar altă parte spânzurați dealungul căii ferate și a șoselei Moskovei¹⁾.

1) În legătură cu dramatica înfrângere a diviziei poloneze, ziarele rusești publică scrisoarea deschisă a Căpitanului polonez Iacinsky-Stachurek din 5 Februarie 1920, adresată Generalului Sirovi, din care reproduc :

„În 9 Ianuarie a. c. (1920) eram în comisiunea detașată la gara Kliukvenaia, pentru o convorbire, pe fir direct, personal cu Dv. Reprezentanții Comandamentului Suprem Polonez, cu știrea reprezentanților țărilor străine, cari s'au unit întru toate cu telegrama noastră, v'am cerut următoarele :

„Diviza a 5-a Poloneză, chinuită de lupte neîntrerupte cu bolșevicii, dezorganizată prin mișcarea fără exemplu de grea depe calea ferată, lipsită de cărbuni, de apă și de lemne, care se află la marginea pieirei, în numele umanității și a omeniei vă roagă să lăsați spre est 5 eșeloane de ale noastre din 56, cu familiile soldaților noștri, cu femei, copii, răniți și bolnavi, obligându-se pe viitor a vă pune la dispoziție tot restul de locomotive, și obligându-se de-a se mișca și pe mai departe pe jos, în marș, în ariergardă, asigurându-vă ca și mai înainte spatele D-voastră“

„După o intrerupere deprimantă de 5 ore, noi, Generale, am primit răspunsul D-voastre, răspunsul viteazului nostru frate slav :

„Mă mir de tonul telegramei D-voastră. Conform ultimului ordin al Generalului Janin, D-voastră sunteți obligați de a vă mișca ultimii. Nici un eșalon polonez nu poate fi lăsat spre est. Numai după plecarea ultimului eșalon cehesc din Kliukvenaia, puteți D-voastră să înaintați. Tratativatele de mai departe în chestiunea aceasta și rugămințile le socotesc terminate, chestiunea fiind rezolvită“.

„Așa a fost răspunsul D-voastră Generale, care a dat în mâinile sălbatecilor crasnoarmești femeile și surorile noastre, copiii, răniții și bolnavii, prin o trăsătură de condei, printr'o telegramă, care le-a hotărât soarta și care a nimicit Divizia a 5 poloneză ! “

„Vă scriu despre toate aceste nu ca slavofil, care am lucrat timp de 10 ani pe acest teren, care mi-am pierdut toată averea, frați, surori și mamă în războiul cumplit cu Nemții, ci ca om, care am lăsat la Kliukvenaia soția bolnavă și o soră, ultimii oameni scumpi ai mei, pradă crasnoarmeștilor beți“.

CAPITOLUL VI.

REVOLUȚIA DIN IRKUTZK.

23 Decembrie, 1919.

Mișcarea social revoluționarilor împotriva lui Kolciak se întinde viguroasă. Se pare că ar dori să canalizeze spre ei mișcarea partizanilor bolșevici. De-alungul căii ferate siberiene au triumfat, dar puterea lor a durat numai până la sosirea bolșevicilor cărora le-au închinat steagurile.

Orașul Irkutzk, capitala Siberiei Centrale, constituie încă un puternic punct de rezistență pentru partizanii lui Kolciak. Aci este garnizoana vechiului corp al 4-lea de armată, cu puțini soldați, dar cu foarte mulți ofițeri valizi; aci funcționează o bună școală de ofițeri și-o școală de subofițeri, împărțită în două batalioane

La 3 km. de Irkutzk, spre vest, în Voennâi-Gorodok — orașelul cazărmilor, — pe malul opus al Angarei este cantonat, chiar în apropierea cazarmelor batalionului românesc de rezervă, grosul trupelor rușesti guvernamentale.

În Voennâi-Gorodok stăpânește o nervozitate ge-

nerală și lumea se întreabă înfricoșată: Ce se va întâmpla oare ?

În seara zilei de 23 Decembrie, a fost rupt podul de pontoane ce leagă orașul cu gara, situat pe malul stâng al Angarei și cu Voennâi-Gorodok. Evenimentul acesta local se făcea într'alți ani în preajma Bobotezei. Ghiața care se rupea din lacul Baical împingea podul la aceeași dată fixă în toți anii, îl frângea și-a doua zi circulația dintre oraș și gară era reluată pe ghiață fără nici o piedică. De data aceasta probabil că alte evenimente au provocat înlăturarea pontoanelor.

24 Decembrie.

Lumea se pregătește să serbeze Sf. Sărbători. Veștile sosite depe calea ferată sunt pentru toți îngrijorătoare.

Singura posibilitate de salvare a Irkutzkului ar fi ocuparea orașului de către trupele lui Semenov și oprirea înaintării bolșevice cu mult mai la vest de Irkutzk.

*

O rază de speranță a răsărit : Semenov recunoaște autoritatea lui Kolciak și anunță populația, că e numit Comandant și peste districtul militar al Irkutzkului.

Se crede că Sărbătorile Crăciunului vor fi deci liniștite. Noul comandant dispune de suficiente forțe armate pentru asigurarea ordinei, împiedecând orice tulburări din partea social-revoluționarilor.

Către seară se constată că uzina electrică nu mai funcționează, — se zice din lipsă de cărbuni, iar mai apoi s'a aflat că garnizoana rusească din Voennâi-Gorodok, ruptă de oraș, s'a desolidarizat de guver-

nul Kolciak și-a trecut de partea social revoluționarilor. Peste noapte au fost deschise depozitele militare și echipați o mare mulțime de partizani bolșevici.

Cum evenimentele acestea se petreceau alături de cazarmele românești, noul comandant al garnizoanei ruse a comunicat ofițerului român de serviciu noua situație și a cerut un răspuns asupra poziției ce vor lua trupele românești. Prin doi ofițeri li s'a comunicat rușilor că noi românii vom păstra o strictă neutralitate și cerem, spre a evita incidente sângeroase, respectarea acestei neutralități.

25 Decembrie.

Peste noapte mișcarea social-revoluționarilor s'a întins și în garnizoanele învecinate, la Batereinaia, Inokentevskaia și Glaskov. Trupele rusești guvernamentale au trecut toate de partea răsculaților.

Bazele unei noi armate — *armata populară* — au fost puse. Ofițerii și subofițerii își păstrează epoleții. Deși între ei sunt foarte mulți partizani bolșevici, protestează în contra acestei numiri și se consideră armată națională rusească.

Ne trimit diverși emisari să afle numărul soldaților noștri, a mitralierelor, grenadelor și baionetelor și pretind că neutralitatea noastră ar putea fi garantată numai predându-le lor, cel puțin închizătorile mitralierelor.

Au fost refuzați și li s'a pus în vedere că trecerea chiar a persoanelor izolate prin sectorul românesc este interzisă, așezându-se puternice posturi de supraveghere și de pază.

În oraș mișcarea n'a prins încă rădăcini. Comandantul garnizoanei Irkutsk, General-Maior Sicev, a luat măsurile de apărare. Starea de asediu a fost de-

clarată în întreaga regiune și legăturile telefonice au fost întrerupte. Toți ofițerii garnizoanei, dela sublocotenent până la generali, au fost concentrați.

Pentru orașeni prima zi de Crăciun a trecut liniștită.

26 Decembrie.

O nervozitate și mai mare stăpânește strada.

Veștile sosite dela front sunt tot mai dureroase. Orașele cad unul după altul. Refugiații demoralizează lumea și povestesc lucruri îngrozitoare: Toți văd numai spânzurători și cadavre înghețate dealungul șoselei siberiene.

Și eri și astăzi bisericile au fost arhipline. Rușii se roagă cu adâncă evlavie...

*

Ziua trece liniștită dar apăsătoare.

Către seară răsună în oraș primele împușcături...

Un puternic grup de social-revoluționari ascuns în suburbiul sudic al orașului — zis suburbiul Znamenskoe — înaintează spre centrul orașului și ocupă centrala telegrafică. O companie a școalei de subofițeri a trecut de partea răsculaților și atacă pe foștii camarazi, trăgând cu o mitralieră asupra școalei. Cei rămași credincioși guvernului năvălesc afară și lupta este în toi... Răsună peste întreg orașul tăcănitul mitralierelor și bubuiturile de grenade. O mulțime de cască-gură, urmăresc dela colțuri de străzi și de pe case, încăerarea.

Guvernamentalii triumfă. Social-revoluționarii se retrag dincolo de râulețul Ușacovca ce desparte suburbia Znamenskoe de orașul propriu zis. Guvernamentalii nu îndrăznesc să intre în Znamenskoe.

În cursul nopții răsculații au ocupat gara în care staționează trenul generalului Janin și o seamă de alte trenuri cu trupe aliate și cu Înalții Comisari aliați.

Guvernamentalii au pus în vedere aliaților că dacă gara nu va fi curățită de social-revoluționari, vor bombarda-o, dar aliații răspund că acest procedeu îl vor considera ca un atac îndreptat contra lor.

Generalul Vaguin șeful statului major a trupelor guvernamentale, care discută chestiunea cu Înalții Comisari aliați, afirmă că le trebuie gara pentru evacuarea Irkutzkului. S'a ajuns după multe tratative la un acord în virtutea căruia gara și sectorul căii ferate e declarat neutral.

*

Intervenția lui Semenov se produce. El expediază Comandamentului Districtului Militar Irkutzk următoarea telegramă:

„Răsculații ascunzându-se sub numele sfânt a mult încercatului popor rus, au creiat un nou front de războiu civil în contra regimului. Ordon să depuneți toate eforturile și să vă mențineți până la sosirea detașamentului cu trupe din Divizia Sălbatică sub comanda generalului de brigadă Skipetrov, care este trimis pentru a vă scăpa și care are instrucții categorice de a lichida odată pentru totdeauna cu acei cari se folosesc de situația grea a țării și din nou repetă greșelile trecutului“.

Generalul Skipetrov care este așteptat să salveze partizanii guvernului din Irkutzk este unul dintre tiranii sanguinari a lui Semenov. Este cunoscut totuși ca un militar destoinic și om de inimă. Este fiul unui protoiereu din Petrograd.

27 Decembrie.

Trupele Atamanului Semenov sunt aşteptate să sosească. Ele sunt semnalate între lacul Baical şi Irkutzk. În urma acestui fapt, reprezentanţii diplomaţi ai ţărilor aliate cer armatei cehoslovace să apere gara şi calea ferată contra oricăror agresiuni.

Conflictul cu Semenov izbucnind, implicit trupele aliate ajung astfel în conflict cu oamenii lui Kolciak.

Generalul Skipetrov înaintează pe calea ferată spre Irkutzk, în fruntea unui detaşament de aproximativ 1000 oameni şi două trenuri blindate.

Partizanii social revoluţionarilor, informaţi de apropierea lui Skipetrov demontează linia ferată pe o mare întindere, dar este refăcută din ordinul trupelor aliate, cari evacuează pe social-revoluţionari din raionul gării şi-al căii ferate.

*

În oraş lupta este iarăşi în toi. Trupele guvernamentale bombardează cu tunuri grele suburbia Znamenskoe.

Aceste trupe, rămase credincioase guvernului se compun din elevii şcoalei militare, (junckerii) un batalion de vânători şi două batalioane ale şcoalei de subofiţeri, mai puţin compania răsculată. Ici-colo, se văd ofiţeri bătrâni şi chiar generali mergând cu arma pe umăr spre linia de bătaie.

Skipetrov informează pe Sicev că aliaţii nu-i dau voie să părăsească staţia Mihalevo, de lângă Baical.

29 Decembrie.

Situaţiunea se schimbă complet prin prezenţa Japonezilor. Astăzi soseşte la Irkutzk următoarea telegramă din partea lui Semenov :

„Acum am primit știrea oficială, că guvernul Imperial Japonez este decis să trimită trupe în districtul militar de Irkutsk. Comandamentul local japonez a dat ordin de plecare trupelor japoneze spre Irkutsk. Vă comunic aceasta spre știre. Ordon tuturor persoanelor supuse mie să dea atenția cuvenită și sprijin desăvârșit trupelor Japoniei, aliata și prietena noastră, credincioasă cuvântului ei până la sfârșit“.

Nici aliații nu se mai înțeleg între ei. Cehoslovaciilor cer acum să fie scutiți de conflictul cu Semenov, protejatul japonezilor.

30 Decembrie.

Cu toate protestele aliaților armata lui Skiepetrov înaintează în trenuri spre Irkutsk. Ciocnirea este inevitabilă. Reprezentanții aliaților trimit noi emișari la Skipetrov pentru evitarea luptei în raionul gării.

În întâmpinarea trenurilor lui Skipetrov s'a aruncat o locomotivă de manevră. S'a întâmplat că și din partea semenovților s'a lansat o locomotivă spre Irkutsk și astfel circulația a fost împiedicată de ciocnirea celor două mașini.

*

Armata lui Skipetrov înaintează pe la sudul căii ferate spre gara Irkutsk. Lupta se angajează între aceasta și răsculați pe versantul din sudul gării. Americanii cinematografiază încăerarea. Când unii îndrăznesc să înainteze, fug ceilalți înapoi, când își revin și reiau înaintarea se sperie ceilalți și-o rup la fugă...

Dar după trei ore de hărțueli, flancul stâng a lui Skipetrov e înconjurat și cedează. Armata acestuia se retrage spre Baical. Social-revoluționarii sunt deocamdată stăpâni pe situație.

Sosesc în gară și Japonezii. Sunt foarte rezervați. La cererea guvernamentalilor din Irkutzk, japonezii refuză orice ajutor armat. În fața acestei situații, între cele două tabere din oraș intervine un armistițiu care durează până în 4 Ianuarie 1920.

5 Ianuarie.

Discuțiunile în jurul armistițiului urmau să fie continuate, dar în cele 4—5 zile de armistițiu, oamenii guvernului s’au refugiat spre Baical. Insuși generalul Sicev și-a părăsit armata, fugind la Semenov. Junkerii, rămași singuri solidari crezului pe care-l apăraseră cu sângele lor tânăr, văzându-se trădați și părăsiți s’au risipit.

Social-revoluționarii au ocupat orașul fără nici o împotrivire.

În Irkutzk s’a instalat „*Centrul Politic*” a Siberiei.

CAPITOLUL VII.

ARESTAREA LUI KOLCIAK.

Din Nijne-Udinsk ne vine știrea arestării lui Kolciak. Înaltul Regent a fost deținut în propriii tren. Ni se spune că este păzit de cehi și de bolșevici. Steaua lui a apus. În 18 Ianuarie aflăm că a fost predat Centrului Politic din Irkutsk.

Într-o convorbire prin aparatul Hugges cu Nijne-Udinskul, de unde vorbește în numele Directorului Județului un domn Ogorodow, membru la Zemskaja Uprava se precizează :

„Azi dimineață (15 Ianuarie 1920, n. A.) în Nijne Udinsk a fost arestat de către Cehi, din ordinul generalului Janin, amiralul Kolciak. În Nijne-Udinsk autoritățile vechiului regim au fost înlocuite. Regimul politic aparține temporal — până la primirea instrucțiunilor dela centru, — unui colegiu de trei persoane Președintele Zemstvei (Zemskaja Uprava), Președintele Direcțiunii Orășenești și Directorul Județului. În evenimentele petrecute rolul activ l-a avut miliția. Răsturnarea vechiului regim s'a făcut conform instrucțiunilor Zemstvei, urmând a fi convocată Constituanta și lărgită instituția Zemstvei. Pe bolșevici

noi, ca și mai înainte, îi considerăm dușmanii noștri și vom continua lupta împotriva lor“.

*

Arestarea lui Kolciak s'a produs deci după de in Nijne-Udinsk social-revoluționarii, cu ajutorul miliției au pus mâna pe putere.

Transportat la Irkutzk, Kolciak e predat Centru-lui Politic.

Extrădarea fostului Regent a stârnit indignarea trupelor ruse și protestul acestora. Rușii acuză pe aliați de această „crimă“ și susțin că aliații în loc să apere pe Kolciak de-o moarte sigură l-au predat bolșevicilor, ca pe un bandit ordinar care n'ar fi meritat nici un sentiment de umanitate din partea nimănui.

Colonelul Siroboiarsky, atașatul Atamanului Semenov pe lângă Kolciak, într'o lungă telegramă adresată Generalului Janin îl acuză pe acesta de „lășitate și de trădare“ a fostului Regent ¹⁾.

1) „Dreptatea va trăi și va crește — spune Siroboiarsky în telegramă — ea va zbura peste toată lumea și va zbura și'n Franța D-voastră nobilă și va descoperi toată grozăvia adevărului pe care-l trăim și va spune, că poporul rusesc nu crede, că sub uni-forma D-voastră bate inimă de francez.

„Conducătorul național rusesc, Amiralul Kolciak, cu ocazia arestului său de 3 săptămâni în Nijne-Udinsk a fost lipsit de ori ce posibilitate de-a întreprinde ceva, cel puțin pentru scăparea proprie și a câtorva sute de oameni, cari îi rămăseseră credincioși. Când în numele D-voastră Cehii i-au pus la dispoziție un vagon, pentru a urma drumul spre est, s'a văzut în siguranță prin garanția internațională, prin ridicarea alor 5 drapele aliate“.

„Amiralul Kolciak a crezut liniștit cuvântul D-voastră, ca reprezentant al onoarei naționale franceze și s'a folosit de propunerea D-voastră. Eu personal mă găseam lângă Regent până în ultimile momente a petrecerei lui în Nijne-Udinsk și-am auzit însumi îndoielile pe cari le-a exprimat Amiralul celor cari îl încurajau asupra speranței în D-voastră, în urma cărui fapt i-s'a propus să nu se razime pe bunăvoința D-voastră, în care nu se mai încredea, după toate cele ce ați săvârșit, însă Amiralul Kolciak, ca un cavaler care nu admite ticăloșia și tra-

Rușii nu pun chestiunea extrădării lui Kolciak pe terenul politic, ci numai pe acela pur omenesc.

*

Ziarul Cehoslovak No. 13 din 17 Ianuarie 1920, organ oficial al trupelor cehoslovace din Siberia, povestește evenimentul extrădării fostului Regent în felul următor:

„Joi, 15 Ianuarie a. c., după amiază a sosit din Nijne-Udinsk la Inokentevscaia trenul cu deținutul Kolciak, cu fostul președinte al Consiliului de Miniștri, Pepeliaev și cu garda acestora. Având în vedere că generalul Janin, Comandantul Suprem al Trupelor Aliate deja mai înainte ordonase extrădarea lui Kolciak Centrului Politic, reprezentantul Pu-terii actuale rusești, A. B. Kozminski a fost invitat în biurul Plenipotențiatului Guvernului Cehoslovac, D-rul Blagoj, pentru a trata asupra formei predării lui Kolciak. Cam pe la ora 6 după amiază, ambii reprezentanți politici au plecat în gară la trenul No. 52 unde se găseau deținuții, sub pază cehoslovacă și rusească. Șeful trenului amiralului Kolciak, Maiorul Kravak, a întrebat pe Kosminski în ce formă se va face predarea. I s'a răspuns că pe Kolciak îl va primi o comisiune, formată din reprezentanții Centrului Politic și ai Statului Major revoluționar, care se va

darea reprezentantului unui popor prieten, a răspuns: *Nu, Domnilor, eu cunosc pe Generalul Janin, care totdeauna a fost față de mine prietenos, încredințându-mă de sinceritatea sentimentelor sale. El e fiul adevărat nobil al Franței. Cuvintelor și promisiunilor lui trebuie să ne încredem. Și iată D-le General, fiu nobil al Franței, eu vă comunic aceste ultime cuvinte ce le-am auzit dela Înaltul Regent, ca un ultim salut al lui către D-voastră, din închisoarea din Irkutsk. care a fost pregătită de D-voastră atât de ospitalier. dar să vă aduceți aminte D-le General, că patriotul rus, cavalerul, poate să fie pus pe eșafod, nepătat, dar nici o uniformă nu va putea acoperi nulitatea, trădarea și lașitatea.*“

îngrijii, ca Amiralul să fie predat de urgență Comisiunii Extraordinare pentru cercetare.

„Această comisiune, de fapt s'a prezentat cam pe la ora 7 seara la gară, unde a primit pe Kolciak și încă în aceeași noapte l-a trimis sub pază în tîurma locală (pușcăria din Irkutsk).

„E adevărat că arestarea lui Kolciak și predarea lui a provocat în câteva pături a populației mare fierbere. Se înțelege, că la mitingurile improvizate cu această ocazie în gară, s'au auzit ofense urâte la adresa Cehoslovacilor“.

*

Gestul acesta, desbrăcat de orice interes politic, este într'adevăr inexplicabil. Pentru toată lumea de-acă este sigur că amiralul Kolciak va avea în scurt timp îngrozitoarea durere neputincioasă de tată și de soț, de-a se vedea pus la zid și împușcat sau de-a simți ștreangul rece la gât alături de soția și de fata lui.

Nu merita oare omul acesta vrednic sau ticălos,— care încercase să-și curețe țara de pecinginea bolșevică, pe care nimeni n'o dorește — nici un sentiment de milă? Kolciak era doar o creație a aliaților.

Pe semne inima, căreia îi este dat să vadă în juru-i numai spânzurători, — oricât de dumnezeesc ar fi sentimentul ce sălășluște într'însa, se împietrește !

Presupunând că fostul Regent ar fi trecut în Transbaicalia unde îl aștepta supus, în fruntea armatei, Atamanul Semenov, — ce ar fi putut întreprinde pentru înlăturarea bolșevicilor sau în contra aliaților ?

În Extremul Orient el nu putea deveni decât manechin în mâinile marilor puteri ce-și dispută interesele politice.

Suprimarea lui Kolciak nu va simplifica politica interaliată din Siberia Orientală.

*

Kolciak a fost aruncat în închisoarea din Irkutsk împreună cu soția, cu fata sa, cu ultimul său președinte de Consiliu, cadetul Pepeliaev și cu garda lor, isprăvindu-se astfel domnia nenorocitului Regent, lipsit de hotărâre și de energie în ceasurile grele, blând cu cei mari, aspru și brutal cu cei mici.

CAPITOLUL VIII.

K A P E L E V Ț I I.

Rămășițele armatei lui Kolciak supuse generalilor Kapel, Saharow, Wolkow și Woitzechowsky, numărând aproximativ 35 — 40.000 de baionete și câteva tunuri de câmp, se retrag pe trei coloane.

Coloana de sud sub comanda generalului Kapel, formată în majoritate din cavalerie și din diviziile I-jewsky și Wotkinsk, urmează spre est, paralel cu calea ferată, pe la sudul acesteia. Femeile și copiii ofițerilor și soldaților se refugiază în sânni pe șoseaua siberiană.

Coloana mijlocie, — infanteria și artileriștii, — se retrag pe șosea sub comanda generalului Woitzechowsky.

Pe la nord de calea ferată urmează diferite detașamente răzlețe de călăreți, resturi din unități distruse și cari înțeleg să se supună generalului Woitzechowsky, al cărui flanc stâng îl apără din când în când de atacurile partizanilor bolșevici.

*

Nu există aci în Siberia decât două drumuri de retragere: calea ferată și șoseaua Moscovei.

Calea ferată este ocupată de trenurile voluntarilor cehi, polonezi, români, jugoslavi și latși. Nu mai există nici o locomotivă disponibilă, pentru formarea vreunui tren pe seama rușilor. Se pare că ei ar fi adevărații străini în țara aceasta. Numai Kolciak s'a retras în tren până la Nijne-Udinsk, — unde a fost arestat.

Șoseaua Moskovei, pe care se retrag resturile armatei Înaltului Regent, este practicabilă iarna pentru sănii și pentru călăreți dar frigul de peste 40 de grade, pe drumul acesta de mii de kilometri, pătrunde până în oase.

În laturile șoselei uriașe troiene de zăpadă fac imposibilă orice mișcare, — totuși unele detașamente din armata lui Kolciak se luptă cu aceste piedici aproape supraomenești, apărând flancurile unor sănii în care li se refugiază familiile, — femei și copii.

*

Eroicii soldați ai armatei siberiene, cari în lupta fratricidă împotriva dușmanului roșu, părăsiți de populația pe care au apărat-o, umiliți de proprii lor aliați, nu s'au predat inamicului, — ci disciplinați de-o suferință supraomenească, în gerul greu de iarnă siberiană, hărțuiți de partizanii roșii, fac acum cel mai îngrozitor pohod de retragere, cunoscut în istoria războaielor.

Când bolșevicii i-au scos din Urali și i-au împins spre răsărit, siberienii lui Kolciak numărau aproximativ un milion de baionete dar pohodul de mii de kilometri a redus zilnic efectivele armatei.

Treizeci de mii de oameni au căzut vitejește, în încăerarea sângeroasă cu partizanii bolșevici la Novo-Nicolaevsk, iar la Atcinsk, în groaznica explozie au fost sfâșiați în bucăți și prefăcuți apoi în scrum

peste șaizeci de mii de persoane, ofițeri, soldați, funcționari, femei și copii, alături de 32000 de cai.

*

Generalul Saharov, succesorul lui Diterichs la comanda supremă a armatei ruse, căzut în mâinile partizanilor bolșevici, e scăpat printr'o dumnezeiască sfortare de cavaleria generalului Kapel și ajunse cu bine în fața Krasnoiarskului, ocupat de roșii. Kapel, care preluase comanda, fu invitat să depună armele.

Aci în fața Krasnoiarskului erau concentrate resturile celor trei armate siberiene, cei mai bravi voluntari ruși, apoi epavele corpului 2 de Ufa, — fosta armată a Guvernului Samarei — o brigadă de vânători și o divizie de cavalerie.

Puterea politică o deține un oarecare general Sinevici, fost comandant al unui corp de armată, trecut de partea bolșevicilor.

Lupta s'a angajat cu o furie nebunească. Generalului Woitzehowski conduce personal atacul dinspre gară spre centrul orașului...

Parte din oraș căzu dar dinspre sud, partizanii roșii sunt întăriți cu miile de rebeli, sosiți din regiunea Minusinskului. Kapel și Woitzehovski trebuie să cedeze și să continue retragerea spre răsărit.... Toate drumurile sunt însă barate de inamic...

Un măcel drăcesc se angajă în estul orașului. Sotniile de husari din diviziile lui Kapel deschid drum cu ochii închiși, prin ploaia de foc și prin zidurile de baionete. Peste o sută mii de oameni trec de partea inamicului, trădându-și camarazii, iar dintre cei cari au luptat cu o bărbăție supraomenească, au căzut sau au fost prinși și măcelăriți peste optzeci de mii de voluntari.

Așa a trăit armata lui Kapel noaptea nașterii Mântuitorului în anul 1919 !

În lungul Siberiei, spitalele gem arhipline de răniți și degerați, câte 2—3 într'un pat și mai mulți printre paturi și pe sub paturi.

Câteva zeci de mii de vrednici luptători au rămas pe marginea drumului siberian, înțepeniți de frig...

Așa se macină zi de zi eroica armată siberiană, armată de cruciați pentru marea idee a libertății omenești...

*

Ei au ajuns acum în sectorul românesc și se retrag tăcuți, ca niște umbre, spre Irkutsk.

Ce păcate ispășesc oare aceste schelete vii, dintre cari unele călăresc pe cai istoviți de frig și de foame și cad flămânde în troienele de zăpadă, murind ca niște ciumați de cari se feresc îngroziți proprii lor camarazi, refugiindu-se mai departe spre răsărit, să-și găsească și ei aiurea aceiaș moarte ?

În săniile primitive se refugiază copiii și soțiile ofițerilor, — mame înebunate de groază, — unele strângând la sâni, cu mâinile înghețate, cadavrele copiilor degerați, — altele gata să-și vândă demnitatea și onoarea pentru o bucătică de pâine pe care s'o ude cu lacrimi și s'o pună în gura copilului mort de foame... Și când tragicul convoi se oprește, topoarele răstoarnă câte un arbore, voluntarii fac foc și caii mai slabi sunt jertfiți pentru hrana oamenilor. Cei înghețați, bărbați, femei și copii sunt desbrăcați de haine și aruncați în marginea șoselei, unde lupii le vor spinteca și ciunti cadavrele.

Și convoiul se mișcă apoi mai departe, sleit de viață, ducând cu el tifosul și coloniile întregi de păduchi.

Și ca solidaritatea să se mențină, ziarele de dreapta aduc statistica oficială a jertfelor făcute de teroarea roșie în Rusia Europeană : 25 episcopi, 1200 pre-

oți, 4000 călugări, 40.000 ofițeri, 45.000 ofițeri de poliție, 320.000 intelectuali și 400.000 țărani..., iar generalul Kapel, aleargă călare, când în fruntea convoiului să caute soldaților cel mai bun și mai sigur drum de retragere, când în coada coloanei să 'mbărbăteze pe muribunzii înghețați sau la mijlocul dramaticului lanț de sănii, să asigure femeile și copii. cu lacrimile înghețate pe obraji, că sunt în deplină siguranță, căci inamicul, care atacă ici-colo, e respins pretutindeni.

Dar dumnezeescul inamic, — iarna — nu poate fi respinsă. Generalul, sosit lângă un tren al Batalionului „Mărășești“ convins de-o caldă primire, — el eroul care a trasat o strălucită linie de vitejie în luptele depe Volga și din Urali, încearcă să descalece, — dar nu mai poate !

Medicinistul Cornel Danețiu îi dă ajutor și constată că Generalul Kapel are picioarele și partea inferioară a stomacului înghețate. Transportat în vagonul infirmeriei, atacat și de-o dublă pneumonie, generalul muri după câteva minute, în mijlocul românilor, departe deja de armata lui, care-și zice plină de mândrie: armata lui *Kapel*, — *kapelevții*.

*

Sosește generalul Wolkow, împreună cu soția și cu câțiva prieteni, într'o sanie. Copleșiți de frig și de foame, primesc plini de mulțumire, căldura unui vagon românesc.

După dispozițiunile Comandamentului Suprem aliat, este interzisă primirea refugiaților ruși, a soldaților și ofițerilor în trenurile trupelor de voluntari. Dar mai trebuie și puțină inimă de om în fața acestor desnădăjduiți, azi cerșetori în casa lor plină de bogății și pândiți de moarte la fiecare pas.

Generalul Wlokow, Generalul Kalişevski, câţiva ofiţeri superiori şi inferiori, soţii şi copii şi câţiva cazaci, sunt încartiruiţi deocamdată într'un vagon al Companiei de Pioneri, de sub comanda scriitorului acestor rânduri.

*

Generalul Voitzehovsky, comandând armata întâi şi a doua, adresându-se telegrafic generalului Janin, constată plin de reţinută şi demnă revoltă, că regimul născut în oraşele de pe calea ferată s'a transformat în sovdepe în spatele armatei şi că e exclusă orice posibilitate de-a face front împotriva bolşevicilor ; *ciocnirile între trupele mele şi bandele roşii cari se nizuiesc să împiedice trecerea armatei se ţin lanţ, dar soldaţii îşi fac drum cu puterea spre răsărit. Neutralitatea trupelor aliate, unite sub comanda D-voastră, s'a arătat în Krasnoiarsk prin împiedecarea trecerii eşaloanelor ruseşti spre est, fapt ce-a atras după sine căderea în mâna bolşevicilor a tuturor mijloacelor noastre de viaţă, rezervele armatei şi artileria. În efectivul armatei sunt câteva mii de muncitori dela fabricile Ijewski, Wotkinsk şi Mihailovsk, democraţi desăvârşiţi, cari se străduiesc şi se bat să iasă din sfera bolşevică, dar trădarea din spate şi neutralitatea străinilor, i-a lipsit de mijloacele de luptă".*

Aceştia sunt Kapelevţii ce se retrag desnădăjduiţi, aproape fugind, să întâlnească sau moartea 'n drum sau la capătul drumului de gheaţă, armata prietenească a lui Semenov.

CAPITOLUL IX.

ROMÂNII IN ARIERGARDĂ.

**Măsuri de apărare. Luptele dela Șeragul
și Kuitun. Flămânzii; moare genera-
lul Volkov. Colonelul Kadletz,
Prâhala și Legiunea Română.
Armistițiul.**

Măsuri de apărare.

Despre situația Legiunei Române în ceea ce privește serviciul de ariergardă, încă mai înainte urmașă unele consfătuiri între Statul Major a Legiunei și între Divizia a III-a cehoslovacă. S'au făcut atunci chiar precizări în sensul, ca Legiunea Română să constituie o rezervă a trupelor cehoslovace de ariergardă, cari necondiționat, trebuiau să susțină ele retragerea.

Dar în timpul verii, 1919, când s'a hotărât în mod irevocabil evacuarea trupelor aliate din Siberia, Legiunea Română a fost fixată ultima pe lista de ordine la evacuare și implicit, urma să susțină ea retragerea celorlalte trupe naționale.

Acest vechi aranjament, în urma scoaterii din luptă a trupelor poloneze, letone și jugoslave și în urma slabei rezistențe a diviziei a treia cehoslovacă, a rămas, prin fatalitatea întâmplărilor, cel din urmă și definitiv.

Dezastrul armatelor rusești din Siberia deoparte, căderea unora dintre trupele naționale, precum și demoralizarea armatei cehoslovace de altă parte, au făcut ca Marele Stat Major Aliat din Siberia să nu fie stăpân pe situație în mod neîntrerupt. Trupele naționale pe ici, pe colo, iau singure hotărâri pentru a-și salva situația.

În Ianuarie, Comandamentul Legiunei Române decide ca Legiunea să facă retragerea prin Siberia dela Taișet până la Irkutsk, — aproape 700 km. pe jos, pe un frig de 45° și prin ținuturi dușmănoase, îngropate în uriașe troiene de zăpadă.

Trenurile Legiunei Române nu aveau locomotive. Numai o energică intervenție pe lângă Comandamentul francez și cehoslovac a adus 3 locomotive, salvând astfel Legiunea de a executa nebunescul ordin de retragere pedestră, — dealtfel în situația de atunci, singura evacuare posibilă.

Dar calea ferată era blocată de trenurile cehoslovace, cari evacuaau mai multe materiale decât trupe, — pradă de război din Siberia.

Bolșevicii înaintează repede spre răsărit.

O dispozițiune precisă a Comandamentului Suprem, referitor la ordinea de retragere a Legiunei nu există încă, ea trebuia să vină după telegrama adresată în Irkutsk, Generalului Janin :

Rog telegrafiați urgent după care regiment a Diviziei a 3-a Cehoslovacă va urma Legiunea, pentru a ști ce măsuri să iau, ca să evit soarta trupelor poloneze. Din convorbirile cu Șeful Marelui Cartier Ge-

neral Cehoslovac e clar că relativ la Legiune nu sunt intențiuni sincere...

*

Acuzație gravă !... Va fi oare întemeiată? Ea vine dela un ceh împotriva conaționalilor săi.

*

La vest de sectorul românesc bolșevicii siberieni au constituit soviete, cu aprobarea comandantului Regimentului 12 cehoslovac. Chiar în garnizoana românească Taișet partizanii localnici, ascunși în partidul social-revoluționar, au organizat un *Comitet rusesc de siguranță publică*, — sovdep deghizat — și caută să intre în tratative cu șefii roșilor din nordul căii ferate, dușmanii Legiunei. Comandamentul garnizoanei românești a interzis rușilor orice legături cu partizanii bolșevici. Orice acte cu caracter arbitrar pe calea ferată vor fi împiedecate de Români, iar telegraful și telefonul sunt supuse cenzurei noastre.

Comitetului rusesc de siguranță publică, Statul Major Român îi comunică: *Legiunea Română de vânători transilvăneni-bucovineni, se găsește în stare de războiu cu trupele bolșevice; pentru aceasta pe viitor nu se vor permite nici un fel de legături cu reprezentanții statelor majore ale roșilor. Cei vinovați de legături cu inamicul vor fi arestați și predați Curții Marțiale a Legiunei, aplicând măsurile cele mai severe, inclusiv pedeapsa cu moartea, conform Codului Justiției Militare”.*

*

Avangarda trupelor regulate bolșevice a ajuns în sectorul regimentului 12 cehoslovac, care se retrage

fără nici o rezistență. Noi românii primim ordin să predăm o parte din sectorul nostru cehoslovacilor și să luăm și paza sectorului cuprins între gările Zamzor-Suetica-Razgon, părăsit de jugoslavi. În primele zile din Ianuarie batalionul „Mărășești” este deja în noul sector, unde se atrage atențiunea „tuturor comandanților de unități, eșaloane și trenuri blindate” *să apere onoarea drapelului românesc și cinstea Armatei Regale Române, împotriva tuturor atentatelor, neadmițând în sectorul de pază a Legiunei Române nici un fel de arestări sau perchezițiuni din partea Sovdepurilor”*.

*

Situația generală impune luarea tuturor măsurilor de pază pentru apărarea noastră. Cum există deja posibilitatea unor încercări cu trupele bolșevice locale sau chiar cu avangarda armatei regulate, — teritoriile Siberiei cuprinse între râul Biruisa și orașul Irkutsk fiind împădurite, formând în unele locuri mici poiene și luminișuri se recomandă comandanților de unități pentru cazuri de luptă următoarele principii de apărare :

1. „Toate distanțele și intervalele trebuiesc reduse spre a putea vedea vecinul sau unitatea din față.
2. „În mișcare să se înainteze nu în coloană ci desfășurat în linie de trăgători, după companii, la distanță de 50 de pași, direcțiunea după flancul drept al companiei din față.
3. „Măsurile de apărare : la flancuri, detașamente puternice, nu numai pândari.
4. „Focul cu arma, numai la comandă și mai cu seamă salve. La distanțe mici disciplina focului trebuie dusă la extrem, pentru a nu risipi muniția fără nici un rost.
5. „În mișcare, — popasuri dese de câte 15 mi-

nute, pentru ca unitățile în desordine să se poată alinia în front.

6. „Legătura pe front și în dosul frontului să se susțină printr'un lanț de trăgători la așa depărtare unul de altul, încât oamenii să-și poată auzi vocea.

7. „Recunoașterea locurilor și-a inamicului să se facă cât se poate de amănunțit.

8. „La utilizarea mitralierelor să nu se uite avantajul tactic a răspânteilor, tăieturilor și unghiurilor de eșire a poienelor.

9. „Lupta de pădure ca și lupta de noapte recere păstrarea celei mai desăvârșite disciplini în formațiuni, sânge rece și liniștea comandanților.

10 „Se recomandă atacarea inamicului din flanc, ceea ce în Siberia se poate face ușor, dacă trupa se mișcă repede.“

*

Măsurile ce se iau și instrucțiunile date, sunt bine venite, căci avangarda trupelor sovietice a trecut câțiva zeci de kilometri la est de orașul Kansk, unde staționa Regimentul 12 cehoslovac.

Dealunguî căii ferate înaintează diviziile 27 și 30 din armata a V-a bolșevică, având fiecare câte 9 batalioane de infanterie, trei escadroane de cavalerie și puțină artilerie.

La aceste unități sunt atașate un batalion de cale ferată și două trenuri blindate.

Avangarda e formată din două regimente de câte trei batalioane fiecare, trei escadroane de cavalerie și din cele două trenuri blindate, cu un efectiv de aproximativ 3000 de baionete.

*

Trupele cehoslovace s'au retras pe malul drept a râului Birusa.

La 24 Ianuarie capul coloanei Kapelvților trece peste Nijne-Udinsk.

*

În această situațiune generală Legiunea Română intră efectiv în ariergardă. Comandantul Legiunei Române, delegat cu comanda trupelor cere Generalului Sirovi, să-i subordoneze trenurile blindate cu artilerie cari serveau până acum ariergarda cehilor *„și să dați ordin Comandantului Diviziei a III-a cehoslovacă ca, în caz de nevoie, să mă ajute cu material explozibil, cu mijloace tehnice și cu artilerie. Din cel mai apropiat eșalon de intendență, rog să mi se trimită 1000 perechi pîme pentru Legiune, deoarece pe frigurile de acum, oamenii nu pot lupta desculți. Afară de aceasta, știind că Regimentul Jugoslav este o unitate nesigură, atât în situația de războiu cât și în general”*, cere să se pună la dispozițiunea Legiunei Române cel puțin un batalion cu mitraliere dintre trupele cehoslovace.

În altă ordine de idei, românii cer comandamentului cehoslovac:

1. *Să nu se facă ceremonii cu autoritățile așa numite „social revoluționare” și anume să nu se permită, cu dînșii să circule pe calea ferată.*

2. *Să se tragă folos din mișcarea paralelă a Armatei Generalului Woitehowski, să ne referim la aceasta binevoitor și să nu se facă erori capitale, constatatoare din încercări de dezarmare.*

3. *În general, rog să luați măsuri pentru asigurarea spatelui meu, prin aceia ca să se sisteze încercările politicianilor diletanți de a da mîna cu social revoluționarii și cu partizanii bolșevici.*

4. *Pentru toate eșaloanele ariergărzii să fie destinate locomotive permanente.*

Batalionului Jugoslav, supus Comandantului arier-gărzii i se ordonă să se concentreze în halta Azei și să intre imediat în legătură cu batalionul Măărășești, care staționează în gara Șeragul. Funcțiunile necombatante vor fi suprimate, iar ofițerii fără comandă vor trece cu arma în front. Ordinul către jugoslavi prevede că orice nesupunere va fi pedepsită cu împușcarea pe loc.

*

Când ultimele patrule ale diviziei a III-a cehoslovacă trec repede printre trupele românești, spre răsărit și comunică Statului nostru Major, că dela orașul Nijne-Udinsk unde au căzut jugoslavii, s'a pierdut contactul cu inamicul sau cu alte cuvinte, cehoslovacii s'au retras mai repede decât au putut înainta bolșevicii, — parte din trupele Legiunei Române, batalionul „Mărăști“, Escadronul de Lăncieri, un detașament de distrugere din Compania de Pioneri și trenul blindat „Mărășești“, precum și trenul blindat cehoslovac „Kurganetz“, se află concentrate în gara Șeragul, iar restul mai la răsărit în gara Kuitun.

Avangarda bolșevică în dimineța zilei de 3 Februarie ajunge cu capul coloanei la halta Azei, la câțiva kilometri de Șeragul.

*

Se iau măsuri de pază.

La sudul căii ferate sunt detașate numai mici avantposturi, pădurea și troienele de zăpadă constituind în acea parte o formidabilă baricadă de apărare. Înspre vest, pe calea ferată, păzesc două companii, o alta în direcția nord-vestică a gării, pe-o cărare ce leagă gara Șeragul cu „Șoseaua Moscovei“. La

nord de gară, în satul Traktovaia, un batalion din Regt. 12 cehoslovac, preluase paza „Șoselei Moscovei“. Această unitate aliată mai are sub strictă pază și drumul ce duce dela gara Șeragul, prin satul Troițkaia, către nord la Traktovaia.

În toate părțile uriașe troiene de zăpadă constituesc piedici, adesea imposibile de trecut.

*

Plutonierul Rus Crăciun, un brav subofițer din Escadronul de Lăncieri e trimis totuși prin pădure în fruntea unei patrule de călăreți, să cerceteze regiunea satului Azei și dacă va fi nevoie să așeze lângă sat un post de observațiune. Dar îndrăznețul român nu se mulțumii să execute numai ordinul de tainică supraveghere, ci împreună cu unsprezece camarazi, căutând să stabilească precis situațiunea inamicului, se adânci departe în Taiga. Impotmoliți în troienele pădurii sunt surprinși de inamic...

Patru voluntari cad în încăerarea cu bolșevicii, iar plutonierul Rus Crăciun fu prins împreună cu ceilalți camarazi.

Refuzând orice răspuns la întrebările cu tâlc puse de inamic, sunt spintecați cu baionetele și tăiați cu iataganele.

Asasinarea lui Rus Crăciun și-a camarazilor săi e prima jertfă dată de Legiunea Română în ciocnirile cu armata roșie regulată. Ei vor fi răzbunați.

Luptele dela Șeragul și Kuıtun.

3 Februarie 1920, la gara Șeragul.

A înnoptat.

O liniște de mormânt stăpânește în noaptea acea-

sta de ger îngrozitor, doar din când în când şueră câte o locomotivă manevrând vagoanele din gară. Frigul răpune somnul şi soldaţii, unul câte unul, se scoală şi se îmbulzesc pe lângă sobele de tinichea din mijlocul vagoanelor. Altădată se înfiripau glume, dar în noaptea de 3/4 Februarie 1920, o apăsare neînţeleasă le-a amuţit. Numai un fluer, — fluerul sergentului Hodiş, — trăgăna un cântec din Bihor, iar într'alt vagon încet, încet de tot, un soldat de pe Târnave, fredonează un cântec:

*„Maică pe unde merg eu,
„Nu e deal, nu e pârau,
„Numai maică dorul tău,
„Nu e deal, nu e vâlcea,
„Numai maică jalea ta !
„Numai ghiaţă, numai nea !*

Dar deodată, afară, scârţâiră nervoşi pe zăpadă paşii santineli, — începu apoi un sunet brusc de goarnă şi se termină răguşit în pocnetul unei arme...

Santinela, Alexandru Hopşitar, căzu şi o ploaie de plumb începu să tâşnească din nişte săgeţi de foc ce apăreau şi dispăreau nu departe spre nord. La lumina lor strălucesc pe suprafaţa troienelor stele de zăpadă.

Vagoanele vuesc ca nişte sicrie peste cari se aruncă primii bulgări de pământ. Soldaţii sdrobesc uşile şi năvălesc afară, căutându-şi loc de adăpost după troienele din cari îşi fac adevărate tranşee.

Ordinea de luptă se stabileşte repede şi comanda merge neîntreruptă pe lanţul trăgătorilor. Plumbii duşmanului dau încăerării un sgomot sinistru, pocnind de câte trei-patru ori, când trec prin pereţii de scândură a vagoanelor părăsite.

Ne simţim mai bine în tranşeele de zăpadă decât

în casele improvizate pe roți. Gerul s'a speriat și căldura ne-a cuprins pe toți; numai degetele nu mai pot apăsa destul de tare pe trăgaciul armelor franțuzești de cari ne servim.

Nervozitatea din primele momente a dispărut și o bucurie neînțeleasă a început să ne stăpânească când dela flancurile românești auzim țacăneala a două cuiburi de mitralieră. În răstimpul bubuitului de tunuri depe trenul blindat „Mărășești“, ce bombardează satul Troițkaia, se aude ropotul închizătoarelor dela arme, ca ciocănitul unor sute de gheunoi.

Dinspre vest companiile din avanposturi și detașamentul de lăncieri s'au apropiat de inamic și-a atacă flancul drept

Lațul trăgătorilor noștri formează deja un semicerc de fier în fața dușmanului...

*

Când dela grupul din avanposturi se auzi repetat : „Pe ei feciori !“... linia voluntarilor se ridică în strigăte nebune și năvăli înainte. Măinile s'au ferecat pe arme și omul cu baioneta sunt dintr'o bucată. Ochii s'au întepenit fixați la capetele dușmane ce se văd, ca niște mușuroaie negre, pe oglinda zăpezii.

Depe linia dușmanului se desprind siluete negre și dispar în întunericul nopții, printre casele satului Troițkaia. Troienele ne rețin însă picioarele cu dinții lor de zăpadă, parcă ar fi prietene cu detașamentele bôlșevice, — dar voluntarii trec totuși nestăviliți înainte peste linia de unde îi împrôscase focul și plumbul.

*

Pete mari de sânge murdăresc albul zăpezii alături de cadavre aproape înghețate, iar drumul de re-

tragere al inamicului e semănat cu arme și cu lup-
tători bolșevici muribunzi...

*

Din când în când mai răsună pocnetul unei arme,
ca lătratul unui câine gonit.

*

Lupta dela Șeragul s'a terminat cu biruința noastră deși inamicul ne-a surprins în vagoane, și faptul acesta putea să ne fie fatal. Bolșevicii au înaintat în cursul nopții pe șoseaua Moscovei până la satul Traktovaia, dela nordul gării Șeragul, unde păzea un batalion din regimentul 12 cehoslovac, cu îndatorirea să apere flancul drept al românilor și drumul vicinal ce leagă gara cu satul Traktovaia. Incolțiți de inamic, batalionul aliat și-a retras paza de pe drumul de legătură cu românii, fără să comunice nimic Legiunei, lăsând inamicului calea deschisă în spatele nostru.

*

Un ordin de zi pe Legiune, elogiază pe voluntarii batalionului „Mărășești“, Escadronului de Lăncieri și ai trenului blindat „Mărășești“, cari au susținut cu bărbăție lupta dela Șeragul și constată, că românii s'au bătut aci cu o brigadă bolșevică, complectată cu un detașament de cavalerie, cu două tunuri și cu cetele partizanilor localnici.

„Neluând în considerare situația foarte complicată — spune ordinul pe Legiune — care s'a creiat prin faptul că o unitate aliată fără prevenire a părăsit poziția dela flancul drept al ordinei de luptă (Reg. 12 cehoslovac, N. A.) în acțiuni de noapte, unitățile de mai sus și-au împlinit tema de luptă dată lor, ire-

proșabil și cauzând bolșevicilor pierderi foarte serioase, în deplină ordine s'au întors în eşaloane, la gara Kuitun, unde din nou au luat parte la luptă".

✱

Românii se retrag deci spre răsărit și iau poziție de luptă, la vest de gara Kuitun.

Între timp și bolșevicii înaintează până la înălțimea flancului stâng a românilor.

Un escadron bolșevic înaintează până în fața uzi-nei de apă a gării, situată la un kilometru și jumătate de gară și păzită de cinci voluntari, comandați de sergentul Păulescu din Compania de Pionieri. Prezența de spirit a românilor, oprî pe bolșevici și-i îndepărtă, până sosî ajutorul câtorva compănii. Lupta se angajă cu grosul avangardei bolșevice la sudul căii ferate, pe poienele pădurii Taiga. Focul artileriei trenurilor blindate „Mărășești“, „Horia“ și „Kurganetz“, ne ajută inteligent, barînd căările și potecile.

Inamicul este ținut în troienele de zăpadă și decimat de focul câtorva zeci de mitraliere.

La nord de calea ferată, detașamente din armata generalului Volkov, păzesc șoseaua Moskvei.

✱

Cînd în gara Kuitun totul este aranjat de plecare și calea ferată spre răsărit deschisă, câteva puternice bubuituri de perecsilină aruncară în aer uzina de apă, cantoanele, semaforurile și linia pe-o distanță apreciabilă.

Voluntarii se retrag după o completă biruință.

✱

A 'nnoptat. Sute de vagoane părăsite ard stropite cu benzină și scîndura de brad trosnește și flacărele

se 'nalță amenințătoare. Un uriaș foc, lung de mai mulți kilometri, împiedică orice comunicație. Totuși către dimineață un mare grup bolșevic se apropie de ultimul nostru tren blindat „Mărășești“, fluturând steaguri albe, dar sunt primiți cu câteva lovituri de tun, urmate de focul mitralierelor. Bolșevicii stăruiesc însă și ne-ajung doi delegați pentru armistițiu, pe cari îi expediem în gara Zima, la Statul Major al Diviziei a III-a cehoslovacă.

Flămânzii ; moare generalul Volkov.

Când în gara Kuitun, după lupta din pădurea Tai-ga, am schimbat vechile vagoane a Companiei de Pionieri și-am luat altele mai bune, am dat ordin Comandanților de vagoane să-mi aducă lista voluntarilor din fiecare vagon. Sergentul de zi, între listele românești, așa cum știu voluntarii să scrie, îmi prezintă și următoarea listă, scrisă frumos în limba rusească :

No. cor.	Grad și Pronume	Numărul porțiunilor de mâncare	Observațiun
1	Colonel Samsonov	1	soția cu 3 copii soția și soacra
2	Colonel Pankratov, cu familia.	5	
3	Esaulul Eulenbergher	3	
4	Căpitan Meuse	1	
5	Colonel Volkov	1	soția cu un baiat
6	Stabskapitan Blochin	1	
7	Praporscik Tumolski, cu familia	3	
8	Praporscik Wulfius	1	
9	Sold. cu termen redus Manejov	1	
10	Cazaci și ordonante	9	
		26	

Comandantul vagonului :
(ss) *Colonel Samsonov*

Aceștia sunt prietenii generalului Volkov, plecat din Kuitun cu soția și câțiva credincioși să-și ajungă armata. Generalul Kalișevski a trecut într'alt vagon, iar băiatul său, fost căpitan în armata rusească și paj al Tarinei, e deocamdată soldat în Compania de Pionieri.

Nenorociții, cuibăriți într'un mic vagon, destiant transportului de cai, flămânzi cum sunt, cred că or-

№	Имя и фамилия	Возраст	Примечание
1.	Калюшкин Самсонов	1.	
2.	Калюшкин Александров	5.	Жена и 3 детей
3.	Евдоким Тихонович	3.	Жена и 2 детей
4.	Калижанов Алексей	1.	
5.	Калижанов Алексей	1.	
6.	М. Калижанов Алексей	1.	
7.	Калижанов Алексей	3.	Жена и 2 детей
8.	Калижанов Алексей	1.	
9.	Калижанов Алексей	1.	
10.	Калижанов Алексей	9.	
		26.	

Калижанов Алексей
Калижанов Алексей

Flămânzii.

dinul comandantului de companie este dat spre a vedea câte porțiuni de mâncare trebuiesc pentru fiecare vagon. Și li-se dă numărul de porțiuni dorite.

*

Mai departe spre răsărit caii Generalului Wolkow gonesc repede. De mai multe ori generalul scapă din mâinile partizanilor roșii. La o cotitură a drumului câteva salve trase dintr'un tufiș răpun însă

pe general și rănesc grav pe nenorocita soție. Baronul Delinghausen, șeful de Stat Major, fost Căpitan în garda imperială, e prins și scapă, ca prin minune, cu ajutorul unei grenade, cu care omorî pe asasinii comandantului său. El acuză grav pe cehi și declară în scris, că oamenii regimentului 12 cehoslovac au dat o direcțiune mincinoasă grupei generalului Volkov, când știau că 'n tufișul de unde s'a tras asupra generalului eră un post bolșevic de observație și că maiorul Palatzki, comandantul regimentului, a dat acestora un ajutor de 20 de oameni, cari au dezarmat pe ofițerii Statului Major rus și i-au predat bolșevicilor, ceiace după cuvintele scrise de Delinghausen, constituie o trădare premeditată.

„Moartea scumpului meu șef, — spune acesta, — a omului mândru și cinstit, a patriotului înfocat, a comandantului excelent și-a unuia din factorii cei mai de frunte a vieții de Stat a Rusiei, moartea prietenilor și ofițerilor Statului Major a generalului, se datorește acestor manopere inadmisibile“.

Colonelul Kadletz, Prâhala și Legiunea Română.

Un incident care explică într'o măsură oarecare situația morală a trupelor străine din Siberia, — întâmplat între doi ofițeri superiori ai armatei Cehoslovace, — unul comandând Legiunea Română, celălalt Divizia a treia Cehoslovacă, — merită să fie relevat.

După victoria românească dela Șeragul, Comandantul Diviziei a 3-a cehoslovacă caută să-și subordoneze trupele Legiunei Române, printr'un ordin adresat Colonelului Kadletz, Comandantul Legiunei, care refuză însă executarea dispozițiunilor Diviziei.

Refuzul este cuprins în adresa Nr. 91 din 5 Februarie 1920 a Comandantului Legiunei :

„N'am primit ordin dela nimeni să mă supun d-voastră, cu atât mai vârtos, că eu sunt mai vechiu în grad și ca și d-voastră am dreptul unui Comandant de Divizie. Eu ași fi de acord să mă supun ne luând în considerație cele de mai sus, dacă din ordinul operativ al d-voastră Nr. 0668 nu s'ar vedea, ce a fost și la Șeragul cu ocazia conlucrării Legiunei Române cu trupele diviziei 3-a Cehoslovacă. D-voastră dați ordin cavaleriei să se țină la jumătate de haltă la spatele sectorului meu și nu cutezați să ordonați trupelor d-voastră de infanterie nedisciplinate să ocupe o poziție de luptă. Aceasta îmi arată clar lipsa de interes pentru această ariergardă și eu ordinele d-voastră nu le voi executa, fiindcă văd că se dispune fără conștiință de trupele naționale încredințate mie. Când voi vedea că Divizia 3-a Cehoslovacă vrea să se lupte cinstit, împreună cu românii, voi lăsa la o parte toate considerațiile. Până atunci însă voi lua toate măsurile pentru salvarea independentă a Legiunei, cu atât mai vârtos, că regimentele 10 și 9 cehești de fapt încă nu au fost în ariergardă“.

Armistițiul.

După discuțiuni de două zile, între reprezentanții bolșevicilor și ai voluntarilor, urmate în gara Zimă, situată pe malul stâng al râului Oka, se încheie în 7 Februarie armistițiul și ostilitățile încetează. Convențiunea, semnată de tovarășul Smirnov pentru bolșevici și de Locotenentul ceh Gub pentru voluntari, stabilește o zonă neutră între avangarda trupelor sovietice și ariergarda voluntarilor, pe distanță dela depou la depou, aprox. 50 km., în care nu va fi întreprinsă nici o operațiune de luptă.

Voluntarii își vor urma drumul spre răsărit numai cu efectivul unităților lor militare compuse din armata cehoslovacă, din români, latîști și jugoslavi, cari se găsesc sub comandamentul general aliat, păstrînd o desăvîrșită neutralitate față de detașamentele ce operează contra regimului sovietic și refugiații ruși, ofițeri și soldați, nu vor mai putea beneficia în viitor de protecțiunea voluntarilor.

Retragerea se va executa în măsura posibilităților tehnice, dar voluntarii se obligă să ia toate măsurile pentru o mișcare cât mai rapidă. Bolșevicii vor înainta numai în măsura posibilității de retragere a voluntarilor, iar comunicația spre vest este permisă numai în cazul cînd nu va împiedeca evacuarea, după plan, a eșaloanelor naționale. Convențiunea stabilite mai departe că :

4. „Pentru ridicarea producției de cărbuni dela minele din Ceremhovo și a înzestrării regulate a căii ferate cu cărbune, consiliul revoluționar militar al armatei a 5-a își detașează imediat un împuternicit la minele din Ceremhovo, care împreună cu comisarul căii ferate și cu împuternicitul cehoslovac va împărți cărbunele.

5. „Trupele cehești lasă pe Admiralul Kolciak și pe aderenții săi, arestați de comitetul revoluționar din Irkutsk la dispoziția regimului sovietic, sub paza trupelor sovietice și nu se amestecă în dispozițiile regimului sovietic referitoare la acești arestați.

6. „Fondul de aur, aparținător Rep. Soc. Fed. Sov. Rusești nu va fi evavuat spre est, ci rămîne în Irkutsk, unde se va păzi de gărzi mixte cehești-rusești și se va predă Comitetului executiv din Irkutsk cu ocazia plecării ultimului eșalon cehesc din Irkutsk.

9. „Toate podurile, apeductele și edificiile căii ferate cari au însemnătate mai mare, în zona neutrală se păzesc de detașamente sovietice locale și după plecarea cehilor spre est, se predau în deplină ordine și întregime. Regimul sovietic își detașează repre-

zentanții săi la gărzile cari păzesc tunelurile. Trupele cehești se obligă a predă tunelele intacte regimului sovietic.

10. „Trupele cehești se obligă de-a nu evacua cu sine averea militară a lui Kolciak, afară de averea militară care aparține trupelor cehești.

11. „Trupele cehești se obligă a nu evacua averea căii ferate a armatei lui Kolciak, afară de vagoane, material, combustibil și uleiuri de uns cari sunt necesare pentru mișcare. Trupele cehești asigură regimului sovietic retrimiteră locomotivelor și vagoanelor, după ce vor ajunge punctul final. Pentru observarea executării acestui punct, trupele sovietice a armatei a 5-a își numesc reprezentantul lor.

12. „Pentru restabilirea căii ferate, trupele cehești vor restituî regimului sovietic tot materialul aparținător căilor ferate.

13. „Pentru lichidarea eventualelor incidente de caracter principial, se numește o comisiune din patru persoane: 2 reprezentanți ai trupelor sovietice și 2 ai trupelor cehești.

14. „Pentru observarea executării precise a condițiilor din armistițiu, trupele sovietice au 2 reprezentanți la ariergarda trupelor cehești, iar trupele cehești au 2 reprezentanți la avangarda trupelor sovietice.

15. „Reprezentanții ambelor părți se bucură de imunitate și de dreptul de-a intra nestânjeniți în legătură pe telegraf, pe fir direct, cu statele lor majore.

19. „Neobservarea de către vre-o parte a vre-unui punct al acordului de față, aduce cu sine rezilierea convenției de armistițiu. Despre reluarea ostilităților se vor preveni reprezentanții aflați la armate, cu 24 ore înainte“.

*

În aceeași seară de 7 Februarie voluntarii părăsesc gara Zima, Legiunea Română rămânând însă în ariergardă.

Scriitorul acestor rânduri fu delegat în calitate de

comandant al detașamentelor de distrugere, să predea inamicului, potrivit convențiunei de armistițiu, podul subminat de peste râul Oka de lângă gară. Predarea fu efectuată noaptea, între orele 11—12.

*

Așteptăm pe pod pe delegații bolșevici.

Fiecare delegat se prezintă corect militărește, spunându-și gradul din armata imperială. Șeful delegației e un „ștabskăpitan“ din vechea armată. El se bucură că poate sta de vorbă cu românii pe cari afirmă, că personal îi stimează, iar Comandamentul bolșevic admiră Legiunea pentru vitejia și curajul cu care a luptat la Șeragul și la Kuitun.

După ce sergentul Păulescu arată unui specialist bolșevic mănunchiurile de perecsilină dela picioarele podului și desfăcură împreună fitilurile, semnăm procesul-verbal de predare, ne strângem veseli mâna și ne despărțim, ridicând santinela românească de pe pod.

În trenurile blindate „Horia“ și „Mărășești“ ne îndreptăm spre Irkutsk....

*

Totuși pentru a curmă orice neînțelegeri între ariergarda aliaților formată din Legiunea Română și avangarda trupelor sovietice, s'a comunicat acestora din partea românilor, conduita ce vor avea în ariergardă, modificând astfel parțial convențiunea de armistițiu :

1. „Nimeni dintre factorii locali ai regimului nu poate pune nici un fel de oameni înarmați prin gări până nu va trece spre Est ultimul tren blindat al Legiunei Române, — ceiace constituie o modificare a punctului 9 din Convențiune.

2. „Dreptul de-a dispune asupra averii lăsată de aliați aparține ariergărzii trupelor aliate și numai

după plecarea acesteia aparține reprezentanților Rusiei Sovietice, — ceiace modifică punctele 10 și 11 din Convențiune“.

Totuși bolșevicii localnici, în chiar primele zile de armistițiu au îndrăznit să așeze santinele în gara Kutulic, înainte de plecarea Românilor, ceiace a provocat reacțiunea voluntarilor și dezarmarea roșilor.

Pentru asemenea incidente Comandamentul Aliat sau Cehoslovac avertizează adesea Legiunea ¹⁾ că va fi scoasă dintre obligaționarii convențiunei de armistițiu.

¹⁾ Un avertisment al Comandamentului Cehoslovac :

Comandantului Legiunei Române. ¹

Mi-se prezintă plângeri referitoare la soldații Legiunei Române. Având în vedere dispozițiunile convențiunei de armistițiu semnat cu trupele sovietice, care obligă și Legiunea Română, ordon să luați cele mai severe măsuri de împiedecare a neînțelegerilor provocate de soldații D-voastră. Vă fac atent că în cazul când vor fi nesocotite punctele convențiunei de armistițiu, voi fi silit să scot Legiunea din punctul 7 al convențiunei și nu voi lua răspunderea situației ce va urmă.

Nr. 394.

Irkutzk, 9 Februarie 1920.

p. Comandantul Armatei Cehoslovace,
(ss) *Colonel Kreici.*

Răspunsul românesc :

Colonelului Kreici, copie Generalului Sirovi, Verhneudinsk.

La Nr. 394. Rog să-mi comunicați de urgență ce anume plângeri ați primit referitoare la *Legiunea Română* și de către cine au fost făcute, pentru ca să vă pot da cuvenitele deslușiri. Pe viitor, înainte de-a face împotriva Legiunei Române asemenea amenințări, rog să-mi comunicați obiectul precis al plângerilor și vă cer să vă adresați unor aliați cel puțin cu aceeași deferență, pe care o arătați cu multă mărinimozitate inamicului.

Comandantul Legiunei Române,
(ss) *Colonel Kadletz.*

CAPITOLUL X.

ASASINAREA LUI KOLCIAK.

Kapelevții, armata de schelete vii, văduvită de comandanții destoinici și sugrumată de frig, de foame și de inamic, apropiindu-se de Irkutzk, află că Regentul, pentru care mii de camarazi au căzut în Urali și alte zeci de mii au înghețat cu dinții scrâșniți de-a lungul Siberiei, — zace 'n pușcărie, ca un ocnaș de rând.

Generalul Saharov, care deține iarăși comanda armatei, se decide să atace, cu ultimele puteri, Capitala Siberiei Centrale, să salveze pe Regent, dar colonelul Kreici, comandantul diviziei a treia cehoslovacă, împiedecă executarea planului de atac. Kolciak este deci pierdut.....

*

În ziua când la Zima cehoslovacii semnau armistițiul cu bolșevicii, la Irkutzk Kolciak cădea fără judecată, drept ca o statuie, în fața unui pluton de execuție, căruia el însuși i-a ordonat să tragă, disperat de prelungirea agoniei... Înaltul Regent a murit ca oricare fanatic rus, privind sfidător cu mâinile ridi-

cate spre cer, țeștile armelor ce-i luau viața, fără judecată.

Cu el s'a închis capitolul de violentă rezistență armată împotriva bolșevicilor și s'a lichidat în parte sângerosul război civil din Siberia, războiul dintre două lumi, fundamental opuse.

*

Se pare că noi aliații am provocat această tragedie rusească, fără precedent în istoria omenirii. Cei inițiați în politica noastră din Siberia afirmă, că Regentul n'ar fi acceptat înalta demnitate, decât după asigurări formale din partea generalului englez Knox, că va fi susținut de aliați împotriva bolșevicilor.

Azi strigă toți că Janin a trădat pe Kolciak, predându-l inamicului. Este exclus ca generalul Janin să fi ordonat extrădarea înaltului Regent. Generalul francez, dacă a făcut totuși acest gest, n'a putut fi decât indus în eroare....

Va plăti cineva vre-odată această eroare și cine? De obicei greșelile se răsbună întotdeauna.

*

Bolșevicii au triumfat. Irkutskul este în stăpânirea lor. Peste râul Angara noua administrație orășenească construiește un arc de triumf, pe stâlpi de ghiață, înroșiți cu sânge, pentru armata regulată care va sosi după plecarea noastră. Marile case comerciale au dispărut, doar rafturile goale își plâng vechea bogăție. Zidurile caselor sunt împodobite cu hârtia monetă a fostului Regent, iar la colțurile străzilor pete de sânge murdăresc încă albul zăpezii....

Acî în Irkutsk trec cehoslovacii în ariergardă pentru ca, potrivit convențiunei de armistițiu, să predea

bolșevicilor tezaurul lui Kolciak, cei 28.000 puzi de aur curat, adică 448.000 kilograme. În preajma Baicalului vom rămâne iarăși noi românii ultimii....

*

În halta Woennâi-Gorodok două femei desperate, o mamă cu fata ei, mă roagă stăruitor să le salvez, primindu-le într'un vagon al Companiei de Pionieri. Cedez stăruințelor și accept să călătorească cu noi spre Vladivostok. Transportate de fericire și sigure de refugiul spre răsărit îmi spun, că se duc imediat în Irkutsk să-și desgroape lada cu cele un milion două sute mii ruble aur și cu bijuteriile familiei și vor veni pe înserate, când nimeni nu le va vedea....

CAPITOLUL XI.

SIBERIA SUB BOLȘEVICI.

Odată cu părăsirea Irkutzkului de către voluntari, bolșevicii devin stăpânii Siberiei Centrale.

Teatrul luptelor civile se mută în Siberia Orientală, a cărui teritor se întinde dela lacul Baical spre răsărit până la Mare.

Pe măsură ce trupele sovietice înaintează prin Siberia, se aduce la cunoștința „*muncitorimei, țărăni-meii, populației băștinașe, căzăcimei muncitoare și tuturor lucrătorilor siberieni*”, proclamația sovietelor semnată de Președintele Comitetului executiv *Kalinin* și de Președintele Consiliului Comisarilor Poporului: *Wladimir Ulianov-Lenin*, prin care sunt scoși de sub scutul legilor, Kolciak și guvernul său, dispunându-se arestarea funcționarilor regimului Kolciak și-a Comandamentului Aliat. Se declară restabilită în Siberia puterea sovietelor, și se proclamă, după principiile bolșevice, dreptul de autodeterminare a popoarelor băștinașe din Siberia, ceiace însemnează dictatura proletariatului siberian sau teroarea unei mâini de oameni. Legile, ordonanțele, contractele, deciziunile și dispozițiunile lui Kolciak, a consiliului său de miniștrii, asemenea și a plenipotențiarilor aces-

tora, precum și toate concesiunile, actele de danie și de alt soiul asupra pământului sau a bogățiilor subso-lului încheiate de guvernul Kolciak cu cetățenii stră-
ini, se anulează, „toate acestea constituind acte de
acaparare a averii popoarelor republicii sovietice
ruse“.

Se restabilesc toate drepturile muncitorilor și ță-
ranilor date de către puterea sovietică, anulându-se
datoriile și obligațiunile față de capitaliști.

„Se restabilește circulația bancnotelor de stat și a
bonurilor sovietice. Față de populația băștinașă se
repetă declarația drepturilor popoarelor Rusiei; tu-
tutorul popoarelor li se recunoaște dreptul de a decide
singure de soarta lor, „ceea ce s'a făcut deja cu po-
poarele Ucrainei, Litviei, Lituaniei și Belorusiei, cu
Tătaro-Baskirii, Calmucii și cu alte popoare“.

În aceeași proclamațiune Sovietele reglementează
provizor problema pământului în Siberia, problema
muncii agrare și chestiunea muncitorească, decre-
tând :

„Toate afacerile de pământ, încheiate pe timpul
lui Kolciak și cari sunt în contra poporului muncitor,
vor fi revăzute și anulate.

„Tărâtimea mai săracă, care nu are pământ des-
tul, atât băștinașii cât și coloniștii, precum și popu-
lația țărănească a districtului Altai, care are puțin
pământ, trebuie să fie împărțită cu pământ.

„Asemenea nu poate fi micșorată sau mărginită
economia de pământ a căzăcimei muncitoare. Căză-
cimea mai săracă trebuie să fie împărțită cu pă-
mânt ulterior, din pământurile rezervei cazacilor și
din pământurile particulare a ofițerilor și funcționa-
rilor căzăcești.

„Pământurile pe cari în fapt le folosește populația
băștinașă nu pot fi știrbite și vor rămâne pe deplin

la dispoziția lor“, — dispoziție pe care și Kolciak înțelegea s'o iee.

În acelaș timp se iau măsuri pentru ridicarea productivității economiei dela sate, proclamația dispunând să se aranjeze de urgență și 'n mare măsură înzestrarea populației cu mașini agricole și cu seminte bune, apoi remontate fabricele și atelierile cari fabrică mașini agricole. Toate aceste măsuri urmează să fie introduse prin punerea în aplicare a experienței cooperatiste a populației.

În vederea organizării și ajutorării muncitorilor și țăranilor și întregii populațiuni lucrătoare, bolșevicii promet că plata lucrătorilor se va urcă până la normele stabilite pentru raioanele corespunzătoare în Rusia Europeană, și pun în vigoare toate legile Republicei Sovietice referitoare la asigurarea socială a muncitorilor la caz de boală, de invaliditate, etc., — declarând că vor restabili și plăți ajutoarele tuturor familiilor celor morți în timpul războiului mondial, asemenea și a muncitorilor și țăranilor morți în războiul civil contra albilor.

Proclamația nu uită să facă apel către tovarășii muncitori și țărani și către toți lucrătorii pentru triumful bolșevismului în întreaga Siberie.

Siberia trebuie să ajute muncitorii și țăranii, dându-le pâine și numai atunci, când Siberia își va împlini această îndatorire față de muncitorii din Petersburg, Moscova și alte orașe, acești muncitori pot să dea economiei țărănești din Siberia tot ce este necesar, ca manufactură, fer și altele. Muncitorii și țăranii Siberieni — spune proclamațiunea — trebuie să înțeleagă, că burghezimea orbită de mânia, și samsarii ei, cari acum în urma ofensivei s'au retras, nu se va lăsa de gândul de a reînoui lupta pentru a înrăutăți regimul muncitoresc-țăărănesc. Datoria mun-

citorilor Siberieni, a țăranilor și a tuturor lucrătorilor este de-a se înrola sub steagurile roșii, întărind rândurile muncitorilor pentru cauza muncitorească-țăărănească și printr'o lovitură puternică să distrugă definitiv pe inamic.

Proclamația Sovietelor care trebuia să aducă fericita egalitate bolșevică în cuprinsul Siberiei, arată ce-i dorea pe conducătorii dela Moskova în preajma lansării ei: problema alimentării armatei roșii și a proletariatului urban din Rusia Europeană.

*

Așa fiind, se organizează și în Siberia comisiuni de aprovizionare, cari au în grija lor și împărțirea alimentelor la cetățeni.

S'au înființat „*biletele de alimentație*“, bonuri în schimbul cărora cetățeanul își primește rația de hrană. Pentru o mai dreaptă satisfacție alimentară a cetățenilor, aceștia au fost împărțiți în cinci categorii, dându-i-se fiecărei categorii un anumit „*paiok*“ == porție lunară de alimente.

1. Categoria primă: *paiok de război*, pentru soldați și civili: 50 funți de făină, 13 funți de carne, $2\frac{1}{2}$ —4 funți zahăr, 200 bucăți țigarete, un funt de tutun, chibrite, săpun și alte articole, toate în măsură suficientă.

2. Categoria a doua: muncitorii cu brațele; 30 funți de făină, 6 funți de carne, $\frac{1}{2}$ funți mahorcă (rădăcină de tutun), 2 cutii de chibrite; $\frac{1}{4}$ funt ceaiu pentru patru luni; $\frac{1}{8}$ funt săpun și 2 funți de sare.

3. Categoria a treia: muncitorii intelectuali (învățători, etc.); 25 funți de făină, 2 funți resturi de carne, $\frac{1}{4}$ funt zahăr, un funt sare, $\frac{1}{8}$ funt săpun, $\frac{1}{8}$ funți ceaiu pentru patru luni.

4. Categoria a patra: oamenii fără ocupație: 10 funți făină, $\frac{1}{2}$ funți sare. Altceva nimic.

5. Categoria a cincea: copiii. Afară de competența părinților, mai primesc un jumătate de funt zahăr, un ou pe zi până la al 5-lea an, apoi zilnic o sticlă de lapte; până la al 10-lea an o $\frac{1}{2}$ sticlă de lapte.

Mamele copiilor sub un an mai primesc câte un funt de carne zilnic.

În majoritatea cazurilor, pentru cei din categoriile 3, 4 și 5 porțiunea este mult mai redusă decât s'a fixat prin ordonanțe.

*

Comisiunile de aprovizionare își creiază stocurile de alimente prin contribuția țăranilor, cari la început au dat-o pe bani, apoi pe diverse mărfuri industriale, iar oamenilor singuratici pe lucruri de manufactură, haine, etc., pe bani de aur sau pe bijuterii.

Contribuția țăranilor forțați să verse plusul muncii lor Statului, ajunge în curând, în Siberia, până la 70% din posibilitățile de muncă a acestora.

*

Dar țăranii nu mai vor să muncească. Le este frică de regimul rechizițiilor care s'a inaugurat în unele părți ale țării. Sovietul Central este nevoit să ia drastice măsuri pentru asigurarea aprovizionării Armatei Roșii.

Mai târziu Lenin dă următorul ordin :

1. „Țăranii Siberieni sunt îndatorați să înceapă imediat treeratul și extrădarea plusului din roada anilor trecuți, spre a fi transportate la gări sau la porturile râurilor.

2. „Sovietele și comitetele revoluționare sunt îndă-

torate a obliga toată populațiunea să treere și să libereze bucatele, silind în caz de nevoie populația să lucreze.

3. „Pentru adunarea bucatelor sunt răspunzătoare toate autoritățile, începând dela sovietele satelor până la Sovietul Siberian revoluționar.

4. „Toți cei ce nu vor treeră și nu vor liberă bucatele, vor fi pedepsiți cu confiscarea averii și deportarea în taberele de concentrare; aceiași pedeapsă se aplică și autorităților cari admit sustragerea populației dela obligațiunile impuse prin acest ordin.

5. „Pentru a ușură lucrul familiilor cari au puține brațe de muncă, Biuroul militar de alimentare va trimite în Siberia detașamente de lucrători de câte 6000 oameni, iar Comisariatul Muncii va mobiliză și va trimite la dispoziția organelor de aprovizionare din Siberia 20.000 oameni din organizațiile țăranilor ce flămânzesc în Rusia Europeană.

6. „Ultimul termen pentru treeratul și liberarea plusului de bucate din recolta anilor trecuți, este 1 Ianuarie 1921.

7. „Comisariatul aprovizionării și alimentării este obligat să ia măsuri urgente pentru transportarea detașamentelor de alimentare și detașamentelor de lucrători, pentru transportarea mașinilor de treerat și altor mașini economice și pentru transportarea bucatelor pregătite de organele de aprovizionare siberiene.

8. „Toți sunt obligați să separe din rezervele de mașini-auto, 400 de camioane pentru transportarea alimentelor la gările și porturile Siberiei. Comisariatul Siberiei este obligat să pună, din mașinile ce sosesc din străinătate, cel puțin 200 de bucăți la dispoziția organelor de aprovizionare din Siberia“.

Ordinul este semnat de Ulianow-Lenin, Președintele Sovietului Central, de Bonci-Bruevici, conducătorul de afaceri al sovietului și de Fontieva, ca secretar.

✱

Dispozițiunile acestea sunt punctul de plecare a revoltelor țărănești din Siberia.

Supravegherea țăranilor, luând forme concrete prin diferite comitete, ce dispun unde și cum să se lucreze pământul, ce și cât să se samene, pentru ca să se asigure, în acest mod aprovizionarea armatei roșii și a proletariatului urban, — țăranul nu mai poate reține, ca și'n Rusia Europeană, din producțiunea muncii lui decât strictul necesar, apreciat de Comisiuni și Comitete. Restul se va vărsa Statului. Aci intervine rezistența țărănească. Aceștia ascund plusul producției. Sovietele iau aspre măsuri de rechiționare, iar țăranii își apără cu arma în mână rodul muncii, izbucnind în acest fel și pentru aceste cauze, sângeroase revolte, cari de obicei sunt înfrânte de detașamentele militare, organizate în mod special pentru asemenea acțiuni și bine plătite.

Dar pe măsură ce stăpânirea bolșevică se întinde spre răsărit, marea majoritate a țăranimei strigă totuși, inconștientă: „Trăiască revoluția bolșevică!“

IN EXTREMUL ORIENT.

(Februarie—Maiu, 1920).

CAPITOLUL XII.

IN REGIUNEA BAICALULUI.

La Sliudeanka. Bureații.

Cele două femei nu mai vin cu aurul lor și trenul pleacă spre Baical. În gara Irkutzkului patrulele armatei guvernului local pretind să inspecteze vagoanele noastre, pentru a reține pe ofițerii ruși ce eventual se refugiază cu noi. Firește, nimeni nu admite cererea partizanilor bolșevici.

*

Generalul Kalișevski mă caută să-mi ceară informațiuni asupra situațiunei din Irkutzk. Nu-l mai recunosc. Generalul s'a îmbrăcat într'o uniformă de soldat român și și-a ras mustățile. Își face cruce că a scăpat de Irkutzk. Doamna Kalișevsky, de origină româncă basarabeană din familia Sturza, este foarte mulțumită de „românizarea“ soțului, dar îi atrage atenția că toți românii poartă mustăți, numai unii dintre cei din Siberia s'au... englezit și-i impune ca dincolo de Baical să lase mustățile să crească. Tânărul Kalișevski, fostul paj al Țarinei, soldat în Compa-

nia de Pionieri, locuiește într'un vagon de marfă împreună cu 22—24 voluntari.

*

Către soare-răsare se ridică amenințătoare creștele munților Baicali, cari încadrează într'o uriașă văgăună lacul Baical, lung de 800 km. și larg dela 40—100 km. — și situat la 1200 m. deasupra nivelului mării. Malurile lacului, ce spală poalele unor munți înalți, acoperiți cu pădure de brad, brăzdat ici-colo de stânci pleșuve, au un aspect de desăvârșită sălbăticiie și singurătatea lor n'o tulbură decât urșii și mistreții ce coboară să se adape din apa rece a lacului.

În timpul iernii o ghiață groasă acoperă Baicalul. Ghiața în diferite puncte, după ce vuete surde clo-cotesc în adâncime, se crapă cu sgomote asurzitoare și apa țâșnește, ca dintr'o fântână arteziană, formând uriașe monumente de ghiață în diferite forme și dimensiuni.

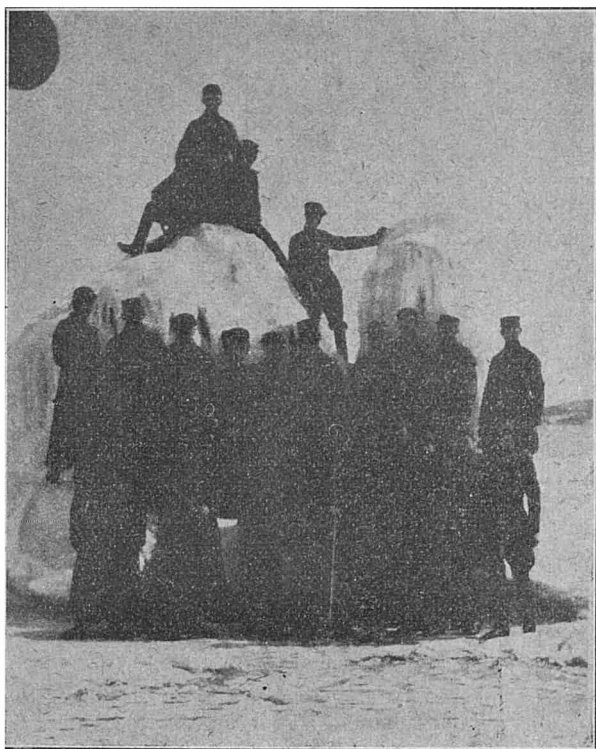
Până la războiul ruso-japonez din 1904, garniturile de trenuri în timpul verii erau trecute peste lac pe vapoare speciale, iar iarna se arunca pe ghiață o cale ferată de legătură, lungă de 40 km. dela un mal la altul, legând gara Baical cu gara Misovaia. O nenorocire provocată de ruperea gheței a făcut pe ruși să construiască o cale ferată care înconjoară lacul pe la sud, trecând prin 33 tunele, construite în stâncile dela mal, pe cari noi românii le păzim acum, până la scurgerea trupelor cehoslovace în Transbaicalia.

Politica imperialistă rusească a ținut să stampileze tunelele pe intrările dinspre vest cu inscripția : *Spre Oceanul Pacific*, iar pe intrările dela răsărit: *Spre Oceanul Atlantic*.

La Sliudeanka.

Ne stabilim garnizoana principală în gara Sliudeanka, unde sosim la 25 Februarie și trimitem detașamente pentru paza tunelelor, schimbând pe cehi.

Gara Sliudeanka este situată la mică depărtare de malul răsăritean al Baicălului. Până aci n'am în-



Pe gheața Baicalului.

tâlnit încă, după încheierea armistițiului un numar atât de mare de bolșevici. Alături de batalionul cehoslovac de asalt staționează în gară câteva trenuri cu Armata Populară a Guvernului din Irkutsk, un

tren de propagandă bolșevică și un tren blindat bolșevic. Gara de asemenea este în mâna bolșevicilor cari au numit un comandant al gării.

Românii sunt nevoiți să aplice cu strictețe dispozițiunile convențiunei de armistițiu¹⁾. Unitățile bolșevice sunt evacuate din raionul gării, mai puțin trenul de propagandă a cărui comisar, Lewensohn, arată că nu are nici un fel de arme în vagoane și înțelege să plece numai în baza ordinului tovarășului Jeleznov, comisarul militar al Brigăzii a II-a sovietică.

După câteva zile observăm că oamenii de serviciu a trenului de propagandă au început pe ascuns să distribue voluntarilor diverse scrieri și imprimare cu caracter de agitație. S'a pus în vedere comandantului trenului să părăsească gara, retrăgându-se în stația Baical, unde staționează avangarda bolșevică. Tovarășul Jeleznov, comisarul militar a brigăzii a doua sovietică, încearcă să tărăgânceze executarea somațiunei românilor, arătând că nu-i competent să dispună asupra trenului.

Legiunea trimite o nouă somațiune de retragere în termeni mai energici. De astădată, după o oră de așteptare, Jeleznov răspunde scurt : *Comandantului Legiunei Române, Sliudeanka : Vă comunic că am dat ordin ca trenul bibliotecă să fie trimis la gara*

1) Telegramă : Irkutsk. — Comandantului Diviziei III cehoslovacă. Copie Șefului Statului Major Cehoslovac.

„Situția ce am găsit-o în Sliudeanca (gara plină de bolșevici, comandant de gară bolșevic, admiterea în gară din partea cehilor a unui tren blindat bolșevic) aduce cu sine întrebarea, dacă Legiunea Română păzește tunelele pentru cehoslovaci sau pentru bolșevici. Luăm următoarele măsuri : 1. Nu vom admite în raionul căii ferate nici un bolșevic înarmat. 2. Pe comandantul bolșevic al gării l-am înlăturat. 3. Vom încerca pe cale pașnică să creiem o linie de conduită severă pentru trupele sovietice. No. 181 operativ. 25 Februarie, 1920. ora 13“.

Comandantul Legiunei Române. (ss) *Colonel Kadletz.*

Baical. No. 11, 4 Martie, 1920. Comisar militar : (ss) Jeleznow. Punctul de vedere românesc a triumfat în întregime.

*

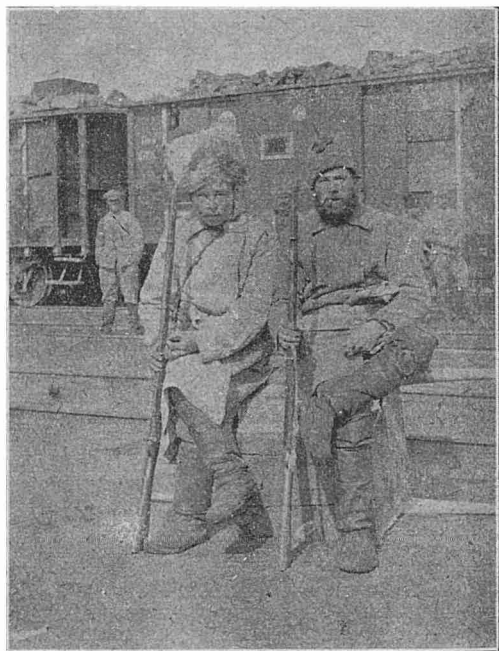
Noi avem aci în Sliudeanka, imediat după sosire, o grea misiune de îndeplinit. Anume un nenorocit voluntar, Traian Chipu, originar din Ploești, a crezut că e bine să se bolșevizeze și încă în Irkutsk să treacă alături în cazarma bolșevicilor, pentru a-i agita pe aceștia împotriva fraților săi români. După ce timp de două zile eșind în fața cazarmei bolșevice, înconjurat și apărat de nouii săi tovarăși, propovăduia cu voce tare noua sa credință și invita să treacă alături de el pe foștii lui camarazi voluntari, — Comandantul Batalionului Românesc, căpitanul Băleanu, s'a hotărât să sugrume această propagandă. S'a dus singur în cazarma bolșevicilor, a luat de guler pe bolșevicul român, fostul lui subofițer și în mijlocul înmărmuririi generale, după ce i-i aplicat două palme, l-a dus între ai săi, unde a fost arestat.

Tradus în fața tribunalului militar, omul a fost condamnat la moarte, ca un exemplu pentru foștii lui camarazi de arme.

În gara Sliudeanka hotărârea de condamnare urma să fie executată. Un pluton de voluntari a fost delegat să execute...

Trupele bolșevice, prin nu se știe ce împrejurare, cunosc hotărârea comandamentului românesc și agenții lor dau târcoale în preajma vagonului pușcării, amenințând că vor interveni să apere pe condamnat. Alături de noi, în gară mai staționează *batalionul de asalt* cehoslovac. După ce s'au luat cuvenitele măsuri de pază, condamnatul a fost transportat în dosul gării. Voluntarii l-au legat la ochi și apoi s'a comandat plutonului foc... Un ropot de

salve a culcat la pământ pe nefericitul român și în spasmul ultim al morții, picioarele și mâinile, din cari se evaporau ultimile licăriri de viață, tremurau din cauza morții violente și aceste tremurături le-a dat să creadă voluntarilor, cari executaseră hotărârea Tribunalului, că fostul lor camarad n'a murit și atunci am văzut ura, îngrozitoarea ură a acestor



Santinele bolșevice la Sliudeanka

voluntari împotriva nefericitului muribund, care îndrăznise să-i părăsească în momente grele și să-i trădeze, trecând în tabăra vrăjmașe. S'au repezit asupra cadavrului și în înjurături amestecate cu strigăte neînțelese, l-au călcat în picioare și l-au spintecat cu baionetele, sfărâmându-l în zeci de bucațele. Acum voluntarii erau convinși că fostul lor

camarad, care păcatuise, este într'adevar mort.
Trupele roșii n'au îndrăznit să intervina...

*

Cehoslovacii au trecut toți în cele 10 zile cât am staționat în Sliudeanka, în Transbaicalia. Parăsim



Români între Bureați.

și noi tunelele Baicalului îndreptându-ne spre orașul Verhne-Udinsk.

Bureații.

Aci în Transbaicalia și 'n special în regiunea de sud-est a lacului Baical observi prin fereastra vagonului niște oameni de statură mijlocie, cu fața spână, hâdă și galbenă, cu deschizătura ochilor îngustă, cu păr negru, aspru și despre cari la prima

vedere nu poți afirma cu siguranță, dacă sunt bărbați sau femei. Acest popor respingător, rămas credincios tipului mongolic, al cărui ramură este, e poporul Bureaților.

O colibă de lemn, fără ferești, cu ușa din piei de animale le servește de locuință. Târgoveți de vite, au învățat în timpul din urmă cum să poarte plugul, dar această nouă ocupație n'a făcut pe bărbați să-și lapede murdarele halaturi de mătase și nici pe femei conciul cu două aripi, împodobit cu figuri de argint.

Hambo-Lama, primul preot bureat i-a învățat, că reprezentantul lui Budha pe pământ este Dalai-Lama din Lasa Tibetului, unde lamii bureați se duc să-și însușească știința învățăturilor sfinte. În timpul din urmă unii s'au abătut dela drumul cel vechi și au apucat pe calea Patriarhiei din Moscova. La ei când ești flămând poți să mănânci pâine cu lapte și să bei ciai, amestecat cu făină, zahăr și unt.

Bureații, împreună cu Mongolii și Calmucii fac parte din grupul mongol al rasei altaice, compusă și dintr'un grup turcesc și unul mandjuro-tunguz.

*

Trecând în ținutul situat în partea de răsărit a Baicalului, am intrat în Siberia Orientală, unde diferite puteri și neamuri își dispută preponderanța politică.

CAPITOLUL XIII.

IN SIBERIA ORIENTALĂ.

Țara și oamenii. Situația politică. Voluntarii în Transbaicalia. Republica de Verhne-Udinsk.

Siberia Orientală, ca unitate geografică, cuprinde guberniile Iakutzk și Enisey și provinciile Iakutzk, Transbaicalia, Amur, Ucraina de Răsărit (Primoria), peninsula Kamciatka și insula Sahalinul, de peste 8 milioane km. pătrați, putând cuprinde în această uriașă suprafață întreaga Europă și țările balcanice, inclusiv Polonia, Anglia și țările scandinave.

Din extremitatea nord estică a Siberiei se prelungesc, de-alungul coastei Mării Ohotice, munții Aiadârski, schimbându-și numele mai spre sud în așa zișii munți Kolâmsky, cari în ținutul Amurului se numesc Iablonowi. Pe malul drept al râului Lena, la nord de regiunea orașului Iakutzk se întind munții Verhoiansk. În preajma lacului Baical se ridică sălbaticii munți Baicali, iar în provincie Primoria (provincia maritimă), stăpânește sălbăcia munților Sihota Alin.

Din Baicali isvorăște Lena care curge spre nord până la Oceanul Inghețat, pe-o lungime de 4600 km.

Pe malurile râului Lena și-a trăit exilul în timpul regimului țarist Vladimir Ulianov și îndrăgostit de regiunea marelui fluviu, și-a adăugat numele de familie pe acela de Lenin.

Din munții Verhoiansk isvorăște Iana, ale cărei ape scaldă orașelul Verhoiansk situat la al 67-lea grad de latitudine nordică. Aci este cea mai friguroasă regiune a Siberiei. În luna Ianuarie temperatura în Verhoiansk scade sub 60° Celsius și numai datorită faptului că nu bântuie vânturi, oamenii pot suporta asemenea îngheț.

Râul Amur, apă mongolă, trecând pe pământ rusesc în Transbaicalia, urmează aproape în semicerc granița ruso-mandjuriană până la orașul Habarovsk, de unde se îndreaptă către nord spre marea Ohoțică, — făcând un drum, lung de 4380 km.

Pe acest vast teritoriu ființează azi o mulțime de provincii semi-autonome a căror rivalitate dă un aspect de anarhie Extremului Orient rusesc, — aceste organizații nefiind în stare să asigure populației o viață normală, pierzându-se astfel un mare colț de lume, ca factor de progres.

Ținutul Lena este de o fabuloasă bogăție în minerale și în special în aur. Cu agricultura se ocupă numai coloniștii din regiunea orașului Iakutzk.

În partea de nord, această Siberie este stepă mo-cirloasă — *tundră* — iar în partea de sud este muntoasă și acoperită de păduri seculare.

Întreg acest teritoriu gravitează geograficește și economicește spre Oceanul Pacific, având ca centru Vladivostokul, oraș unde se termină — sosind la mare — cele două căi ferate: linia chineză de est, și linia rusească de Amur.

Siberia Orientală face parte din teritoriul pe care, încă înainte de epocile civilizațiilor egiptene, grece și romane, a înflorit civilizația rasei popoarelor galbene, susținută de o seamă de mari și puternice împărății.

*

Această parte a Siberiei aparținea odinicară Chinei. Abia în cursul veacului al XIX-lea între cele două împărății, chineză și rusească s'au stabilit din punct de vedere geografic granițe naturale : China a rămas cu stepele sudice, iar Rusia a ocupat — pe îndelete — întreg teritoriul muntos și păduros al Siberiei extrem orientale, până la râul Amur și până la Mare.

Ocupația a fost consfințită politicește printr'o serie de tratate și convențiuni intervenite între cele două țări.

*

Rușii apar în răsăritul siberian în secolul al XV-lea în calitate de comercianți, vorbind diferite limbi locale.

După ce în veacul al XVI-lea Siberia a fost pusă în mare parte țarului din Moscova de către cazacul Ermak Timofeevici, care a distrus rezistența hanului tătăresc Kucium, — stăpânirea rusească s'a întins repede spre răsărit.

Conducătorii expedițiilor rusești au dat dovadă de vitejie și de sănătos spirit de întreprindere. Pornind din Tomsk, din Iakutsk sau din Irkutsk în detașamente de câte 200—300 oameni bine înarmați, rușii respingeau trupele mandjuri și chineze din extremitatea orient.

La prima chemare a cuceritorilor, răspundeau țărani ruși, cari se colonizau în cele mai bune regiuni

ocupate, întemeind frumoase localități, pe cari adesea trupele de incursiune mandjuro-chineză a vechilor stăpânitori le distrugau.

La sfârșitul veacului al XVII-lea, rușii ocupă și ținutul din preajma Mării Ohotice. Acest secol a fost secolul tuturor expedițiilor rusești pentru ocuparea Siberiei Orientale.

China a fost nevoită să se împace cu nouii vecini și Țarul Alexis Mihailovici Romanov, tatăl lui Petru cel Mare a făcut cu Împăratul Chinez prin românul Nicolae Milescu Spătarul prima legătură diplomatică de importanță.

În secolul al XIX-lea, rușii au devenit stăpâni și pe regiunea Vladivostokului, anexată Rusiei la 1860.

*

Pentru a apropia Siberia de Rusia Europeană, sub domnia Țarului Nicolae al II-lea, a fost construită calea ferată transiberiană, iar în 1901 s'a expropriat la cererea Rusiei ca recompensă pentru intervenția în China cu ocazia revoltei boxerilor din teritoriul mandjurian o fâșie de 800 mile lungime și 20 km. lățime pe care s'a clădit calea ferată chineză de est, astăzi posesiune rusească.

Acesta a fost ultimul act de expansiune a Rusiei în Extremul Orient.

*

Populația se poate împărți în două categorii: Rușii și Băștinașii.

Populația rusească în număr de aproximativ 5.000.000 suflete este compusă din familiile numeroșilor funcționari administrativi și militari și din căzăcime, organizată pe ținuturi — cu organizații distincte, ca de exemplu — căzăcimea din Transbaicalia, căzăcimea de Amur și căzăcimea de Ussurisk.

Statisticile rusești consideră tot ruși și pe numeroșii coloniști aduși în Orient din Rusia Europeană, cari în majoritatea lor sunt străini. Coloniștii s'au așezat de obicei în ținuturi bogate și unde comunicația este ușurată de râuri navigabile. În adâncuri de păduri n'au pătruns, rămânând mari întinderi de teren necălcate încă de picior omenesc.

Mulți însă dintre acești coloniști, trăind în societatea băștinașilor, au luat dela aceștia obiceiuri și cuvinte și 'n multe părți s'au încuscrit cu iakuții, cu ghileacii, cu tunguzii sau cu mongolii și bureații, creînd o limbă rusească dialectală, specifică orientului extrem-asiatic. Mediul acesta a redus statura rușilor, cari de obicei sunt înalți și vâjnoși, făcându-i mai scunzi și grași, dându-le o față ovală ca aceia a iakuților sau a rasei tunghezo-mongolă.

*

În afară de Bureații întâlniți în regiunea sud-estică a lacului Baical și de Tunguzii de pe malurile celor trei Tunguze din gubernia Enysei și din peninsula formată de Oceanul Inghețat și de Marea Ohotică, mai trăesc în partea nord-estică a Siberiei Orientale *lukughirii*, rupți în două grupuri de Tunguzi și de Ciukci. Un grup e așezat pe malul Oceanului Inghețat iar celălalt pe malul Mării de Bering. Sunt pescari iscusiți și dibaci vânători de urși, cu a căror piei își plăteau altădată tributul către țar. Traiul lor e asemănător cu acela al Eskimoșilor și concepția lor despre lume și viață este împrumutată dela mahomedanism.

Ciukcii trăesc în extremitatea peninsulei nord-est siberiană ce-și întinde brațul spre Alaska, — mai spre nord-est de regiunea populației Tunguze. Sunt oameni grași, asemănători populației din Alaska și

Eskimoșilor din Groenlanda. Sunt rășboinici, răi și vicleni.

În preajma râului Amur mai găsim neamuri de *Ghileaci*, *Orocioni* și *Mandjuri*, în afară bine înțeleș



Copii de Ghileaci.

de infiltrația chineză, coreiană și japoneză și în afară de coloniștii europeni, între cari și românii originari din Basarabia, formează un număr destul de însemnat.

Ghileacii sunt pescari vestiți. Din solzii peștilor sau din piei de animale sălbatice și rare își fac haine. Ca animale domestice cunosc câinii, cari le trag săniile. Trăesc în colibe (iurte) fără ferestre, având o ușe și o spărtură pe unde iese fumul. În insula Sahalin sunt în massă compactă și mai puțini pe malul Mării Ohotice.

În nordul peninsulei Kamciatka, alături de *Kamciadali*, cari ocupă partea de sud a peninsulei, trăesc *koriakii*.

O mulțime de alte popoare ca *daurii*, *solonii*, *eskimoșii*, *aleuții* și *ciuvașii*, neamuri mai puțin însemnate, ocupă întinse teritorii. Ele nu au nici o importanță politică. Numărul lor este mic și sunt popoare fără vlagă. Dispar încet, copleșite de coloniștii bine înzestrați.

*

Principală arteră de comunicație este calea ferată care pleacă dela orașul Cita (Transbaicalia) spre nord-est și urmează în semicerc cursul râului Amur până la Blagovescensk și Habarovsk, de unde coboară la Vladivostok, — având o lungime totală de 2754 km.

Această cale ferată a fost făcută de ruși în urma păcii dela Porthsmuth.

Conform acestui tratat, Rusia nu mai putea transporta trupe la Vladivostok pe calea ferată Chineză de Est care traversează Mandjuria într'o linie aproape dreaptă dela Baical la Nikolsk-Ussurisk.

Paralel cu calea ferată Cita-Habarovsk este drumul maritim al râului Amur. De multe ori negurile dese fac însă transporturile pe Amur aproape imposibile. Amurul este granița ruso-chineză în Mandjuria. Vaselor de războiu chineze nu le-a fost permisă niciodată navigația pe Amur.

Din punct de vedere militar calea ferată chineză de est, care traversează Mandjuria dela Cita prin Harbin la Nicolsk-Ussurisk după războiul ruso-japonez nu putea fi utilizată, numai partea care traversează teritoriul rusesc dela Nikolsk-Usurisk la Vladivostok. După războiul din 1904 Rușii n'au mai păstrat asupra liniei din Mandjuria decât dreptul de concesiune.

Din punct de vedere comercial calea ferată chineză de est, pentru ruși, constituie un mare avantaj, scurtând drumul Vladivostokului cu 800 verste față de linia Amurului.

În tot acest vast ținut nu este decât o singură șosea practicabilă în orice timp: șoseaua Nikolsk-Vladivostok.

Situația politică

În extremul Orient rusesc, mai mult decât în interiorul Siberiei, se simte influența țărilor străine în desfășurarea evenimentelor. Din punct de vedere doctrinar, principiile conservatoare sunt reprezentate de resturile armatei lui Kolciak prin diferiții ei șefi, de Atamanul Semenov, de Japonia, Franța și Anglia; principiile democratice sunt profesate de socialiștii revoluționari, (eserii) de Cehi și de Statele Unite, iar comunismul de bolșevici, cu cari simpatizează deocamdată în mod inconștient marea majoritate a populației rusești.

Cei mai importanți concurenți pentru acapararea hegemoniei politice în Extremul Orient rusesc rămân însă Japonezii și Statele Unite.

Japonia dorește acapărarea pieței ținuturilor rusești maritime, a Amurului și a Transbaicaliei și chiar o emigrare a surplusului populației sale în aceste ținuturi. Lucrează stăruitor să-și păstreze influența

politică în China și în Mandjuria și să străduiește să pătrundă în Mongolia, înlăturând de acolo protectoratul chinezesc.

Marea dezvoltare a industriei japoneze în timpul războiului a adus după sine o criză de plasament și acapararea piețelor acestei părți de lume ar aduce ușurarea dorită.

Statele Unite sunt doritoare să-și găsească plasamente sigure capitalurilor, pentru care fapt arhimonarul Vanderlip a îndrăznit, în toiul revoltelor contrabolșevice, să se prezinte lui Lenin și să sondeze situația, făcând propuneri concrete referitoare la plasamente în Extremul Orient. Americanii ar dori să pună stăpânire pe ținuturile aurifere din regiunea râului Lena.

Acapararea situației economice în Asia de Nord va aduce după sine și stăpânirea situației politice în Orientul rusesc.

*

Interesele concurenților străini se manifestă în susținerea diferitelor curente politice rusești și-a diferitelor grupări rusești locale, create de valurile și sbuciumul revoluționar. Fiecare năzuește să pătrundă pe cale pașnică, să acapareze simpatia populației și a claselor sociale.

Japonia își trimite trupele la Vladivostok unde primele detașamente debarcă în ziua de 5 Aprilie 1918 pentru asigurarea liniștei în ținutul rusesc de răsărit, pe care îl prezintă ca fiind căzut în complectă anarhie, legitimându-și astfel ocupația militară și izolarea propriei Țări contra influenței teoriilor bolșevice. Un sângeros incident a făcut pe japonezi să ocupe întregul ținut rusesc de răsărit: Primoria, ținutul de Amur și Transbaicalia până la râul Selinga. Anume în nordul Vladivostocului, în orașul Ni-

kolaevsk, (ținutul Amurului) partizanii roșii în număr de câteva mii au înconjurat orașul și au masacrat întreaga garnizoană japoneză, circa 600 soldați, și populația civilă (femei, copii) în număr de aproximativ 5.500 persoane.

*

Organizațiunile politice rusești, despărțite pe chestiuni de principii politice și sociale, caută sprijin la ambele popoare: la americani și la japonezi.

Aceste organizațiuni sunt grupate în patru centre conduse de patru guverne diferite:

1. *Cita*, capitala Transbaicaliei, este principala garnizoană a Atamanului Semenov, șeful armatei din Transbaicalia, care din 1918 luptă în contra partizanilor bolșevici, făcând mult sânge rău și Regentului Kolciak.

Trupele sale s'au întărit cu mulți ofițeri proveniți din armata siberiană și cu eroicile divizii Wotkinsk și Ijewsky. Guvernul de sub președenția lui Semenov are caracter monarhic și-și datorează existența japonezilor.

2. *Guvernul din Verhne-Udinsk* este o sucursală a Moscovei și stă sub președenția evreului Tzobelsohn care își zice *Krasnoscekow*.

3. *Republica de Blagovescensk* este înființată de partizanii roșii din ținutul de nord al Amurului, cu capitala Blagovescensk. Este o republică comunistă și simpatizează deschis cu cei din Verhne-Udinsk, cu cari ar dori să se unească, dar de cari o desparte armata lui Semenov din Cita — Citinskaia Probca — (Dopul dela Cita).

Americanii nu sunt străini de existența acestei organizații sovietice, pe teritoriul căreia se găsesc renumite și bogate mine de aur.

Existența republicei este adesea amenințată de ca-

zicii atamanului Kalmâkow, șeful căzăciinei de U-surisc, care protestează contra manoperilor americane. Kalmâkov recunoaște pe Semenov ca Suprem Comandant și legitim succesor a lui Kolciak.

4. În ținutul maritim de răsărit cu capitala Vladivostok, după ce a fost lichidată rezistența cu caracter conservator-monarhic a generalului Rozanow, înțează *Guvernul temporar al reprezentanților organizațiilor agricole* (Zemstwo) cu caracter de extremă stângă, dar reținându-și veleitățile bolșevice de frica baionetelor japoneze a căror Comandament Suprem se află instalat aci.

*

Pe când japonezii protejează aproape pe față organizațiile monarhiste și procedează adesea militarmente pentru atingerea scopului lor, americanii lucrează în taină și prin organizația Y. M. C. A (Societatea Tinerilor Creștini) își creează legături ascunse, economice și comerciale și din când în când ajutorul lor se simte în rândurile partizanilor bolșevici.

Chinezii sunt spectatori pasivi ai dramei rusești. Țara lor se sbate în complectă anarhie și divergențele lor generali lucrează după inspirațiile, fie japoneze, fie americane sau chiar bolșevice, iar alții fac o politică de căpătuială personală. Guvernul central din Peking nu are nici o autoritate asupra armatelor chineze și adesea dispozițiunile acestui guvern nu sunt ținute în seamă.

Chinezii nu mai pot influența decât în Mongolia, pe care o tutelează printr'o proastă administrație și a cărei piață au acaparat-o.

Voluntarii în Transbaicalia.

Odată cu căderea lui Kolciak, nici puterea lui Semenov nu mai era sigură. Trupele lui trimise la Irkutsk sub comanda generalului Skipetrow, s'au retras înfrânte și dezarmate la est de regiunea orașului Verhne-Udinsk. În Verhne-Udinsk, centru înspre care gravitează aproape jumătate din ținutul Transbaicaliei s'a format un guvern al reprezentanților asociațiunilor agricole „Zemstwo“, cu caracter socialist-comunist. Noul guvern își datorează existența numai împrejurării că nu sunt încă scurse dincolo de Verhne-Udinsk — spre est — toate trupele naționale de voluntari și faptului că la Cita domnește Semenov, a cărui detașamente staționează în Transbaicalia. Odată această situație militară schimbată, guvernul din Verhne-Udinsk în mod fatal se va transforma în „Soviet“, mai ales că singurul sprijin militar îl are în partizanii roșii și în special în marele detașament al anarhistului georgian Karandașwili care a ajuns aci din Siberia Centrală, pe la nord de lacul Baical, hărțuind multă vreme flancul stâng al armatei siberiene.

*

Dinspre vest înaintează printre trupele de voluntari, armata regulată sovietică pentru ca să ajute partizanilor localnici în hărțuelile lor cu trupele rușești albe. Nenorociții ofițeri ruși ai armatei Siberiene, scăpați de ștreang și de îngheț numai Dumnezeu știe prin ce concurs de împrejurări, umiliți și descurajați — străini în țara lor — cer iarăși azil și milă în vagoanele trupelor de voluntari. Cei cari și-au putut păstra o unitate de luptă sunt bucuroși să poată primi din când în când o mână de ajutor

dela noi pentru a înlătura din calea nenorocitei retrageri, puhoiul vre-unui atac roșu.

*

Pentru asigurarea unei retrageri liniștite a voluntarilor prin regiunea Verhne-Udinskului, Comandamentul Aliat a dat delegație Cehoslovacilor să încheie o înțelegere cu guvernul „Zemstvo“ în numele tuturor formațiunilor naționale, în care să se precizeze modalitățile retragerii, stabilindu-se o seamă de obligațiuni reciproce. Convențiunea, semnată la 13 Martie 1920, cuprinde cu mici schimbări aproape stipulațiunile din convențiunea de armistițiu dela Zima.

Guvernul temporal Zemstvo, se obligă ca trupele lui să nu atace pe voluntari și nici să distrugă calea ferată în timpul cât se retrag voluntarii, cari vor preda, după trecerea ultimului lor tren, podurile căii ferată și clădirile, intacte.

Înaintarea armatei populare dinspre Irkutsk spre Verhne-Udinsk se va face numai în condițiuni sanitare bune și numai dacă prin aceasta nu se va îngreuna mișcarea voluntarilor, guvernul Zemstvo obligându-se să ia toate măsurile pentru localizarea tifosului, ce bântuie cu furie. Numărul trenurilor armatei sovietice, așteaptă să sosească din Irkutsk, trebuie mai înainte comunicat reprezentantului voluntarilor, atașat pe lângă avangarda trupelor sovietice.

Voluntarii se vor retrage numai în măsura posibilităților tehnice, dar vor lua toate măsurile pentru a se mișca cât mai repede spre est. Ei se vor retrage numai cu efectivul unităților lor militare, formate din cehi, români, latși și jugoslavi, cari se găsesc sub comandamentul general aliat. Primirea ofițerilor ruși în rândul voluntarilor este interzisă dela data semnării convenției.

Voluntarii vor păstra neutralitatea față de orice detașamente ruse fără să le acorde acestora vre-un ajutor și nu vor evacua din Transbaicalia materialul de războiu al armatei lui Kolciak și nici materialul de cale ferată, combustibil, ulei de uns, etc., ce n'ar fi necesar pentru mișcarea pe calea ferată.

Neînțelegerile ce se vor ivi, cu ocazia exploatării minelor de cărbuni necesari locomoțiunii, precum și acele ce se vor ivi cu ocazia retragerii, vor fi lichidate de-o comisiune formată din patru persoane : doi reprezentanți a guvernului local și doi reprezentanți ai trupelor de voluntari.

Convențiunea e semnată, din partea voluntarilor de d-l Dr. Blagoj, iar din partea guvernului Zemstwo de d-l Piatideseatnicov.

Republica de Verhne-Udinsk.

Convențiunea din 13 Martie, precizează că armata regulată bolșevică va putea înainta spre răsărit numai în măsura posibilităților de retragere a voluntarilor. Bolșevicii nu mai pot întâlni o serioasă rezistență în Transbaicalia, decât numai în fața armatei japoneze a cărei avanposturi staționează acum pe malurile râului Selenga, râu pe care odinioară navigase Nicolae Mănescu în drum spre China.

Cum considerațiuni politice de viitor și necesitățile momentului nu permit Sovietului Comisarilor Poporului din Moscova să intre în conflict cu japonezii, mai ales că bolșevismul nu s'a consolidat în Siberia și puternice centre de rezistență antibolșevică mai acționează stăruitor în Extremul Orient, agenții Moscovei lucrează la Verhne-Udinsk pentru formarea unui stat tampon între Siberia bolșevică și între armata japoneză. Partizanii bolșevici locali au format la Verhne-Udinsk un sâmbure de armată numită *Ar-*

mata Poporală cu programul celei formată în Irkutsk cu ocazia revoluției din Decembrie. Armata aceasta ocupă teritoriul Transbaicaliei până la 50—60 km. vest de Cita, unde staționează Semenov.

Sâmburele armatei populare din Verhne-Udinsk a fost detașamentul partizanilor roșii de sub comanda lui Carandașvili, care număra în Siberia Centrală până la 6000 baionete. Detașamentul e vestit prin neconținutele lui banditisme ce făcea în drumurile lui de jaf și de pârjol. Sângerosul anarhist este originar din Georgia și se afirmă că pe vremuri fusese condamnat la muncă silnică pe viață de tribunalul din Tiflis pentru o seamă de crime ordinare. Acum a devenit unul din fruntașii armatei din Transbaicalia.

Această armată populară a guvernului Zemstvo e formată din două divizii, împărțite în câte două brigăzi de câte trei regimente fiecare, o divizie de cavalerie și patru tunuri. Întreg efectivul armatei se ridică la numai 8000 de oameni. Și la bolșevici și la albi există boala cadrelor mari și numeroase, a căror efectiv presupus necesar așteaptă să fie complectat cu dezertorii ce trec dela unii la alții.

Sovietul Central din Moscova a pus la dispoziția organizației din Verhne-Udinsk un efectiv de 18.000 soldați din armata regulată bolșevică, așteptată să sosească după scurgerea voluntarilor din Transbaicalia.

*

Conducătorii armatei din Verhne-Udinsk afișează deocamdată un socialism moderat, deși stau sub tutela Moscovei.

Având alături gravitatea fețelor japoneze, pe cari nimeni nu le înțelege, și strălucirea baionetelor acestora, bolșevicii de-aici manifestează, pentru a a-

trage buna voință japoneză veleităti de independență față de restul Siberiei bolșevice și căută să înscăuneze pe teritoriul regiunii Verhne-Udinsk în aparență, instituții democratice.

La începutul lunii Aprilie 1920 se proclamă independența „*Republicei de Verhne-Udinsk*” și independența este notificată guvernelor din Tokio, Peking, Londra, Whashington și Moskova. Cicerin răspunde printr’o telegramă de felicitări la 14 Mai, iar în August 1920 se semnează la Moscova, între Karachan și Tzobelsohn — zis Krasnoscekow, Ministrul de Externe a Republicei, convențiunea de delimitare a graniței între Siberia bolșevică și Republica de Verhne-Udinsk.

Spre vest noua republică își are deci o graniță precisă; spre sud teritoriul ei atinge granița Mongoliei din regiunea Khianta; spre nord și spre est, însă e hărțuită de „Semenovți” susținuți de Japonezi. În aceeași direcție se va îndrepta acțiunea conducătorilor noului Stat.

*

Armata de bandiți demoralizați, de generali ticăloși și cinici, — a lui Semenov, odată înlăturată ocupația japoneză din Transbaicalia, nu va mai putea rezista puhoiului roșu.

*

Pe de altă parte și japonezii sunt bucuroși, ca între trupele lor de ocupație și Rusia bolșevică să existe un Stat tampon cu instituții democratice. Înainte de consolidarea bolșevismului în Siberia, nici Sovietul din Moscova nu are nici un interes să se pună rău cu Japonezii, iar în toamna anului 1919 când în lungul Siberiei a izbucnit mișcarea social-

revoluționarilor, planul Moscovei admitea un Stat tampon, condus de Partidul Social-Revoluționar în Transbaicalia, care să cuprindă și ținutul Irkutzkului, inclusiv orașul Irkutsk.

Numai precipitarea evenimentelor locale din Irkutsk, revoluția locală și asasinarea lui Kolciak, — intervenția lui Semenov, prin generalul Skipetrow, au făcut să nu se realizeze acest plan. Trotzky oprise printr'o telegramă înaintarea trupelor bolșevice la râul Oka și admitea ca puterea politică în Irkutsk s'o dețină partidul social-revoluționar, — dar eserii cad, nefiind susținuți de masele populare.

Pentru moment aci în Transbaicalia contează hotărârile japonezilor. Ei nu înțeleg să angajeze un războiu, mai ales când flancul lor drept și nici spațele nu li-e asigurat. Pe de altă parte o înțelegere cu bolșevicii, — cu cari și Statele Unite caută prietenie și organizarea unui stat democratic, după vederile lor le creiază o situație mai acceptabilă decât un războiu, chiar victorios, apoi ei debarcaseră în Siberia Orientală pentru a asigura liniștea imensei provincii, în care mulți, foarte mulți cetățeni străini, aveau interese economice și comerciale.

*

În aceste condițiuni, Japonezii fac să se știe la Verhne-Udinsk, că admit formarea unui Stat democratic, cu totală separațiune militară și administrativă de Rusia Sovietică, cu Parlament propriu și 'n care dreptul de proprietate individuală, libertatea comerțului și toate achizițiile democratice să fie recunoscute și garantate.

Totuși aceste condițiuni japoneze acceptate de comuniștii din Verhne-Udinsk nu însemnează recunoaștere legală a noului Stat. Ele vor aduce însă libera-

rea de către Japonezi a unui teritoriu în care instituțiile noului Stat să poată lua ființă, fără să fie împiedecate în organizarea lor, de către protejații japonezilor, — semenovții.

*

Regimul din Transbaicalia și detașamentele de partizani, constituiți în armată populară luptaseră împreună cu toate partidele de stânga împotriva lui Semenov fără să facă deosebiri doctrinale și teoretice în această luptă de uzură, pentru înlăturarea tiranicei domnii albe. Ele conveniseră însă că viitoarea formă de guvernământ a ținutului de dincoace de Baical vor fi sovietele, dar soviete bine organizate și eșite din alegeri generale și libere.

Partidele acestea conduceau odinioară lupta în contra lui Semenov, care întâmplător era adversarul fostului Regent, din Irkutsk. Acolo în Irkutsk au emis partidele socialiste, inclusiv comuniștii, ideia de-a forma pe teritoriul ocupat de Semenov un Stat democratic, tampon între Siberia Centrală și Armata japoneză.

Acum când aceste partide sunt stăpâne pe regiunea Verhne-Udinskului au convocat congresul reprezentanților municipiilor, a plaselor, a detașamentelor militare, a diferitelor asociațiuni profesionale, etc. pentru a pune bazele Statului democratic dorit.

Când țărănimea băștinașe, cazacii și coloniștii, au pretins ca locurile de conducere și de răspundere să fie ocupate de localnici, s'a ivit primul conflict cu partidul comunist, despărțind lumea de aci în două tabere vrăjmașe: de-o parte comuniștii puțini la număr și aproape toți venetici, — iar de cealaltă parte toate partidele socialiste. Partidele de dreapta nu mai contează; ele sunt trecute, cu oameni și bagaj, dincolo la Semenov, unde voința acestuia este totul.

Și acum, pe măsură ce noi voluntarii ne retragem spre răsărit, dorința localnicilor e și mai mult înfrântă de comuniști, susținuți de armata regulată bolșevică. Conducătorii aleși sunt înlocuiți rând pe rând cu venetici, recomandați și trimiși de Comitetul Revoluționar Siberian și pe zi ce trece Republica de Verhne-Udinsk își pierde și aparența de Stat democratic, întemeiat pe organizațiunile Zemstwo și oamenii Moscovei acaparează puterea, când prin silnicie, când prin vicleșug.

CAPITOLUL XIV.

PRIN MANDJURIA.

După zile întregi de alergare, trenul trece prin gări mici, ascunse în întinderi nesfârșite de nisip și sute de km. se ia la întrecere cu vântul în lungul stepei dauriene.

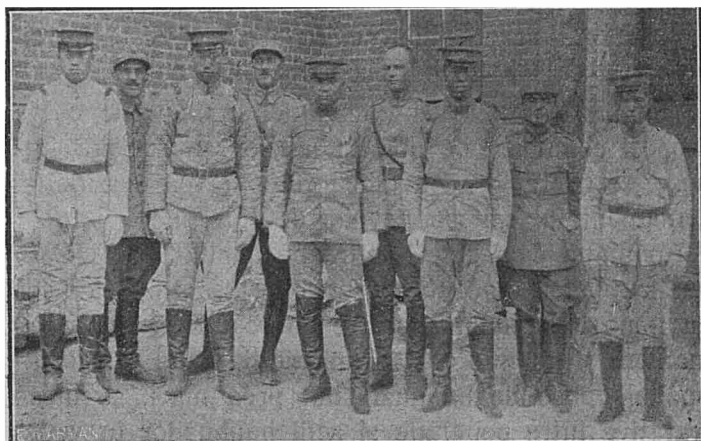
Pusta Dauriei !

Galbenă, fără o frunză de arbore, se întinde uniformă în laturile căii ferate și vântul se joacă în vârtejuri fătarnice în largul stăpânirii lui. Nouri mănioși trec dela miază-zi către miază-noapte și umbrele lor fug în curmezișul pusteii, mai grăbite decât iuțeala trenului. Ici, colo, răsar în cale daurii, rămășițele unui puternic popor de altădată, mai curați dar mai fără viață decât Bureații.

În cadența de ritm monoton a roatelor, ce-au purtat atâta jale românească dela un capăt la altul al Rusiei, după o șerpuire de două zile peste întinsul stepei, intrăm în hotarul Mandjuriei, prin gara cu acelaș nume. *Dun-Șan-Șen*-ul chinez, adică trei provincii estice, patria împăraților Daitzini ai Chinei, iubitori de daruri și de plecăciuni, la curtea cărora cel dintâi sol venit din Rusia pentru o înțelegere di-

plomatică, a fost românul Nicolae Mălescu Spătarul, — este grănarul bogat al uriașei republici chineze.

Sosim în gara Mandjuria. Soldații chinezi, îmbrăcați sărăcăcios în vestminte de vată și totuși fiecare posesor a câte un evantaiu, intră familiari în vagoanele noastre, sunând dolarii de argint și purtând cu ei câte o scândurice cu semne chineze, — biletul de voie. Ar dori să cumpere câte ceva: un ceasornic, un revolver sau chiar o sabie. Sunt gheșeftari iscu-



Români între chinezii lui Ciang-So-Lin.

șiți și poartă cu ei o întreagă prăvălie de mărunțisuri.

Comanda lor supremă o deține aci guvernatorul chinez al Mandjuriei, generalul Ciang-So-Lin, fost pe vremuri vestit comandant de bandă de *hunhuzi*, temuții bandiți chinezi, cari operează în puternice detașamente de pradă.

*

Bandele acestea de hunhuzi constituiesc o adevărată forță armată, nesupusă administrației de Stat.

Originea lor are un caracter național-răsboinic. Anume, în vremurile vechi, când triburi japoneze atacau ținuturile chinezești mărginașe, jefuindu-le, chinezii au declarat războiul sfânt împotriva năvălitorilor și s'au constituit în detașamente de apărare. Numirea *hunhuz* se compune din două cuvinte *hun* — mustață și *huza* — roșie, deoarece haiducii aceștia își vopseau mustățile cu roșu. Cu timpul hunhuzii au decăzut, devenind simpli tâlhari, terorizând populația și impunând-o la biruri grele. Ei își mențin vechea organizare militară, manevrând peste întreg teritoriul chinez în mari și numeroase bande.

Hunhuzii motivează populației impunerile ce le fac. Ei comunică de obicei satelor și orașelor impuse, ce cheltueli au avut cu cumpărarea muniției și armamentului sau cu nevoile de întreținere.

Populația dela sate admiră pe hunhuzi; le citește publicațiile, le execută poruncile și se împacă ușor cu impozitele hunhuzilor, recunoscând că atâta armament și muniție costă bani mulți. Când totuși impozitele puse de hunhuzi sunt prea mari, se încep tratative între populație și șefii hunhuzilor în vederea scăderii impozitului, proporțional cu nevoile bandiților și cu posibilitățile de plată a populației. Asemenea tratative se sfârșesc de obicei cu tratate de alianță între hunhuzi și sate sau chiar între hunhuzi și orașe. Dacă nu se ajunge la înțelegerea dorită de hunhuzi, aceștia încep represaliile: răpesc de obicei copii și soțiile oamenilor bogați și-i eliberează numai în schimbul a mari sume de bani. Când nici în felul acesta nu-și impun voința, hunhuzii incendiază satele și orașele, asasinează și jefuesc...

Lupta armatei Guvernului împotriva hunhuzilor e foarte grea, deoarece populația nu trădează pe hunhuzi de teama răsbunărilor și adesea hunhuzii trăiesc

liniștiți în casele oamenilor pașnici. De multe ori între șefii hunhuzilor și armata regulată a Guvernului încep tratative de împăciuire și se întâmplă, că șeful hunhuz trece cu întreaga bandă în serviciul Guvernului, dela care primește un grad militar. Guvernatorul actual al Mandjuriei, Ciang-So-Lin, așa a ajuns general.

Iarna hunhuzii trăiesc de obicei în casele oamenilor pașnici dela sate și dela orașe. Mănâncă și beau fără să achite ceva. De altfel o lege morală chineză, rămasă probabil din vremea comunismului chinezesc, obligă pe fiecare chinez de-a nu pretinde plată dela străinul care se ospătează trei zile în casa lui și n'are cu ce plăti. Firește, chinezul dela oraș s'a debarasat de asemenea precepte și e foarte interesat, spre deosebire de cel dela sate, care respectă încă tradiția.

- Aceste temute bande de haiduci alimentează anarhia din China și până la definitiva lor stârpire nu se va putea consolida originea de stat în imensa republică din Asia.

Anarhia aceasta nu folosește chinezilor ci din contră fărâmițează republica, distruge viața economică, împiedică dezvoltarea relațiilor comerciale și industriale cu străinii și slăbește autoritatea Statului, făcându-l neputincios față de străinii cari caută să ocupe provinciile mărginașe pentru asigurarea nevoilor și pentru apărarea intereselor proprii.

*

Altădată imperiul chinezesc se întindea și 'n nordul râului Amur, în actuala Siberie Orientală rusească, atras de bogăția blănurilor scumpe și de aurul pe care băștinașii îl dădeau în schimbul mătasei chineze. În fața infiltrației rușilor, China a fost nevoită în secolul al XVII-lea să părăsească malul stâng al

Amurului, stabilindu-și definitiv hotarele pe actuala graniță a Mandjuriei.

*

Dar contactul Chinei, în special în cursul secolului trecut, cu o seamă de puteri europene și deci, cu civilizația europeană, a zdruncinat tradiționalismul milenar al civilizației chineze, iar ambițiunile puterilor străine de-a deschide porțile Chinei comerțului cu restul lumii, s'au transformat cu timpul în desiderate politice, pe urma cărora o serie întreagă de conflicte și războaie au frământat imperiul chinez.

Războiul boxerilor este dovada renașterii mândriei chineze și aurora revoluției care, după oamenii de stat ai Chinei, trebuie să însemneze renașterea civilizației chineze și redresarea forței creatoare a Națiunii.

Revoluția izbucni în 1911. Împăratul chinez — Marele Han din Peking — fu detronat, zăvorât în palatul lui milenar și înlocuit cu un președinte de republică.

Mai târziu, în 1924, generalul Feng, isgoni din palatul imperial pe fostul Mare Han, care 'și găsi refugiu în Mandjuria sudică, în patria dinastiei Dai-Tzinilor.

Dar frământările revoluționare au împărțit China în două regiuni dușmănoase: nordul și sudul. China de nord și-a păstrat vechea capitală Peking, instituind acolo un Guvern republican și ridicând un drapel național chinezesc cincicolor: roșu, galben, albastru, alb, negru. Dar Guvernul acesta nu dispune de-o forță reală. Provinciile vechiului imperiu sunt semi-independente și supuse câte unui general, adesea fost șef hunhuz. Generalii dispun de numeroase armate, cari le sunt supuse numai lor, nu și Guvernului. Fiecare General râvnește să aibă întâietatea, dar de

obiceiul nici unul nu întreprinde acțiuni energice de teama celorlalți și'n acest mod Guvernul, printr'o adevărată echilibristică diplomatică, se menține....

Armatele Generalilor se compun din voluntari mercenari. Trupele sunt foarte mobile și rezistente în marș. Aceasta este o mare calitate pentru soldații chinezi, căci războaiele între generali nu se duc prin lupte grele, ci printr'o continuă dislocare de trupe, până când inamicul, aflat într'o pozițiune strategică inferioară, se retrage. O aforismă chineză spune că „nu acela este erou care se aruncă în baioneta inamicului, ci acela care se retrage din timp și adună puteri pentru o nouă ciocnire“.

Datorită acestui principiu, soldații chinezi trec sănătoși prin războaie până la adânci bătrânețe.

Nici China de Sud — sudiții — nu stau mai bine. Îi frământă și pe ei aceeași anarhie ca și pe „nordști“.

*

La Hailar.

Pe străzile Hailarului, primul orășel mai de seamă în care ajungem, se agită o lume împestrită. Chinezii cu cozile lungi, cu semi-pălării de satin negru, scunzi, cu nasul la obârșie turtit, pe jumătatea anterioară a capului rași, în halaturi ce-i fac asemănători călugărilor franciscani, — giambași iscusiți, se târguesc cu voluntarii pela colțurile străzilor, înțelegându-se prin semne, ca mușii.

Chinezoaice cu copii de mână se plimbă, grupuri-grupuri, pe trotuarele de scândură putredă, călcând pe picioarele stârpite întocmai ca niște copii fățarnici pe cătărigi.

Mongolii, cu fața roșie ca sângele, brăzdată de vine groase, osoși, spâni și lați în spate, colosuri de schelete îmbrăcate, se plimbă greoi prin piața orașului, târguind câte-o doză de praf de tabac.

*

Multă lume înțelege, din învățătura istoriei, că tătarii și mongolii sunt unul și acelaș neam de oameni. Istoria afirmă că *'n Europa au năvălit tătarii adică mongolii* sub marele lor Cenghis-Han.

Dar aspectul tătarilor este foarte mult diferit de cel al mongolilor, înfățișând două popoare osebite.

Tătarii, cunoscuți în Siberia sub această denumire, sunt oameni înalți și vânjoși, cu părul negru, cu ochii tăciunii, sclipitori și ageri, cu fruntea înaltă, cu nasul aquilin, cu o nuanță galbenă în față, cu obrații roșcați de sănătate și adesea de-o frumusețe clasică,— prietenoși, sfătoși și iscusiți.

I-am văzut în stepa dintre Volga și Uralsk, buni, primitivi și veseli, alături de pocitaniile kirghize și i-am văzut la Petropavlovsk, în garnizoana voluntarilor români, inteligenți și iscusiți, proprietari a nenumărate și uriașe depozite de blănuri. Ei formează aci acel *pericol galben* din punct de vedere economic, fiind comercianți destoinici și versați în afaceri, acaparând în special comerțul de blănuri din Siberia.

Sunt asemănători la înfățișare turcilor, cu cari se înrudesc prin sânge. Atât mongolii cât și tătarii fac parte din rasa altaică, dar tătarii împreună cu Iakuții, Altaii, Cirghizii, Tarancinții, Turcmenii, Turcii, Azerbedjainii, Nogaii, Cumiții, Bașkirii, Mesce-reacii, Teptearii și Ciuvașii formează grupul turcesc al rasei altaice; iar mongolii împreună cu Bureații și Calmucii formează grupul mongol. Tunghuzii, O-

rocionii și Goldii fac parte din aceeași rasă, formând grupul popoarelor mandjuro-tunghuze.

*

Mongolii sunt ursuzi și au aceeași înfățișare, descrisă de *Arhidiaconus Thomas*, care i-a văzut pe vremea Regelui Bela al IV-lea, năvălind în Ungaria: „Înfățișarea Tătarilor (Mongolilor) e îngrozitoare ; cu mădulele scurte și trunchiurile mari, cu fața lipsită de peri și cu nările adânci, cu ochii mici și îndepărtați unul de altul....”.

Ei au rămas la același grad de civilizație pe care îl aveau acum o mie de ani. Își transportă produsele în piața Hailarului cu câte un cal mic, prins la un car de-o primitivitate care întrece orice închipuire. Butucul roatelor îl formează un scurt trunchiu de copac, așa cum l-au tăiat cu toporul în pădure, iar spițele sunt din crângi necioplite ca și obezile, aranjate din rădăcini, lăsate în forma lor naturală. Când plouă, carăle mongolilor nu mai pot circula.

*

Străzile Hailarului, în lungul lor, îți dau impresia treccrii printre două lungi case paralele, împărțite în diferite prăvălii. Fiecare sortă de comerț își are firma, lucrată din felurite figuri de scândură, spânzurate simetric în fața prăvăliei, — un fel de hieroglife tăiate 'n lemn. La extremități străzile se închid cu uriașe porți ferecate 'n fier, ca și extremitățile orașului chinezesc.

Ajung la teatru. Murdar și cu scena sărăcăcioasă, e plin de coji de semințe. O mulțime de tipuri diferite așteaptă să vadă jocul actorilor. Lumea are aci un aspect mai împestrițat decât pe stradă. De altfel istoriografia chineză amintește în Madjuria un în-

treg şir de neamuri din ramura mandjuro-tunguză, cari par a fi totuşi un singur popor, având în diferite epoci istorice numiri deosebite, după dinastiile domnitoare.

Încă din primele veacuri ale erei creştine, sunt urme asupra neamurilor din Mandjuria. Unul se numea *Şuseu* şi trăia în partea de est a provinciei. La vest trăiau *Bochaii*, sub a căror stăpânire au căzut multe dinastii. Ştiinţa de carte juca mare rol. Analfabeţii nu aveau voie să se căsătorească şi tinerii erau trimişi în China la studii. Ţara avea oraşe bogate şi înfloritoare, legate cu şosele bune, a căror urme se mai văd şi astăzi în unele părţi a provinciei. În această epocă de aur, care a ţinut două veacuri şi jumătate, China a socotit pe Bochai vecin puternic şi temut şi i-a trimis reprezentanţi politici.

Mai târziu mongolii jefuesc ţara şi restabilesc *dinastia lui Leao*, răsturnată mai târziu de neamul *Miucijen*. Dinastiile următoare au fost spulberate de mişcarea mongolilor sub Cenghis Han. Abia târziu de tot s'au ridicat mandjurii băştinaşi, au supus seminţiile mandjuro-tunguze şi după un război norocos cu Chinezii au ocupat Mukdenul, făcându-l Capitală. Aşa au pus mandjurienii baza imperiului chinez, care a dăinuit sub dinastia fondatoare a daişinilor, până în 1912.

Multă vreme împăraţii aceştia şi-au ferit patria de colonizări, aşa că Mandjuria a rămas vreme îndelungată aproape pustie de populaţia distrusă în necontenite războaie. Ea eră moşia favorită a împăraţilor chinezi, căreia i-au dat o organizaţie proprie, diferită de cea dată Chinei şi tot ţinutul cel mai favorit a rămas şi azi, căci Mandjuria e hambarul de grâne a Chinezilor.

Pătrund în templu. E o clădire în stil exotic înconjurată de ziduri înalte și cenușii. Coperișurile de țiglă sunt scunde și cu colțurile streșinilor puțin încovoiate în sus. În prima curte sunt așezați doi cai-statui și chinezul îmi spune că sunt caii pe cari au călărit Budha și Uanghu (!) În a doua curte e legată de-un țăruș o oaie, — semnul blândeței lui Budha. În a treia curte e sanctuarul, format din o sală pătrată. În fundul sălii stă Budha, mare și impunător, pe uriașa frunză de lotus. În fața lui se înalță masa de jertfă, pe care arde în permanență o bucată de iască aprinsă, — focul veșnic al credinței în Budha. La o parte a mesei stă pios Ciulutz Han (?), ținând în mână cuțitul de jertfă, iar la dreapta lui puternicul și a toate văzătorul Uanghu. Acesta ține în mâna dreaptă o sulită și cele câteva perechi de ochi stau înțepeniți într'un gest de cruzime.

Pe cealaltă parte a mesei stă, vis-a-vis de Uanghu, liniștita Toaldie, împodobită și ea cu mai multe perechi de ochi, iar alături Sampișen (?) cu un cuțit în mână.

Pe pereții sanctuarului picturi simple arată scene cu nașterea lui Budha, iar în altă parte, într'o sală mică e pictat iadul cu patimile și deasupra lui ochiul lui Dumnezeu în triumhiu, așa cum îl găsim adesea deasupra intrării bisericilor noastre.

În fața sanctuarului, în curte, stă umilit poporul, când vine la închinare. În sanctuar intră lamii. Credința în Budha a scăzut și ea, căci templul e cercetat de puțini credincioși, în majoritate oameni săraci și bătrâni.

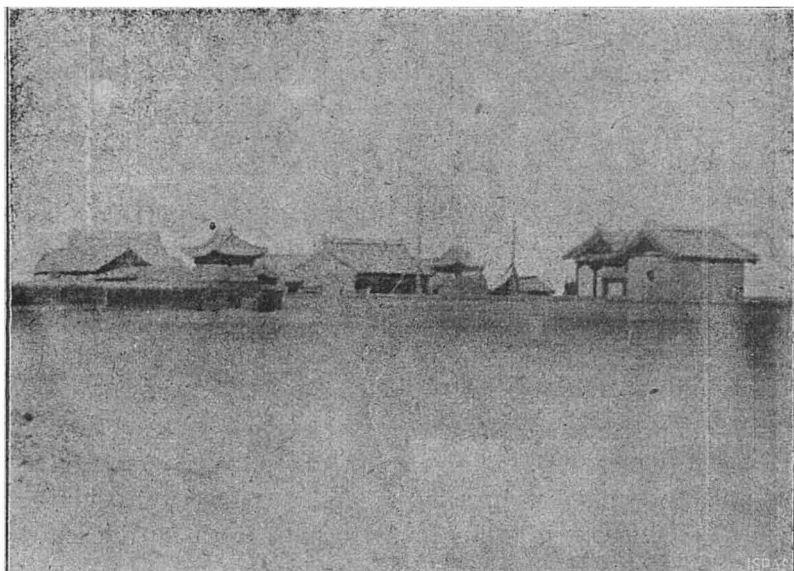
Înterupem vizitarea interesantului orășel chinomongol și plecăm spre Harbin, capitala provinciei.

*

Mandjuria este o regiune unde marile puteri, în-

cepând din veacul trecut, își dispută legitimitatea consolidării preponderanței politice. O serie întreagă de tratate și de convenții comerciale semnate de chinezi cu diferite țări străine, asigurau până la războiul mondial pacea Mandjuriei.

Cum Rusia intenționa să lege Vladivostokul cu Siberia Centrală printr'o linie dreaptă, trasă dela orașul Cita, peste Mandjuria la Vladivostok, după



Templul chinez (budist) din Hallar.

consfătuiri ce-au durat mai mulți ani a determinat pe chinezi să exproprieze și să-i arendeze o fâșie de pământ dealungul provinciei, largă de 20 km. și lungă de 1400 km., pe care a construit calea ferată chineză de est. Această rețea trecea conform convențiunei inițială în exploatarea Băncii Ruso-Chineză, iar după 36 de ani China avea dreptul să cumpere linia, —

altfel numai după 99 de ani calea aceasta ferată trecea în plină proprietate chineză.

În 1898 China mai arendă Rusiei pe 25 ani și Port-Arturul și anumite părți din peninsula Liadun, ceea ce făcu să se modifice parțial planul prim al liniei și rușii începură și construcția căii ferată chineză de sul, care duce dela Harbin prin Mukden la Port-Artur. Întreaga rețea fu terminată în 1903.

Calea ferată chineză de est începu funcționarea sub auspiciile Ministerului de Finanțe rus, care ținea sub ordinele sale, în formă de gardă de apărare, o armată întreagă, flotă fluvială și maritimă și un nesfârșit număr de funcționari. Aceste teritorii arendate, constituiau pentru ruși, în realitate o adevărată posesiune colonială.

Deschiderea circulației avu urmări însemnate. Extremul Orient asiatic se deschise larg rușilor.

Deși după planurile și motivele cari au dus la construirea rețelei, întreprinderea avea un caracter economic, n'a adus acestora nici un folos real și nici un venit material simțitor. A atras însă după sine războiul ruso-japonez din 1904 și înfrângerea Rusiei.

Japonezii și-au dat seama, că Rusia urmărește în Extremul Orient tendințe imperialiste, căci împinsă, se pare, de Wilhelm al II-lea, ea părăsea cercul intereselor politice tradiționale europene, deplasând axa intereselor sale spre Asia.

În mai puțin de un an dela deschiderea circulației izbucni războiul, terminat prin tratatul dela Portsmouth. Rusia înfrântă, pierdu Portarturul, calea ferată sudică până la gara Kuancenzai și partea sudică a Sahalinului, iar China recunoscă printr'un tratat special, trecerea unei părți a peninsulei Liadun sub guvernarea Japoniei. Printr'o serie de convenții cu China, Japonia își întinse influența în Mandjuria

sudică, rămânând partea de nord a provinciei sub influența rusească, de unde n'au lipsit însă agenții comerciali japonezi și liniștita infiltrație niponiană a prins rădăcini și aici.

Deși Rusia n'a pierdut din teritoriul propriu decât partea sudică a Sahalinului, — ocupat de ruși abia înaintea războiului, — conflictul ruso-japonez a subminat însă sistemul politic european dela începutul secolului al XX-lea. Infrângerea rușilor a micșorat autoritatea și forța dublei alianțe franco-rusă în fața triplei alianțe germano-austro-italiană. Urmarea a fost constituirea antantei cordiale dintre Anglia și Franța, care a dus la înțelegerea franco-engleză asupra Egiptului și Marocului, salvându-se astfel, până la războiul mondial, vechiul sistem politic al Europei, sdruncinat de evenimentele din Extremul Orient.

*

Celelalte puteri interesate în Mandjuria, au lucrat, după războiul ruso-japonez, să mențină situația, numită în limbajul diplomatic al „porților deschise“, dar rușii și japonezii simțiră în 1916 nevoia unui nou tratat de delimitare a granițelor de influență politică și economică.

Astăzi americanii caută să pună toate piedecile progresului japonez în mănoasa Mandjurie. Rușii nu mai contează deocamdată. Când însă situația politică internațională va permite japonezilor să-și dispute întâietatea în Mandjuria numai cu Chinezii, aceștia din urmă vor fi nevoiți să părăsească provincia în fața influenței nipone și mai sigur în fața baionetelor japoneze.

*

În afară de cele două căi ferate, China de nord mai

posedă în Mandjuria două mari și vechi drumuri comerciale: Râul navigabil Sungari, duce pe plute mari grâu, ceaiu și mătasă chineză spre nord în Siberia rusească, apoi un mare drum de caravane, venind din Mongolia, taie calea ferată chineză de est la Hailar și trece mai departe spre nord în Siberia de răsărit.

*

Spre Harbin călătorim în societatea a doi chinezi, — bogați comercianți din Mukden, — și intelectuali



Hamali chinezi în gara Harbin.

de seamă în țara lor. Ei ne destăinuiesc că unele cărți chineze vechi vorbesc despre țara românilor, despre Valahia de lângă Dunăre, unde există o biserică bogată, ce valorează cât jumătate China.

Afirmațiunea Chinezilor poate să aibă o umbră de adevăr și datele vechi chineze pot fi dela sfârșitul veacului al XVII-lea, scrise în urma călătoriei lui Nicolae Milescu în China, care a spus chinezilor că e

originar din Valahia. Mișescu, în interminabilele discuțiuni cu Chinezii, a aruncat probabil o glumă care a prins....

Bine înțeles n'am negat c'ar exista în țara noastră o asemenea faimoasă biserică și chiar am precizat că probabil e vorba de Mănăstirea Curtea de Argeș, a meșterului Manole, a cărui sacrificiu l-am povestit chinezilor și le-am mai spus, că noi românii avem foarte multe bisericițe cari valorează mai mult, pentru noi, decât întreaga Chină.... și cei doi comercianți au rămas foarte surprinși de atâta bogăție....

Chinezii sunt comercianți iscusiți și problemele economice în Extremul Orient asiatic îi preocupă mult din cauza infiltrației străine.

*

Harbinul, capitala Mandjuriei, are aspectul general al Hailarului. Deoparte vechiul oraș chinezesc, cu casele scunde și murdare, cu porți ferecate în fier la capetele străzilor principale, cu ulițele strâmte și murdare, — iar alături orașul nou, pe care îl poți numi orașul rusesc, ridicat odată cu construirea căii ferate.

Acî e sediul central al administrației rusă a Căii ferată chineze de est și a Guvernatorului concesiunei rusești. Acum deține această importantă demnitate Generalul Horvat, care și-a tipărit hârtie monedă proprie, după exemplul altor generali și atamani ruși.

*

Avem acî bucuria întâlnirii cu Șeful Misiunii Române, Maiorul Victor G. Cădere, abia sosit din Țară, pentru evacuarea Legiunei și a prizonierilor de războiu, originari din Transilvania și Bucovina. Intr'o frumoasă cuvântare ne-aduse salutul Patriei și asigurarea că în curând o s'o revedem.



Harta monetă a generalului Horvath.

La stăruința Misiunei, voluntarii români trec înaintea altor trupe, contrar planului de evacuare, la Vladivostok.

În gara Pogranicinaia părăsim teritoriul Mandjuriiei și poposim câteva zile la Nikolsk-Ussurisk, cel mai important oraș rusesc de pe calea ferată dintre Mandjuria și Vladivostok. Acî ființează un mare lagăr de prizonieri austro-germani, arhiplin încă. Români nu mai sunt. Puținii cari au fost, s'au înrolat cu doi ani înainte în detașamentul din Vladivostok.

CAPITOLUL XV.

LA VLADIVOSTOK.

Vladivostokul. Pleacă Voluntarii.

Vladivostokul.

În Aprilie 1920 voluntarii români ajung, după multe peripeții și după ani de sbucium și de nădejdi, să-și vadă calea spre Patrie deschisă. Vladivostokul este gara unde trenurile rusești, cari au purtat atâta dor românesc dela un capăt la altul al Rusiei, se opresc pentru totdeauna. Le părăsim.

Locomotivele celor două trenuri blindate „Horia“ și „Mărășești“ urmează a fi predate administrației Căilor Ferate Ruse, iar vagoanele din cari, în repetate rânduri, a împrăscat în inamic focul și plumbul de apărare, — le părăsim, demontând depe ele ucigătoarele mașinării.

Iată-ne în Vladivostok !

*

Vladivostokul a constituit pentru rușii cari ocupau cu cazacii lor ținutul maritim, — postul militar de pază cel mai îndepărtat din Extremul Orient și ca-

pățul drumului de legătură pe apă dintre Rusia și Japonia.

Tinutul Vladivostokului a fost anexat Rusiei abia în 1860, în urma înțelegerii diplomatice din Peking dintre Rusia și China. Dela această dată începe dezvoltarea orașului, înmulțindu-i-se populația cu funcționarii administrației civile și militare și cu cei ai marilor firme comerciale, cari și-au deschis aci numeroase sucursale.

Vladivostokul a devenit pe nesimțite unicul și cel mai mare port rusesc al Extremului Orient, prin care Rusia străbate în drumurile mării japoneze și'n acelea ale Oceanului Pacific.

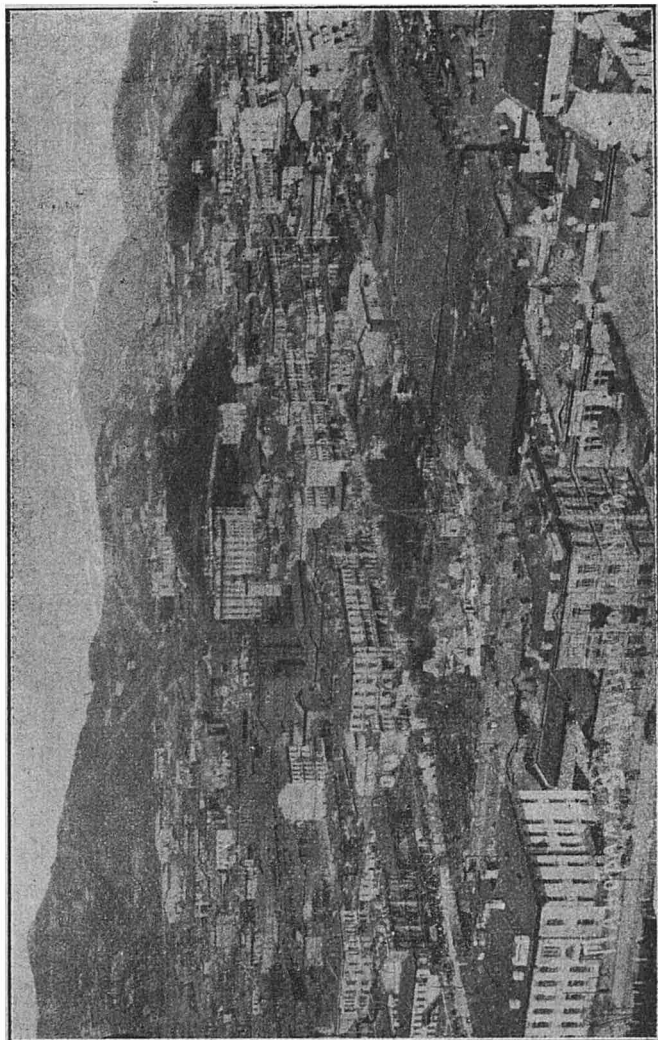
Așezare neasemuit de pitorească, Vladivostokul este clădit la poalele munților Sihota-Alin, pe malurile sâului de mare Zolotoi-Rog-Cornul de Aur și se întinde pe câteva insule până departe spre marea japoneză. Rușii au dotat orașul cu frumoase și mari clădiri publice, cu un bogat muzeu istoric etnografic, care constituie o oglindă fidelă a dezvoltării prin veacuri a vieții popoarelor din Siberia. O școală superioară, zisă *Academia Orientală*, dezvoltă un program de învățământ cu caracter istoric-diplomatic și lingvistic; în care lecțiuni speciale sunt consacrate vieții și călătoriei la Peking a moldoveanului Nicolae Milescu Spătarul.

O populație de aproximativ 250.000 suflete, formată în majoritate din ruși, japonezi, chinezi și alte neamuri orientale, își câștigă existența aci.

*

Din marele Imperiu moscovit, în revoluție singur Vladivostokul, — datorită poziției sale geografice și împrejurării, că o seamă de detașamente străine și-au avut aci garnizoana, — a fost colțișorul scutit de agitațiuni și de teroarea bolșevică.

Acî s'au salvat femeii, copii și bărbați în floarea vârstei, — scăpați de urgia uraganului roșu, — bă-



O parte din panorama Vladivostokului.

trâni aristocrați ai banului sau ai culturai rusești, foști generali sau guvernatori, — curteni ai Țarului

sau Mareșali ai Nobilimei provinciale, — precum și eroicii soldați ai armatei Siberiene.

*

Viața liniștită a Japoniei și indiferența somnoroasă a Chinei au permis Rusiei să se mărginească, vreme îndelungată numai la organizarea unor detașamente de supraveghere a țărmului estic și a graniței de sud a Siberiei Orientale.

Comerțul rusesc de blănuri și pescarii ruși din Extremul Orient erau protejați numai de-o mică flotă.

*

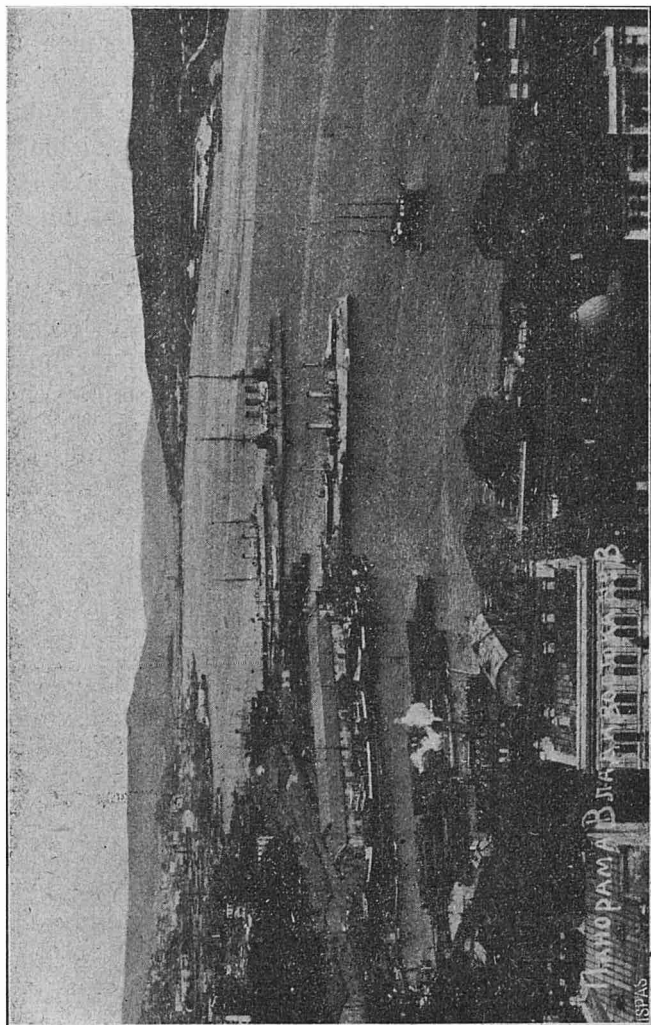
Dar revoluția japoneză din 1864, frângând cercul de izolare milenară — necesitățile vitale-economice și sociale de expansiune, ce-au clocotit tumultuos peste granițele imperiului, — i-a făcut pe ruși să fortifice litoralul Oceanului Pacific.

În a doua jumătate a veacului trecut, rușii întăresc orașul Nikolaewsk pe Amur și organizează o bază pentru flota de război în sânul „Zolotoi Rog” (Cornul de Aur) din fața Vladivostokului, iar mai târziu fortifică câteva puncte a țărmului de răsărit, formând solide baze de rezistență la Petropawlovsk, în peninsula Kamciatka și la Vladivostok.

Mai târziu au fortificat Portarturul, iar după războiul din 1904 cu Japonezii, s'a dat o deosebită atențiune fortificării Vladivostokului.

Obligațiunile impuse Rusiei prin tratatul dela Portsmouth, de-a nu întreține flotă de război în Pacific, — cu excepția vaselor de mine și-a crucișătoarelor Askold și Jemciug, — i-a determinat pe ruși să transporte pe calea ferată o seamă de submarine în Ex-

tremul Orient cari, — montate în Vladivostok, — le-au lansat în apele ruso-japoneze.



Portul Vladivostok.

După căderea Portarturului, Vladivostokul a rămas principala fortăreață rusească în Orient.

Până la izbucnirea războiului mondial, cetatea Vladivostokului a fost neconținut fortificată, organizată și amenajată cu cel mai modern armament, excep-tând tunurile anti-aeriene.

Înainte de război, în Vladivostok se susținea un batalion de mine, singurul în Rusia. Kronstadtul avea numai o școală de mine și o companie de mine, iar celelalte forturi maritime, ca Sveaborg, Viborg, Ocianov la Marea Baltică, Sevastopol, Cherci și Batum pe Marea Neagră, aveau fiecare numai câte o companie de mine.

Întăriturile Vladivostokului erau legate între ele cu un bun sistem de șosele cari atingeau toate forturile și posturile de artilerie, permițând executarea transporturilor rapide cu automobile și camioane, — iar calea ferată tăia cetatea în câteva direcțiuni. De asemenea funcționa un tren-funicular bine organizat, servind aprovizionarea forturilor cu munițiuni și cu alimente.

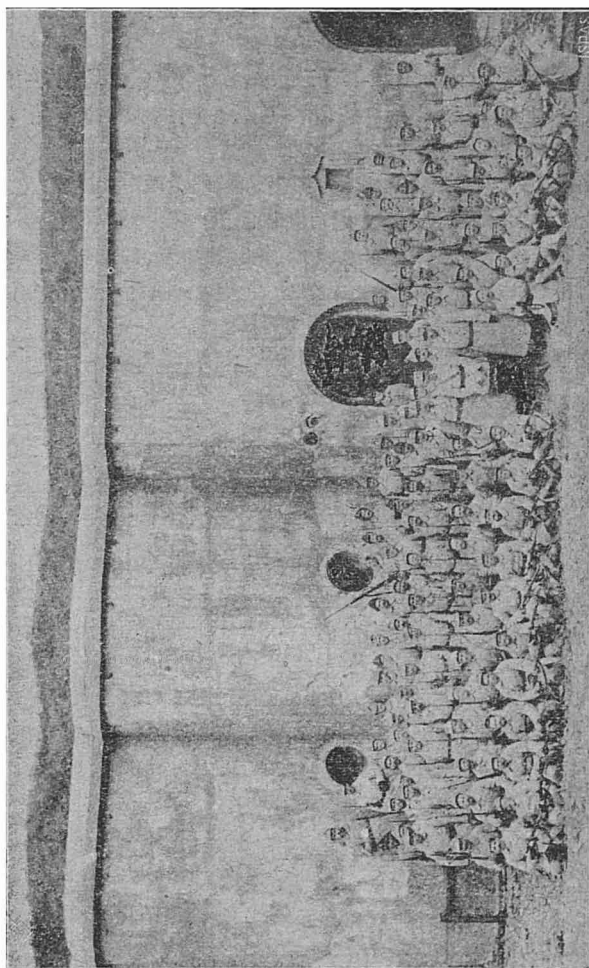
Calea ferată Nikolsk-Vladivostok pe măsură ce se apropie de forturi se ramifică, atingând malul mării cu o mulțime de linii secundare cari, deși servesc în timp de pace trebuințelor comerciale, sunt construite după planuri strategice.

Legătura între forturi eră asigurată printr'o rețea telefonică, iar pentru legătura cu lumea externă serveau două puternice stațiuni radio-telegrafice: una în sânul Zolotoi Rog, alta pe insula Ruski Ostrov. Aceasta din urmă, — de o forță considerabilă, — putea comunica și cu stațiunile din Rusia Europeană.

În 1914 — deși continuau încă lucrările de fortificație, — Vladivostokul devenise cea mai puternică fortăreață rusească, cu opt linii de forturi, — a căror centură periferică formă un semicerc de 110 km., posedând mari și inexpugnabile fortificații interne.

Adăposturile sunt amenajate în spații moarte, as-

cunse privirii și tunurilor inamice, iar cazărmlle sunt construite în formă de peșteri cu acoperiș gros, ca să reziste celui mai violent bombardament.



Romani în fortușle Vladivostokului.

Necesitățile războiului din 1915 și în special stabilirea frontului de tranșee în Polonia, i-a făcut pe Ruși — după ce s'au asigurat pe cale diplomatică

din partea Japonezilor, — să dezarmeze în parte cetatea, transportând artileria grea pe frontul german.

Războiul civil a adus cu sine desarmarea complexă a cetății, lăsând-o pradă ocupației japoneze, curiozității propriilor cetățeni și tuturor străinilor cari au trecut prin Vladivostok.

În special Japonezii, — și, se zice, și Cehii și Americanii, — au dus din forturi tot ce omeneste eră posibil.

Astăzi, vestita cetate a Vladivostokului pentru care Rusia n'a cruțat nici bani nici muncă stăruitoare de câteva decenii, nu mai are nici-o însemnătate. Toate secretele ei sunt cunoscute și de cei interesați să le cunoască și de cei neinteresați.

*

Pentru menținerea influenței în Mandjuria de Nord nu erau suficiente, pentru ruși, numai forturile Vladivostokului. După 1904 a fost întărit și sânul Posiet, situat la aproximativ 100 km. în sudul Vladivostokului, pe țărmul Corean, formând aci o puternică bază de rezistență navală, căreia Rușii i-au zis „Cetatea Posiet“.

Aceste întărituri au însă inconvenientul, că armata care le-ar părăsi forțat ar violă teritoriul Republicii Chineze, deoarece Rusia n'are decât 20 km. lungime de graniță comună cu Japonia, în Corea.

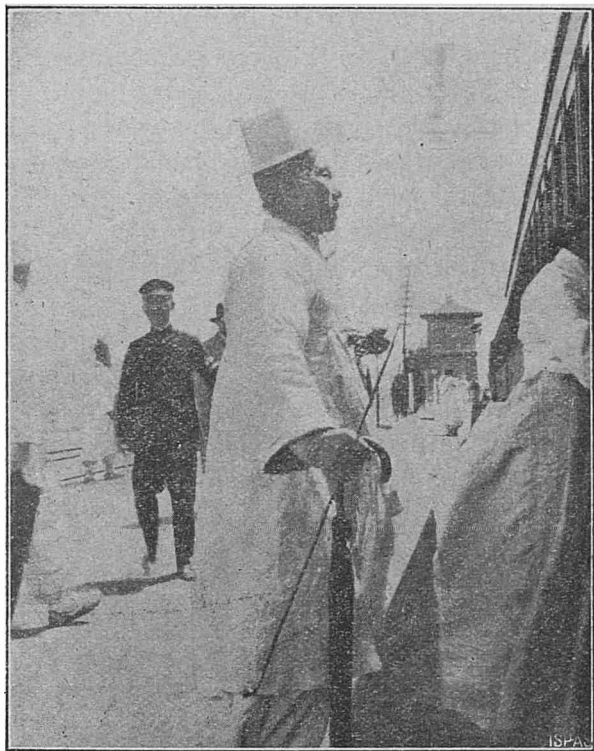
*

Față de aceste întărituri, Japonia opunea Rusiei, pe țărmul de vest al Imperiului, patru cetăți: Forturile dela *Maidura*, *Noji*, *Sasebo* și *Nagasaki*, cari după dezarmarea Vladivostokului vor păstra pentru multă vreme superioritatea strategică asupra ținuturilor rusești din Orient și vor constitui puncte de

sprijin pentru activitatea de expansiune japoneză în Siberia Orientală și în China de Nord.

Pleacă Voluntarii.

Voluntarii se pregătesc de plecare, dar și de sărbătoare. Luptele din Siberia și sbuciumul celor doi



Coreian gata de drum.

ani de război, fără nici o legătură cu cei de-acasă, trăind doar cu mângăierea că-și îndeplinesc datoria de ostași români, merită astăzi o răsplată morală, răsplata triumfului.

Legiunea voluntarilor români preamărește izbânda națională de întregire a Neamului în ziua istorică : 10 Maiu.

Voluntarii însăși sunt sărbătoriți și vitejia lor răsplătită.

Țara le-a predat un drapel sub flamura căruia au jurat, din nou, credință Regelui Ferdinand, iar aliații recunosc excelențele servicii aduse cauzei comune de către Voluntarii Români din Siberia și-i disting cu 30 de medalii franceze, 40 cruci de război cehoslovace, 31 decorațiuni rusești, 7 decorațiuni engleze și italiene, la cari se adaugă recunoștința românească, prin conferirea „Crucei Comemorative a războiului“ fiecărui voluntar, cu bareta specială „Siberia“ și un însemnat număr din ordinele „Steaua României“, „Coroana României“, „Virtutea Militară“ și „Bărbăție și Credință“.

Cu această ocaziune s'a semnat următorul act istoric, păstrat acum în arhiva Casei M. S. Regelui :

„In anul una mie nouă sute douăzeci, dela Christos, luna Maiu, ziua douăzeci și trei, stil nou, la Vladivostok, pe locul numit Vtoraia Recika ¹⁾ ;

„Departate de căminurile dragi, de codrii străbuni, de apele curate, de glia roditoare și scumpă a Patriei ;

„Români din patru unghiuri, alcătuiți într'un Corp de luptători voluntari, încă din vara anului 1918 ;

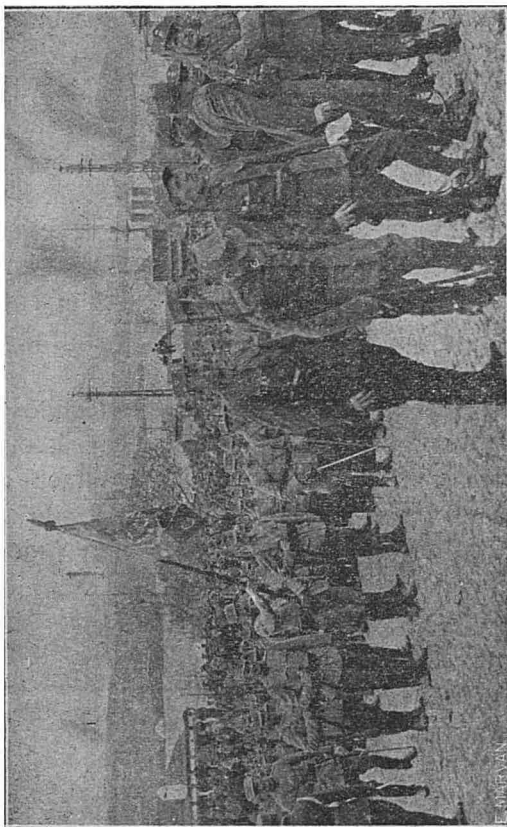
„Păstrând cu sfințenie fala strămoșească și cinstind prin fapta lor numele românesc ;

„După multe suferințe, ajungând a vedea calea spre Patrie deschisă ;

„Urmași ai Moșilor, ai Grănicerilor, ai Sucevenilor, ai Bănățenilor și ai Orheienilor, ca oaste românească

¹⁾ Serbarea și jurământul au avut loc în fața catedralei din Vladivostok și nu la Vtoraia Recika.

au jurat cu suflet curat, cu dreapta pe drapelul Neamului, credință ostășească și cetățenească Prea Înaltului Rege, Măriei Sale Ferdinand I al tuturor Românilor“



Serbarea voluntarilor români. În primul plan garda de onoare cehoslovacă.

Peste câteva zile voluntarii s-au îmbarcat pe două vapoare ale amiralității britanice: „Tras-os-Montes“ și „Huntsgreen“, și după șase săptămâni de călătorie au debarcat la Constanța, cu credința nestrămutată, că și-au făcut cu prisosință datoria, au căzut și au sângerat pentru integritatea hotarelor Țării, dela

care nu cer decât drepturile consfințite prin legi, pentru cei mai buni cetățeni.

*

Activitatea lor militară va rămâne cea mai luminoasă pagină din istoria acțiunii aliaților în Siberia. În vremea când pohodul eră în cea mai dramatică desfășurare, când polonezii, jugoslavii și latiiștii au căzut, când divizia a treia cehoslovacă, cu restul trupelor aliate de-acî nu îndrăsnea să se opună inamicului de teama unui dezastru, când rușii, batjocoriți, se măcinau zilnic cu miile, singuri voluntarii români au fost pumnul de fier care a salvat onoarea și demnitatea intervențiunei aliate. Fără ei entuziasmul din 1918 s'ar fi sfârșit cu cea mai tragică înfrângere.

Huliți adesea de oameni cari nu i-au cunoscut, ei merită nu numai recunoștința românească, ci a tuturor aliaților cari au inițiat intervențiunea de-acî. Ei găsesc însă în conștiința lor desăvârșita mulțumire sufletească, pentru leala și cinstita îndeplinire a datoriei până la capăt.

REVOLUȚIA ÎN ASIA.

1920—1921

CAPITOLUL XVI.

EVENIMENTELE DIN VLADIVOSTOK

In Misiune.

După lichidarea primei ocupațiuni bolșevice din regiunea Vladivostocului, puterea militară o deținea aci generalul Horvath, trimisul guvernului siberian. Mai târziu Kolciak, confirmă ca Guvernator al Vladivostocului pe generalul Rozanov, iar Horvath trecu guvernator al căii ferate chineze de est. Susținut de japonezi, Rozanov a păstrat ordinea în regiune, a lichidat lovitura generalului Gaida și-a ținut la distanță detașamentele partizauilor bolșevici.

Dar după căderea lui Kolciak, detașamentele de partizani, întărite cu dezertori din armata fostului regent și cu diferiți prizonieri străini, au devenit mai îndrăznețe și mai amenințătoare. Odată cu anul nou 1920, cele din regiunea de nord a Amurului străbat până în apropiere de Vladivostok, unde un „Comitet de salvare a Extremului Orient“ lucrează la înjghebarea unui front al tuturor împotriva partizanilor bolșevici, cerând ca „toți prietenii adevărați ai libertății adevărate și a renașterii Rusiei încercate,

trebuie să-și adune rândurile mai strâns ca ori când“. Dar, chiar în armata Extremului Orient pe care se întemeiază „Comitetul Salvării“, apar simptome de bolșevizare.

În 25 Ianuarie un batalion de vânători s'a răsculat în Vladivostok, dar Rozanov a înăbușit răscoala și liniștea s'a restabilit. După două zile detașamentul bolșevic al lui Stepanenko taie legătura Vladivostokului cu Nikolsk-Ussuriskul, iar dinspre nord se apropie detașamentul bolșevic al lui Șefcenko. Armata lui Rozanov se dezorganizează prin numărul mare de dezertori cari părăsesc zilnic garnizoana, înmulțind efectivele partizanilor roșii. În 29 Ianuarie se răscoală și școala militară din Ruskii-Orstrov (insula rusească) din fața Vladivostocului, iar la 31 Ianuarie bolșevicii intră cu muzica în frunte în oraș.

Rozanov n'a mai putut opune nici o rezistență; armata lui dispăruse; numai în fața locuinței generalului mai rămăseseră câțiva cazaci.

*

Noul guvern format în Vladivostok sub preșidenția cetățeanului Medvediev e o coaliție a partidelor de stânga: social-revoluționari, menșevici și bolșevici, reprezentând Zemstwo-ul Provinciei.

Șeful Guvernului, Medvediev, se afirmă că e originar din ținutul Donului, absolvent al seminarului de Don și fost învățător. Unii susțin că este înrudit cu generalul Medviedev, fost profesor al Academiei de Răsboiu din Petrograd și monarhist încarnat.

Ocuparea bolșevică avu deci ca rezultat lichidarea armatei lui Rozanov și formarea guvernului Zemstwo. Armata japoneză nu putea admite formarea unui soviet, așa că victoria partizanilor bolșevici nu era desăvârșită.

Alături de puterea civilă rusească, reprezentată de guvernul Medvediev, era puterea militară japoneză care veghează asupra intereselor niponiene în Orientul Rusc.

Dar bolșevicii lucrează și duc continue tratative cu guvernul în vederea instalării unui soviet la Vladivostok. Schimbarea urmă să se producă în ziua de 6 Aprilie 1920, dar în noaptea de 4—5 Aprilie, Japonezii au suprimat armata bolșevică.

Peste câteva zile însă guvernul Medvediev a re-
intrat în funcțiune, mai adăogând pe Generalul Boldârev, fostul membru al Directoratului din Omsk, în calitate de comandant al trupelor, cari în realitate nu existau.

Prin acțiunea japoneză toate cuiburile bolșevice din raionul Vladivostocului au fost lichidate, deși populația care se interesa de mersul evenimentelor, nutrea în majoritate sentimente bolșevice. La prima alegere pentru Duma Provincială (Zemstwo) efectuată înainte de lovitura japoneză, lista bolșevică a întrunit 85% din voturile exprimate. Apoi anulându-se această alegere, — la cea de a doua, care a avut loc după lovitura japoneză, lista bolșevică a obținut 80% din voturi.

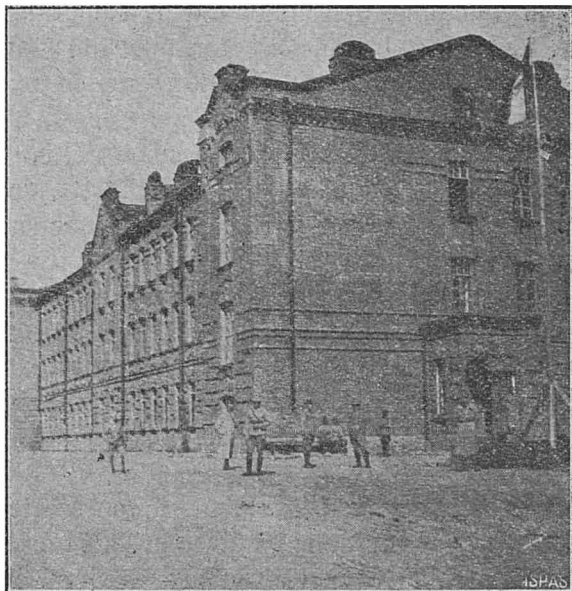
În lipsa trupelor cari ar trebui să reprezinte baza de existență a guvernului Medvediev, s'a deschis acum câmpul liber manevrărilor de dreapta. În Extremul Orient însă nu există nici o personalitate, care să ia conducerea unei mișcări monarhiste și care firește, nu poate înainta fără asentimentul Japonezilor.

In Misiune.

Aci în Vladivostok funcționează și Misiunea Română.

În cursul anului 1919, în urma stăruinței d-lui Voicu Nițescu, s'a pus în Țară chestiunea trimiterii unei misiuni în Siberia, cu îndatorirea de-a evacua Legiunea și prizonierii de războiu, originari din ținuturile unite cu România.

Guvernul, prezidat de d-l Dr. Alexandru Vaida Voevod, a satisfăcut această dorință a ardelenilor și-a trimis în Siberia o misiune, condusă de maiorul *Victor Cădere*.



Cazarma românilor din regiunea forturilor Vladivostokului.

Activitatea misiunii începu la Harbin, în Mand-juria, unde sosise și Legiunea voluntarilor — scăpați deja de urgia Siberiei, — apoi la Vladivostok, unde își organizează serviciile cu asistența câtorva ofițeri legionari, cunoscători a situației și împrejurărilor din Extremul Orient.

Consiliul Suprem Aliat hotărâse mai demult repatrierea prin Vladivostok a trupelor naționale, destinând vapoare americane pentru cehoslovaci și vapoare engleze pentru polonezi, români, etc., iar prizonierii urmau a fi evacuați pe contul și din inițiativa țărilor cărora aparțin azi.

Legiunea Română de voluntari fu repatriată deci, conform planului general aliat, pe două vapoare ale amiralității britanice: *Tras-os-Montes* și *Huntsgreen*, iar prizonierii pe vapoare câștigate de Misiune.

Astfel vapoarele *Prezident Grant*, *Kaikyu-Maru*, *Dr. Pierre Benoit* și *Peiho*, transportară acasă pe foștii prizonieri concentrați de Misiune la așa zisul *Punct de Concentrare*, — o mare cazarmă, situată în regiunea forturilor Vladivostokului, unde pentru menținerea spiritului de disciplină ostășească, efectivul concentrat era împărțit în companii, iar mai apoi în batalioane.

*

În apropiere de Punctul de Concentrare funcționează un *spital românesc*, condus de doctorul Ion Cîheția, organizat cu trei secțiuni: internă, venerică și chirurgicală precum și cu o secțiune farmaceutică.

În ambulatorul spitalului sunt tratați și străini: ruși, japonezi, chinezi, coreeni, etc.

*

Secțiunea Culturală a Misiunii condusă de locotenentul Elie Bufeana, ofițerul de legătură a Misiunii cu autoritățile străine, funcționează la Vladivostok, continuând activitatea Secțiunii Culturale din Legiunea voluntarilor.

Ziarul *Tara Noastră* apare regulat ca organ de propagandă națională și de informațiuni, inițiind pe

foștii prizonieri cu împrejurările de-acasă și propagând ideia de pace și spiritul frățesc.

Secția culturală supraveghează și *școala de anal-tabeți* ce funcționează la Punctul de Concentrare și *grădina de copii* a basarabenilor, căci în Extremul Orient și în Siberia sunt mulți coloniști basarabeni.

Harta militară a Siberiei conține multe numiri românești de sate, imprăștiate peste întreg teritoriul imensei provincii. În uriașele păduri siberiene sunt de mult pregătite vetre și tăiate poteci pentru drumnuri în vederea colonizărilor, hărțile indicând cu anticipație numirile localităților inexistente încă. Războiul și revoluția au împiedecat executarea hotărârei guvernelor rusești de a răpi pământului basarabean pe fii lui, imprăștiindu-i prin Siberia după un plan de desnaționalizare bine studiat.

Arhivele direcțiunilor de colonizare din orașele Siberiei conțin importante și dureroase date și informațiuni asupra planurilor executate și-a celor de viitor ale stăpânirii rusești, referitoare la elementul românesc din Basarabia.

Sunt coloniști basarabeni în jurul Omskului, a Troitzkosavskului și a Irkutzkului, iar în Siberia Orientală găsim români basarabeni în regiunea de nord a fluviului Amur și în Primoria. (Provincia Maritimă). Aceștia din urmă, colonizați pe malul mării Ohotice, în nordul Vladivostokului, sunt în număr de aproximativ 35.000 suflete, înfruntând cu bărbăție brutalitatea măsurilor luate de stăpânire de-a șterge din sufletul lor îndurerat sentimentul românesc.

După instalarea Misiunei la Vladivostok s'au prezentat în repetate rânduri delegațiuni de coloniști basarabeni, cerând sprijinul Guvernului Țării Românești și readucerea lor în Patria părăsită de silă. Din lipsă de mijloace materiale, lipsind o hotărâre

a Guvernului, cerută adesea, — Misiunea abia a putut repatria 100 de familii.

Trei categorii de coloniști avem în Extremul Orient siberian :

1. Coloniști duși din Dobrogea, zicându-și *români* și cunoscuți sub această numire. Aceștia sunt colonizați pe valea Amurului, în regiunea orașului Haborovsk, la o depărtare de 900 kilometri spre nord-vest de Vladivostok. Români de sânge ar fi aproximativ 300 de familii. Harta ținutului dă numiri de sate românești, ca Inul, Dunărea, Aur, etc.

2. Coloniști din Basarabia, români de baștină, cari își zic *moldoveni*. Ei sunt împrăștiați de-alungul litoralului Mării Ohotice, în nordul Vladivostokului, în sate curat românești, ca : *Timofeevca, Bogatârca, Alexeevna, Tritiacova, Kișinovca, Bălcinești, Zămbreni, Iohănești, Dunai* (Dunărea), *Teiul, Novaia-Basarabia*, (Basarabia Nouă) și altele.

3. A treia categorie de coloniști sunt bărbați mai tineri, mulți încuscriți cu familii rusești, păstrându-și însă neștirbit sentimentul românesc de moldoveni și vorbind cu mândrie moldovenește. Ei sunt flăcăi basarabeni, concentrați ca soldați în forturile Vladivostokului. După terminarea serviciului militar li s'a dat fiecăruia câteva desiatine de pământ, cu obligațiunea impusă, de-a renunța la plaiurile satelor natale din Basarabia.

Părtași ai unei soarte vitrege, noi ardelenii le-am înțeles durerile, cari odinioară erau și durerile noastre. Adversari hotărâți și energici ai bolșevismului, refractari tuturor teoriilor de nivelare internațională a conștiințelor, — coloniștii basarabeni din Extremul Orient păstrează cu sfințenie un suflet curat românesc și grăiesc în satele lor cea mai duioasă lim-

bă moldovenească, plină de durerea cu care îi înneacă străinătatea.

O pioasă îndatorire frățească ne obligă să nu uităm pe coloniștii basarabeni, dându-le — pe orice cale — un ajutor moral cel puțin, oțelindu-i astfel în credința vredniciei și trăiniciei neamului din care fac parte. Când nădejdea din sufletul lor se va stânge, nu vom mai avea români în Extremul Orient rusesc !

CAPITOLUL XVII.

REPUBLICA EXTREMULUI ORIENT.

La Verhne-Udinsk bolșevicii trimiși de Comitetul Revoluționar Siberian lucrează pentru consolidarea republicei și întinderea stăpânirii lor peste întreaga Transbaicalie. Ei promit să dea noului Stat instituții democratice așa cum cer japonezii, dar pun acestora condiția de a părăsi Transbaicalia. O recunoaștere formală a republicei totuși nu vine din partea Japonezilor.

Sub forma unui armistițiu, Japonezii convin însă în Iulie 1920, să părăsească Transbaicalia observând, dela granița Mandjuriei, organizarea noului Stat. Armistițiul e semnat de generalul Takaianaghi pentru japonezi și de Vladimir Sergheevici Schatow, ministrul de Comunicații al Republicei.

Schatow, după numele lui adevărat Moise Schulmann, este un anarhist, discipol al lui Kropotkin. Trăise mult timp exilat în America, de unde s'a reîntors după înscăunarea bolșevicilor. A fost comandant al Petrogradului în cele mai grele momente pentru bolșevism. Pe lângă calitățile de revoluționar, are și pe-aceia de iscusit diplomat.

Armistițiul semnat de Schatow este o înfrângere

pentru japonezi. Ei afirmă că au ocupat Orientul rusesc în numele principiului păstrării ordinii și apărării conaționalilor. Motivul acesta însă este numai paravanul adevăratelor intențiuni. Dacă japonezii au trecut în Siberia Orientală cu armata cu care au trecut, — ei au înțeles să rămână aci. Armistițiul din Iulie le restrânge însă simțitor dominațiunea.

Întăriți prin armistițiu, conducătorii republicei, exclud și mai mult dela guvernare partidele socialiste — și comuniștii acaparează încet-încet instituțiunile principale ale Statului.

Organizațiunea din Verhne-Udinsk a partidului social-revoluționar arată prin ziarul *Volia*, organul partidului, sistemul de guvernare în tânăra republică comunisto-democratică :

„Înțelegerea la care s'a ajuns în Irkutsk între toate partidele socialiste, referitoare la alcătuirea unui Stat în Extremul Orient, a fost călcată de partidul comunist. Cu toate că atunci s'au dat asigurări formale privind imunitatea acelor persoane cari au luptat împotriva Guvernului Kolciak, acele asigurări s'au uitat și grupurile opoziționiste sunt persecutate; sunt arestate și împușcate persoane particulare, cari au luat parte activă în lupta contra Guvernului Kolciak

„Năzuința permanentă a guvernului din Verhneudinsk de a ocupa locul central, de a-și supune guvernul din Vladivostok și în parte pe cel de Amur, subordonarea sa permanentă Rusiei sovietice, împrumutarea desăvârșită a sistemului de conducere sovietic, ne-a făcut să ne opunem politicei guvernului din Verhneudinsk. Faptul, care a întărit și mai mult opoziția noastră față de formațiunea de stat din Verhneudinsk, este ignorarea intereselor populațiunii, călcarea drepturilor ei, lipsa de garanție pentru imunitatea personală, perchizițiile serviciilor secrete, dictatura de partid și altele.

„Noi trăim în imperiul samavolniciei administrative, a expulzărilor, a arestărilor fără motiv, pe lăn-

gă lipsa deplină a garanției libertății personale și-a drepturilor civile; peste tot domnește perchezitia și cercetările diferitelor comisiuni extraordinare. Oamenii cari nu sunt binevoitori față de comuniști, sunt



Banul Republicii Extremului Orient.

expulzați în Rusia Sovietelor și arestările pe baza insinuațiunilor și cleветirilor sunt nenumărate“.

Deși se afirmă de către reprezentanții Republicii că instituțiile nouii Republici au la bază o democra-

ție leală și chiar pedeapsa cu moartea a fost abolită, afirmațiunea este în realitate o șarlatanie, confirmându-se susținerile adversarilor.

Pedeapsa cu moartea continuă să fie aplicată ca armă a guvernului, împotriva tuturor adversarilor politici, dar pentru ca guvernul să nu fie învinuit de antidemocratism, autoritățile trimit condamnării în Irkutsk, unde sunt executați. În felul acesta se afirmă că au fost asasinați peste 400 de oameni, jertfe a teroarei roșii din Verhne-Udinsk. Cei mai mulți dintre ei au fost țărani, cari s'au opus rechizițiilor ordonate de guvern.

Armistițiul din Iulie a pus capăt numai ostilităților dintre japonezi și armata regulată a Republicei. Japonezii părăsesc Cita, capitala Transbaicaliei, de unde se retrag după ei și trupele lui Semenov.

Armata regulată, conformându-se clauzelor armistițiului, nu-i mai atacă nici pe „Semenovtzi“ dar partizanii, nelegați prin convențiune, fugăresc pe Semenov spre hotarul mandjurian și ocupă Cita, unde la 1 Noembrie 1920 sosesc și trupele regulate dela Verhne-Udinsk.

Acestea au trecut la 8 Octombrie linia de demarcație fixată prin armistițiu și împing spre răsărit și pe *kapelevtzi*, comandați aci de generalul Molciarov, fostul comandant al diviziei Ijewski.

În Cita se formează un directorat provizoriu al Republicei, care va deține puterea până la Constituantă. Membrii directoratului sunt : *Krasnoscekow*, *Dr. Ivanow*, *Matveiev*, *Brensov*, *Nikiiforov*, *Anisimov* și *Kuznetzov*.

Krasnoscekov este principalul fondator a Republicei de Verhne-Udinsk. Ceilalți sunt personalități șterse.

Alexandru Mihailovici Krasnoscekow, după numele său adevărat Tzobelsohn, fusese mult timp e-

xilat și-a trăit în Statele Unite. În 1918, în prima perioadă bolșevică, era comisar la Habarovsk. E un comunist încarnat. E președintele Guvernului Republicii și Ministru de Externe. Îl ajută mult Inocenț Serafimovici Kojevnicov, vice-ministrul afacerilor străine, care se distinsese pe vremuri în calitate de comandant al unei armate împotriva lui Denekin.

Directoratul în chiar ziua ocupării Citei răspândi următoarea proclamație :

„Se aduce la cunoștința tuturor Guvernelor Provinciilor, organizațiilor civile și militare, detașamentelor de partizani și tuturor cetățenilor din Extremul Orient :

1. *„Prin voința întregului popor, exprimată la conferința dela Cita a reprezentanților provinciilor reunite din Extremul Orient, prin declarațiunea din 29 Octombrie, întregul teritoriu dela Baical la Oceanul Pacific este declarat Republică independentă a Extremului Orient.*

2. *„Conform declarațiunei din 29 Octombrie și conform deciziei unanime a Conferinței din 30 Octombrie, toată puterea civilă și militară este încredințată Directoratului Provizoriu a Guvernului Republicii Extrem-Orientale, până la o hotărâre definitivă.*

3. *„Cu începere dela 1 Noembrie 1920, Directoratul Provizoriu ia asupra sa întreaga putere guvernamentală, în virtutea cărui fapt guvernele de pe teritoriul Republicii Extremului Orient pierd puterea lor guvernamentală și rămân organe de direcțiune provincială.*

4. *„Toate forțele armate regulate sunt supuse ordinelor Comandamentului Suprem al Guvernului Republicii Extrem-Orientale.*

5. *„Toate detașamentele de partizani, precum și*

rămășițele armatelor lui Kolciak, Semenov și Kapel, cari se găsesc pe teritoriul Republicii Extremului Orient sunt invitate să se supună imediat și fără împotrivire ordinelor Comandamentului Suprem sau să depună armele“.

*

În aceeași zi letonul Eiche, a fost numit Comandant Suprem al Armatei Republicii, având pe Pelionkin, fost ofițer al armatei Imperiale, — Șef de Stat Major.

*

Adunarea Națională, Duma princială din Vladivostok a adus în 6 Decembrie, hotărârea de recunoaștere a Guvernului din Cita, ca organ cu deplină autoritate de Stat pe întreg teritoriul Extremului Orient rusesc și păstrarea Adunării Naționale locale ca organ legislativ local, până la deschiderea Constituantei, declarând următoarele :

„Guvernul central ales în Cita în ziua de 9 Decembrie 1920, se recunoaște ca organ cu deplină autoritate de stat, legislativă și executivă, pe întreaga întindere a teritoriului Extremului Orient, până la deschiderea Constituantei.

„Până la deschiderea Constituantei se va păstra Adunarea Națională ca organ al provinciei cu putere legislativă locală, formându-și un organ executiv pentru administrarea provinciei, responsabil înaintea adunării“.

*

Proclamarea Republicii Extremului Orient, atrăgea după sine deci și convocarea Constituantei, com-

pusă din reprezentanții populației întregii Siberii Orientale, dela Baical la Oceanul Pacific.

*

Alegerile s'au efectuat în toate provinciile, cu vot egal și universal (ambele sexe). Partidele politice reprezentate în adunarea constituantă sunt :

Partidul Comunist, cu 120 deputați.

Partidul țărănesc, cu 150 deputați.

Aceste două partide, cu 270 deputați, au constituit majoritatea guvernamentală a Constituantei din Cita.

Opoziția e reprezentată prin :

Partidul Uniunii Siberiene a Socialiștilor Revoluționari, cu 26 deputați; Partidul Social Democrat, cu 17 deputați; Partidul Social Revoluționar (de dreapta) cu 27 deputați; Partidul Socialiștilor Populari, cu 3 deputați; Independenți, 19 deputați; Partidul Intelectualilor, cu 8 deputați și Partidul unit al Bureaților și Mongolilor, cu 20 deputați.

Partea necomuniștilor au dat-o orașele, deoarece în orașe presiunea roșiilor n'a putut fi exercitată cu succes de teama japonezilor și astfel partidele democratice au putut face propagandă.

Satele au fost în tot timpul alegerilor sub feroarea bolșevică, candidații partidelor democratice în multe părți fiind arestați și adesea suprimați.

Numai Vladivostokul a dat șase deputați, aparținători partidelor de dreapta, dar aceștia au refuzat să colaboreze la lucrările Constituantei, rămânând reprezentate în adunare numai partidele socialiste.

*

În ziua de 12 Februarie s'a deschis la Cita Adunarea Constituantă a Republicii Extremului Orient.

Krasnoscekow, șeful guvernului, a deschis adunarea, apoi s'a intonat Internaționala. Chilow, fost șef al partizanilor bolșevici din ținutul Amurului este ales președinte al adunării.

Dintre discursuri cel mai important a fost a lui Krasnoscekow, care pe lângă o stăruință deosebită asupra independenței noii Republici, a vorbit de necesitatea unor relații cât mai strânse cu „Rusia-Mamă“.

*

Adunarea din Cita era rezultatul politic al ocupațiunii japoneze în Siberia Orientală și nu o necesitate organică a Republicei. Bolșevicii manevrau aci între necesitățile politice ale Moscovei și între pretențiunile diplomației dela Tokyo.

Dreptul de proprietate și libertatea comerțului, răsturnau caracterul de Stat bolșevic, iar existența Constituantei, aleasă prin vot direct, nega principiile sovietice.

Retragerea armatelor japoneze din Extremul Orient rusesc era garanția principală a independenței noului Stat, dar incontestabil și condiția de totală unire cu Rusia Sovietică.

CAPITOLUL XVIII.

REPUBLICA BLAGOVESKENSCH.

Oraşul Blagovescensk este situat pe râul Amur, în punctul unde apa râului Zeia se varsă în marele fluviu. În preajma văiei Zeia se întinde un şes mănos şi coloniştii se ocupă în special cu agricultura. În nordul regiunii Blagovescenskului se ridică munţii Iablonowi; nu departe spre sud regiunea se mărgineşte cu graniţa ruso-chineză, formată de Amur, iar în partea de răsărit, graniţa a regiunii poate fi considerat râul Bureia.

*

Cuceritorul rus al acestui ținut şi a celui a Haborovskului, fu contele Muraviev-Amursky. Om de concepţiuni liberale, — în calitate de guvernator al Extremului Orient, grupase în jurul lui, în Irkutsk, o seamă de tineri distinşi, cari menţineau legături cu urmaşii decembriştilor, exilaţi în Siberia. Între cei exilaţi erau vestitele familii princiare Wolkonsky şi Trubetzkoy. Aşa s'a format în Siberia o nobilime cu principii democratice, mai înaintate decât le avea nobilimea din Rusia Europeană iar în Siberia în general, s'a format o societate impregnată de idei li-

berale. Insuși Contele Muraviev-Amursky era căsătorit cu o franceză, — domnișoară de Richemont.

*

Intreg ținutul Amurului, care gravitează în spre orașul Blagoveșcensk a fost în vremea lui Kolciak jefuit de mari bande de partizani bolșevici.

Guvernatorii acestui ținut au încercat să lichideze puterile roșii, puse unele sub comanda comunistului Șevcenko, altele ascultând de haiducul Stepanenko iar mai târziu de Carandașvili și Chilow.

Kolciak a trimis în raionul Blagovescensk un „*detașament de pedeapsă*” care a trecut prin foc și sabie întreaga regiune, lăsând în urma lui jale și ruine. Totuși organizațiunile de partizani roșii s’au menținut și ca răspuns la ororiile sângeroase a detașamentului alb, au masacrat în orașul Nikolaewsk, pe Amur 600 de japonezi și alte 5.500 de persoane, în majoritate femei și copii de burghezi pacinici.

Aceasta a fost cea mai îngrozitoare răsbunare contra operii de represiune a detașamentelor lui Kolciak, cunoscută în Siberia Orientală.

Intr’adevăr purtarea armatei lui Kolciak a fost atât de samavolnică încât după retragerea ei, fruntașii ruși ai ținutului au înlăturat dela conducere pe reprezentanții guvernului din Omsk și au trecut puterea reprezentanților organizațiilor agricole — Zemstwo — cari în lipsă de putere armată n’au putut menține ordinea decât două zile.

Conducerea a fost luată de *tovarășul Chilov*, șeful partizanilor roșii din ținutul Amurului, pe care l-am văzut la Cita în calitate de președinte al Adunării Constituantei a Republicii Extremului Orient.

Conducătorii de două zile a ținutului Blagovescensk au predat de bună voie puterea partizanilor

cari, în această situațiune de reciprocă înțelegere, n'au avut motive să continue răsbunările.

Așa s'a născut republica sovietică de Blagovesensk.

Dar în curând arestările au reînceput și primii deținuți au fost membrii guvernului Zemstvo. Au fost apoi confiscate toate mărfurile din orașe și toate rezervele de haine și de alimente în vederea aplicării teoriilor bolșevice. Și ca să mărească în populație ura împotriva regimului Kolciak, care era deja răsturnat, au silit pe foștii membrii ai Zemstvou-lui să desgroape cadavrele mutilate de bestiile detașamentului alb, atâțând populația, înversunată de ură, să linșeze pe nenorociții gropari.

Prin asemenea acte de cruzime, administrația sovietică a Republicei a nimicit toată intelectualitatea ținutului, iar pe numeroșii proprietari de mine și de spălătorii de aur i-a împărțit în patru categorii: cei căzuți în prima categorie au fost executați; cei din categoria a doua stau aruncați muritori de foame în pușcării; cei din categoria a treia sunt dați în judecata Tribunalelor roșii, iar cei din categoria a patra sunt puși sub o severă supraveghere. În Februarie 1920, în Blagowescensk, în fața populației îngrozită, au fost împușcați, fără judecată, 24 persoane despre care se afirmă că ar fi fost cândva ofițeri.

În modul acesta sovietul republicei Blagovesensk a inaugurat cea mai crudă teroare roșie cunoscută în Rusia și Siberia.

Întreprinderile industriale au fost nimicite, iar sovietul a luat asupra sa organizarea și distribuirea producțiunei.

4

După ce s'a epuizat stocul obiectelor și alimentelor rechiziționate, Sovietul a organizat zile de lucru

în fiecare săptămână, — la început câte una, apoi câte patru, pentru ca în Septembrie 1920, toate zilele săptămânii să fie declarate zile de lucru. Populația, sub conducerea comisarilor, împărțită în echipe, curăță localitatea sau face stocuri de lemne în depozitul comunității pentru iarnă, sapă gropile necesare oamenilor cari mor iarna când pământul e prea înghețat. Alte echipe sunt ocupate pe Amur cu încărcatul și descărcatul bărcilor cu diferite transporturi

*

Sovietul a procedat și la executarea unei reforme financiare prin schimbarea banilor regimului Kolciak cu bani ai noii republici. — Pentru 1000 ruble siberiene se dă cetățeanului o rublă nouă. Dar valoarea banilor scade repede și soldele tovarășilor trebuiesc majorate la peste 100.000 ruble, sumă cu care omul nu-și poate cumpăra o pereche de cisme.

La țară populația vindea produsele numai pe bijuterii sau pe manufactură, dar manufactura și bijuteriile s'au terminat. Sovietul a importat atunci alimente, prin intermediul cooperativelor, — cari mai vgetează încă, — din insula Sahalin. Când și această resursă s'a terminat, Sovietul a adoptat dispozițiunile Comisariatului Alimentării din Moscova și a procedat la rechiziționarea produselor agricole dela țărani și la organizarea muncii forțate.

Aceste măsuri au revoltat țărănimea și căzăcimea ținutului care și-a întors privirile spre Kalmâkov, atamanul căzăcimei de Ussurisk.

În această grea situațiune pentru sovietul din Blagovescensk, numai unirea cu Verhne-Udinskul, cu Cita și cu Vladivostokul poate fi salvatoare.

Rezistența Atamanului Kalmâkow.

Mândria militară a căzăcimei imensului Imperiu i-a făcut pe aceștia să-și urmeze pe vechii atamani și să lupte dârz și eroic împotriva bolșevicilor.

Generalul Kalmâkov, atamanul căzăcimei de Ussurisk și-a organizat trupele în nordul Mandjuriei, pe Amur și în repetate rânduri a spulberat sângeros organizațiunile bolșevice, pripășite în ținuturile vecine. Pentru republica bolșevică de Blagoveșcensk, sotniile lui Kalmâkov au fost și sunt un permanent pericol.

Cu ocaziunea incursiunilor executate de căzăcime prin păduri, urmărind detașamentele roșilor, Kalmâkov constată existența în cadrele trupelor bolșevice a unor soldați americani. Protestul atamanului împotriva acestui amestec străin în afacerile rusești l-a făcut celebru și, firește, i-a atras asistența japoneză. Telegrama de protestare și în acelaș timp de amenințare, trimisă tuturor șefilor militari ruși și străini din Orient este un exemplu de impresionantă demnitate și de intransigent naționalism. Ea a avut darul să oprească pentru câțva timp pe americani de-a se amesteca în afacerile Extremului Orient rusesc.

„...Ca patriot rus și ales al căzăcimei, — spune Kalmâkov — protestez împotriva samavolniciei și batjocurei americanilor, în contra activității lor, care sapă groapa țării mele și previn, că ruperea legăturilor din partea trupelor căzăcești de Ussurisk cu aliații, în forma unei răscoale sângeroase în contra americanilor, poate deveni foarte probabilă.

„Cer, în numele cinstei și demnității Rusiei, ca americanii să-și respecte declarațiunile și să cruțe ținutul Ussuriskului de prezența lor“...

*

Așa a vorbit Kalmâkov. Declarațiunea lui a dus multă apă la moara japonezilor, dar ea a constituit un avertisment pentru toți aliații din Siberia.

CAPITOLUL XIX.

DELA MONGOLIA ALBĂ LA MONGOLIA ROȘIE

Țara și oamenii. Mongolia lui Cenghis-Han. Mongolia lui Timur. Mongolia Albă a lui Unghern. Mongolia Roșie.

Țara și oamenii.

Regiunea din Asia, cunoscută sub numele *Mongolia*, este situată între China propriu zisă, Tibet și Siberia, formând un podiș înalt, mărginit de munți prăpăstioși, cari se pierd spre sud în deșertul Gobi, cel mai întins pustiu depe suprafața pământului pe care marele explorator Sven Hedin, în zadar a încercat să-l pătrundă.

Stepa mongolă, străbătută de râurile Tola și Selenga, este bogată în pășuni dar lipsită de apă și de pădure.

Mongolii sunt de rasă galbenă, înrudiți cu chinezii cu fino-ugrii și cu turcii. Deși n'au o istorie proprie, au determinat totuși mari evenimente în istoria altor popoare, prin înfiorătoarele lor năvăliri.

Natura țării i-a împins la o viață nomadă pe care o trăesc din vremurile cele mai vechi și până azi.

Bogăția de căpetenie sunt animalele. Nenumărate cirezi de vite, turme de oi și herghelii de cai străbat în lung și'n lat stepa mongolă. Ele asigură populației traiul material, și-i creiază un însemnat isvor de venit prin exportul ce se face în special în Rusia. Alături de vitele destinate pentru conserve și de pieile de animale, este vestită lâna oilor mongole și produsele de lapte.

Păstorii mongoli își pasc turmele urmându-le călări prin marea de iarbă peste întreg întinsul stepei.

De obicei, pe unde au trecut hergheliile de cai sau cirezile de vite, vin să pască turmele de oi.

Mongolii nu fac adăposturi de iarnă vitelor. Animalele trăiesc în aer liber; gerul și viscoalele grele le slăbesc în așa măsură, că primăvara abia se mai țin pe picioare.

Caii mongolilor sunt mici dar rezistenți, iuți la fugă și sălbatici: ei nu se lasă încălecați decât de stăpânul lor.

*

Mongolul este totdeauna înarmat. Iubește mult sulița și arcul; întreținerea unei arme de foc este prea costisitoare.

Lungi caravane de cămile transportă spre graniță bogățiile mongole și aduc în schimb zahăr și ciai.

Nevoile materiale ale mongolului sunt puține; el a rămas la același grad de civilizație pe care îl avea acum o mie de ani.

*

Vecinii n'au simțit nevoia să pătrundă în stepa mongolă; — dinspre sud îi împiedică pustiul Gobi, iar la nord Rușii au fost preocupați să-și consolideze stăpânirea peste teritoriul a zeci de popoare străine dintre regiunea muntoasă a lacului Baical,

râul Amur, Oceanul Pacific și Oceanul Inghețat dela nord.

Vechea civilizație chineză, căzută în letargia bătrâneții și neconținută anarhie politică din imensul Imperiu n'a fost de natură să ridice nivelul cultural a Mongolilor iar Japonia, până la revoluția din 1856, a trăit într-o neîntreruptă izolare de restul lumii, răsboindu-se cu chinezii numai prin veacul al XII-lea.

Statele Unite au respectat doctrina președintelui Monroe și nu s'au amestecat mult timp în chestiunile Extremului Orient. Țările europene au fost stăpânite multă vreme de reminiscențele groazei ce le-a cauzat Imperiul Mongol din veacul al XIII-lea, când Marele Han din Capitala Karakorum de lângă râul Orka își trimitea călăreții mongoli — *câtă frunză și iarbă* printre Munții Urali și Marea Caspică — poarta năvălirilor barbare, — să ducă pârjol și jale în Europa.

Abia la începutul veacului al XX-lea explorări franceze, engleze, japoneze și rusești în Munții Mongoli, au constatat că subsolul mongol conține imense și valoroase bogății și lupta pentru influența politică în Mongolia a început.

*

Din punct de vedere al religiei mongolii respectă autoritatea lui Dalai Lama, din Lassa. Acest Papă al popoarelor galbene din Asia Orientală a știut să câștige pe Mongoli ca și Papa dela Roma popoarele Europei de vest în evul mediu.

Dalai Lama se bucură de o mare și neștirbită autoritate, iar orașul Lassa este adevărată Mecă a Mongolilor.

Autoritatea lui Dalai Lama asupra credincioșilor mongoli o ilustrează cazul unui lama (preot) mon-

gol, căruia Dalai Lama i-a interzis de-a mai vedea Lassa. Dar Lama, pentru a obține iertare, s'a dus în pelerinaj la Lassa, în coate și 'n genunchi, cu fața la pământ, făcând un drum de 6000 km. în trei ani; iertarea lui Dalai Lama n'a venit și pelerinul a făcut drumul înapoi în Mongolia, în aceeași poziție, fără să-și ridice fața spre cer.

Mongolia lui Cenghis-Han.

Pe la începutul veacului al XIII-lea, șef a Mongolilor era Cenghis Han, care a organizat din populația mongolă nomadă și din seminții de tătari, puternice detașamente de pradă. După ce-a jefuit China și Asia de vest a întemeiat imperiul mongol, Oktai, așezându-și capitala în orașul Karakorum, în centrul Mongoliei. De-aci și-a trimis armatele asupra Europei. Sub comanda fiului său Batu-Han, după ce-a fost pustiită Rusia, unde fondă imperiul *Ordă de Aur*, care cuprindea teritoriul dintre Urali, Lacul Caspic și Dunăre cu capitala Sarai, mongolii au năvălit în Polonia, de unde, în două grupuri, au trecut în Europa: un grup zdrobi pe germani, iar al doilea grup, sub comanda personală a lui Batu Han, nimici puterea lui Bela al IV-lea, Regele Ungariei, și pusti țara; grupuri mai mici au jefuit Transilvania și Oltenia, unde le-a rezistat banul Basarab.

*

Năvălirea mongolă a dislocat popoare întregi din vechile lor așezări, dând altă întorsătură istoriei, împrăștiindu-i și pe mongoli din țara de baștină peste tot întinsul Asiei, până la granița polonă și moldoveană.

Nevoile i-a făcut în multe părți să se asimileze cu locuitorii pe cari îi jefuiseră.

Mongolia lui Timur.

În Europa, în veacul al XIII-lea, dispărea spiritul de solidaritate cruciată împotriva amenințătoarei lumi musulmane.

Imperiul Mongol angajase în orient trupele sultanilor și devenise un aliat indirect al creștinătății. Roma papală, mai ales după ce un episcop mongol luase parte în 1274 la sinodul din Lyon, credea că Mongolia va fi câștigată bisericii occidentale și această iluzie a fost una dintre cauzele principale care au contribuit la distrugerea spiritului cruciat.

Dar Mongolii nu erau un popor cu tradiție. Întreprinderea lui Cenghis Han și a fiului său Batu Han a dispărut odată cu ei. Marele Han Timur n'a înțeles să continue firul vechiu. Din contră, în Rusia a distrus unitatea imperiului, zis „tătăresc“ alui Batu Han, — *Orda de Aur*, în vremea când la Nicopole, în 1396, ultima mare rezistență europeană în contra puterii musulmane era spulberată, ienicerii trecând prin iataganele lor toată floarea luptătorilor europeni pentru crucea lui Hristos.

Dar în spatele turcilor se ridicase amenințătoare Mongolia lui Timur — zis și Timurlenk și Timurlan. Baiazid nu-și mai putea exploata victoria.

Desigur, că dacă întâmplarea ar fi făcut să nu apară în Asia acest mare războinic și creator al celui de al doilea imperiu mongol, alta ar fi fost soarta Europei după dezastrul suferit la Nicopole.

Pentru Europa creștină, Mongolia păgână a lui Timur a fost multă vreme un noroc, deși Mongolia lui Batu Han fusese un dezastru. Lupta dela Angora, din 1402, dintre Baiazid I, învingătorul dela Nicopole și dintre Timur, a constituit cel mai mare dezastru musulman, echivalent cu cel creștin dela Nicopole. Insuși Baiazid a căzut prizonier și marii lui

comandanți de armate au fost trecuți prin iataganele mongolilor.

*

Timur a înființat în vremea lui cel mai puternic imperiu mongol dar la moartea lui l-a împărțit în părți egale între fiii săi, lăsând unuia — lui Chohruk — supremația. Această împărțire a dus la decăderea imperiului. Totuși Choruk i-a asigurat aproape patruzeci de ani unitatea, dar după moartea lui (1447) decădența a făcut progrese rapide.

În vechile capitale Samarkand, Hervat și Bukkara înfloreau literile, științele și-o civilizație strălucită dar protectorii oamenilor de știință și artă ajungând la lupte fratricide, au distrus și această renaștere mongolă. Imperiul desmembrat este cuprins de-o generală desordine și corupție, schimbându-se Hanii de multe ori tot la câteva luni. La începutul veacului al XVI-lea trăiau ultimii Hani din familia lui Timur.

*

Sute de ani marea împărăție chineză a rezistat puhoiului mongol, înconjurându-se spre vest cu puternice ziduri de apărare, — zidurile chinezești. Dar după ce și-au realizat unitatea politică au supus Mongolia, organizând-o și guvernând-o ca provincie chineză. În fruntea autorităților chineze din Mongolia a funcționat un Mandarin în calitate de trimis extraordinar al guvernului din Peking.

Țara a fost împărțită în principate, puse sub dominația principilor mongoli, descendenți ai temuților Hani de odinioară.

*

După proclamarea republicei chineze, mongolii din podișul din nordul pustiului Gobi, au acceptat pro-

tectoratul rusec, iar în 1913, printr'un tratat dintre China și Rusia s'a recunoscut independența Mongoliei de nord, zisă și Mongolia Exterioară, a cărei populație numără aproximativ 30 milioane de suflete.

Influența rusească în Mongolia începu după pacea dela Portsmouth. Rusia pierzând Portarturul, care constituia pentru ruși baza de răspândire a influenței politice în sudul Chinei, aceștia și-au îndreptat privirile spre Mongolia Exterioară, de unde drumuri de caravane duc spre nord-est și spre Mandjuria sudică, trecută sub protectorat japonez. Simpatia rusomongolă s'a dezvoltat repede, încât șefii mongoli au admis în 1918 Atamanului Semenov să-și organizeze armata în Mongolia, de unde a purces împotriva bolșevicilor, ocupând Transbaicalia.

Revoluția rusă a adus din nou în Mongolia administrația și armata Chineză, iar în urma evenimentelor revoluționare din Transbaicalia, Mongolia a servit adesea ca refugiu pentru unii sau ca bază de operații pentru alții dintre revoluționarii ruși.

Mongolia Albă alui Unghern.

Unghern-Sternberg, finlandez de origine, a fost pe vremuri un brav ofițer al armatei țariste, — iar după revoluția bolșevică a devenit cel mai îndrăzneț locotenent al Atamanului Semenov. Detașamentul său era organizat aparte de restul trupelor Atamanului, pentru ca să poată acționa independent. Raiounul stațiunilor Dauria și Boryza a stat mult timp sub călcâiul brutal al neastâmpăratului baron Unghern.

Când Semenov, după armistițiul din Iulie 1920, care a adus după sine părăsirea Transbaicaliei de către Japonezi, hărțuit de partizanii roșii a fost nevoit să se retragă spre Mandjuria, Unghern-Sternberg și-a părăsit șeful și forțând împotrivirea trupe-

lor republicei de Verhne-Udinsk, și-a tăiat drum spre granița Mongoliei, în direcția orașului Akcia, unde se întâlnesc șoselele ce pleacă spre Mongolia, dela Cita și dela Boryza. Pentru toată lumea, retragerea lui Unghern spre sud-est era o nebunească aventură.

Detășamentul număra 5000 de oameni, în majoritate cavalerie. Când Unghern a părăsit vechile lui garnizoane, fiecare soldat a luat o armă în plus, în vederea complectării detașamentului. În curând detașamentul s'a mărit cu trupele generalului Glasnicow care, — tot sub comanda lui Semenov, luptase contra bolșevicilor în Transbaicalia.

În cursul lunii Octombrie 1920, Unghern bate armata Republicii Extremului Orient, comandată de Lebedew, care în urma dezastrului suferit este înlocuit cu letonul Eiche. Se întărește apoi în raioanele ocupate și succesele lui se înmulțesc.

În curând, detașamentele lui operează dincolo de linia Maimacen-Seleghinsk-Verhne-Udinsk, iar Verhne-Udinskul este serios amenințat.

Ca răspuns la înaintarea lui Unghern, care-și taie drum spre granița mongolă, sovietul din Verhne-Udinsk, a inaugurat o crudă teroare.

Către sfârșitul aceleiași luni Unghern ocupă orașul Troitzko-Sawsk, de unde confiscă o mare cantitate de aur.

Purtarea detașamentului a fost de așa natură, că cetățenii au fost nevoiți să ceară ajutor chinez din Mongolia, pentru apărarea avutului și siguranței oamenilor pașnici.

*

Luând cunoștință de înaintarea bolșevicilor spre Cita, Unghern face o mișcare spre nord și taie legătura Citei cu Verhne-Udinskul între Petrowskyszavod.

și Verhne-Udinsk, dar nu-și poate exploata această dibăcie rășboinică.

Mai târziu încheie alianță cu o seamă de principii mongoli cari îi promet sprijin și bazat pe această alianță, Unghern se retrage către sud spre izvoarele râului Urga, — pe granița ruso-mongolă, trecând prin satele de graniță, cu populație bureată și cu coloniști din Rusia Europeană, pe cari le-a pârjolit.

Părăsind repede frontiera a înaintat în galopul cailor spre Urga, capitala Mongoliei, pe care a ocupat-o după ce a înfrânt sângeros rezistența garnizoanei chineze.

Prin ocuparea Capitalei, Unghern a tăiat unicul drum de legătură dintre Rusia și Mongolia, drum ce duce dela Urga la Verhne-Udinsk.

Forțele chineze din Urga s'au retras în direcția orașului Taclin.

*

Dibaci politicește, Unghern știe să se facă agreat de șeful religios al Mongolilor și de principii Mongoliei, a căror tradiție rășboinică se întrerupsese odată cu lichidarea eforturilor lui Timur.

Atăcat în Februarie 1921 cu 15.000 de călăreți de generalul chinez *Ceu-I*, detașamentul lui Unghern respinge atacul și ocupă orașul și ținutul Chianta.

Înspre granița de răsărit a Mongoliei, lupta contra lui Unghern o conduce fără succes generalul chinez *Ciu-Cis-Ian*, — comandantul suprem al armatelor chineze, iar generalul *Ciang-So-Lin*, comandantul trupelor chineze din nordul Mandjuriei, fost în tinerete șeful unei temute bande de hunhuzi, întârzie intenționat trimiterea de ajutoare contra noului stăpân al Mongoliei.

Adversarii bolșevicilor sărbătoresc victoria lui Unghern și cred că acesta intenționează să organizeze o

bază de rezistență în Mongolia pentru a purcede apoi, împreună cu Semenov, la recucerirea Transbaikaliei. Prezența acestuia în Mongolia constituia într'adevăr cel mai mare pericol pentru flancul drept al armatei bolșevice din Republica Extremului Orient și lăsat în voie să se organizeze și să se întărească la sud, poate deveni o gravă amenințare pentru noul Stat.

*

Unghern sprijinise adesea mișcările revoluționare ale principilor Mongoli, cari se nizuiau să înlăture,— cu ajutor rusesc, — protectoratul chinez din Mongolia și să proclame independența țării.

Aceștia sunt bucuroși să scuture jugul multi secular a tutelei chineze și să se apropie, mai repede de Japonia, așa cum și chinezii sunt mulțumiți să scape de influența japoneză, apropiindu-se de ruși.

În aceste condițiuni, aventura lui Unghern era acceptată de populația mongolă. Creșterea efectivelor armatei lui Unghern cu voluntari mongoli nu poate fi altfel explicată, decât prin licărirea conștiinței naționale mongolă. În diverse regiuni ale Țării, mongolii s'au răsculat și-au alungat autoritățile chineze. Principii mongoli sunt în frunte și conduc mișcarea. Toate drumurile principale din Mongolia sunt în stăpânirea răsculaților, cari au declarat războiul sfânt contra chinezilor, fugărind și masacrând populația chineză.

Permanentele neînțelegeri dintre generalii chinezi, înlăturează întinderea războaielor mongole.

*

În 18 Februarie 1921 o știre anunță proclamarea independența Mongoliei, la Urga. Principii mongoli

au adus această hotărâre, alături de șefii lor religioși; sub tutela lui Unghern.

Prin căsătorie Unghern este înrudit cu unii principii mongoli. El îi convinge astfel ușor să declare independența Mongoliei Extericare sub domnia Lamei din Urga, care în ierarhia mongolă are gradul de *hutuhta*, — cel mai înalt.

Guvernul din Peking ale cărui trupe au fost alungate de mongoli și de Unghern e neputincios; nimeni nu-l ascultă. Generalul Ciang-So-Lin, care dispune de numeroase forțe armate, refuză să atace pe mongoli și pe Unghern.

Drept contravaloare a asistenței militare dată Mongoliei pentru proclamarea independenței, Unghern s'a crezuț îndreptățit să lase ca orașul Urga să fie complet jefuit. Pagubele rezultate din acest jaf se ridică la cifra aproximativă de 15 milioane dolari.

*

Nu se știe cum se va organiza noul stat independent mongol, dar veleitățile principilor autohtoni și afirmarea dreptului unora sau altora de-a lua conducerea noului Stat au început și ele vor zădărnici independența Țării, care se razimă deocamdată numai pe baionetele lui Unghern. În limbajul obicinuit, azi nu se poate vorbi decât despre existența unei *Mongolii Albe*, care într'o zi poate deveni Mongolie roșie.

*

Comandamentul chinez și guvernul din Peking au fost profund afectați de evenimentele din Mongolia și concomitent cu proclamarea independenței mongole, urmează consfătuiri între membrii guvernului chinez, — Comandamentul suprem și Marele Stat Major Chinez, asupra măsurilor ce trebuiesc luate

pentru restabilirea situației politice anterioare. Generalul Ciang-Sun este delegat să reocupe Mongolia, iar Ciang-So-Lin este determinat să trimită două brigăzi în Mongolia estică. Alături de aceștia conduc operații militare și generalii U-Bei-Fu și Ci-San-Zin-hui.

Detașamentul de sub comanda directă alui Unghern, care numără acum 5500 ruși, 4000 bureați și 15000 mongoli, menținându-se pe pozițiile anterioare, respinge victorios atacurile chineze.

Mongolia roșie.

Acțiunea militară chineză s'a dovedit a fi prea slabă și neputincioasă pentru a restabili vechea situație. Neînțelegerile dintre generalii chinezi întăresc poziția lui Unghern și determină pe delegatul politic al Republicii chineze în Mongolia, *Cen* să ceară ajutorul Republicii Extremului Orient.

Cen trimise următoarea adresă guvernului din Verhne-Udinsk :

„În Chianta, în ținutul ce atinge granița noastră, în care s'a făcut din vremuri vechi comerț în mod reciproc, ordinea și liniștea s'au susținut prin autorități comune. În caz de complicațiuni serioase cari atingeau interesele noastre, de comun acord s'au luat și s'au pus în executare măsuri de pază.

„În arhiva noastră găsim o adresă din 24 Ianuarie 1920 prin care Republica Chineză este rugată să trimită armată peste graniță pentru a restabili ordinea în orașul Troitzkosawsk, iar după liniștire să fie retrasă¹⁾.

„Autoritățile chineze, — având în vedere prietenia și folosul ambelor State, precum și interesul de-ă

1) Se cerea ajutor împotriva lui Unghern-Sternberg.

fi menținută liniștea și ordinea în localitate — au satisfăcut cererea.

„În conformitate cu deciziunea guvernului Chinez, în urma răscoalei ce-a izbucnit pe teritoriul nostru care, tulburând liniștea publică, amenință granițele Chiantei și având în vedere că interesele comerciale sunt în strânsă legătură și că astfel de tulburări dăunează ambelor popoare ; — în vederea intereselor comerciale reciproce și în vederea importanței evenimentelor, — vă rog să ordonați detașamentului de pe granița rusească să înainteze 50 li chineze (adică 25 verste rusești) în adâncimea teritoriului mongol Tusetuhansk-Aimak, în ajutorul nostru și pentru paza comună în contra revoltei, iar după lichidarea revoltei să fie rechemat pe teritoriul național rusc, ceiace ar aduce folos prieteniei noastre și n’ar atinge nici o dispozițiune a tratatelor în vigoare.

„Despre aceasta am încunoștiințat și pe reprezentantul Rusiei Sovietice din Troitzko-Savsk și aștept să văd asistența d-voastră la păstrarea liniștei și-a ordinii pe teritoriul și pe granița celor două state, strâns legate printr’o veche prietenie“.

(ss) *Cen.*

Sovietele trimit deocamdată în Mongolia detașamentul bolșevic de străini sub comanda lui Margolin, asasinul lui Kolciak, fapt care constituie pentru acesta singurul titlu de glorie și care i-a adus comanda detașamentului.

Margolin înaintează spre sud-vest în direcția isvoarelor râului Onon și după ce ocupă, cu destulă ușurință orașul Maimacen, în jurul căruia își face bază de operații, ca răspuns la activitatea lui Ungbern, proclamă în Martie 1921 aci la Maimacen „*Mongolia Roșie*“.

Dar bolșevicii, folosindu-se de pretextul de-a ră-pune pe rebelul Unghern și de-a ajuta trupele Re-publikei Extremului Orient, trimit în Mongolia și vestita cavalerie a lui Budeni. Aceasta cutropi în-treaga Mongolie Exterioară, ocupă Urga și institui acolo un *Guvern revoluționar mongol* pe principii sovietice și format din simpli figuranți.

Unghern fu prins, iar unii dintre șefii mongoli se refugiază în China și cer din nou guvernului din Pe-king asistență armată și scut împotriva bolșevicilor.

*

Baronul Unghern fu tradus în fața Tribunalului ro-șu din Novo-Nikolaevsk și condamnat la moarte. În-trebat ce are de spus în apărarea sa, Unghern-Stern-berg răspunse:

„Am pierdut partida și regret. Dacă vă prindeam eu pe voi — vă spânzuram eu, așa mă spânzurați voi pe mine. Nimic mai firesc. Foarte logic și foarte simplu...”

*

Așa s'a înfipt bolșevismul în Mongolia !

CAPITOLUL XX.

SEMENOV, KAPELEVȚII ȘI BOL- ȘEVICII.

**Lichidarea semenovților. Japonezii și ame-
ricanii. Reorganizarea kapelevților.
Semenov la Vladivostok. Bolșevicii
atacă... Spre casă.**

Lichidarea semenovților.

Semenov își organizase în timpul primei ocupa-
țiuni bolșevice trupele în Mongolia și de-aci a pur-
ces spre Cita, capitala Transbaicaliei, pe care a o-
cupat-o, lichidând cu timpul orice împotrivire în în-
treaga Transbaicalie, adică dela Baical spre răsărit
până în granița mandjuriană. El s'a considerat loco-
tenant autorizat al Țarului, acaparând comanda cor-
pului de armată din Transbaicalia, al cincilea sibe-
rian și demnitatea de ataman al căzăcimei.

Autoritatea lui s'a susținut prin cea mai crudă te-
roare și prin sângeroase jafuri. Kolciak zadarnic a
încercat să-l supună. Semenov a refuzat să recunoas-
că autoritatea Înaltului Regent până la căderea a-



Bani Atamanului Semenov

cestuia. În preajma tragediei lui Kolciak, Semenov îi recunosc autoritatea, dându-și probabil seama, că va putea fi ușor răpus de bravii ostași siberieni, oțeliți în luptele depe Volga, din Urali și din Siberia.

Armata lui, formată din cei mai ticăloși și mai brutali soldați, condusă de generali cinici și incapabili, prin sosirea armatei siberiene în Transbaicalia, care-și zice încă armata lui Kapel, — *kapelevții*, — se reorganizează și-i cresc mult, nu numai efectivul ci și valoarea morală și ostășească.

Totuși neînțelegerile între diferiții generali împiedică buna organizare a armatei. Cei sosiți din Siberia refuză adesea să accepte superioritatea de comandă a generalilor lui Semenov pe chestiuni de morală. Generalul Tumbair-Malinowski, reprezentantul diplomatic și militar al atamanului în Harbin (Mandjuria) se spune că e un excroc. El a fost comisar bolșevic în Moscova, unde în această calitate a jefuit casa bogatului prinț Wezeamsky, fiind nevoit să fugă în Turkestan, de unde s'a refugiat în Mongolia, trecând apoi la Semenov. Mulți alții au trecuturi cam identice cu a lui Tumbair-Malinovski. Unii susțin că și baronul Unghern-Sternberg, fost căpitan în vechea armată imperială, are un trecut dubios și prea puțin onorabil. Generalul Woitzehovski, fostul comandant al armatei siberiene a părăsit pe Semenov tocmai pentru motivul că acesta a refuzat la cererea lui Woitzehovsky să ia comanda detașamentului alb din Dauria, pe care o deținea Unghern și s'o treacă altui general.

La fel generalul Anatolie Nicolaevici Pepeliaev, fratele ultimului președinte de consiliu a lui Kolciak, șef distins al trupelor siberiene, părăsi pe Semenov împreună cu generalul Wijnewski.

După armistițiul japonez din Iulie, cu republica de Verhne-Udinsk, Semenov căută o înțelegere cu guvernul socialist din Vladivostok și cu Verhne-Udinskul, urmând tratative în acest scop. Un mare număr de ofițeri și chiar soldații îl părăsesc, considerând aceste tratative o trădare a armatelor monarhiste și trec în Mandjuria.

*

Generalul Lohvitzki, care comandase detașamentul rusesc din Franța și un grup de armată siberiană părăsi și el pe Semenov și se stabili în Harbin. Aci încercă să organizeze trupe monarhiste sub autoritatea generalului Vranghel, al cărui reprezentant se consideră a fi dar Vranghel, în Septembrie 1920, făcu să se știe în Extremul Orient, că singur Semenov este șeful armatelor contra-bolșevice, ceea ce constitui o lovitură morală pentru toți kapelevții.

*

După armistițiul din Iulie, vechea armată a lui Semenov se retrase și ea, odată cu japonezii, spre granița Mandjuriei. În Cita rămase numai divizia de Ufa (Ufimskaia) din armata siberiană, care începu retragerea prin Octombrie, în fața presiunii bolșevice. După tragica retragere prin Siberia, această divizie nici n'avu timpul strict necesar să se odihnească și să se refacă.

În luptele de retragere spre granița Mandjuriei, pierderile vechilor semenovtzi au fost mari în urma dezertărilor în masă la inamic, dar pierderea cea mai simțită pentru Ataman, au fost trei din cele mai bune trenuri blindate cu tot armamentul și cu munițiunea lor.

În Decembrie kapelevții traversează Mandjuria, depunând armele în mâinile autorităților chineze și se concentrează în gara Grodekovo, la 30 km. spre răsărit de frontiera Mandjuriei și la 300 km. spre vest de Vladivostok.

Vechea armată a lui Semenov este aproape lichidată. Soldații s'au împrăștiat, iar un mare număr de ofițeri au rămas prin Mandjuria în orașele Hailar, Tișkar și Harbin. Cei mai credincioși au urmat pe Ataman spre sud la Mukden, oraș situat pe linia ferată chineză de sud, unde se reorganizează în așteptarea hotărârilor Japoniei, dela care primește din nou arme și bani.

Japonezii și americanii.

Problema Extremului Orient rusesc s'a complicat prin concentrarea și refacerea armatelor siberiene aci, acea gardă de eroi fanatici ai generalului Kapel, mort așa de tragic între români.

Kapelevții sunt supralicitați azi și de japonezi și de americani, dar ei rămân reprezentanții intransigenți ai patriotismului rusesc.

*

Două puteri caută să acapareze hegemonia politică în Extremul Orient rusesc: *Japonia și Statele Unite*.

Japonezii susțin pe Semenov, iar americanii cochetează din când în când cu reprezentanții Statelor Majore bolșevice. Se pare că soarta Extremului Orient rusesc va depinde în bună parte de acțiunea ce vor desfășura japonezii și americanii. Fanatismul rusesc nu va ceda însă decât în fața unei înțelegeri între cele două state ce-și dispută aci influența poli-

tică și dacă această înțelegere nu se va putea face, bolșevicii vor deveni cu vremea singurii stăpâni pe întreaga moștenire a țarismului.

Un dureros incident americano-japonez, întâmplat în Ianuarie, 1921, provoacă o mulțime de versiuni referitoare la un eventual războiu americano-japonez pentru stăpânirea Extremului Orient. Anume locotenentul Langdone, inginer-mecanic al crucișătorului *Albani*, U. S. A. ce staționează în portul Vladivostokului, în 8 Ianuarie, dimineața pe la orele 4, deci pe întuneric încă, întorcându-se din oraș la vapor, a fost grav rănit de-o santinelă japoneză, nu departe de vasul japonez de războiu *Mikasa*. Rana a fost mortală. Locotenentul Langdone, muribund, a relatat accidentul camarazilor de pe vapor, dar nu s'a comunicat nimic străinilor.

Informațiunile arată că ofițerul a fost oprit de santinela japoneză, că el ar fi răspuns: *ofițer american* și totuși santinela a tras...

Locotenentul era un om modest; frecventa societatea rusească și chiar se logodise cu o rusoaică care, auzind de moartea logodnicului, s'a sinucis.

Patru instituțiuni cercetează accidentul: Consulaatul american și Comandamentul Crucișătorului *Albani*, Comandamentul japonez și Miliția rusească. Miliția rusească a fost însă respinsă, atât de japonezi cât și de americani și nimeni nu i-a dat vreo depozitie. Din cunoștință proprie, miliția rusească n'a putut afla nimic, deoarece miliționerul în raionul căruia s'a întâmplat accidentul se îmbătase și părăsise postul.

Prohodul s'a oficiat pe mal lângă vapor în fața reprezentanților tuturor autorităților din Vladivostok. Japonia a fost reprezentată prin comandantul suprem al armatei expediționare, generalul Oii, prin șeful lui de Stat Major, generalul Takaianaghi, prin

comandantul garnizoanei colonelul Gomi și prin mulți ofițeri din armata de uscat și din flotă. În ținuta americanilor nu s'a observat nimic îndreptat împotriva japonezilor.

După prohod sicriul a fost transportat pe crucișător în sunetul bubuiturilor de tun și între publicul care asistase la serviciul divin și între sicriu s'a ridicat brusc drapelul Statelor Unite care a acoperit mortul simbolizând probabil pământul american, astupând groapa nenorocitului ofițer. Această simbolică înmormântare a stârnit discuții și comentarii diferite.

Se pare că accidentul nu va avea urmări politice. Japonezii prin impresionanta lor prezență la înmormântare au înțeles probabil să-și ceară scuze. Cei cari am asistat la prohod ne-am dat seama că clipele acelea au constituit o înfrângere morală pentru japonezi, — aproape o umilință. Se vorbește totuși stăruitor de eventualitatea războiului în Orient și pe malurile Oceanului Pacific, între Statele Unite și Japonia pentru acapararea pieții siberiene. Acapararea Siberiei este o chestiune greu de rezolvit pe cale pacifică. Ambele țări pregătesc opinia publică siberiană în vederea acestui războiu. Japonezii caută baze de alimentație și relații prietenești și cred că acestea se pot realiza mai bine prin acapararea economică și financiară a Orientului asiatic.

America propagă socialismul în Coreea, în Mand-juria și în Siberia Orientală prin Societatea Tinerilor Creștini (Y. M. C. A.) și prin evreii cetățeni ruși, emigrați altădată în Statele Unite.

Japonia are însă o seamă de importante probleme de rezolvit, înainte de a se angaja într'un războiu cu Statele Unite, ca bunăoară problema Coreii, unde nu se poate încă vorbi de liniște și de ordine desăvârșită ; — problema crizei industriale internă,

pentru care debușeul siberian ar fi salvator și problema completării și înzestrării puterii armate după cuceririle tehnice moderne. Ocuparea Extremului Orient rusesc cu o armată împânzită peste un



Femei japoneze în Vladivostok.

teritoriu de milioane de km. pătrați, constituie de asemenea o mare problemă pentru Japonia în caz de război. Apoi războiul ar aduce puțină liniște Japoniei, fiind nevoită să transporte multe trupe depe

continent în țară, ceiace n'ar fi de natură să asigure liniștea în Coreia, în Mandjuria și 'n Siberia.

Comparând puterile presupușilor adversari, ținând seamă de eroismul armatei japoneze, de munca organizată și bine condusă a Statuii Major japonez, se poate afirma că primele succese vor fi ale japonezilor. Orice târăgănare în desvoltarea evenimentelor ar putea aduce însă pentru Japonia o catastrofă.

Pe mare de ascinenea, primele angajamente vor avea rezultat bun pentru japonezi, deoarece marinarii sunt bine instruiți. Cum flota japoneză nu va putea suporta urmăriri prea lungi pentru exploatarea unei victorii, posibilitatea periclitării coastelor americane este puțin probabilă.

Cele mai bune vase de război japoneze cari transportau pe principele moștenitor în Anglia au suferit avarii în apropiere de Canalul Suez, din cauza cazonelor prea puțin rezistente. Principele a fost nevoit să-și continue călătoria pe un vas de războiu englezesc.

Pe de altă parte fanatismul rusesc ar face pe albi și pe roșii, — pe cei din extrema dreaptă și pe cei din extrema stângă, — să-și dea mâna și să apere vechile hotare extrem orientale ale Rusiei.

În această situațiune se mai produse un fapt semnificativ în sânul Comandamentului Japonez. Generalul Oii, comandantul suprem al trupelor expediționare este trecut în consiliul de război de pe lângă Împăratul Japoniei, iar în locul lui e numit *generalul Tacibana*, fost mai demult guvernator al provinciei Cvan-Tun. Noul comandant este un șef energic și politician cu vederi imperialiste de expansiune japoneză în orientul rusesc. Venirea lui aci ar putea însemna chiar lichidarea tuturor formațiunilor ru-

sești din Siberia Orientală și definitivă așezare a japonezilor.

Dar se poate ca schimbarea comandantului să fie un gest de simplă pipăire a sentimentelor diferitelor organizațiuni rusești.

Reorganizarea kapelevților.

Primii cari reacționează sunt kapelevții. Ei organizează la sfârșitul lui Ianuarie 1921 în Vladivostok, o *săptămână a kapelevților*.

Organizarea are ca prim scop de-a sonda interesul opiniei publice pentru acțiunile îndreptate împotriva bolșevicilor și pentru a vedea dacă nu s'ar putea concentra partidele antibolșevice într'o coaliție națională.

Pe de altă parte organizatorii țin să rezulte și o demonstrație națională, ca japonezii să înțeleagă că venirea generalului Tacibana în fruntea armatei expediționare din Siberia nu însemnează încă ocuparea Extremului Orient rusesc.

*

Kapelevții sunt concentrați în întregime în stația Grodekowo.

Insuflețiți de rezultatul strălucit și de entuziasmul populației pentru săptămâna kapelevților, puținele trupe reprezentând falanga de eroi siberieni, se reorganizează din nou sub comanda generalului Molcianov, fostul comandant al Diviziei Ijewski. Efectivul trupelor se compune de altfel numai din restul celor două divizii Ijewski și Wotkinsk și-a Corpului de armată de Ufa.

Pe de altă parte Semenov e susținut acum în mod public de japonezi și recunoscut ca singur comandant al trupelor rusești antibolșevice din Siberia Orientală. Unii generali ar dori să lucreze din nou cu Atamanul, dar kapelevții refuză deocamdată supunerea. Ei ar dori să acționeze împotriva bolșevicilor independenți de Semenov, pe care nu-l pot suferi. Colonelul von Wach, comandantul vestitei divizii Wotkinsk părăsește comanda diviziei arătând generalului Werjbitzki, comandantul Corpului 3 de armată din Extremul Orient, care și el părăsise odinioară pe Semenov, prin raportul confidențial din 9 Februarie 1921, că :

„În 22 Noembrie, anul trecut, armata din Extremul Orient, înșelată de Atamanul Semenov și trădată de japonezi în Transbaikalia, a trebuit să rupă lanțul inamicului cu eforturi eroice, intrând cu mari pierderi în teritoriul Republicii Chineze și a fost nevoită să depună armele.

Încă din Transbaikalia am raportat neconținut Excelenței Voastre că numele Atamanului Semenov este mai mult decât urgent. Toți locuitorii Transbaikaliei, cari iubeau armata Extremului Orient, s'au întors împotriva ei, ca armată a lui Semenov. Excelența Voastră ați promis în Mandjuria că armata nu va fi subordonată lui Semenov și că acesta a părăsit arena politică. Acest fapt l-am comunicat și eu trupelor încredințate mie. Dar acum din nou se dau ordine din partea lui Semenov pentru formarea unei noi armate de luptă împotriva bolșevicilor. Trupele cari au declarat credință Atamanului Semenov au primit soldă, îmbrăcăminte, etc. În acest fel Statul Major de aventurieri, în frunte cu Atamanul Semenov, folosindu-se de situațiunea disperată a trupelor eroice din Extremul Orient, vrea să le silească să se înroleze în rândurile armatei ce se formează.

„Supunându-mă Comandamentului armatei din Extremul Orient, când în Transbaikalia stăpânea Semenov, m'am mărginit la rapoarte verbale către Ex-

celența Voastră despre imposibilitatea de-a servi împreună cu Atamanul Semenov, fără să iau măsuri, ca să nu pun armata pe drumul revoltei în perioada grea de luptă, dar acum nu-mi pot închipui serviciul împreună cu Semenov și nu mai pot comanda trupele de Votkinsk, cari, revoltându-se împotriva bolșevicilor în 17 August 1918, au ridicat armele pentru drepturile poporului rusesc, pentru puterea Consituantei și aproape trei ani nu s'au lepădat de idealul lor, în ciuda tuturor neajunsurilor și suferințelor din vremea războiului civil și-a marșului de ghiată prin Siberia. Oricât îmi este de greu să mă despart de trupele cu cari am făcut toată campania, dela malurile Kamei până la malurile Oceanului Pacific, de trupele cari se încred în mine, totuși nu pot lucra în contra conștiinței mele și în contra convingerii mele și nu pot servi în noua armată sub ordinele Atamanului Semenov, înconjurat de niște generali criminali, cari au vândut patria japonezilor“.

*

Raportul colonelului von Wach nu este unic. În felul acesta judecă toți șefii destoinici și cinștiți ai fostei armate siberiene, afară de unii ticăloși și cinici, cari își vând comanda altora.

În modul acesta kapelevții rămân independenți de noua armată a lui Semenov și înțeleg să lupte împotriva nu numai a bolșevicilor, dar a oricui ar îndrăzni să știrbească integritatea teritorială a vechii Rusii. Oamenii aceștia nu înțeleg să se vândă sub nici o formă. În acest punct programatic se identifică cu bolșevicii, a căror mare masă e stăpânită de un adevărat șovinism rusesc.

*

Kapelevții primesc o seamă de lovituri morale : În ținutul de nord al Amurului împotrivirea lui Kalmâkow a fost înfrântă de partizanii roșii; atamanul în-

cercuit de forțe bolșevice superioare, fără a avea o bază pentru alimentare și refacere a fost nevoit să se retragă spre sud în Mandjuria, unde a fost omorât de bandele hunhuzilor chinezi.

Mai la nord, în Semirecie, pe râul Ili, a fost ucis și Atamanul Dutov, vestitul cazac de Orenburg. De-alungul văii râului Ili locuiesc cazaci și taranciți, popor de rasă și limbă turco-altaică, cari s'au răsculat împotriva sovietelor și-au chemat în ajutor pe Atamanul Dutov și pe generalul Anenkov să-i organizeze. Dutov a fost ucis de un bolșevic trimis în mod special acolo.

*

Partizanii roșii influențați de mici isbânde, bine înarmați acum de stăpânirea bolșevică a Siberiei, bine lărâniți și entuziasmați prin libertatea jafului, atacă pe ici — pe colo pe kapelevți.

Guvernul socialist din Vladivostok, format din bolșevici camuflați, sprijină când poate mișcarea partizanilor, dar kapelevții înțeleg să curețe Vladivostokul...

Ei se reorganizează din răspuțeri și sunt hotărâți să limpezească situația din Extremul Orient în sensul vederilor lor.

*

Guvernul socialist a lui Medvedev, format după lichidarea stăpânirii lui Rozanov în Vladivostok, a fost răsturnat în 26 Mai 1921 printr'o lovitură a kapelevților și înlocuit cu un guvern democrat sub preșidenția unui oarecare Merkulov.

Guvernul primise informațiuni precise că armata kapelevților înaintează spre Vladivostok, unde era așteptată în noaptea de 25/26 Mai. Miliția și toate forțele armate de care dispune guvernul și lucrătorii

înnarmați sunt concentrați în timpul nopții în clădirile mai rezistente ale orașului.

În urma unui control nocturn au fost arestați în Vladivostok 19 ofițeri. Dimineața când sunt conduși la închisoare arestații refuză să se supună, iar trecătorii de pe stradă le iau apărarea în contra miliției. Într'un moment de gâlceavă, un ofițer desfășoară steagul național rusesc în fața publicului adunat și printr'o cuvântare invită lumea la revoltă. S'a ivit apoi un automobil cu patru soldați și un ofițer înarmat, cari înaintară, fără nici o piedică, spre Statul Major bolșevic, arestând pe cei adunați acolo. În timp de 20 de minute revoluționarii albi pun stăpânire pe centrul orașului și pe peninsula Egerseld, cui-bul bolșevicilor. Ocupația a reușit din cauză că guvernul Medvedev, văzând că noaptea a trecut liniștită, credea că albi nu vor cuteza să atace în cursul zilei.

În 27 Mai, noul guvern convoacă parlamentul orașenesc (Gorodskaja Duma) și Parlamentul Regional cari l-au recunoscut. Asemenea recunosc noul guvern, în afară de kapelevți și armata lui Semeňov și organizațiunile căzăcești din ținutul Ussurisk.

*

Japonezii au fost informați de mișcarea ce se pregătea. Aceasta a fost chiar îmbărbătată de ei cu scopul de a le servi de prilej pentru rămânerea lor și pe mai departe în Primoria, pentru susținerea ordinii.

După ivirea revoluționarilor albi, patrulare și automobile blindate japoneze au cutreerat orașul. Temându-se de succesele prea mari ale albilor, japonezii au început să-i dezarmeze. Au dezarmat apoi și pe roșii. În taină din nou i-au înarmat și pe unii și

pe alții. În acest mod situațiunea albilor devenise critică. Corpul consular a protestat, — cu excepția consulului american, englez și polonez. Japonezii au fost nevoiți astfel să dezarmeze pe roșii ; au admis însă fosta miliție pentru păstrarea ordinii. În dimineața zilei de 27 Mai, aceasta a fost înlăturată de kapelevți, pe motiv că în cursul nopții s'au comis jafuri. Astfel în ziua de 27 Mai, seara, noul guvern a devenit stăpânul situației și crede că pericolul lupțetei a trecut deși partizanii lui nu sunt toți înarmați. Conducătorii bolșevici au reușit să scape, ascunzându-se, după unele versiuni, pe vaporul american de război *Helena*, care înlocuise vasul Albani.

*

Guvernul lucrează de acord cu Parlamentul și cu Duma orașului.

Partea grea este însă criza financiară și dificila situațiune economică. Guvernul este decis să facă concesiuni comerciale și industriale americanilor și numai în caz extrem japonezilor. Un împrumut american ar aduce cu sine și slăbirea supremației japoneze în Siberia Orientală. Americanii oferiseră încă în Ianuarie 1921 bani kapelevților. Ei ar dori să aibă concesiuni în regiunea auriferă a râului Lena.

Dacă încheierea împrumutului extern nu reușește, singura soluție este vânzarea depozitelor de materiale din portul Vladivostocului și restul de explozibile din magazinele cetății.

Semenov la Vladivostok.

Semenov vine la Vladivostok. Atamanul este urât atât de guvern cât și de populație, care îl consideră bandit. Guvernul, sprijinit de kapeleviți, roagă pe

Ataman să nu vină la Vladivostok; prezența lui ar putea complica situația, pentru moment limpezită, iar Corpul Consular este de părere că trebuie dat timp guvernului să-și arate destoinicia.

*

Atamanul Semenov sosi în '2 Iunie pe un vapor japonez. Corpul Consular, protejând guvernul Merkulov, protestează în contra atamanului. „*Având în vedere urmările grele, — spun Consulii în procesul verbal a ședinței din ziua sosirii Atamanului, — pe cari le atrage sosirea Atamanului Semenov, precum și o posibilă periclitare a vieții oamenilor și averilor particulare a populației orașului, — între cari și supuși străini, Corpul Consular aduce la cunoștința tuturor celor interesați, că până când poporului rus nu i-se va da posibilitatea de a-și exprima voința sa referitoare la administrarea Provinciei Maritime, Atamanul Semenov trebuie silit să renunțe la planul debarcării și trupele sale din Vladivostok și acelea cari eventual vor mai sosi, să fie dezarmate*”.

*

Atamanul a debarcat totuși...

Statul său major este la Grodekovo, unde staționează altădată kapelevții. Trupele atamanului sunt mai numeroase și mai bine plătite. Trupele lui Kapel (ale guvernului) sunt însă mai de valoare, în special diviziile Ijewski și Wotkinsk.

*

Unii oameni politici sunt de părere că unirea dintre Ataman și kapelevți ar fi necesară cauzei rusești

și că orice neînțelegere între dâșii ar ruina ambele tabere. Se afirmă, în legătură cu aceste idei de solidaritate, că Semenov ar fi declarat că nu intenționează să ia asupra sa guvernarea Primoriei ¹⁾ și că dorește să rămână numai comandant al trupelor sale. El ar fi cerut să i-se dea un sector de luptă contra bolșevicilor, alături de trupele guvernului, iar oamenilor politici cari l-au văzut, ar fi declarat că n'a venit la Vladivostok din îndemnul japonezilor ci numai din dorința unei înțelegeri.

Semenov nu este însă omul acțiunilor limpezi și al înțelegerii sincere, — spun kapelevții.

*

Tratatativele dintre Ataman și Guvern n'au avut nici un rezultat. Semenov a plecat la Grodekovo, se zice, cu intenția de-a relua lupta contra armatei Republicii Extremului Orient, care a atacat avansposturile albe dela Spaskoe.

*

La Vladivostok, în Iunie, Guvernul dizolvă Dieta provincială și în alegerile pentru noua adunare s'au exprimat aproape 20.000 voturi. Guvernul a luat 10.000 de voturi. A votat însă și armata. Este cert că satele unde propaganda și teroarea partizanilor bolșevici se resimte, n'au votat liber. Totuși rezultatul general nu este un semn bun pentru Guvern, deoarece 6000 voturi primite de lista guvernamentală sunt date de armata proprie.

Pe de altă parte se știe precis ca Semenov e suferător. El dorește să ocupe Primoria. Atamanul caută

¹⁾ Provincia maritimă.

pretext și după câțeva vreme de gândire găsi unul... Bandele chineze de hunhuzi au pătruns ici-colo în ținutul maritim. Semenov se înțelese cu un șef de bandă ca acesta să jefuiască orașul Nikolsk-Ussurisk, la 200 kilometri de Vladivostok și la 90 kilometri de Grodekovo, pe calea ferată, să asasineze pe comandanții trupelor guvernamentale, iar el, Semenov, să salveze orașul de bandiți, ocupându-l. Nimeni nu s'ar putea opune unei opere atât de umanitară....

În acest scop atamanul și-a chemat trupele dela Vladivostok la Grodekovo, ordonându-le să sosească la Nikolsk în momentul oportun.

Dar planul atamanului a eșuat. Înțelegerea cu hunhuzii a fost descoperită. Șeful hunhuzilor a fost ucis, iar trupele lui Semenov sunt dezarmate de kapelevți, înainte de-a sosi la Nikolsk-Ussurisk.

Bolșevicii atacă...

Armata lui Semenov este concentrată în întregime la Grodekovo. El speră că Guvernul din Vladivostok îi va cere ajutorul pentru menținerea liniștei în Primoria, deoarece mai la nord, în ținutul Amurului, s'a concentrat un mare detașament bolșevic, numărând până la 140.000 de baionete, iar japonezii nu admit ca trupele guvernamentale să fie înarmate. Numai miliția poate purta arme.

Pe de altă parte muncitorii din Vladivostok, organizați în *Societatea Profesională*, amenință Guvernul cu greva generală, pentru a-l provoca la represalii. Represaliile ar favoriza agitațiunile partizanilor roșii.

În ținutul de Amur izbucnesc rășcoale țărănești fără nici un plan. Probabil sunt rezultatul rechizi-

țiilor bolșevice și concentrărilor ordonate de șefii partizanilor roșii.

*

La sfârșitul lui Iulie, muncitorimea din Vladivostok declară greva generală. Toți acești greviști fac parte din organizațiunile partizanilor roșii. Nici hamalii nu mai ies în port. În locul lor lucrează societatea *To-vărășia Ofițerilor și Chinezii*.

*

Partizanii roșii s'au ciocnit în unele locuri cu trupele japoneze. Garnizoana japoneză din Spask a fost atacată de forțe bolșevice bine înarmate, iar în preajma Vladivostokului s'au format cete roșii de câte 50-60 persoane.

O seamă de trenuri militare au fost atacate, producând deraieri, victime omenești și mari pagube materiale. Japonezii suferă mult pe urma acestor crime.

Serisev, comandantul detașamentelor de partizani din ținutul de nord al Amurului, la un miting în Blagovescensk, a declarat că armata a 5-a sovietică este așteptată să sosească acolo, în vederea atacului general asupra Vladivostokului și Primoriei.

*

În ținutul rusesc de răsărit, peste care guvernul din Vladivostok ar dori să-și întindă autoritatea, funcționează acum, în August 1921, patru organizațiuni dușmănoase :

Guvernul din Vladivostok, susținut de kapelevți ;
*Orașul Anciu*n, cu garnizoană de nuanță bolșevică ;

Sucian și *Suian*, cu parlamente proprii ;

Grodekovo, cu armata lui *Semenov*.

Partizanii roșii, cari strâng aceste organizațiuni într'un semicerc, cu un capăt răzimat pe Marea de Bering, iar cu capătul sudic pe granița chineză, ajutați de armata regulată sovietică, sunt strâns uniți în jurul țintei finale: *Dictatura proletară*.

*

Către sfârșitul lui August, greva lucrătorilor din Vladivostok încetează, dar începe seria atentatelor teroriste: explodează bombe, deraiază trenuri, se învenineaza apa de băut.... Bolșevicii se pregătesc de luptă în regiunile Skotova și Pogranicinaia, la vest de Grodekovo și agitatorii lor protestează împotriva ocupațiunii japoneze, pe care, în afară de *Semenov*, nimeni n'o dorește. Acest patriotism rusesc, profesat de bolșevici, place și celor din extrema dreaptă.

*

Japonezii iau măsuri de apărare....

Bolșevicii strâng cercul....

Noi ne facem bagajele. Rostul Misiunei române în Siberia Orientală s'a terminat.... Părăsim Vladivostokul și predăm agendele evacuării eventualilor prizonieri de război, atașatului militar român din Tokyo, Colonelului Argeșianu.

*

Dacă americanii și japonezii nu se vor înțelege, împărțind în mod amiabil regiunile de influență politică a celor două puteri în Extremul Orient rusesc, pentru ca Japonia să aibă mână liberă, presiunea fanatismului roșu va mătura orice împotrivire albă din Orient.

Diferitele organizațiuni militare ruse antibolșevice se vor împrăști cu siguranță în Mandjuria sau vor intra în serviciul atâtor generali chinezi, cari plătesc bine și au nevoie de ofițeri și soldați destoinici.

Flamura roșie a dictaturei proletare se va întinde nestânjenită peste întreaga moștenire teritorială a țarismului. În aparență o simplă schimbare de macaz... În realitate două lumi fundamental opuse una



Femei și copii de pescari Coreeni.

alteia. Altă concepțiune de viață socială, care schimbă nu numai fața celei mai întinse împărății depe suprafața pământului, dar zguduie viața socială pe întreg globul pământesc,...

Spre Casă.

Suntem gata de drum....

La debarcaderul de persoane își așteaptă plecarea

vaporaşul japonez „Hozan-Maru“, să transporte călători şi mărfuri la Tsuruga, port pe coasta vestică a Japoniei, afectat în special legăturilor cu Rusia.

Ici-colo ancorează câte o sărăcăcioasă barcă de pescari chinezi sau coreeni.

*

Apa albăstrie nu trădează existenţa nici unci vieţi. Adesea însă adevărate cârduri de meduze îşi răsfată toaletele de diferite culori pe suprafaţa „Cornului de Aur“ şi câte un rac uriaş, rătăcit, se retrage în grabă în fundul mării.

Peştii, mai urmăriţi de mrejele chinezilor sau ale coreenilor, nu iubesc marginea apei.

*

În larg, valurile tremură sub adierea unui vânt molatic dinspre sud, iar înapoi, pe crestele munţilor Sihota Alin, se odihneşte ceaţa, ca nişte grămezi uriaşe de vată.

Zarea ne-a închis orizontul într'un uriaş cerc de apă. Limitele lui cresc şi se reduc cu o năprasnică iuţeală înainte sau înapoi, oridecâte ori în răstimpuri regulate talazurile ridică bordurile vaporului sau le dau răgaz să se scufunde, cu vuet surd, în valurile mânioase.

Înainte apa se despică în valuri îndărătnice, spumegând în laturile vaporului, iar înapoi vasul taie o brazdă adâncă printre miile de unde alburii ce se rostogolesc jucăuşe, în direcţiuni opuse şi se pierd în oglinda mării numai departe înapoi pe orizont...

* * *

Eşiţi din vârtejul urii şi-al nebuniei, — suntem în drum spre casă. Alături de noi s'agită încă vâltoarea

socială, în care tirani, înnebuniți de ură, asmuțesc oamenii, transformați în bande asasine, — în albi și'n roșii, — să-și sugrume prietenii și frații, în numele altor idealuri de viață.

*

Cine a trăit în mijlocul unui asemenea vârtej de patimi sociale, nu-l poate dori nici odată Patriei și Neamului său.

CUPRINSUL.

ÎN SIBERIA LUI KOLCIAK.

	Pag.
CAPITOLUL I. — <i>Kolciak — dictatorul alb.</i>	
Răsturnarea Directoratului. Omul și anturajul. Opoziția lui Semenov	7
CAPITOLUL II. — <i>Politica Regentului.</i>	
Administrația, Armata. Raporturile cu aliații. Problema naționalităților, Chestiunea agrară, Chestiunea muncitorească. Problema Constituantei. Guvernele dictatorului	19
CAPITOLUL III. — <i>Pe frontul intern.</i>	
Pe Calea ferată. La Nižne-Udinsk. Lupta dela Ukar. Conflictul cehoslovac. Pe valea râului Uda. La Taišet. Spre Dolghi-Most. „Dikala Divizia”	45
CAPITOLUL IV. — <i>Viața Culturală.</i>	
Neamul Românesc. Cercul Soldaților. „Monitorul Oficios”. Biblioteca	82
CAPITOLUL V. — <i>Pohod na Vostok.</i>	
Program, anarhie și debandadă. Memorandul cehoslovac. Pohodul. Cad Polonezii, Jugoslavii și Latiștii	92
CAPITOLUL VI. — <i>Revoluția din Irkutsk</i>	108
CAPITOLUL VII. — <i>Arestarea lui Kolciak</i>	116
CAPITOLUL VIII. — <i>Kapelevți</i>	121
CAPITOLUL IX. — <i>Românii în ariergardă.</i>	
Măsuri de apărare. Luptele dela Șeragul și Kuitun. Flămânzii; moare generalul Volkov. Colonelul Kadletz, Prâhala și Legiunea Română. Armistițiul,	127

	Pag.
CAPITOLUL X. — <i>Asasinarea lui Kolciak</i>	147
CAPITOLUL XI. — <i>Siberia sub bolșevici</i>	150

ÎN EXTREMUL ORIENT.

CAPITOLUL XII. — <i>În regiunea Baicalului.</i>	
La Sliudeanca. Bureații	159
CAPITOLUL XIII. — <i>În Siberia Orientală.</i>	
Țara și oamenii. Situațiunea politică. Voluntarii în Transbaicalia. Republica de Verhne-Udinsk	167
CAPITOLUL XIV. — <i>Prin Mandjuria.</i>	
La Hailar. Spre Harbin	186
CAPITOLUL XV. — <i>La Vladivostok.</i>	
Cetatea Vladivostokului. Pleacă voluntarii	203

REVOLUȚIA ÎN ASIA.

CAPITOLUL XVI. — <i>Evenimentele din Vladivostok.</i>	
În Misiune	212
CAPITOLUL XVII. — <i>Republica Extremului Orient</i>	225
CAPITOLUL XVIII. — <i>Republica de Blagoveșcensk.</i>	
Rezistența Atamanului Kalmâkov	233
CAPITOLUL XIX. — <i>Dela Mongolia albă la Mongolia Roșie.</i>	
Țara și oamenii. Mongolia lui Cenghis Han. Mon- golia lui Timur. Mongolia albă. Mongolia roșie	239
CAPITOLUL XX. — <i>Semenov, kapelevții și bolșevicii.</i>	
Lichidarea semenovților. Japonezii și Americanii. Reorganizarea kapelevților. Semenov la Vladivos- tok. Bolșevicii atacă. Spre casa	253

SUMARUL FOTOGRAFIILOR.

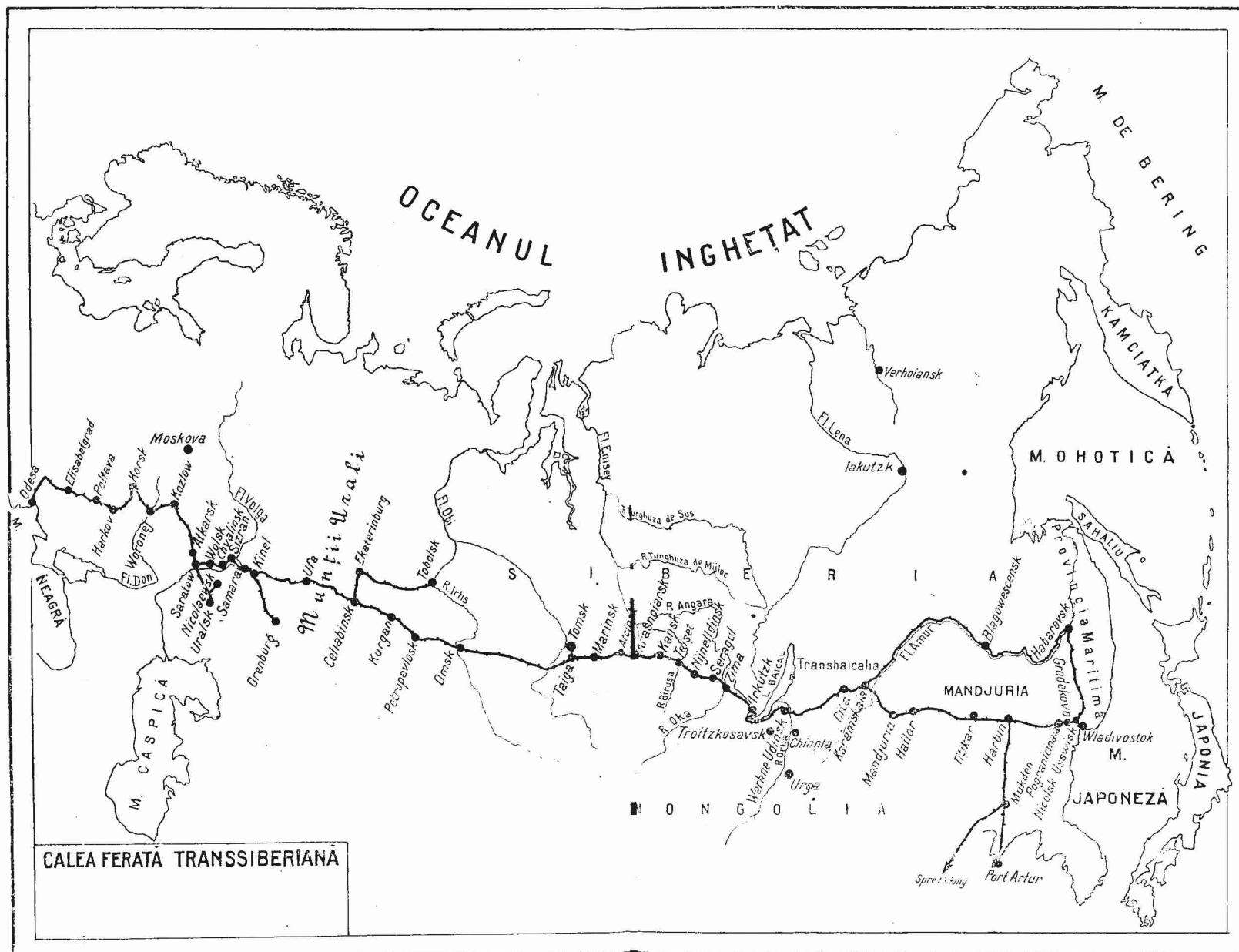
VOLUMUL I.

	Pag.
Sat în gubernia Saratov	74
Adeverința sovietului din Balakowo	93
Permisul comandantului regimentului sovietic	113
Banii lagărului austro-german din Krasnoiarsk	122
Răniți cehi și români în lupta de la Marinsk	123
Banii sovietului din Ekaterinburg	125
O șezătoare a voluntarilor români la Darnița, lângă Kiew	133
Voicu Nițescu	142
O companie românească la Kinel	169
Banii atamanului Dutow	171
Voguli, — popor din rasa fino-ugrică	194
Biserică veche din Tobolsk	203
Tătari din regiunea Petropavlovsk	208
Japonezii debarcă la Vladivostok	221
Irkutskul	229
Școala militară română	233
Biserica din Irkutsk	239
Statul major al Legiunei	243

VOLUMUL II.

Amiralul Alexandru Kolciak	12
Vagon blindat	47
Frontul intern bolșevic, sectorul românesc	53
Escadronul de Lancieri	77

	<u>Pag.</u>
Neamul Românesc	82
Flămânzii	140
Pe ghiața Baicalului	161
Santinele bolșevice la Sliudeanca	164
Români între bureați	165
Copii de ghileaci	172
Români între chinezii lui Ciang-So-Lin	187
Templul chinez (budist) din Hailar	196
Hamali chinezi în gara Harbin	199
Hartia monetă a generalului Horvath	201
Panorama Vladivostokului	205
Portul Vladivostok	207
Români în forturile Vladivostokului	209
Coreian	211
Serbarea voluntarilor români	213
Cazarina românilor în regiunea forturilor	220
Banii republicei Extremului Orient	227
Banii lui Semenov	254
Femei japoneze în Vladivostok	260
Femei și copii de pescari coreeni	273
Harta Rusiei și Siberiei	280



Harta Rusiei, Siberiei și Mandjuriei. (Calea ferată siberiană și căile ferate chineze de est și de sud).

